

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Medialna abdykacja : od ustąpienia Benedykta XVI do wyboru papieża Franciszka : analiza wydarzeń medialnych w publikacjach prasy niemieckiej, polskiej i rosyjskiej

Author: Damian Guzek, Patrycja Szostok, Dagmara Głuszek-Szafraniec

Citation style: Guzek Damian, Szostok Patrycja, Głuszek-Szafraniec Dagmara. (2015). Medialna abdykacja : od ustąpienia Benedykta XVI do wyboru papieża Franciszka : analiza wydarzeń medialnych w publikacjach prasy niemieckiej, polskiej i rosyjskiej. Katowice : "Śląsk" Sp. z o. o. Wydawnictwo Naukowe

© Korzystanie z tego materiału jest możliwe zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa, a korzystanie w szerszym zakresie wymaga uzyskania zgody uprawnionego.

Medialna abdykacja

**Damian Guzek
Patrycja Szostok
Dagmara Głuszek-Szafraniec**

Medialna abdykacja

**Od ustąpienia Benedykta XVI
do wyboru papieża Franciszka**

*Analiza wydarzeń medialnych
w publikacjach prasy niemieckiej,
polskiej i rosyjskiej*

Katowice 2015

Recenzenci

dr hab. Monika Marta Przybysz, prof. UKSW
dr hab. Ewa Nowak

Opracowanie graficzne

Marek J. Piwko {mjp}

Redakcja techniczna

Anna Ula Piłśniak

Korekta

Barbara Meisner

Copyright © by „Śląsk” Sp. z o. o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2015

ISBN 978-83-7164-884-7

„Śląsk” Sp. z o. o. Wydawnictwo Naukowe
ul. J. Ligonia 7, 40-036 Katowice, tel.: 32 258 07 56
e-mail: redakcja@slaskwn.com.pl, handel@slaskwn.com.pl
www.slaskwn.com.pl

*Świat jest teatrem, aktorami ludzie,
Którzy kolejno wchodzą i znikają*

William Shakespeare

Spis treści

Wprowadzenie 9

1. Podstawy teoretyczne i metodologiczne oraz kontekst papieskiego ustąpienia

Kontekst historyczny papieskiego ustąpienia 13

Kontekst prawno-kanoniczny ustąpienia Benedykta XVI i wyboru Franciszka 17

Pole teoretyczne badań 21

Metodologia badań 23

2. Ustąpienie papieża na łamach niemieckiej prasy

„Die Welt” 32

„Frankfurter Allgemeine Zeitung” 44

„Bild” 56

„Süddeutsche Zeitung” 68

Podsumowanie 76

3. Ustąpienie papieża na łamach polskiej prasy

„Fakt” 93

„Rzeczpospolita” 102

„Dziennik Gazeta Prawna” 114

„Gazeta Wyborcza” 122

Podsumowanie 131

4. Ustąpienie papieża na łamach rosyjskiej prasy

„Rossijskaja Gazieta” 147

„Komsomolska Prawda” 154

„Izwestija” 160

„Moskowskij Komsomolec” 167

Podsumowanie 173

5. „Papieska abdykacja” w perspektywie porównawczej

Liczba materiałów i częstotliwość ich ukazywania się 190

Dominująca tematyka 192

Wnioski 213

Bibliografia 216

Aneksy 219

Indeks nazwisk 249

Spis wykresów 251

Summary 258 *Kurzfassung* 259 Резюме 260

Wprowadzenie

Oddajemy do rąk Czytelników książkę, która wpisuje się w nurt badań nad obrazem religii w przekazach mediów. Przedmiotem naszego zainteresowania jest „medialna abdykacja” rozpatrywana z perspektywy wybranych dzienników z Niemiec, Polski i Rosji. Podjęta tematyka prowadzi nas do odpowiedzi na kilka znaczących pytań: Jaki obraz medialny papieskiego ustąpienia prezentowała prasa poszczególnych krajów? Co mają ze sobą wspólnego tego rodzaju medialne reprezentacje? Co znajdujemy w nich swoistego? Wreszcie, jakie są główne tendencje w kreowaniu prasowego wizerunku papieżstwa?

Tytuł „medialna abdykacja” jest nieprzypadkowy. W trakcie badań prasowych opisów ustąpienia papieża Benedykta, wakatu Stolicy Apostolskiej, tj. *sede vacante* oraz wyboru papieża Franciszka, dostrzegliśmy, że na łamach polskiej prasy często pojawiało się określenie „abdykacja” w odniesieniu do ustąpienia Benedykta XVI. Potraktowaliśmy je jako punkt odniesienia dla wszystkich analizowanych przekazów medialnych, co ostatecznie przyniosło efekty w postaci odrębnych perspektyw opisu oraz wyjaśnienia życia papieżstwa z okresu od 12 lutego do 15 marca 2013 r.

W literaturze przedmiotu istnieje szereg opracowań z zakresu medialnych obrazów wydarzeń religijnych oraz medialnych reprezentacji związanych z życiem Kościoła katolickiego czy papieżstwa. Wśród najnowszych opracowań na temat związków mediów i religii na szczególną uwagę zasługuje pozycja *Media and Ritual, Death Community and Everyday Life* autorstwa Johanny Sumiali, dotycząca mediatyzacji rytuałów religijnych. W polskiej literaturze warto przywołać *Mniejszości narodowe, etniczne i religijne w przekazie mediów* autorstwa Agnieszki Szymańskiej i Agnieszki Hess, będące próbą metodologicznego wprowadzenia do badań nad medialną reprezentacją religii. Na uwagę Czytelnika zasługują również prace zbiorowe *stricte* z obszaru badań nad katolicyzmem takie, jak *Odchodzenie Jana Pawła II do Domu Ojca w polskich*

mediach pod redakcją Leona Dyczewskiego, Antoniego Lewka i Jerzego Olędzkiego czy *Kapłan i rodzina w mediach* pod redakcją Andrzeja Adamskiego, Kamili Kwasik i Grzegorza Łęcickiego.

Niniejsze badania są próbą uchwycenia ważnego momentu w historii papieżstwa i świata, który przyjął charakter wydarzenia medialnego w typie swoistej powieści w odcinkach. Codzienna porcja przekazów prasowych dostarczała czytelnikom nowych, czasami zaskakujących informacji, które oparto nie tylko na rzeczowych opisach, lecz również sensacji, a nawet skandalizacji. Autorzy podjęli refleksję nad tak ujmowaną reprezentacją medialną ustąpienia papieża Benedykta, okresu *sede vacante* oraz wyboru papieża Franciszka w ramach ściśle określonej perspektywy teoretycznej. Zakres podjętych badań wyznały założenia epistemologiczne analizy zawartości prasy oraz podstawowe ustalenia teorii „wydarzenia medialnego”.

Autorzy posłużyli się metodą analizy zawartości prasy w wariacie ilościowo-jakościowym. Badaniem objęto po cztery dzienniki z Niemiec („Bild”, „Die Welt”, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, „Süddeutsche Zeitung”), Polski („Dziennik Gazeta Prawna”, „Fakt”, „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”) i Rosji („Izwestija”, „Komsomolska Prawda”, „Moskowskij Komsomolec”, „Rossijskaja Gazeta”), przyjmując za kryterium doboru popularność gazet na krajowych rynkach mierzoną wynikami sprzedaży, czytelnictwa oraz cytowalności. Ostatecznie poddano analizie 822 publikacje, jakie uzyskano ze wszystkich numerów wspomnianych gazet w okresie od 12 lutego do 15 marca 2013 r.

Struktura niniejszej książki oparta jest na pięciu rozdziałach, z których pierwszy stanowi wprowadzenie o charakterze teoretycznym. Pozostałe cztery rozdziały oparte są na danych empirycznych, pochodzących z badań własnych autorów. Należy przy tym zaznaczyć, że wszystkie wykresy zamieszczone w publikacji stanowią również wynik pracy badawczej autorów.

Książkę rozpoczyna wprowadzenie w kontekst oraz teorię i metodologię badań. Zamiarem autorów było przybliżenie Czytelnikowi papieskiego ustąpienia na tle zmediatyzowanych wydarzeń roku 2013 oraz w perspektywie dawnej historii papieży. Całość uzupełniono opisem procedury, którą przewiduje aktualne prawodawstwo Kościoła katolickiego w przypadku zwolnienia się urzędu biskupa Rzymu.

Poza prezentacją tła historycznego oraz kontekstu prawno-kanonicznego ustąpienia papieża, w rozdziale pierwszym wyeksponowano ramy teoretyczne, w których autorzy przeprowadzili badanie oraz zaprezentowali stosowaną metodę badawczą, przyjęte klucze kategoryzacyjne, a także charakterystykę analizowanej prasy i sposób pozyskania materiału badawczego.

Rozdziały od drugiego do czwartego stanowią sprawozdanie z badań wydarzeń związanych z ustąpieniem Benedykta XVI i wyborem Franciszka w prasie poszczególnych krajów. Opis każdego z krajów opiera się na analizie wyników

z poszczególnych tytułów oraz zbiorczym podsumowaniu narodowej perspektywy. Pozwala to dostrzec specyfikę poszczególnych tytułów w relacjonowaniu papieskiego ustąpienia, jak też wypunktować generalne tendencje obecne w prasie danego kraju. Na taką prezentację wyników badań wpłynęły przede wszystkim odrębne konteksty społeczne, polityczne i religijne Niemiec, Polski i Rosji. Dane prezentowane w perspektywie krajowej ostatecznie mogą wspomóc Czytelnika we własnej ocenie tak znaczących problemów jak stosunek prawosławnej Rosji do Kościoła katolickiego, związki Polski z papieżem czy wreszcie podejście Niemiec do pontyfikatu rodaka Josepha Ratzingera.

Rozdział piąty jest próbą spojrzenia na cały przebadany materiał w perspektywie porównawczej. Autorzy dokonując w nim podsumowań o charakterze ilościowym i jakościowym starają się wyeksponować prawidłowości związane z papieskim ustąpieniem. Ostatecznie podejmują się też odpowiedzi na pytanie, czy zawarty w tytule termin „medialna abdykacja” znajduje swoje uzasadnienie w rzeczywistości.

Podstawy teoretyczne i metodologiczne oraz kontekst papieskiego ustąpienia

■ Kontekst historyczny papieskiego ustąpienia

Dnia 11 lutego 2013 r. Giovanna Chirri, korespondentka włoskiej agencji informacyjnej ANSA, akredytowana przy Stolicy Apostolskiej, zamieściła na swoim Twitterze krótką wiadomość z prowadzonego po łacinie papieskiego konsystorza: „B 16 si è dimesso” (*Benedykt XVI ustąpił*). Informacja, którą Chirri przekazała światu za pośrednictwem internetu, natychmiast zelektryzowała opinię publiczną. Do Watykanu momentalnie ściągnęli korespondenci ze wszystkich części globu, a media nadały papieskiej decyzji rangę tematu numer jeden. W praktyce papieskie ustąpienie – precedens, który nie miał miejsca w Kościele katolickim od końca średniowiecza – stał się kwestią roztrząsaną z wykorzystaniem wszystkich kanałów komunikacji zapośredniczonej.

Papieskie ustąpienie posiadało specyficzny kontekst, dynamikę oraz skutki. Podejmując się analizy tego wydarzenia na łamach niemieckiej, polskiej i rosyjskiej prasy, nie sposób jednak pominąć wcześniejsze przypadki zrzeczenia się urzędu biskupa Rzymu. Pozwala to spojrzeć na sytuację sprzed kilkudziesięciu miesięcy w szerszym kontekście.

Ustąpienie papieża (łac. *renuntiatio pontificalis*) należy w Kościele do sytuacji tego typu, która chociaż była obecna w ostatnich kodeksach prawa kanonicznego, nie znajdowała jednak potwierdzenia w praktyce kolejnych pontyfikatów¹. Papieskie odejścia zdarzały się jednak w odległej przeszłości. W okresie wczesnochrześcijańskim potwierdzone przypadki zrzeczenia się urzędu biskupa Rzymu dotyczyły Poncjana (ustąpił w 235 r.) i Sylwesterusa (ustąpił w 536 r.), okoliczności tych ustąpień nie zostały jednak ustalone. Faktem jest, że po panowaniu

¹ Z. Zieliński, *Papiestwo i papieże dwóch ostatnich wieków*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2007.

Konstantyna biskupi Rzymu poza władzą duchową zaczęli sprawować również zarząd nad konkretnym majątkiem. Jak zauważa Eamon Duffy, wówczas to „papieże byli potentatami, i zaczęli zachowywać się jak potentaci”², w praktyce każde ustąpienie oznaczało nieoczekiwane zmiany zarządcy kościelnych dóbr.

W średniowieczu częściej zdarzały się usunięcia z urzędu lub przymusowe odejścia niż dobrowolne ustąpienia, czego przykładem jest postać Benedykta V, odwołanego z tronu Piotrowego przez cesarza Ottona I w 964 r., czy w pełni potwierdzone wymuszone ustąpienie Benedykta IX w 1045 r. oraz Grzegorza VI w 1046 r. Również na wieki średnie przypadł najbardziej spektakularny przypadek Celestyna V, czyli Piotra z Morrone. Był on zakonnikiem benedyktyńskim i pustelnikiem, który już za życia zyskał opinię świętego. Wybrano go w nadziei, że właśnie święty jest w stanie zmienić Kościół. Po kilku latach sprawowania urzędu postanowił jednak odejść i poprosił kardynałów o wybór swojego następcy³. Celestyn stał się inspiracją dla późniejszych wieszczów. Franciszek Petrarka potraktował go jako synonim wolności. Dla Dantego Alighieri był natomiast uosobieniem tchórzostwa, które zasługuje na przedśionki piekła⁴. Ostatnim przed Benedyktem XVI, który zrezygnował z godności biskupa Rzymu, był wówczas 90-letni Grzegorz XII. Jego decyzja, ogłoszona przez legata papieskiego w 1415 r. podczas Soboru w Konstancji, pozwoliła zakończyć schizmę zachodnią w Kościele oraz wybrać powszechnie uznawanego w katolicyzmie papieża Marcina V⁵.

Współczesny przypadek zrzeczenia się papieskiej godności należy rozpatrywać w sposób szczególny. Wynika to głównie z powszechnej znajomości papieża, dzięki jego obecności w globalnej przestrzeni medialnej. W istocie, decyzja o ustąpieniu z urzędu dotarła „pod strzechy” właśnie dzięki mediom, to one dostarczyły też określonych znaczeń na ten temat w ludzkich umysłach⁶. Analiza papieskiego ustąpienia przyjmuje zatem charakter badania nad procesem mediatyzacji, w tym w szczególności nad mediatyzacją religii.

W systematyzacji definicji mediatyzacji autorstwa Małgorzaty Molędy-Zdziech pojawiają się trzy możliwe grupy sposobów rozumienia zjawiska: mediatyzacja jako samodzielna koncepcja badań; mediatyzacja pewnych

2 E. Duffy, *Saints & Sinners. A History of the Popes*, Yale University Press, New Haven and London 2001, s. 37.

3 Ibidem, s. 159.

4 P. Śliwiński, *Mit o abdykacji, czyli Dante kontra Pertrarka*, e-lubawa.pl. www.e-lubawa.pl/aktualnosc/3828/mit-o-abdykacji-czyli-dante-kontra-petrarka.html [5 maja 2015].

5 Sam Grzegorz XII zachował godność kardynała biskupa Porto i funkcję legata w Ankonie. Więcej na ten temat vide M. Banaszak, *Historia Kościoła katolickiego. Średniowiecze*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1987, s. 267–268.

6 Obecnie problematyka konstruowania znaczeń w ludzkich umysłach jako wyniku aktywności mediów związana jest z generalną walką o władzę w społeczeństwie postindustrialnym. Więcej na ten temat vide M. Castells, *Sieci oburzenia i nadziei. Ruchy społeczne w erze internetu*, tłum. O. Siara, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013, s. 13–31.

obszarów czy też perspektyw życia społecznego; studia przypadków nad wybranymi fragmentami mediatyzowanej rzeczywistości⁷. W ramach drugiej z grup należy ulokować definicję terminu „mediatyzacji religii” w ujęciu Stiga Hjarvarda, która spotkała się ze znaczącą recepcją w literaturze anglojęzycznej z obszaru nauk o mediach. W myśl tego podejścia mediatyzacja stanowi proces, w którym wyobrażenia oraz praktyki religijne zyskują zależność od mediów⁸. Perspektywa mediów jako niezaangażowanych kanałów transmisji wydarzeń związanych ze światem religijnym została zatem zarzucona już na początkowym etapie badań nad mediami i religią⁹.

Koncept mediatyzacji religii rozumiany przede wszystkim w aspekcie kształtowania przez media wyobrażeń na temat papieżstwa pozwala na zarysowanie kontekstu, w jakim nastąpiło ustąpienie Benedykta XVI oraz wybór Franciszka. Po pierwsze, na podstawie przekazów medialnych oraz istniejącej literatury można przyjąć, że widoczny w mediach Benedykt XVI sprzed decyzji o ustąpieniu oraz po niej, to dwie różne osoby. Jerzy Szymik w pierwszym z trzech tomów swojej analizy dzieł Josepha Ratzingera/ Benedykta XVI nakreśla sytuację papieża, w początkach pontyfikatu:

Jak pisał tuż po konklawe Peter Seewald, autor przeprowadzonych z Nim [Benedyktem] bestsellerowych wywiadów-rzek: „jest prawdopodobnie najbardziej znienawidzonym człowiekiem na świecie”. Jego poprzednika kilkakrotnie usiłowano zabić. Ale jeszcze jako kardynał, w 1997 roku, podczas wywiadu dla bawarskiej telewizji, na pytanie o to, czy i czego się boi, powiedział: „boję się tylko u dentysty”. Choć też pokornie prosił, już jako papież, w grudniu 2005 roku: „Módlcie się za mnie, abym nie uciekł z obawy przed wilkami”¹⁰.

W perspektywie kolejnych lat o pontyfikacie mówiono w mediach ambivalentnie. Włoscy publicyści Paolo Rodari i Andrea Tornielli dostrzegają następujące przyczyny tego faktu:

Spiski, kampanie medialne, ataki pochodzące z antykatolickich środowisk i lobby, ale też brak umiejętności zarządzania u papieskich współpracowników, problemy z przekazywaniem informacji [...] oczywiście jest też istnienie stereotypu, nie tylko medialnego, powstałego w połowie lat 80., zgodnie z którym Joseph

7 M. Molęda-Zdziech, *Czas celebrytów. Mediatyzacja życia publicznego*, Difin, Warszawa 2013, s. 37.

8 S. Hjarvard, *Mediatization of religion. A theory of the media as agent of religious change*, „Northern Lights” 6 (2008), s. 24.

9 M. Lövheim, K. Lundby, *Mediated Religion across Time and Space. A Case Study of Norwegian Newspapers*, „Nordic Journal of Religion and Society” 26 (2013), s. 25.

10 J. Szymik, *Theologia benedicta*, t. 1, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2010, s. 9–10.

Ratzinger przedstawiany był jako „panzercardinal”, zacofany konserwatysta. Ten stereotyp został przeniesiony na Ratzingera papieża, często z pominięciem jego przesłania, i zamienił się w schemat, który zostaje wdrukowany w świadomość zbiorową: kiedy się o nim wspomina, wywołuje odruchową reakcję¹¹.

Kiedy papież ogłosił decyzję o ustąpieniu (11 lutego 2011 r.), niejako zainicjował spektakl medialny, jakim środki przekazu żyły w kolejnym miesiącu. Co warte odnotowania, Benedykt XVI w publicznej wypowiedzi sam sprecyzował motywy powziętej decyzji:

Najdrożsi Bracia,

zawezwałem was na ten Konsystorz nie tylko z powodu trzech kanonizacji, ale także, aby zakomunikować wam decyzję o wielkiej wadze dla życia Kościoła. Rozważywszy po wielokroć rzecz w sumieniu przed Bogiem, zyskałem pewność, że z powodu podeszłego wieku moje siły nie są już wystarczające, aby w sposób należyty sprawować posługę Piotrową. Jestem w pełni świadom, że ta posługa, w jej duchowej istocie powinna być spełniana nie tylko przez czyny i słowa, ale w nie mniejszym stopniu także przez cierpienie i modlitwę. Niemniej, aby kierować łodzią św. Piotra i głosić Ewangelię w dzisiejszym świecie, podlegającym szybkim przemianom i wzburzanym przez kwestie o wielkim znaczeniu dla życia wiary, niezbędna jest siła zarówno ciała, jak i ducha, która w ostatnich miesiącach osłabła we mnie na tyle, że muszę uznać moją niezdolność do dobrego wykonywania powierzonej mi posługi. Dlatego, w pełni świadom powagi tego aktu, z pełną wolnością, oświadczam, że rezygnuję z posługi biskupa Rzymu, następcy Piotra, powierzonej mi przez kardynałów 19 kwietnia 2005 roku, tak, że od 28 lutego 2013 roku, od godziny 20.00, rzymska stolica, Stolica św. Piotra, będzie zwolniona (sede vacante) i będzie konieczne, aby ci, którzy do tego posiadają kompetencje, zwołali konklawe dla wyboru nowego papieża.

Najdrożsi Bracia, dziękuję wam ze szczerego serca za całą miłość i pracę, przez którą nieśliście ze mną ciężar mojej posługi, i proszę o wybaczenie wszelkich moich niedoskonałości. Teraz powierzamy Kościół święty opiece Najwyższego Pasterza, naszego Pana Jezusa Chrystusa, i błagamy Jego najświętszą Matkę Maryję, aby wspomagała swoją matczyną dobrocią ojców kardynałów w wyborze nowego papieża. Jeśli o mnie chodzi, również w przyszłości będę chciał służyć całym sercem, całym oddanym modlitwie życiem, świętemu Kościołowi Bożemu.

*W Watykanie, 10 lutego 2013 r.*¹²

¹¹ P. Rodari, A. Tornielli, *Atak na Ratzingera. Oskarżenia i skandale, przepowiednie i spiski wymierzone w Benedykta XVI*, tłum. M. Dobosz, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2011, s. 351–352.

¹² Benedykt XVI, *Przemówienie rezygnacyjne*, Watykan 11 lutego 2013 r., cyt. za: J. Szymik, *Theologia benedicta*, t. 2, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2015.

Ostatnim elementem, na jaki należy zwrócić uwagę przywołując kontekst podejmowanego tematu, jest fakt, że analizowane na potrzeby tej publikacji materiały prasowe, w swojej zawartości nie uwzględniały wypowiedzi, które nieznacznie zredefiniowały charakter rezygnacji. Po 11 lutego 2013 r. na łamach prasy nastąpiły spekulacje związane z przyszłością Benedykta. Tymczasem wraz z okrzepnięciem całej tematyki pojawił się istotny wywiad już z papieżem emerytem, udzielony w grudniu 2014 r. dziennikowi „Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Benedykt wspominał w nim, że chciał, aby po rezygnacji nazywano go „Ojcem Benedyktem” (*Vater Benedikt*), okazał się jednak zbyt słaby, aby przeforsować ten pomysł. W ostateczności był też zbyt słaby psychicznie i fizycznie¹³. Tak artykułowana motywacja papieża emeryta wskazuje na jego słabnącą pozycję w całości analizowanej tematyki. Ostatecznie może stanowić też element weryfikacji ówczesnych przypuszczeń prasy na temat jego pozycji w Kościele katolickim.

■ Kontekst prawno-kanoniczny ustąpienia Benedykta XVI i wyboru Franciszka

Prawdopodobnie, przed ustąpieniem Benedykta XVI, zwykły katolik nie zdawał sobie sprawy z funkcjonowania w ramach kościelnego porządku prawnego już od 1299 r.¹⁴ kategorii *renuntiatio pontificalis*, czyli ustąpienia z urzędu biskupa Rzymu. O procedurze wspomina kan. 332 § 2 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.:

Gdyby się zdarzyło, że Biskup Rzymski zrzekłby się swego urzędu, to do ważności wymaga się, by zrzeczenie zostało dokonane w sposób wolny i było odpowiednio ujawnione; nie wymaga zaś niczyjego przyjęcia¹⁵.

Sposób zrzeczenia się urzędu pozostaje zatem uzależniony od woli papieża. Wiąże się to z faktem, że jako następca św. Piotra, papież sprawuje w Kościele katolickim władzę o charakterze absolutnym. Kodeks prawa kanonicznego (KPK) oraz Kodeks kanonów Kościołów wschodnich (KKKW) wyjaśnia to w sposób jednoznaczny:

Biskup Kościoła Rzymskiego, w którym trwa urząd udzielony przez Pana samemu Piotrowi, pierwszemu z Apostołów, a który ma być przekazywany jego następcom, jest Głową Kolegium Biskupów, Zastępcą Chrystusa i Pasterzem

13 KAI, *Papież senior „staram się być jak najciszej”*, niedziela.pl. www.niedziela.pl/artykul/12921/Papiez-senior-staram-sie-byc-jak [6 maja 2015].

14 Vide P. Majer, *Rezygnacja papieża z urzędu*, „Annales Canonici” 9 (2013), s. 39.

15 Kodeks prawa kanonicznego, kan. 332 § 2.

całego Kościoła tutaj na ziemi. Dlatego, z racji swego urzędu, posiada on najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzę zwyczajną w Kościele, którą może wykonywać zawsze w sposób nieskrępowany¹⁶.

Jeszcze w Konstytucji Apostolskiej *Universi Dominici Gregis*, która wyznacza procedury w trakcie wakatu Stolicy Apostolskiej oraz wyboru nowego papieża, Jan Paweł II wskazał na charakter i okres pełnienia papieskiego urzędu:

Pasterzem całej owczarni Pańskiej jest Biskup Kościoła Rzymskiego, w nim bowiem, z najzupełniej wolnego postanowienia Opatrzności Bożej, św. Piotr Apostoł złożył Chrystusowi przez męczeństwo najwyższe świadectwo krwi¹⁷.

Proszę następnie tego, kto zostanie wybrany, by od przyjęcia urzędu, do którego jest powołany, nie uchylał się z obawy przed jego ciężarem, ale by pokornie poddał się zmysłowi woli Bożej. Bóg bowiem, wkładając brzemię na niego, będzie go podtrzymywał swoją ręką, aby był zdolny je nieść; wraz z powierzeniem mu wielkiego zadania udzieli także pomocy do jego wypełnienia, a obdarowując go godnością, udzieli mu również siły, by nie ugiął się pod ciężarem urzędu¹⁸.

Dowolność decydowania biskupa Rzymu w zakresie swojej posługi napotyka ramy w charakterze moralnej odpowiedzialności za Kościół. W razie ustąpienia w Kościele następuje okres „wakatu Stolicy Apostolskiej” lub „wakatu Stolicy Rzymskiej” – łac. *sede vacante*. Konstytucja rozróżnia jednak wakat z powodu śmierci papieża oraz wakat motywowany innymi powodami¹⁹.

Wybór nowego biskupa Rzymu precyzuje zarówno Konstytucja *Universi Dominici Gregis* promulgowana przez Jana Pawła II, jak też dwa Listy Apostolskie *motu proprio* Benedykta XVI o tytule *De aliquibus mutationibus in normis de electione Romani Pontificis* (W sprawie zmiany niektórych norm dotyczących wyboru papieża) – jeden z 27 czerwca 2007 r., drugi z 22 lutego 2013 r.

Sposób wyboru nowego biskupa Rzymu jest ściśle ustalony, ponadto obwarowany licznymi sankcjami, w tym ekskomuniką za nieprzestrzeganie poszczególnych elementów procedury. Papieża wybierają kardynałowie z wyłączeniem tych purpuratów, którzy przed dniem śmierci poprzednika lub zaistnienia wakatu ukończyli 80. rok życia. Maksymalna liczba wybierających wynosi 120. Na papieża może zostać wybrany także ktoś spoza grona elektorów, musi jednak

16 Ibidem, kan. 331; *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*, kan. 43.

17 Konstytucja Apostolska *Universi Dominici Gregis* Ojca Świętego Jana Pawła II o wakacie Stolicy Apostolskiej i wyborze Biskupa Kościoła Rzymskiego, nr 1–92, Watykan, 22 lutego 1996.

18 Ibidem, nr 86.

19 Ibidem, nr 33, 49, 84.

posiadać co najmniej święcenia diakonatu. Dość istotnym elementem konklawe jest fakt, że elektorów nie można z żadnego powodu wykluczyć z wyborów²⁰.

Kanoniczny wybór następcy św. Piotra odbywa się na terenie Państwa Watykańskiego. Elektorzy zgromadzeni pod kluczem (łac. *cum clave*) mieszkają w Domus Sanctae Marthae, a głosują w Kaplicy Sykstyńskiej. Konklawe towarzyszy obowiązek zachowania najściślejszej tajemnicy. Po złożeniu przysięgi kardynałowie mają zakaz prowadzenia korespondencji listownej, telefonicznej lub komunikowania się za pomocą innych mediów z osobami spoza kolegium elektorów²¹.

Po zaistnieniu wakatu Stolicy Apostolskiej kardynałowie tracą uprawnienia delegowane im przez papieża. Tymczasowy zarząd nad Kościołem oraz Państwem Watykańskim przejmuje kardynał kamerling. Prowadzenie celebracji i procedur wyboru papieża należy natomiast do dziekana Kolegium Kardynalskiego.

W czasie wakatu kardynałowie zbierają się na dwóch rodzajach posiedzeń tzw. kongregacjach: ogólnych i partykularnych. W skład każdej kongregacji ogólnej wchodzi wszyscy kardynałowie, w tym ci, którzy przekroczyli już wiek elektorski. Ich zadaniem jest podejmowanie najważniejszych decyzji związanych z wyborem nowego biskupa Rzymu. Tymczasem kongregacje partykularne – w składzie: kardynał kamerling i trzech kardynałów asystentów, po jednym z każdego ze stopni kardynałatu (jeden kardynał diakon, jeden kardynał prezbiter, jeden kardynał biskup) – podejmują decyzje zwyczajne o charakterze administracyjnym.

Od momentu zaistnienia wakatu kardynałowie obecni w Rzymie czekają 15 dni na przyjazd wszystkich pozostałych elektorów. Zgodnie z ostatnim *motu proprio* Benedykta XVI, w przypadku wcześniejszego zebrania się elektorów konklawe można przyspieszyć. Kolegium oczekuje na elektorów jednak maksymalnie 20 dni od zaistnienia wakatu.

Konklawe rozpoczyna poranna msza w intencji wyboru papieża (łac. *pro eligendo papa*). Po południu kardynałowie udają się w procesji w stroju chórowym z Kaplicy Paulińskiej Pałacu Apostolskiego do Sykstyny. Śpiewają *Przybądź Duch Stworzycielu* (łac. *Veni Creator*). W Kaplicy Sykstyńskiej składają przysięgę. Potem mistrz papieskich ceremonii wydaje polecenie *extra omnes* (wszyscy nie biorący udziału w konklawe wychodzą!). W kaplicy pozostaje mistrz papieskich ceremonii i wybrany duchowny, by przeprowadzić rozważanie dla kardynałów. Po ich zakończeniu obaj opuszczają Sykstinę. Rozpoczyna się pierwsze i jedyne w tym dniu głosownie (łac. *scrutinium*). Generalnie, konklawe odbywa się tylko przez głosowania. Oznacza to, że praktykowane

20 Ibidem, nr 35.

21 Ibidem, nr 44, 56.

w przeszłości metody wyboru, takie jak aklamacja (łac. *quasi ex inspiratione*) czy kompromis (łac. *compromissum*), nie są dopuszczalne.

Procedura głosowania jest trzyetapowa:

1. *Prae-scrutinium* – polega na przygotowaniu i rozdzieleniu kart do głosowania. Na każdego kardynała przypadają 2–3 karty. Następnie losuje się trzech skrutatorów, trzech rewizorów do liczenia głosów oraz trzech infirmari, odpowiedzialnych za zebranie głosów od chorych.

2. *Scrutinium* – jest to złożenie kart do głosowania w przygotowanej do tego urnie; przemieszanie kart; liczenie kart, a po tym liczenie głosów oddanych na kandydatów.

Po zapisaniu i zgięciu prostokątnej karty z nazwiskiem kandydata każdy kardynał w porządku pierwszeństwa, trzymając podniesioną w widoczny sposób kartę, przynosi ją do ołtarza. Kładzie ją na talerzu i nim wprowadza do urny. W przypadku chorych kardynałów infirmari udają się do nich z zabezpieczoną wcześniej w kaplicy urną.

3. *Post-scrutinium* – to liczenie głosów, ich kontrola oraz ich spalenie. Kartę z imieniem elekta przegląda aż trzech kardynałów i dopiero ten trzeci wypowiada na głos imię, które znalazło się na karcie. Po przeczytaniu wszystkich głosów kardynałowie sumują je na osobnym arkuszu, a karty przebijają i nawlekają nicią w miejscu napisu *eligo* (*wybieram*). Po odczytaniu wszystkich imion nitki zwija się na końcach i całość kładzie na ołtarzu do spalenia.

Papieża wybiera się większością 2/3 głosów. Jeśli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, to po głosowaniu, tak z rana jak i po południu – z wyjątkiem pierwszego dnia konklawe – kardynałowie od razu przystępują do kolejnego głosowania. Po trzech dniach bezskutecznej elekcji zawieszają się wybory na maksymalnie jeden dzień. Trwa wówczas przerwa na modlitwę, swobodną rozmowę i medytację. Po przerwie następuje cykl kolejnych głosowań. Po siedmiu bezskutecznych głosowaniach ponownie następuje przerwa i tak za każdym razem po cyklu siedmiu głosowań. W *Universi Dominici Gregis* Jan Paweł II przewidział, że w przypadku 33 nieskutecznych głosowań będzie można wybrać papieża większością bezwzględną. Benedykt XVI zmienił jednak ten przepis 26 czerwca 2007 r., wprowadzając większość 2/3 w każdym głosowaniu²².

Po dokonaniu kanonicznego wyboru papieża kardynał dziekan lub pierwszy kardynał w starszeństwie pyta elekta, czy przyjmuje wybór. Po otrzymaniu zgody pyta go o imię. W przypadku elekta bez sakry biskupiej powinien on otrzymać wówczas święcenia. Po tym elektorzy składają mu cześć. Pierwszy z kardynałów diakonów ogłasza ludowi wybór papieża i jego imię. Papież pojawia się na balkonie Bazyliki Watykańskiej i udziela błogosławieństwa *Urbi et Orbi*.

²² Benedykt XVI, List Apostolski motu proprio *De aliquibus mutationibus in normis de electione Romani Pontificis*, Watykan 27 czerwca 2007.

■ Pole teoretyczne badań

Wśród badaczy mediów nie brakuje autorów, którzy skupiali się na analizach wydarzeń medialnych lub celebracji medialnych, począwszy od *Royal Wedding* – ślubu księcia Karola z Dianą Spencer – przez wydarzenia związane z zamachami terrorystycznymi z 11 września 2001 r. po papieskie pielgrzymki oraz odchodzenie Jana Pawła II²³. Cechowała je metodologiczna różnorodność oraz szeroki wachlarz podejść teoretycznych.

Wychodząc od próby zdefiniowania wydarzenia medialnego – w sposób szczególny papieskiego ustąpienia oraz wyboru jego następcy – stajemy przed alternatywą konceptualizacji pojęcia w ramach nauk o mediach w oparciu o dwie perspektywy badawcze: antropologię mediów oraz medioznawstwo, które szczególnie odwołuje się do dorobku prasoznawstwa, politologii i socjologii.

W ujęciu tradycyjnie uprawianej antropologii medialnej podejmowane są studia etnograficzne nad „odbiorom mediów i sposobem, w jaki rodzimi mieszkańcy oraz mniejszości etniczne użytkują media, aby ochronić i zachować swoją etniczną tożsamość”²⁴. W nowszych podejściach na czele z netografią²⁵ badania mają na celu skupienie uwagi na różnicach kulturowych oraz zobowiązanie, aby dostarczyć swoisty wytrych do nakreślenia kontekstu, w którym następuje nadawanie społecznego znaczenia określonym czynnościom związanym z użytkowaniem mediów²⁶.

O ile w podejściu antropologicznym istotnej roli nabierają dane związane z obserwacją jednostek, niewielkich zbiorowości i grup, o tyle w medioznawstwie wyrosłym z dyscyplin społecznych pożytecznym materiałem do badań staje się odbiorca masowy – „wielka zbiorowość złożona z nieznanym sobie

23 Vide C. Kitch, „Mourning in America”: *Ritual, redemption and recovery in news narrative after September 11*, „Journalism Studies” 4 (2003) nr 2, s. 213–224; D. Dayan, E. Katz, *Wydarzenia medialne. Historia transmitowania na żywo*, tłum. A. Sawisz, Muza, Warszawa 2008; E.W. Rothenbuhler, *Ground Zero, the fireman and the symbolic of touch on 9/11 and after*, w: *Media Anthropology*, red. E.W. Rothenbuhler, M. Coman, Sage, Thousand Oaks 2005; K. Marcyński, *Relacje o śmierci i pogrzebie Jana Pawła II jako wydarzenie medialne i... spektakl?*, w: *Odchodzenie Jana Pawła II do domu Ojca w polskich mediach*, red. L. Dyczewski, A. Lewek, J. Olędzki, Fundacja „Dzieło Nowego Tysiąclecia” & Księgarnia św. Jacka, Katowice 2008; K. Pawlak, *Podobieństwa i różnice w sposobie prezentowania odejścia Jana Pawła II przez wybrane gazety ogólnopolskie*, w: *Odchodzenie Jana Pawła II do domu Ojca w polskich mediach...*; M. Hobart, *The profanity of the media*, w: *Media Anthropology...*; T. Liebes, M. Blondheim, *Myths to the rescue: How live television intervenes in history*, w: *Media Anthropology...*

24 J. Sumiala, *Media and Ritual. Death, Community and Everyday Life*, Routledge, London – New York 2013, s. 4–5 [tłumaczenie własne].

25 Więcej na temat samej netografii vide R.V. Kozinets, *Netografia. Badania etnograficzne w sieci*, tłum. M. Brzozowska-Brywczyńska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

26 Vide M. Coman, E.W. Rothenbuhler, *The Promise of Media Anthropology*, w: *Media Anthropology...*, s. 2–3.

ludzi, bez świadomości, niezdolnych do zbiorowego działania, o zmieniającym się składzie”²⁷. Podstawowym celem badawczym w ramach tej perspektywy jest zatem ujawnienie imaginariów odbiorcy masowego, konstruowanych w oparciu o przekazy masowych mediów oraz ich społeczny odbiór.

Niniejsza książka opiera się na drugim z przedstawionych podejść. Jej podstawowym celem jest spojrzenie na „wydarzenie medialne”, jakim było ustąpienie papieża Benedykta, okres *sede vacante* oraz wybór papieża Franciszka na łamach wybranej prasy codziennej Niemiec, Polski i Rosji. W tym celu autorzy postanowili odwołać się do propozycji wyjaśnienia Daniela Dayana i Elihu Katza, w myśl której „wydarzenia medialne” są:

[...] obrzędami przychodzenia i odchodzenia. Główne postaci dokonują rytualnych wejść w uświęconą przestrzeń, a jeśli los się do nich uśmiechnie, dokonują również rytualnych powrotów. Podstawą tych form dramaturgicznych jest obrzęd przejścia, polegający na tym, że postać odrywa się od rzeczywistości [...] owe akty przechodzenia «do», «z» i «pomiędzy» są niebezpieczne, wywołują lęk i fascynację zarówno wiernych, jak i życzliwych obserwatorów²⁸.

Przyjmując za podstawę teoretyczną koncepcję Dayana i Katza, autorzy zdawali sobie sprawę, że jest to propozycja wyjaśnienia fenomenu telewizyjnych transmisji na żywo. Spoglądając na przekazy o tematyce papieskiej, zawarte w badanych dziennikach, można zauważyć szereg zjawisk paralelnych właśnie do relacji telewizyjnych. Licząca 32 dni kalendarzowe narracja od ogłoszenia przez Benedykta XVI decyzji o ustąpieniu po pierwszy weekend od wyboru Franciszka przybrała charakter powieści w odcinkach, podobnej do serialu, którego kolejną odsłonę czytelnik otrzymywał wraz z zakupem aktualnego egzemplarza gazety. Wyraźne rytuały przejścia, wielowątkowość, obecność postaci jednoznacznie dobrych i złych, całość umiejscowiona w odpowiednim środowisku – wszystkie elementy razem złożyły się na *theatrum* papieskiego ustąpienia.

Inspiracja teorią wydarzenia medialnego została uzupełniona przez autorów założeniami epistemologicznymi analizy zawartości prasy, w myśl której badanie treści pełni rolę wstępu do badań nad oddziaływaniem komunikacji na odbiorców²⁹, w istocie sam przekaz stanowi zatem o potencjalnym wpływie na odbiorcę. Walery Pisarek wyraźnie zastrzega:

27 T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 121.

28 D. Dayan, E. Katz, *Wydarzenia medialne. Historia transmitowania na żywo*, tłum. A. Sawisz, Muza, Warszawa 2008, s. 190.

29 A. Kłoskowska, *Modele społeczne i kultura masowa*, „Przegląd Socjologiczny” 1959, nr 2, s. 46–71; I. Tetelowska, *Analiza i ocena treści dzienników*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1960, nr 1, s. 10; M. Kafel, *Prasoznawstwo*, Warszawa 1966, s. 166.

Analiza zawartości prasy nie odkrywa świata rzeczywistego. Badając przekazy prasowe ujawnia jednak jego obraz ukształtowany świadomie lub podświadomie przez kolektywnego nadawcę a rekonstruowany faktycznie lub potencjalnie przez odbiorców właściwie lub niewłaściwie, zgodnie lub niezgodnie z intencją nadawców³⁰.

Triangulacja teorii „wydarzenia medialnego” oraz założeń analizy zawartości prasy wyznacza zatem jedynie potencjalne imaginaria, jakie mogą wytwarzać czytelnicy prasy. O faktycznym kształcie papieskiego ustąpienia w opiniach czytelników można wnioskować jedynie na podstawie danych odbioru.

■ Metodologia badań

Autorzy dokonali analizy zawartości prasy, rozumianej jako „zespół różnych technik systematycznego badania strumieni lub zbiorów przekazów, polegającego na możliwie obiektywnym (w praktyce zwykle: intersubiektywnie zgodnym) wyróżnianiu i identyfikowaniu ich możliwie jednoznacznie skonkretyzowanych, formalnych lub treściowych elementów oraz na możliwie precyzyjnym (w praktyce: ilościowym) szacowaniu rozkładu występowania tych elementów i na głównie porównawczym wnioskowaniu, a zmierzającego przez poznanie zawartości przekazów do poznania innych elementów i uwarunkowań procesu komunikacyjnego³¹, posługując się kluczami kategoryzacyjnymi, przygotowanymi specjalnie na potrzeby badania obrazu medialnego ustąpienia papieża Benedykta XVI i wyboru jego następcy.

Badaniem objęto po cztery dzienniki z Polski, Niemiec i Rosji, przyjmując za kryterium doboru popularność gazet na krajowych rynkach, mierzoną wynikami sprzedaży, czytelnictwa oraz cytowalności. Poddano analizie wszystkie numery wybranych gazet, jakie ukazały się od 12 lutego do 15 marca 2013 r., tj. między ogłoszeniem przez Benedykta XVI decyzji o zamiarze ustąpienia ze stanowiska do pierwszych dni po wyborze Franciszka, co umożliwiło uchwycenie reakcji w krajach objętych badaniem i pierwsze prognozy na temat jego pontyfikatu.

Przebadany materiał objął łącznie 822 materiały prasowe. Z prasy niemieckiej poddano badaniu łącznie 514 publikacji, które dotyczyły tematu ustąpienia papieża oraz wyboru jego następcy. Najwięcej z nich ukazało się w bawarskim dzienniku „Süddeutsche Zeitung” (134), w kolejnych gazetach liczba artykułów była zbliżona: w „Die Welt” 127, w „Bild” 128, a w „Frankfurter Allgemeine

30 W. Pisarek, *O mediach i języku*, Universitas, Kraków 2007, s. 62.

31 W. Pisarek, *Analiza zawartości prasy*, Ośrodek Badań Prasoznawczych, Kraków 1983, s. 45.

Zeitung” 125. Z prasy polskiej przebadano łącznie 240 publikacji. Najwięcej tekstów pojawiło się na łamach „Gazety Wyborczej” (102) oraz „Rzeczpospolitej” (89). W „Fakcie” znalazło się 41 materiałów, a w „Dzienniku Gazecie Prawnej” zaledwie 8. W prasie rosyjskiej pojawiło się 68 materiałów na temat ustąpienia papieża oraz wyboru jego następcy. W dzienniku „Rossijskaja Gazieta” ukazało się 21 publikacji, w „Izwestija” 19. „Komsomolska Prawda” opublikowała 15 tekstów, a „Moskowskij Komsomolec” 13.

W przypadku Niemiec materiał badawczy został zaczerpnięty z archiwów internetowych badanych tytułów. Duże dzienniki prestiżowe „FAZ”, „SZ” oraz „Die Welt” udostępniają artykuły w wersji pdf, co pozwala na dokładne przejrzanie całego wydania w formie drukowanej. Jedynie tabloid „Bild” publikacje archiwalne zamieszcza online, bez możliwości sprawdzenia, jak wyglądała forma drukowana danego artykułu. Ułatwieniem w selekcjonowaniu materiału badawczego w tej sytuacji było oznaczenie, który artykuł należał wyłącznie do działu Bild.de.

Analiza prasy polskiej odbyła się z wykorzystaniem materiałów papierowych udostępnionych w Bibliotece Śląskiej w Katowicach. Natomiast wszystkie publikacje prasy rosyjskiej pozyskano z archiwów online poszczególnych tytułów.

Prasa rosyjska jest udostępniana w sieci w postaci bezpłatnych plików w formacie pdf, jednak rzadko praktyka ta dotyczy gazet codziennych, dlatego badaniu poddano elektroniczne wersje artykułów dostępne na stronach internetowych dzienników. Pozwoliło to na precyzyjny dobór materiału, który ukazał się w druku i oddzielenie tych publikacji, które pojawiły się wyłącznie w Internecie.

Badany materiał poddano wieloaspektowej analizie, opartej na następujących kategoriach:

1. SŁOWA KLUCZOWE W NAGŁÓWKACH – uznano, że z perspektywy ewentualnego wpływu na odbiorcę istotne będzie określenie, czy istnieją słowa, które częściej niż inne pojawiają się w tytułach analizowanych publikacji, przez co mogą w istotny sposób decydować o sposobie postrzegania opisywanych wydarzeń. Wstępna kwerenda materiału badawczego pozwoliła na wyróżnienie takich słów kluczowych, jak „abdykacja”, „ustąpienie”, „wakat”, „odejście”, „konklawe”, „wybór papieża”, „przyszłość Kościoła”, „nowy papież”, „decyzja”, „kardynałowie”, „papież” (w domyśle: papież Benedykt XVI). W przypadku, gdy żadne z tych słów nie zostało użyte w nagłówku, autorzy kategoryzowali nagłówek jako „inne”.

2. OSOBY KLUCZOWE W NAGŁÓWKACH – uznano, że oprócz słów pojawiających się częściej niż „inne”, istotnym może okazać się określenie, na ile doniesienia o zmianie papieża zostały spersonalizowane i jakie osoby zostały uznane za najważniejszych aktorów opisywanych wydarzeń. Oprócz Benedykta XVI wśród postaci kluczowych znaleźli się: Stanisław Dziwisz, Peter Turkson, Angelo Scola, Odilo Scherer, Marc Ouellet, Franciszek, Jorge Mario Bergoglio,

sekretarz Benedykta XVI, Timothy Dolan, przewidziano też, że mogą pojawić się inne osoby lub nagłówek może nie zawierać odniesienia do żadnej postaci.

3. RODZAJ NAGŁÓWKA – uzupełnieniem powyższych kategorii jest określenie rodzaju nagłówka, a w zasadzie jego wydźwięku, co pozwoliło na stwierdzenie, jaki jest potencjalny odbiór prezentowanych treści i postrzeganie samych wydarzeń przez potencjalnych czytelników prasy. Wśród możliwych nagłówków wyróżniono więc pytanie, twierdzenie oraz wykrzyknik, przy czym uznano, że każda z kategorii dodatkowo może charakteryzować się informacyjnym lub sensacyjnym wydźwiękiem.

4. SŁOWA KLUCZOWE LIDU – podobnie jak w przypadku nagłówków zbadano najczęściej pojawiające się określenia w lidach, co pozwoliło na określenie pewnych tendencji w opisywaniu zmiany papieża.

5. OSOBY KLUCZOWE W LIDACH – analogiczne do nagłówków, kategoria ta pozwoliła określić stopień spersonalizowania lidów i najczęściej pojawiające się w nich osoby.

6. RODZAJ LIDU – dla określenia stopnia informacyjności lub sensacyjności akapitów wprowadzających posłużono się identycznymi kategoriami, jak w przypadku nagłówków.

7. TEMATYKA PUBLIKACJI – aby określić, którym aspektem wydarzeń związanych ze zmianą papieża poświęcono najwięcej uwagi, posłużono się kluczem kategoryzacyjnym, zawierającym następujące kategorie:

a) Ustąpienie papieża – tu kategoryzowano wszystkie materiały odnoszące się do decyzji Benedykta XVI w takich kategoriach jak: odniesienie do przeszłości (na ile wydarzenie było wyjątkowe, a na ile miało swoje pierwowzory w zachowaniach wcześniejszych papieży), procedura ustąpienia (czy samo ustąpienie ma umocowanie w dokumentach kościelnych, jaki tryb jest przewidziany itd.), powody ustąpienia (osobiste, instytucjonalne i inne możliwe czy też domniemane powody ustąpienia Benedykta XVI) i inne.

b) Przygotowania do konklawe – wyróżniono tu takie podkategorie, jak: działalność papieża Benedykta XVI, działalność Kolegium Kardynałów, działalność poszczególnych kardynałów, urzędników Państwa Watykańskiego (tu znalazły się także materiały o technicznych przygotowaniach do konklawe), działalność władz państw trzecich, towarzyszące przygotowaniom spekulacje na temat tego, kto zostanie wybrany na nowego papieża i inne.

c) Przebieg konklawe – wraz z jego aspektami proceduralnymi.

d) Aktualna sytuacja Kościoła – tu klasyfikowano teksty, które nie odnosiły się bezpośrednio do wyboru papieża, ale były nim inspirowane dodatkowo i odnosiły się do kondycji współczesnego katolicyzmu.

e) Przyszłość Kościoła – możliwe kierunki rozwoju (ewentualnego upadku) Kościoła katolickiego związane nie tylko z wyborem nowego papieża, ale także z innymi procesami zachodzącymi w chrześcijaństwie.

f) Przyszłość Benedykta XVI – wszelkie materiały odnoszące się do dalszego życia ustępującego papieża, spekulacje na temat jego przyszłej roli, miejsca zamieszkania, ale również tytułu czy imienia.

g) Niecodzienne zjawiska towarzyszące zmianie papieża – do tej kategorii zaliczono teksty poświęcone różnym zjawiskom, między innymi atmosferycznym, które towarzyszyły decyzji Benedykta XVI po ustąpieniu oraz wyborowi nowego papieża. Znalazły się tu też materiały nawiązujące do różnych prorocत्व, wróżb czy innych nieracjonalnych sposobów tłumaczenia wydarzeń.

h) Nowy papież – w tej kategorii wyróżniono podkategorie związane z samym wyborem i jego technicznymi aspektami, sylwetką nowego papieża, jego pierwszym wystąpieniem oraz reakcjami we Włoszech, krajach badania oraz na świecie.

8. PERSPEKTYWA PRZESTRZENNA – klucz pozwalający określić, w kontekście jakiego kraju lub kontynentu zostały przedstawione i zinterpretowane wydarzenia związane z ustąpieniem papieża Benedykta XVI i wyborem Franciszka. Możliwe podkategorie to: Kościół jako taki, Kościół w Rzymie, Kościół we Włoszech, Europa, Ameryka Południowa i Afryka, Polska, Niemcy, Rosja i inne.

9. GATUNEK PUBLIKACJI – wzięto pod uwagę takie możliwe formy jak artykuł, artykuł wstępny, felieton, informacja, infografika, komentarz, listy czytelników, raport, reportaże, sprawozdanie, wywiad, zapowiedź, życiorys, esej i inne.

10. WYDŹWIĘK PUBLIKACJI – badane niezależnie od wydźwięku nagłówka i lidu nacechowanie emocjonalne publikacji było kategoryzowane jako neutralne, aprobatywne, krytyczne lub mieszane – w przypadkach, kiedy wydźwięk był trudny do określenia lub w jednym tekście zaobserwowano fragmenty o różnym ładunku emocjonalnym.

11. KONTEKST – ta kategoria pozwoliła określić merytoryczność materiałów, a więc odniesienie do procedur przewidzianych prawem Kościoła, związanych z ustąpieniem papieża i wyborem jego następcy.

Dzienniki niemieckie poddane analizie

Obecnie na niemieckim rynku mediów drukowanych można zaobserwować trendy dotyczące prasę na całym świecie, tj. spadek czytelnictwa prasy, wzmocnienie sektora mediów audiowizualnych, wysoki stopień koncentracji mediów oraz wzrost znaczenia internetu w komunikowaniu masowym.

Kształt współczesnego rynku mediów niemieckich to wynik przemian, jakie dokonały się po zburzeniu muru berlińskiego oraz zjednoczeniu 3 października 1990 r. dwóch państw niemieckich: socjalistycznego NRD i demokratycznego RFN. Ze względu na mocniejszą pozycję kapitałową mediów zachodniemieckich na współczesnym rynku nie istnieją praktycznie media wywodzące

się z Niemiec Wschodnich (poza dziennikiem „Neues Deutschland”, który powstał w 1946 r. jako organ komunistycznego ugrupowania politycznego – Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności. Po zjednoczeniu dziennik stracił swój wpływ i zasięg).

W Niemczech można wyróżnić trzy typy prasy codziennej: dzienniki lokalne, regionalne oraz ponadregionalne, ale w czasach cyfryzacji mediów i wydań online podział ten przestał odgrywać znaczenie. Prasa w Niemczech jest generalnie własnością prywatną. Pozycja prasy regionalnej i lokalnej jest niezwykle silna. Funkcję dzienników ogólnokrajowych przejęły tytuły ponadregionalne o prestiżowym charakterze. Najważniejszy wpływ na opinię publiczną mają tytuły, które powstały tuż po II wojnie światowej w amerykańskiej, brytyjskiej i francuskiej strefie okupacyjnej: centro-lewicowy dziennik „Süddeutsche Zeitung” (1945), konserwatywny, centro-prawicowy „Frankfurter Allgemeine Zeitung” (1949), prawicowy „Die Welt” (1946) oraz lewicowy „Frankfurter Rundschau” (1945), który w 2012 r. ogłosił bankructwo i obecnie jest gazetą o zasięgu lokalnym. Dzienniki ponadregionalne pełniły zawsze ważną funkcję komentatora rzeczywistości społecznej.

DIE WELT od początku swojego istnienia zwracał uwagę na podział państwa niemieckiego na część wschodnią i zachodnią, współpracował również na rzecz porozumienia niemiecko-żydowskiego.

We FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG podejmowano tematy rozliczeń z przeszłością nazizmu (np. w 2006 r. w wywiadzie z Günterem Grassem ujawniono jego służbę w Waffen SS). Gazeta ta ma ponadto szeroko rozbudowaną sieć własnych korespondentów zagranicznych i krajowych, dodatkowo posiłkuje się specjalnymi wysłannikami, z rzadka sięgając po obce źródła agencyjne. Ma także specyficzną formułę zarządzania redakcją, która pozwala jej uchronić się przed jakimikolwiek naciskami. Niezależności dziennika broni specjalna fundacja o nazwie FAZIT (niem. *Wniosek*), która została powołana w 1959 r.

Największy spośród dzienników ponadregionalnych, SÜDDEUTSCHE ZEITUNG, z siedzibą w Monachium, specjalizował się w tematach polityki wobec imigrantów, gospodarbeiterów czy w ogóle polityki azyłowej Niemiec³². Jak pisze Ewa Stasiak-Jazukiewicz, „wszystkie trzy tytuły realizują cały zestaw interesujących nas funkcji: informują, kontrolują władzę i podejmują debatę na istotne problemy społeczne”³³.

Wspomnieć należy również o największym tabloidzie, wzorowanym na brytyjskich „Daily Mirror” i „The Sun”, dzienniku BILD, który w latach 80. XX wieku osiągał nakłady nawet 5 mln egzemplarzy. Powstał w 1952 r. i od początku

32 E. Stasiak-Jazukiewicz, *Zmiana paradygmatu? Niemiecki system medialny*, ASPRA, Warszawa 2013, s. 129–130.

33 Ibidem, s. 128.

istnienia jest własnością koncernu Axel Springer. W 1974 r. ukazało się opowiadanie *Utracony honor Katarzyny Blum*, autorstwa Heinricha Bölla, odsłaniające tajniki dziennikarstwa tabloidowego „Bilda”. Nachylenie ideologiczne tabloidu określa się jako prawicowe, czasem konserwatywne, choć sama gazeta nie stroni od skandali i erotyki. W 2005 r., kiedy kard. Joseph Ratzinger został wybrany na papieża, „Bild” ogłosił tryumfalnie: „Jesteśmy papieżem!”

Od 1986 do 2013 r. „Bild” był ponad 120 razy upominany przez Niemiecką Radę Prasową. Uwagi dotyczyły zniesławiania oraz nieprzestrzegania prawa o ochronie wizerunku. Dziennik ujawnił tzw. Aferę Wullfa, w którą zamieszany był prezydent Niemiec. W wyniku agresywnych publikacji Wullf ustąpił ze stanowiska w 2012 r. Jakość dziennikarstwa „Bilda” często była krytykowana³⁴. W 2004 r. powstał specjalny *watchblog* pod nazwą *Bildblog*, który zaczął śledzić nierzetelność dziennikarską. Do 2009 r. zajmował się głównie błędami, jakie pojawiały się na łamach niemieckiego tabloidu i był najczęściej czytany blogiem w Niemczech. Kryzys prasy informacyjnej w Niemczech rozpoczął się na początku lat 90. XX wieku. Do końca lat 80. liczby nakładów gazet wzrastały. W 1991 r. po zjednoczeniu obu państw niemieckich ostatni raz odnotowano znaczny wzrost. Od tego czasu nakłady zaczęły systematycznie spadać. Główną formą dystrybucji prasy w Niemczech jest prenumerata. Tylko dziennik „Bild” sprzedawany był przede wszystkim w kioskach.

Dzienniki polskie poddane analizie

Segment dzienników wydawanych w Polsce należy w większości do wielkich koncernów o wyraźnie skoncentrowanym kapitale. Co istotne, zaledwie dwa tytuły ukazujące się w skali ponadregionalnej i ogólnokrajowej są redagowane poza stolicą: katowicki dziennik „Sport” oraz gorzowska „Gazeta Podatkowa”. W strukturze tytułów codziennych o wysokiej pozycji prasowo-wydawniczej znajdują się m.in. poddane analizie „Fakt”, „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita” oraz „Dziennik Gazeta Prawna”.

DZIENNIK GAZETA PRAWNA należy do tytułów ogólnopolskich o średnich nakładach i poczytności, wyraźnie wyróżnia się jednak spośród innych gazet poziomem rzetelności oraz dominacją zawartości z zakresu prawa i ekonomii. „Dziennik Gazeta Prawna” powstał we wrześniu 2009 r. z połączenia „Gazety Prawnej”, wydawanej przez Infor PL, oraz „Dziennika”, należącego do koncernu Axel Springer. Wydawcą obecnego tytułu jest Infor PL, czyli krajowy holding wydawniczy skoncentrowany głównie na prasie specjalistycznej oraz tytułach w środowisku sieciowym.

34 Ibidem, s. 117.

FAKT jest najczęściej kupowanym tytułem codziennym w Polsce, który powstał na podstawie wzorca niemieckiej bulwarówki „Die Bild-Zeitung”. Obie gazety należą do Ringier Axel Springera, międzynarodowego koncernu medialnego o proveniencji niemiecko-szwajcarskiej. Tytuł ukazujący się w Polsce zaistniał w październiku 2003 r., czyli stosunkowo późno – samo wydawnictwo jeszcze jako Axel Springer działało bowiem w segmencie kolorowych czasopism już od 1994 r.³⁵. Ostatecznym powodem rozpoczęcia redagowania polskiej edycji dziennika okazał się ogromny sukces wydawanego przez koncern od 2001 r. tygodnika „Newsweek”. Do specyfiki tytułu należy przede wszystkim jego sensacyjna formuła, okraszona sporą liczbą nieprawdopodobnych materiałów z życia zwykłych ludzi.

GAZETA WYBORCZA ukazała się po raz pierwszy w związku z wyborami do sejmu kontraktowego w maju 1989 r. Jej redaktorem naczelnym pozostaje niezmiennie Adam Michnik. Tytuł charakteryzują najwyższe wskaźniki nakładu i czytelnictwa w nielicznej grupie tzw. dzienników prestiżowych. Według stanu z 2014 r. tytuł ukazywał się w formule wydania ogólnego oraz 20 mutacji lokalnych, obecnych na łamach w postaci lokalnej wkładki. Utarł się pogląd, że „Gazeta Wyborcza” reprezentuje lewe skrzydło sceny politycznej. W dynamicznej rzeczywistości medialnej orientacja polityczna tytułu jest jednak niezwykle plastyczna. Jak wskazuje skład redakcji oraz zawartość „Gazety Wyborczej” – w tym w podjętym badaniu – nie sposób utrzymać poglądu na temat pełnej lewicowości tego dziennika.

Zdecydowanie najdłuższą historią, a przy tym największym doświadczeniem zmian w zakresie struktury własności i polityki redakcyjnej może poszczycić się tytuł RZECZPOSPOLITA. Dziennik ten sięga historią PRL, gdzie od 1982 r. pełnił rolę organu prasowego rządu. Wraz ze zmianami zapoczątkowanymi przez Tadeusza Mazowieckiego, tytuł funkcjonował jako własność skarbu państwa oraz przedsiębiorców prywatnych. Od października 2011 r. „Rzeczpospolita” znajduje się w pełni w rękach spółki Gremi Business Communication, należącej do Grzegorza Hajdarowicza. Tytuł od zawsze charakteryzowany był jako prestiżowy, ponadto podejmujący tematy z perspektywy konserwatywnej. Jak wskazują jednak badania zawartości na temat papieskiego ustąpienia, nie brakuje w niej sensacji oraz wyraźnych oznak tabloidyzacji.

35 O. Dąbrowska-Cendrowska, *Dziesięciolecie działalności wydawniczej koncernu Axel Springer Polska*, w: *Polskie media w jednoczącej się Europie. Szanse i wyzwania*, red. I. Dobosz, B. Zając, Kraków 2006, s. 195–214.

Dzienniki rosyjskie poddane analizie

Zgodnie z rankingami czytelnictwa, najbardziej popularnymi gazetami społeczno-politycznymi w Rosji w pierwszym kwartale 2013 r. były „Rossijskaja Gazieta” oraz „Izwestija”, natomiast wśród dzienników o masowym charakterze najbardziej poczytne okazały się „Komsomolska Prawda” oraz „Moskowskij Komsomolec”³⁶. Ich popularność potwierdzał także ranking cytowań wskazujący, że właśnie na te tytuły najczęściej powoływano się w doniesieniach innych mediów, przy czym najbardziej popularna okazała się „Izwestija”, zajmująca drugie miejsce w rankingu po specjalistycznym „Komersancie”, dalej uplasowały się „Moskowskij Komsomolec”, „Rossijskaja Gazieta” oraz „Komsomolska Prawda” (ósmo miejsce w rankingu)³⁷.

W przypadku Rosji dość trudne jest określenie faktycznego nakładu czy nawet sprzedaży poszczególnych tytułów, ponieważ deklarowane ze strony samych redakcji nakłady znacząco różnią się z danymi prezentowanymi przez autorów rozmaitych rankingów. Przy charakterystyce poszczególnych tytułów zostały zatem wzięte pod uwagę te nakłady, które deklarowały same redakcje.

ROSSIJSKAJA GAZIETA, wydawana od 11 listopada 1990 r., jest oficjalnym organem prasowym rosyjskiego rządu, co nadaje jej szczególny status wśród mediów drukowanych w Federacji Rosyjskiej, choćby ze względu na przywilej publikowania w pierwszej kolejności informacji o aktach prawnych przyjmowanych w kraju. Ukazuje się w 41 miastach kraju. Deklarowany nakład dziennika wynosi około 160 tys. egzemplarzy³⁸. Dziennik ukazuje się pięć razy w tygodniu, w formacie A2 i objętości od 16 do 24 stron. Oprócz rządowych dokumentów publikuje komentarze i wyjaśnienia ekspertów w dziedzinie ekonomii, prawa i polityki, porusza szeroko rozumianą tematykę społeczno-polityczną.

IZWISTIJA została założona w 1917 r., a w okresie radzieckim była oficjalnym organem Rady Najwyższej ZSRR. Od 1991 r. określa się jako gazeta niezależna, prezentująca wiadomości z kraju i ze świata, analizy i komentarze z zakresu biznesu, ekonomii, kultury, polityki i sportu. Polityka redakcyjna gazety przewiduje uwzględnianie rozmaitych punktów widzenia w omawianiu podejmowanych tematów, aktualność i obiektywność. Przez branżę reklamową klasyfikowana jest jako opiniotwórczy tytuł stawiający na nowoczesność, naukę i kształcenie elit. Nakład gazety wynosi około 150 tys. egzemplarzy, z czego

36 Exlibris, *Ranking popularności rosyjskich mediów. 1. kwartał 2013 roku*, exlibris.ru. www.exlibris.ru/rejting-izdaniij/?year=2013&filter_type=d&quarter=I+%EA%E2%EO%Fo%F2%EO%EB§ion=&set_filter=Y&tpr=tpr [7 kwietnia 2015].

37 Medialogia, *Media federalne – marzec 2013*, mlg.ru. www.mlg.ru/ratings/federal_media/o/2013/3/ [7 kwietnia 2015].

38 Prosmi, *Gazeta „Rossijskaja Gazieta” – krótka charakterystyka*, prosmi.ru. www.prosmi.ru/catalog/55 [8 kwietnia 2015].

w samej Moskwie kolportuje się 50 tys.³⁹. Ukazuje się pięć razy w tygodniu, w formacie D2 i objętości 12–16 stron.

KOMSOMOLSKA PRAWDA ukazuje się od 25 maja 1925 r. Masowe wydawnictwo, które wielokrotnie było nagradzane za zasługi w umacnianiu socjalizmu. Również w czasach poradzieckich doceniana przez władze ze względu na swoją masowość. W 2008 r. gazeta osiągnęła rekordowy nakład 35 mln egzemplarzy. Jej obecny nakład to 550 tys. egzemplarzy w samej Rosji, z czego 130 tys. w regionie Moskwy. „Komsomolska Prawda” ukazuje się w 48 krajach, będąc najbardziej rozpoznawalnym i posiadającym największe nakłady tytułem rosyjskiej prasy. Dziennik publikowany jest sześć razy w tygodniu, w formacie A3 i objętości 24–48 stron.

MOSKOWSKIJ KOMSOMOLEC gazeta założona w 1919 r. jako „Junyj Kommunar” była początkowo zorientowana wyłącznie na aktywną młodzież socjalistyczną. Pod obecnym tytułem ukazuje się od 1929 r. W radzieckich czasach była organem Komitetu Moskiewskiego Partii Komunistycznej i wychodziła dość nieregularnie. Od 1991 r. funkcjonuje jako gazeta niezależna, w związku z czym rozważano nawet zmianę jej nazwy na „Kurier Moskiewski”. Dziennik ukazuje się sześć razy w tygodniu w nakładzie ponad 2 mln egz. (wraz z wydaniem zagranicznymi) w formacie A2 i objętości do 24 stron⁴⁰.

39 Prosmi, *Gazeta „Izwestija” – krótka charakterystyka*, prosmi.ru. www.prosmi.ru/catalog/90 [21 kwietnia 2015].

40 Prosmi, *Gazeta „Komsomolska Prawda” – krótka charakterystyka*, prosmi.ru. www.prosmi.ru/catalog/3746 [24 kwietnia 2015].

2

Ustąpienie papieża na łamach niemieckiej prasy

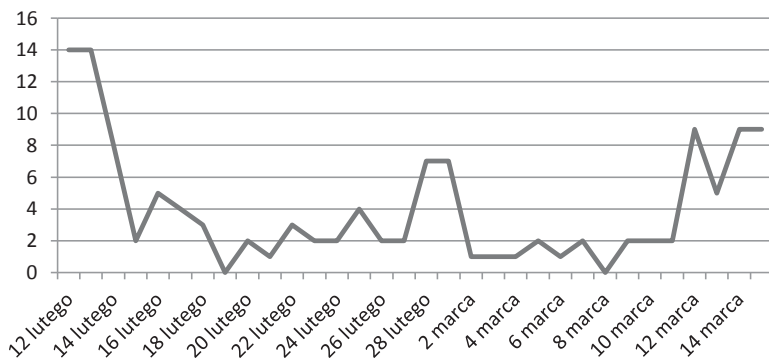
■ „Die Welt”

W przypadku wszystkich analizowanych mediów niemieckich temat ustąpienia papieża Benedykta XVI był wydarzeniem szeroko komentowanym. Popularność tematu wynikać mogła z dwóch podstawowych przesłanek: faktu, że papież z pochodzenia był Niemcem, jak również żywej debaty publicznej na temat roli Kościoła i papieżstwa we współczesnym świecie.

W prawnym dzienniku „Die Welt” decyzji papieża i jej konsekwencjom poświęcono w sumie 127 artykułów. Pierwszego dnia po ogłoszeniu ukazało się aż 14 artykułów, taka sama liczba publikacji pojawiła się kolejnego dnia. Przez kolejne 34 dni tylko w dwóch wydaniach nie ukazał się żaden materiał poświęcony ustąpieniu oraz jego następstwom. Zaznaczyć należy, że w przypadku Niemiec, a w szczególności dziennika „Die Welt” temat papieskiego ustąpienia pojawiał się w bardzo różnych kontekstach, nie tylko związanych bezpośrednio z funkcjonowaniem Kościoła katolickiego. Dotyczą one również niemieckiego życia politycznego, zwłaszcza że w tym czasie w Niemczech odbywała się kampania przed wyborami do Bundestagu.

Wybór nowego papieża komentowany był w ciągu dwóch pierwszych dni po zakończeniu konklawe z mniejszą intensywnością, ale wynikało to przede wszystkim z zaskoczenia i braku informacji na temat Jorge Mario Bergoglio. W gazetach należących do wydawnictwa Ringier Axel Springer („Die Welt”, „Bild”) bardzo mocno akcentowano przede wszystkim nie do końca sprawdzone niemieckie wątki biografii papieża Franciszka. W samym dzienniku „Die Welt” pojawiły się informacje, że nowy papież studiował w Niemczech, co nie było prawdą (odbył jedynie kwerendę do swojej pracy doktorskiej).

Tematyka artykułów dotyczących wydarzeń między 12 lutego a 15 marca 2013 r. była mocno zróżnicowana. Co interesujące, najwięcej publikacji

Wykres 1. „Die Welt” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

dotyczyło działalności kardynałów. Oznaczało to przede wszystkim zainteresowanie polityką w Watykanie, tworzeniem się różnych stronnictw wśród hierarchii Kościoła katolickiego, ale także rolę najważniejszych osobistości we współczesnym Kościele. Wiele materiałów miało charakter prezentacji sylwetki konkretnych kardynałów, którzy mogli mieć wpływ na przyszłość Kościoła. W dzienniku „Die Welt” pojawił się nawet specjalny cykl pod tytułem *Kto zostanie papieżem?* (*Wer wird Papst?*), który miał na celu przedstawić również działania poszczególnych duchownych, liczących się w wyborach. Można się pokusić o stwierdzenie, że w przypadku dziennika „Die Welt” na łamach prowadzono swoistą kampanię wyborczą w trakcie przygotowań do konklawe. Już 13 lutego pojawiły się na pierwszej stronie zdjęcia 117 kardynałów wraz z nagłówkiem *Jeden z nich zostanie papieżem*. Była to zapowiedź dłuższego cyklu, który kontynuowany był w ciągu kolejnych dni.

W tekście pt. *Wybory papieża są tak otwarte jak jeszcze nigdy* opisano kulisy i nastroje przed konklawe. Kardynałowie już regularnie i intensywnie debatowali na indywidualnych spotkaniach na temat profilu następcy Benedykta. Jednak przed plenum musieli przysięgnąć dochowania tajemnicy. Trzej z nich: 82-letni Julian Herranz, 89-letni Jozef Tomko i 82-letni Salvatore de Giorgi, którzy badali tajemnicę zniknięcia dokumentów z papieskiego stołu, uważani byli tym razem za tajnych *kingmakers*. „Die Welt” zwracał także uwagę na fakt, że tym razem nie było tak znanego kandydata jak Ratzinger w 2005 r. Wybory nazywane były grą *va banque* z Duchem Świętym. Następca musiał bowiem w przyszłości zmierzyć się z podwójnym pontyfikatem, dopóki Benedykt *emeritus* będzie żył. Dziennik relacjonował również, że po ustąpieniu papieża do Rzymu przyjechało więcej dziennikarzy niż po śmierci Jana Pawła II. Trzeba było stworzyć osobne centrum medialne. Część relacji przed konklawe stanowiły również opisy technicznych przygotowań. Dość szybko zamknięto Kaplicę Sykstyńską, aby przygotować ją pod względem technicznym do obrad (zamontowanie nowego

pieca do spalenia kart, ale też pod względem elektronicznym, by żaden kardynał nie „twittował” informacji o wynikach, zanim ukaże się biały dym). Wysokiej rangi prałat z Libanu powiedział, że kardynałowie powinni wybrać Benedykta jeszcze raz. Benedykt musiałby wrócić z Castel Gandolfo i przyjąć wybór. Na łamach „Die Welt” podsumowuje się ten pomysł słowami: „Ten złamany człowiek byłby wówczas najpotężniejszym papieżem w całej historii Kościoła”¹.

W „Die Welt” aż 13% materiałów stanowiły artykuły poświęcone innym aspektom ustąpienia. W dzienniku rozpatrywano przede wszystkim tematy dotyczące niemieckiego życia politycznego (np. *Zielona papieżycza* odnośnie do liderki partii Zielonych), pozycji Benedykta XVI w życiu publicznym Niemiec, który miał wiele do powiedzenia, ale według komentatorów znalazł niewielki posłuch. Tutaj analizie poddano pytanie, czy partia CDU/CSU jest katolicka, czy po prostu chrześcijańska, a także jak bardzo zdystansowana wobec różnych kłótni w Kościele (*Papieże przychodzą i odchodzą, Angela Merkel zostaje*). Tekst *Platzinger* (gra słów *Der Platz*, które oznacza miejsce i *Ratzinger*) o ideach i ideałach, był komentarzem na temat współczesnego życia politycznego w Niemczech, odwagi, krytyki, rezygnacji. Pojawiło się także pytanie, kto chciałby teraz być papieski, skoro sam papież nie chce być?

Artykuł pt. *Koniec niemieckiego nieporozumienia* opisuje reakcje katolików w ojczyźnie Benedykta, którzy mają nadzieję na nowy początek po ustąpieniu. Niemiecki Kościół jest wewnętrznie skłócony. Ma problemy, zwłaszcza z konserwatywną nauką Kościoła powszechnego, przede wszystkim stosunkiem do osób rozwiedzionych, natomiast niemieccy duchowni często odchodzą od zaleceń Kościoła w spornych kwestiach i samodzielnie wprowadzają własne regulacje. „Die Welt” relacjonował także w artykule *Między papieskim ustąpieniem a pigułką* ‘po’ wiosenne zebranie niemieckich biskupów, które odbyło się w Trierze w 2013 r. i było naznaczone aktualnymi wydarzeniami z Rzymu. Publicyści podkreślali, że nacisk na reformy jest ogromny. Tematyka obrad w Trierze dotyczyła parytetów w Kościele katolickim oraz możliwości pełnienia w nim różnych funkcji przez kobiety (święcenia kapłańskie nie wchodziły jednak w grę) – 38 lat wcześniej niemieccy biskupi skierowali bowiem do Watykanu prośbę o rozpatrzenie możliwości diakonatu dla kobiet. Czy ta propozycja wreszcie doczeka się rozpatrzenia za czasów następcy papieża z Niemiec (skoro sam Niemiec jej nie rozpatrzył pozytywnie), nikt w Episkopacie nie chciał spekulować, ale, jak ujęli to publicyści niemieccy, nadzieja umiera ostatnia.

Ważnymi kwestiami na łamach „Die Welt” były powody ustąpienia (9% materiałów), choć większość komentatorów zgodnie przyznawała, że główną przyczyną była przede wszystkim troska o dobro Kościoła i potrzeba sprawowania urzędu przez kogoś silniejszego fizycznie. W dzienniku „Die Welt” cytowano

1 P. Badde, *Die Papst-Wahl ist so offen wie lange nicht mehr*, „Die Welt”, [9 marca 2013].

papieża: „Moje siły są nieodpowiednie, aby wykonywać posługę Piotrową w odpowiedni sposób”². Potwierdzać to miała analiza przyczyn ustąpienia pod wymownym tytułem *Przytłoczony ciężarem wieku*. Choć pojawiało się wiele słów uznania w stosunku do decyzji Benedykta, jak również zrozumienia dla przyczyn, które mogły nim kierować, to ze strony duchownych Kościoła ewangelicko-augsburskiego słychać było też zarzuty. Podkreślano, że poprzednik Benedykta sprawował urząd do śmierci, choć ciało i umysł odmawiały mu posłuszeństwa. Współczesne czasy wymagają innego papieża i Benedykt zdawał sobie z tego sprawę. Dlatego chciał uniknąć sytuacji, gdy będzie już za słaby, by pełnić urząd. Krytykowano jednak papieża za brak postępów w ekumenizmie.

Wśród powodów ustąpienia pojawiły się także oskarżenia wobec Kurii Rzymskiej, która według opinii niemieckich publicystów była strukturą kompletnie niezależną od zwierzchnictwa papieża i prowadziła własną politykę, często wbrew woli Benedykta XVI. Autor artykułu *Plotki na temat tajemniczej sieci powiązań* rozpatruje jedną z możliwych przyczyn ustąpienia Benedykta – tajną sieć homoseksualną, która miała podobno swoje punkty spotkań w różnych miejscach Watykanu. Papieżowi przedstawiono raport na temat biskupów zamieszanych w tę sprawę (ponad 300 stron). Według „Die Welt”, prawdopodobnie dlatego papież ustąpił.

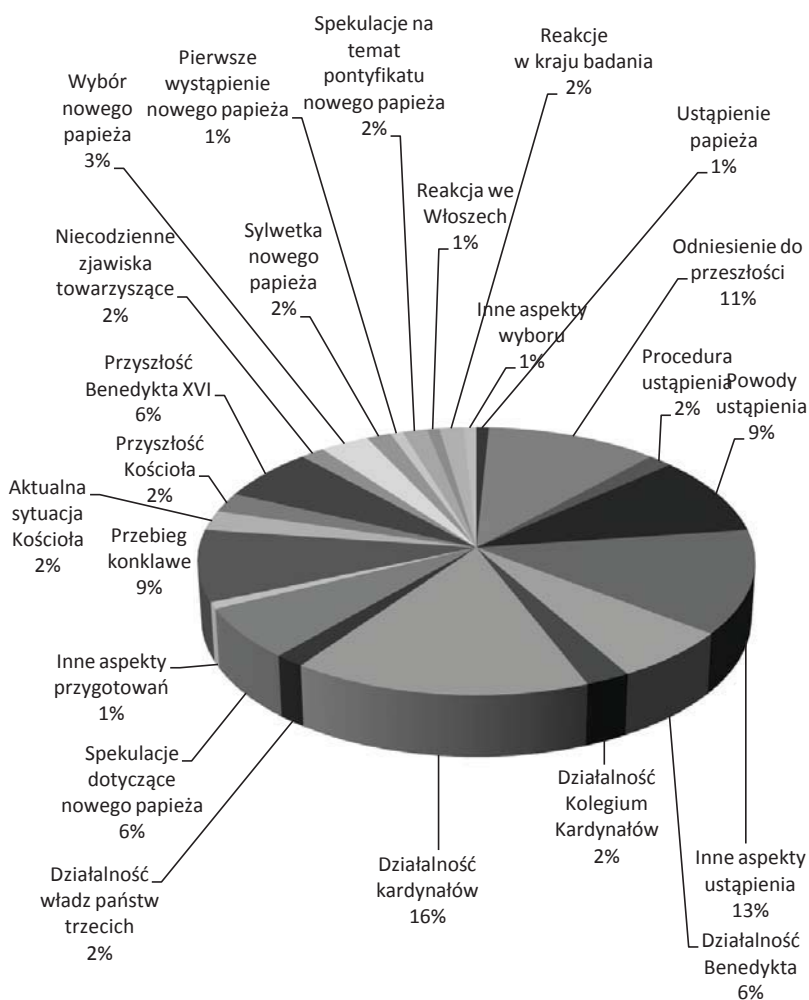
Wśród tej różnorodności tematów pojawiają się także analizy dotyczące branży turystycznej, która za czasów Benedykta XVI prężnie rozwijała ofertę pielgrzymek z Niemiec do Rzymu. *Ojej, jaka szkoda* – tak zatytułowany artykuł relacjonujący pierwsze reakcje turystów i pielgrzymów w Rzymie. Kolejny z tego samego dnia dotyczył Markt am Inn, miasteczka, z którego pochodził Joseph Ratzinger, a któremu „brakuje teraz papieża”.

Na uwagę zasługują także artykuły poświęcone tematowi przebiegu konklawe (9%). „Die Welt” z dużą drobiazgowością opisywał krok po kroku wszystkie etapy procedur związanych z wyborem nowego papieża, często także ubarwiając je obrazami szczegółów czynności, które są w tym wypadku podejmowane: naniżanie na sznur kart do głosowania czy zjawiska chemiczne wywołujące biały lub czarny dym. Już pierwszego dnia pojawił się artykuł zatytułowany *Teraz obraduje konklawe*, w którym komentatorzy zastanawiali się, kiedy będzie możliwy najbliższy termin rozpoczęcia wyboru papieża. W kolejnych dniach dziennik doniósł o tym, że *Papież umożliwi wcześniejszy wybór swojego następcy*. Benedykt XVI zapewnił, że kardynałowie mogą rozpoczynać wybory, gdy do Rzymu przybędzie ich 115. Najbliższy termin konklawe przewidywano na 15 marca.

Jednym z częściej poruszanych tematów była kwestia przyszłości papieża Benedykta na emeryturze (6%). Ta sprawa o tyle budziła emocje, ponieważ pojawiało się tutaj pytanie, czy papież emeryt nie zdecyduje się na powrót do swojej

2 *Der Papst ist müde*, „Die Welt”, 12 lutego 2013.

ojczyzny, w rodzinne strony do Markt am Inn. Próbowano odpowiedzieć na różne pytania: czy papież powróci do dawnego nazwiska, czy będzie kardynałem czy arcybiskupem, czy dostanie emeryturę, czy znów przyjedzie do Niemiec, jak będzie się ubierał? W artykule zatytułowanym *Jesteśmy 'Jego Świątobliwością'* pojawia się informacja, że obok nowego *pontifexa* także Benedykt będzie nosił papieski tytuł honorowy. Imiona są dla katolików bardzo ważne (nowy człowiek, wybrany przez Boga itp.). W przypadku papieża zwyczaj ten wprowadził w 533 r. Mercuriusz, który nazwał się Janem, bo zwyczajnie nie znosił swojego imienia. Papież Benedykt stawał się teraz „emerytowanym papieżem” i miał nosić białą sutannę oraz brązowe buty (podarowane w Meksyku – pytanie, które pojawiło

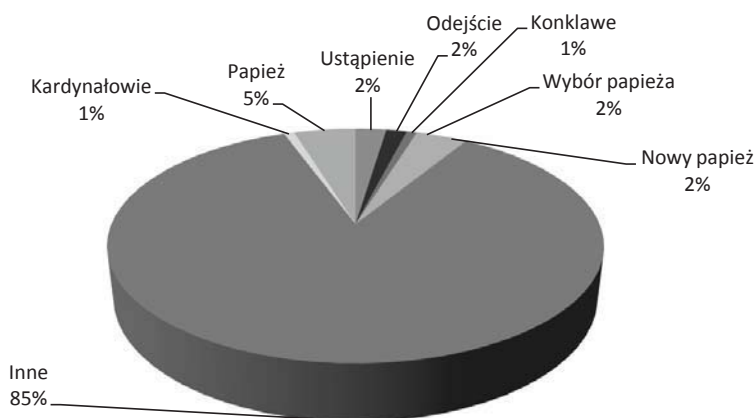

Wykres 2. „Die Welt” – tematyka materiałów

się w „Die Welt”: czy wystarczą one papieżowi do końca życia?). Pojawiały się tutaj także inne pytania: czy papież zachowa inne tytuły np. Prymasa Włoch, Namiestnika Chrystusa na Ziemi, Sługi Sług Bożych? Czy istnieje emerytowany Sługa? Czy jeśli Benedykt zrezygnuje z tych tytułów, może wrócić do swojego „dr” przed nazwiskiem? A jeśli okaże się, że jego doktorat jest plagiatem, to czy może nosić tytuł emerytowanego papieża?

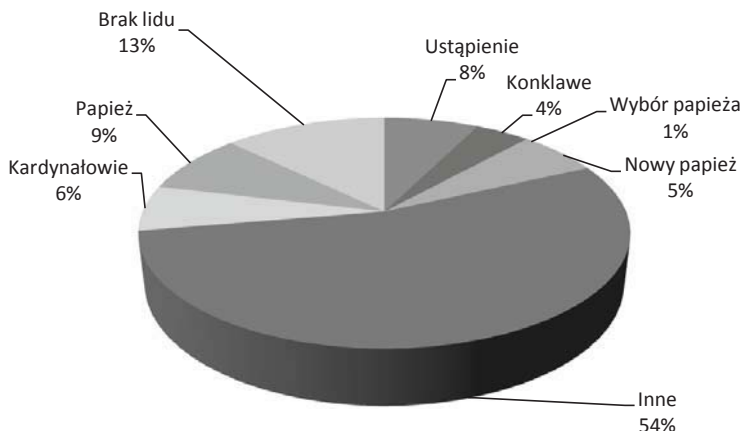
Wiele spośród postawionych pytań wydaje się kuriozalnych, ale przedstawia specyficzną perspektywę niemiecką, która traktuje papieżstwo jak zwykły urząd, dopuszczając debatę publiczną na temat jego reformy. Już po zakończeniu pontyfikatu „Die Welt” donosił: *Tu ma ukochany spokój duszy*, przedstawiając w tekście życie mieszkańców Castel Gandolfo, którzy odmierzą swój wiek pontyfikatami kolejnych papieży.

W przypadku dziennika „Die Welt” w nagłówkach dominowały słowa, których badacze nie ujęli w kluczu kategoryzacyjnym. Słowo „papież” w kontekście Benedykta XVI pojawiło się tylko 10 razy. Częściej autorzy publikacji stosowali cytaty wypowiedzi lub metafory, zwłaszcza jeśli chodzi o określenie samego papieża (*Człowiek Pisma; Strażnik tradycji*).

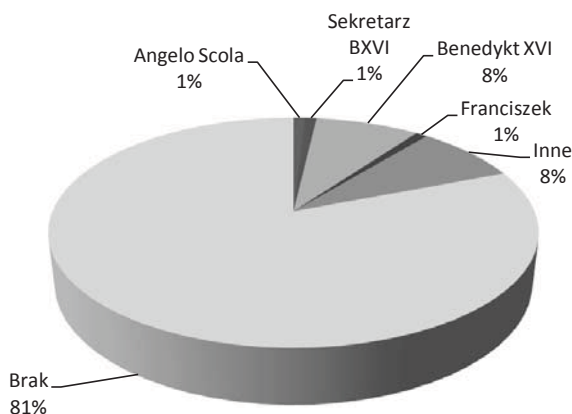
Wykres 3. „Die Welt” – słowa kluczowe w nagłówkach

W przypadku lidów widać podobną tendencję do zajmowania się tematyką wydarzeń w Watykanie w sposób, który nie zawierał słów kluczowych ujętych w narzędziu badawczym. Słowa, które najczęściej pojawiały się w lidach artykułów opublikowanych na łamach „Die Welt”, to: „papież” (w odniesieniu do samego Benedykta XVI), „ustąpienie” (w dzienniku ani razu nie użyto terminu „abdykacja”), „kardynałowie” oraz „konklawe”. Dwa ostatnie słowa występują częściej z uwagi na natężenie materiałów poświęconych wyborowi nowego papieża. Część publikacji przybliżała bowiem działalność niektórych kardynałów, a część poświęcona została przygotowaniom do obrad i samym obradom kardynałów.

Wykres 4. „Die Welt” – słowa kluczowe w lidach

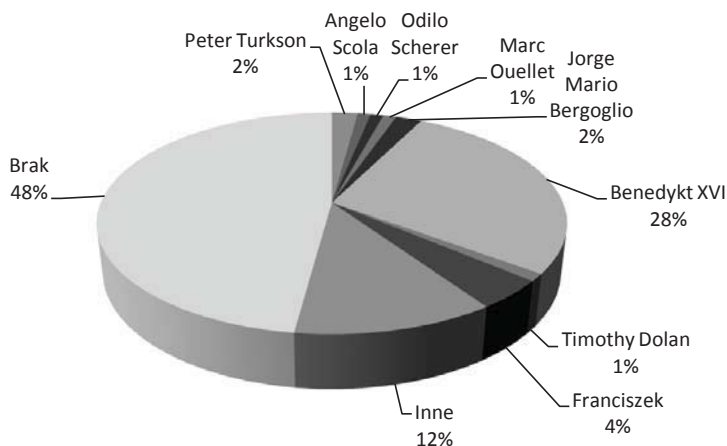
W przypadku dziennika „Die Welt” autorzy publikacji rzadko odwoływali się do konkretnych osób w nagłówku. 81% tytułów nie przywoływało żadnych nazwisk. Najczęściej pojawiał się papież Benedykt XVI, także jako Joseph Ratzinger. Spośród innych osób przywołano kard. Keitha O’Briena w publikacjach na temat skandalu homoseksualnego w Wielkiej Brytanii, a także brata papieża, Georga Ratzingera oraz papieskiego sekretarza Georga Gänsweiga. Imię papieża Franciszka pojawiło się tylko raz. Co ciekawe, dwukrotnie pojawiła się także Angela Merkel jako liderka chadeków niemieckich z CDU/CSU.

Wykres 5. „Die Welt” – osoby w nagłówkach

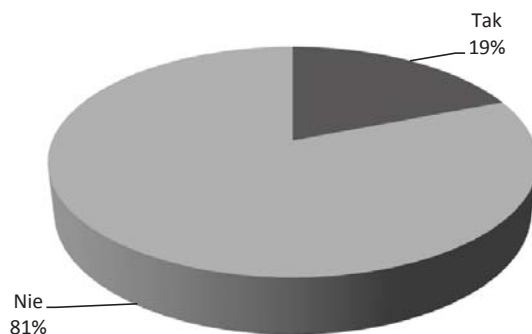
W przypadku lidów postacią dominującą był znów odchodzący papież Benedykt XVI. Oprócz niego pojawiały się nazwiska potencjalnych kandydatów do objęcia Stolicy Apostolskiej, których sylwetki przedstawiano na łamach dziennika. Byli to Marc Ouellet, Timothy Dolan, Angelo Scola, Peter Turkson

i Odilo Scherer. Ten ostatni był także częściej opisywany ze względu na swoje niemieckie korzenie. Jego wybór dawałby Niemcom potencjalnie kolejną szansę na wpływy w Watykanie.

Wykres 6. „Die Welt” – osoby w lidach

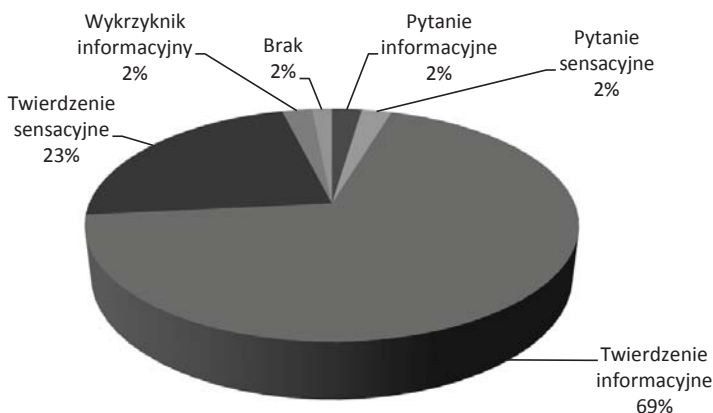
Na łamach „Die Welt” jedynie 19% materiałów miało jakiegokolwiek odniesienia merytoryczne dotyczące procedury ustąpienia, zawartej w najważniejszych dokumentach prawa kościelnego. Mimo niewielkiej liczby materiałów skupionych na tej tematyce, trzeba zauważyć, że były one stosunkowo obszerne i z dużą dokładnością oddawały sens zapisów konstytucji *Universi Dominici Gregis* oraz ostatniego *motu proprio*. Dodatkowo, dziennik „Die Welt” posiłkował się opisami wielu szczegółowych czynności, które towarzyszą wyborowi każdego papieża. Sporo miejsca poświęcono na przykład procedurze przyjmowania nowego imienia oraz jego znaczenia dla katolików (wraz z przyjęciem imienia rodzi się nowy człowiek, który jest poświęcony

Wykres 7. „Die Welt” – odniesienie do procedury

Bogu. Dlatego m.in. papież Benedykt nie mógł powrócić do swojego dawnego imienia Joseph Ratzinger, ponieważ wraz z przyjęciem papieskiego urzędu stał się zupełnie nową osobą). Barwnie opisywano procedurę zniszczenia pierścienia rybaka, noszonego przez każdego z papieży oraz proces produkcji czarnego i białego dymu, który oznajmia wiernym decyzję kardynałów w sprawie wyboru nowego papieża.

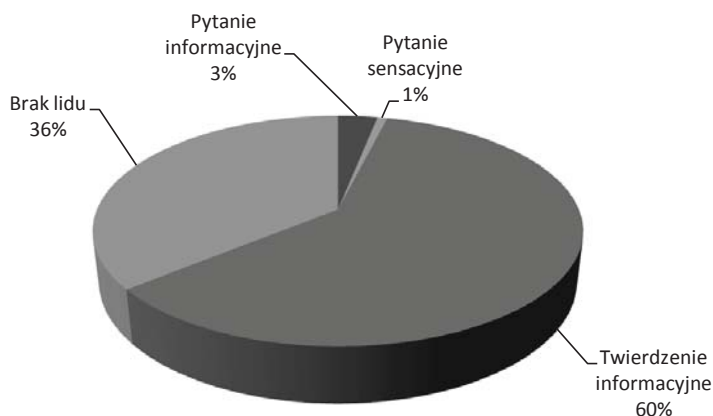
Wydźwięk nagłówków był generalnie neutralny – 69% to twierdzenia informacyjne. Mimo że „Die Welt” zaliczany jest w Niemczech do grona dzienników prestiżowych, nie unika sensacyjności. Zabieg ten miał przede wszystkim przyciągnąć uwagę czytelnika, ponieważ, jak się okazywało później, materiały dotyczące papieża w swoim wydźwięku już tak sensacyjne nie były. Nagłówki, które niosły za sobą także sensacyjną treść, to takie, które dotyczyły samych skandali w łonie Kościoła – przede wszystkim artykuł zatytułowany *Wątpliwy kardynał*, opisujący sprawę kard. Mahony’ego, uwikłanego w sprawę tuszowania przypadków pedofilii w Kościele amerykańskim, czy materiał *Plotki na temat tajemniczej sieci powiązań*, dotyczący siatki homoseksualnej, która miała w Watykanie stworzyć swoją grupę lobbingsową, wpływającą również na politykę Kurii Rzymskiej.

Wykres 8. „Die Welt” – wydźwięk nagłówków

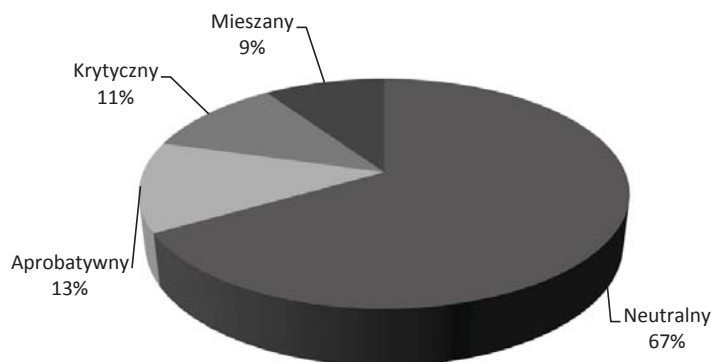
Lidy, o ile w ogóle były zamieszczane przy artykułach, w jeszcze mniejszym stopniu odnosiły się do sensacyjnych twierdzeń. W większości przypadków były rzeczowym wprowadzeniem do tematu, który nie zawsze jednoznacznie był sygnalizowany w tytule (choćby artykuł pt. *Krajanka mięsna ciotki Matyldy* dotyczył brazylijskiego kard. Odilo Scherera, który miał spore szanse na wybór, a pochodził z małej wioski Theley w Kraju Saary).

Wydźwięk materiałów opublikowanych na łamach dziennika był generalnie neutralny (67%). Pozytywne i negatywne komentarze na temat decyzji papieża

Wykres 9. „Die Welt” – wydźwięk lidów

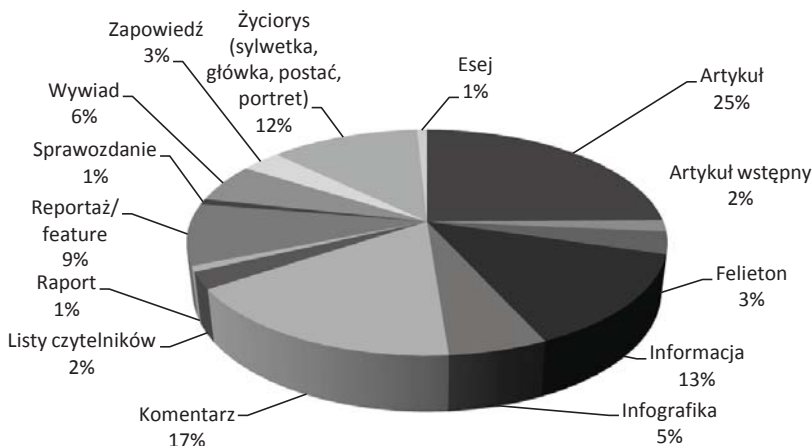
praktycznie się równoważyły. Ta równowaga objawiała się między innymi zamieszczaniem w tym samym numerze obok siebie materiałów zarówno krytycznych (*Ideologiczny i nazbyt polityczny*), jak i pozytywnych (*Empatyczny i szczerze przekonujący*) na temat papieża Benedykta, jego dokonań i odejścia z urzędu. Niewielka przewaga publikacji pozytywnych w swoim wydźwięku może być także pochodną profilu ideowego dziennika, uważanego za głos prawicy i chadeckiej części społeczeństwa w Niemczech.

Wykres 10. „Die Welt” – wydźwięk materiałów

W przypadku kategorii różnicowania gatunkowego dominowały artykuły (25%) i komentarze (17%). Spora liczba opinii wynikała z faktu, że w wielu przypadkach były to osobiste reakcje publicystów na wydarzenia w Kościele. Dużą rolę w przekazywaniu opinii odgrywały również wywiady z osobami związanymi z Kościołem katolickim, np. kardynałami niemieckimi, ale też przedstawicielami silnego w Niemczech Kościoła ewangelicko-augsburskiego oraz politykami niemieckiej chadecji. W przypadku dziennika „Die Welt”

istotną rolę odgrywał wspomniany już cykl publikacji na temat potencjalnych kandydatów do Stolicy Apostolskiej, w którym posługiwano się przede wszystkim nakreśleniem portretu ewentualnego papieża.

Wykres 11. „Die Welt” – zróżnicowanie gatunkowe

Dominującą kategorią w określaniu perspektywy przestrzennej był Kościół jako taki. Artykuły odnosiły się bowiem do aktualnej sytuacji w Kościele lub jego przyszłości czy przeszłości (choćby publikacje na temat historii ustąpienia, odniesienia do Celestyna V, innych konklawe czy działań poszczególnych papieży, a także sytuacji katolików na poszczególnych kontynentach). To, co uderza w tej statystyce, to wyraźna perspektywa niemiecka. I nie chodzi tutaj o sam fakt, że ustępujący papież był z pochodzenia Niemcem, ale przede wszystkim spojrzenie na jego decyzję jako pewien wzorzec dla elity politycznej Niemiec, która według sugestii wielu publicystów powinna także wiedzieć, kiedy odejść. Inny wątek, który również rozpatrywany jest z perspektywy niemieckiej na łamach „Die Welt”, to przyszłość Kościoła katolickiego w Niemczech bez Benedykta XVI.

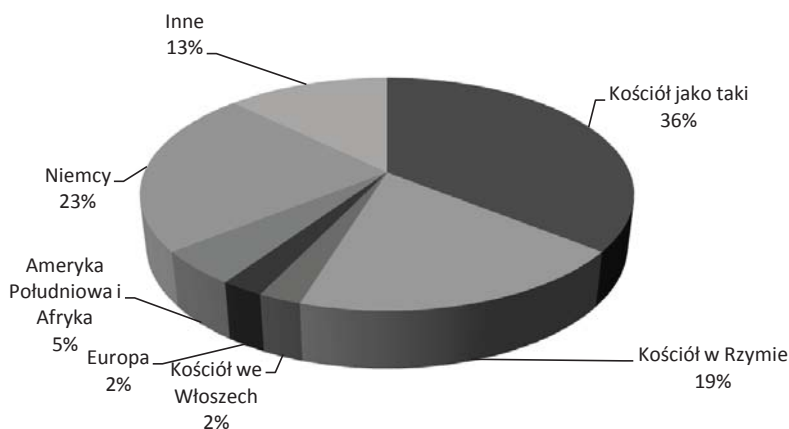
Niemieccy publicyści zresztą potrafili w najdziwniejszych kombinacjach nawiązać do Benedykta XVI i jego decyzji, łącząc z ustąpieniem papieskim choćby wielką aferę z koniną zamiast wołowiny w niektórych produktach spożywczych, które pojawiły się na rynku niemieckim.

Kategoria „inne” dotyczyła przede wszystkim relacji między papieżem a poszczególnymi krajami, jak choćby Egiptem i Turcją, które krytycznie odnosiły się do słów Benedykta XVI w przemówieniu z Ratyzbony (*Niektórzy muzułmanie są wciąż źli na papieża*), przypominanym przy okazji opisu reakcji różnych środowisk w Niemczech, także muzułmańskich. Pojawiały się tutaj także Szkocja, gdy pisano o kard. O’Brienie czy Filipiny, gdy artykuł dotyczył

kard. Tagle, potencjalnego kandydata na papieża. Ameryka Południowa oraz Afryka pojawiały się w kontekście sytuacji Kościoła katolickiego na tych kontynentach, jego dynamicznego rozwoju i potrzeby wyjścia poza dotychczasowe europejskie ramy w historii papiestwa.

Co znamienne, perspektywa polska nie była w ogóle ujmowana w prezentowanych materiałach. Jednym z nielicznych akcentów polskich była przytoczona, w bardzo krótkiej notce, wypowiedź kard. Stanisława Dziwisza, który komentując decyzję Benedykta XVI o ustąpieniu, stwierdził, że „z krzyża się nie schodzi”. Nawiązanie do Polski, a właściwie papieża Polaka pojawiło się jednak w tekście zatytułowanym *Chiński papież*. Chiny jako kraj nieschrytlanizowany jawiły się jako ideologicznie spustoszona planeta: niewolnictwo, polityka jednego dziecka, czego konsekwencją jest coraz mniej kobiet, tania siła robocza, od 1949 r. jedna ateistyczna partia. A jednak: 14 mln katolików stanowi 1% mieszkańców kraju, najszybciej rosnący w siłę Kościół, któremu przybywa rocznie około 100 tys. wiernych. W 2012 r. 22 tys. nowych wiernych ochrzciły się w Wielkanoc.

Komentatorzy „Die Welt” podkreślali w swoich opiniach, że gdyby papież był Chińczykiem, partia komunistyczna w Chińskiej Republice Ludowej zaczęłaby drzeć, jak w Polsce PZPR po wyborze Karola Wojtyły. Chrystianizacja Chińczyków nie byłaby jedynym przypadkiem konwersji całego narodu w historii. Jan Paweł II podobno przepowiadał, że trzecie tysiąclecie Kościoła będzie należeć do Azji. Publicyści „Die Welt” podkreślali, że również Europa musiałaby zdefiniować się na nowo przy papieżu pochodzącym z mniejszościowego Kościoła.

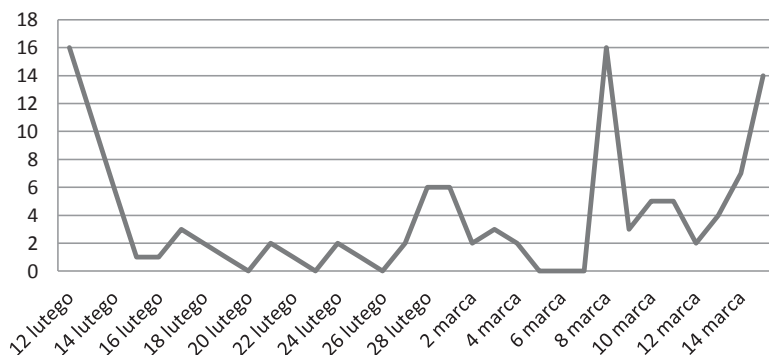

Wykres 12. „Die Welt” – perspektywa przestrzenna publikacji

■ „Frankfurter Allgemeine Zeitung”

W dzienniku „Frankfurter Allgemeine Zeitung” („FAZ”) w analizowanym okresie ukazało się w sumie 125 artykułów, które dotyczyły ustąpienia papieża oraz wyboru jego następcy. Najwięcej tekstów, podobnie jak w „Die Welt”, opublikowano w dzień po ogłoszeniu decyzji (aż 15) oraz w kolejnym dniu (11). Z dużą intensywnością opisywano także wybór nowego papieża Franciszka, ale dopiero dwa dni po zakończeniu konklawe (pierwszego dnia ukazało się 7 artykułów, a następnego aż 14). Sytuację tę, podobnie jak w „Die Welt”, należy tłumaczyć przede wszystkim brakiem czasu, by zebrać więcej informacji na temat zaskakującego wyboru kardynałów.

Należy także zaznaczyć, że większość artykułów poświęconych sprawom Kościoła katolickiego, papieżstwa, pontyfikatu Benedykta XVI, miała charakter analityczny, a pod względem objętościowym zajmowała całe strony gazety (drukowanej w formacie Nordisch). Dnia 8 marca 2013 r. ukazała się seria krótszych, ale bardzo różnorodnych tematycznie analiz, dotyczących sytuacji Kościoła na poszczególnych kontynentach, jak również artykuły prezentujące sylwetki ważnych i wpływowych kardynałów z tych regionów. Wśród opisywanych postaci z Kościoła Ameryki Łacińskiej nie znalazł się jednak przyszły papież Jorge Mario Bergoglio.

Wykres 13. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

Dziennik „Frankfurter Allgemeine Zeitung” najwięcej miejsca poświęcił analizie aktualnej sytuacji w Kościele (20%). Decyzję Benedykta XVI odbierano przede wszystkim jako sygnał, że kondycja współczesnego katolicyzmu nie jest najlepsza, a ustąpienie papieża to swoisty akt desperacji, który ma być impulsem do poważnych zmian. Teksty prezentujące scenariusze przyszłych zmian i konsekwencji w Kościele stanowiły 6% opublikowanych materiałów.

W przypadku „FAZ” tematyka, która pojawiła się na łamach, była niezwykle różnorodna – także tutaj, jak w „Die Welt”, poruszano „inne aspekty ustąpienia”

(15%). Artykuły te najczęściej były próbą podsumowania dokonań Benedykta XVI jako głowy Kościoła instytucjonalnego. W pierwszych dniach sporo miejsca poświęcono także reakcjom innych mediów na świecie na decyzję o jego ustąpieniu. Podobnie jak w dzienniku „Die Welt” określano postępowanie papieża jako odważną decyzję, suwerenną, która ma pobudzić Kościół katolicki, odnowić papieństwo. W pierwszych reakcjach pojawiał się respekt i szacunek dla decyzji, która była przemyślana. W komentarzach zalecano, że należy dobrze zastanowić się nad wyborem nowego papieża.

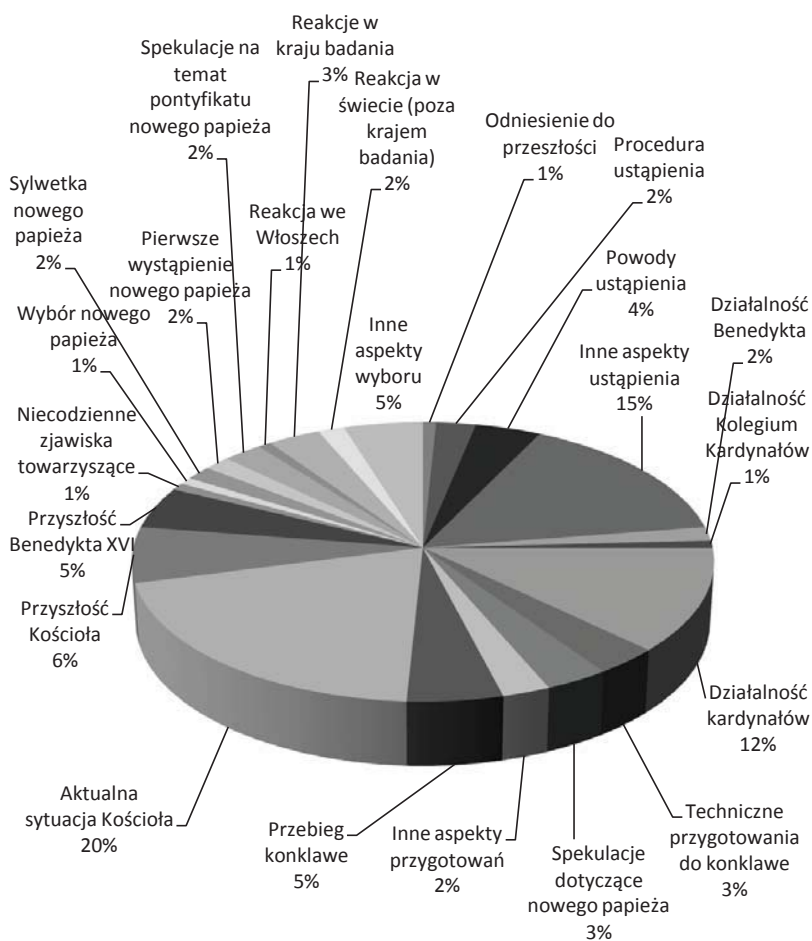
Kolejną co do ważności kwestią opisywaną na łamach dziennika była działalność kardynałów (12%). Powtarza się tutaj sytuacja jak w przypadku dziennika „Die Welt” – najczęściej artykuły dotyczyły ważnych osobistości w łonie Kościoła katolickiego, które miały potencjalny wpływ na wybór nowego kandydata lub same mogły pretendować do najwyższego urzędu w hierarchii duchownych. Powody ustąpienia (4%) rozpatrywane były w pierwszych numerach „FAZ”, gdzie uznano, że decyzja papieża była dla wszystkich niczym grom z jasnego nieba. W artykule pt. *Przychylność spokojnej chwili* przypomniano postać Celestyna V oraz powody jego ustąpienia w 1294 r. (słabość fizyczną i nieumiejętności sprawowania urzędu). W 2010 r. papież odwiedził grób Celestyna i zostawił tam swój paliusz, co uznano za niespotykany gest. W tym samym roku Benedykt XVI zapytany przez dziennikarza (w książce *Światło świata*), czy papież może ustąpić, odpowiedział, że owszem: z powodów duchowych, psychicznych, słabości ciała. Jednak nie powinien tego robić w chwili, kiedy Kościołowi lub papieństwu zagraża jakieś niebezpieczeństwo. Powinien poczekać do spokojnej chwili („FAZ” podkreśla, że taka właśnie nastąpiła). W artykule przypomniano wszystkie problemy, które dotknęły Kościół w czasie pontyfikatu Benedykta XVI: aferę pedofilską, *Vatileaks* (kradzież dokumentów z papieskiego biurka, dokonaną przez Paolo Gabriele, oraz ich wyciek do prasy), także podejrzania pod tym adresem wobec papieskiego sekretarza Georga Gänsweiga. Zwrócono uwagę, że w ostatnim czasie nie ogłaszano żadnych planów papieża, poza tym, że miał gościć na dniach młodzieży w Rio de Janeiro. Był słaby, choć jego sekretarz podkreślał, że duchowo i intelektualnie bardzo sprawny. Artykuł ten przedstawiał także już nowe typy kandydatów do papieskiego urzędu – po dwóch papieżach z zagranicy, z powrotem czas na Włochów, Angelo Scolę lub Angelo Bagnasco (kardynał z Genui). Inni kardynałowie z zagranicy uważali jednak, że Włosi nie nadają się do przeprowadzenia reform, jakich wymaga Kuria Rzymska.

Także istotnym tematem była przyszłość Kościoła (6%) i samego Benedykta XVI (5%) jako papieża emeryta. Tutaj jednak nie zajmowano się, jak w „Die Welt” kwestiami wyłącznie organizacyjno-technicznymi (miejsce zamieszkania, ubiór, źródło utrzymania), ale przede wszystkim jego miejscem i rolą w Kościele pod przewodnictwem nowego papieża. W tej kategorii pojawiały się próby podsumowania działalności Josepha Ratzingera, który, według „FAZ”, podkreślał

różnice między Kościołem katolickim a wspólnotami wyrosłymi na gruncie reformacji. Potrafił łączyć, ale też dzielić. Deklaracja Kongregacji Nauki Wiary *Dominus Iesus* z 2000 r. była dla wielu zorientowanych na ekumenizm chrześcijan szokiem. Jako papież okazał się jeszcze mniej ekumeniczny niż poprzednik.

Sam pontyfikat Benedykta XVI również się różnił. Papież, choćby ze względu na wiek, ograniczył podróże zagraniczne, także liczba gości w Watykanie znacznie zmniejszyła się, a w ciągu ośmioletniego pontyfikatu wydał tylko trzy znaczące teksty doktrynalne.

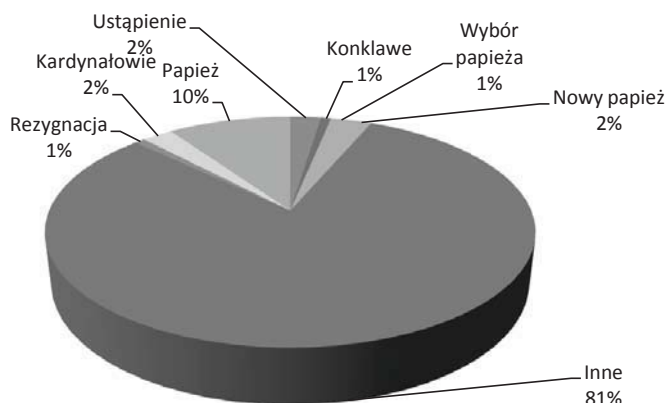
W „FAZ” podkreślano, że Benedyktowi XVI nie powiodła się próba wyleczenia rany, jaką było odłączenie się Bractwa Piusa X od Kościoła – Benedykt zdjął ekskomunikę z biskupów Bractwa, w tym kłamcy oświęcimskiego, bp. Richarda Williamsona. W „FAZ” stawiano pytania i zarzuty wobec papieża: co Benedykt

Wykres 14. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – tematyka materiałów

wiedział o skandalu pedofilskim w Niemczech? Czy jako biskup Monachium nie miał pojęcia o tuszowaniu spraw, które przez lata miały miejsce? Czy wiedział już jako prefekt o agresywnym homoseksualizmie kard. Hansa Groëra, byłego arcybiskupa Wiednia i protegowanego papieża Jana Pawła II? Czy zdawał sobie sprawę z perwersyjnego stylu życia Maciela Degollado, założyciela Legionów Chrystusa w Meksyku? „FAZ” nie tylko oskarżał. Pokazywał też, w jak trudnym położeniu znalazł się Joseph Ratzinger. Jako papież próbował wzmocnić w Kurii siły, które podzielały jego pogląd, że wszelkie nadużycia seksualne kleru zagrażają Kościołowi. Z kim musi się zmierzyć Benedykt, kto stoi za nadużyciami seksualnymi oraz finansowymi w otoczeniu Kurii, okazało się wiosną 2012 r. *Vatileaks* to według „FAZ” afera dokonana przez samą Kurię metodami mafijnymi, aby wykończyć papieża psychicznie. Nawet sąd nad Paolo Gabriele był, według „FAZ”, farsą. Ci, którzy byli jego mocodawcami, pozostali w cieniu. Jesienią 2012 r. papież dał już poznać, że nie jest w stanie podjąć wyzwań, które stawia przed nim urząd, a współczesny świat przed jego Kościołem.

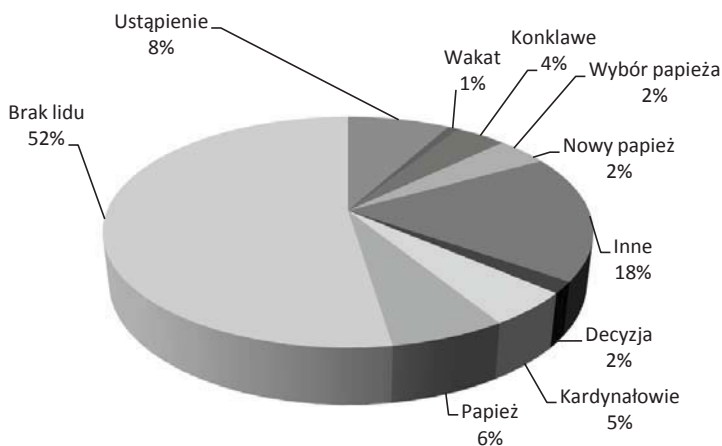
Nagłówki w dzienniku „FAZ” również nie wskazywały bezpośrednio na tematykę związaną z ustąpieniem papieża. Pojawiały się tutaj takie tytuły, jak *Szczęście samotności*, *Urząd na czas*, *Watykan musi zapomnieć o swojej organizacji jako dworze*, *Kiedy modlimy się obok siebie*, *W środy chętnie grywa na pianinie*, które przede wszystkim miały przyciągać uwagę (jak ten ostatni, opisujący *de facto* nawyki Benedykta XVI). Słowo „papież” pojawiło się jedynie w 10% nagłówków, natomiast słowo „abdykacja” (choć pisano o Watykanie jak o dworze królewskim) ani razu.

Wykres 15. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – słowa kluczowe w nagłówkach

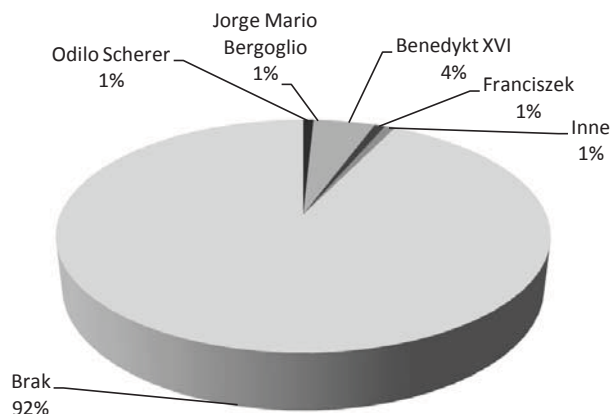
Bardziej merytoryczne okazują się lidy, w których częściej można było spotkać słowa kluczowe, stanowiły także rozwinięcie enigmatycznego tytułu i tłumaczyły tematykę artykułu, jak na przykład tekst zatytułowany *Przepaści*, którego lid informuje już dokładnie: „Informacja o zamówionym przez papieża

Benedykta XVI raporcie na temat Kurii pozostaje nieupubliczniona”. Cały tekst w nieco szerszym kontekście opisuje sprawę wyników śledztwa na temat afery *Vatileaks*. Biskupi w Kurii powinni przemyśleć, co uczynili swojemu przełożonemu. Papież odszedł, niestety, zmęczony, słaby i rozczarowany. Autor artykułu podkreślał, że widać dystans między papieżem, który polecał biskupom modlić się za niego, a Kurią, jak gdyby jej przedstawiciele nie czynili tego w czasie każdej mszy. Jeden z prałatów uważał, że papież postawił ultimatum: albo odchodzi kard. Bertone i jego poplecznicy, albo ja. Sam autor dość krytycznie przedstawiał papieża i jego działania. Zaznaczał, że zapewne niektórzy dziwią się, że papież nie mógł zapanować nad Kurią, bo mógł przecież tych, którzy byli niesubordynowani, zwolnić. Benedykta XVI nie ocenia się jednak jako dobrego urzędnika i organizatora. Papież, w ocenie „FAZ”, wolał nawet podjąć złą decyzję personalną niż zaryzykować. *Vatileaks* była tutaj swoistą kłamrą zamykającą artykuł. Omówiono ją jako jedną z przyczyn ustąpienia, i podkreślono, że właściwie wyniki śledztwa nie zostały podane do wiadomości publicznej.

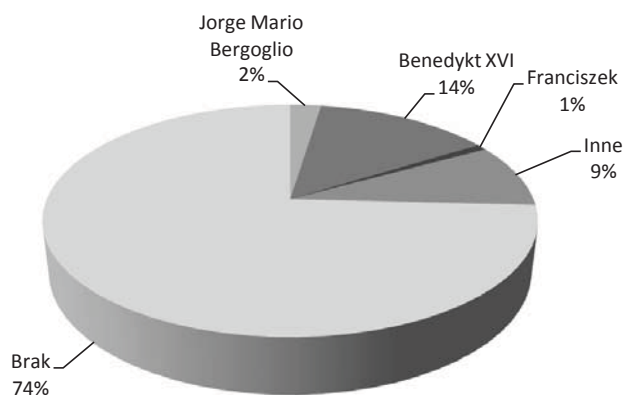
Wykres 16. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – słowa kluczowe w lidach

W przypadku kategorii „osoby w nagłówkach” można dostrzec, że rzadko używano w „FAZ” nazwisk konkretnych kardynałów. Imię papieża pojawiało się choćby w opisach konkretnych czynności lub cytatach, jak *Benedykt XVI ogłasza ustąpienie*, czy *Benedykt i radykalna wolność* lub *Benedykt XVI. Nie zawiodę Kościoła*. Nazwisko nowego papieża było także mniej reprezentowane, choćby z uwagi na fakt, że analiza objęła jedynie dwa dni po wyborze. Tutaj jednak nastąpiło użycie dwóch kategorii klucza, jak choćby w tytule *Jorge Mario Bergoglio jest papieżem Franciszkiem I*. Stosunkowo częściej niż o głównych bohaterach tamtych wydarzeń, czyli odchodzącym papieżu i nowo wybranym, pisano o Odilo Schererze, kardynale pochodzącym z Brazylii, a mającym niemieckie korzenie (*Dwóch kardynałów zbiera głosy dla Odilo Scherera*).

Wykres 17. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – osoby w nagłówkach

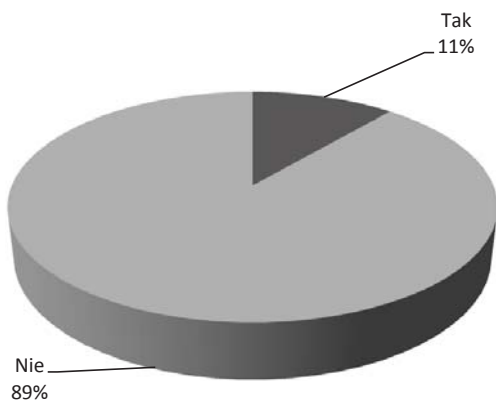
W przypadku liderów częściej pojawiało się imię Benedykta XVI (14%), opisując jego konkretne działania podejmowane w ciągu ostatnich dni pontyfikatu. Podobnie było z Franciszkiem. W jednym z artykułów pt. *On wie, co robi*, lider obrazuje: „Franciszek dowodzi historycznej świadomości”. Inny przykład takiej konstrukcji to *Śladami papieża we Frankfurcie*, z rozwinięciem w lidzie: *Jorge Mario Bergoglio studiował także w Sankt Georgen*. Trzeba tutaj zwrócić uwagę, że w dzienniku „Frankfurter Allgemeine Zeitung” w wielu przypadkach po prostu rezygnowano z lidu w ogóle.

Wykres 18. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – osoby w lidach

W dzienniku nie odnotowano zbyt wielu artykułów, które bezpośrednio odnosiłyby się do procedury ustąpienia, opisaney w kościelnych dokumentach. Nie oznacza to jednak powierzchownego traktowania tej tematyki przez „Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Specyfika gazety polegała między innymi na tym, że publikowane teksty były nie tylko ogromne pod względem objętości,

ale również niezwykle różnorodne, rzadko zdarzało się powtarzanie tematów, które inne gazety przywoływały z lubością. Widoczne to było nawet w „Die Welt”, a będzie wielokrotnie na łamach „Die Bild-Zeitung”. „FAZ” jako jeden z najbardziej rzetelnych i wiarygodnych źródeł informacji na świecie nie powtarzał niektórych wątków z uwagi na merytoryczny charakter artykułów. Nie musiano tutaj prostować niektórych informacji, które na początku dość chaotycznie przedstawiały inne media. Procedura na łamach „FAZ” była obecna, a przy jej opisie odwoływano się bezpośrednio do odpowiednich dokumentów kościelnych, a nie do opinii ekspertów. W artykule pt. *Urząd na czas* autor uznał, że krok papieża to więcej niż ustąpienie. Decyzja Benedykta zmienia bowiem całkowicie rozumienie papieżstwa. Tekst odwołuje się do kan. 40 § 1 KPK na temat emerytury biskupa, który musi wraz z ukończeniem 75. roku życia oddać się do dyspozycji papieża. Może też z różnych przyczyn zrezygnować z urzędu, np. z powodów zdrowotnych. Co interesujące, jak podkreślał autor, zasady te jednak nie dotyczą biskupa Rzymu. Jego dotyczą przepisy kan. 332 § 2 KPK. Benedykt XVI swoją decyzją zmienił postrzeganie urzędu i być może sprawi, że będzie on również inaczej wykonywany, skoro nie jest urzędem aż do śmierci, tylko na czas określony. Kolejni papieże być może będą wykazywać większe zaangażowanie w sprawy polityczne współczesnego świata, na co do tej pory sobie nie pozwalali.

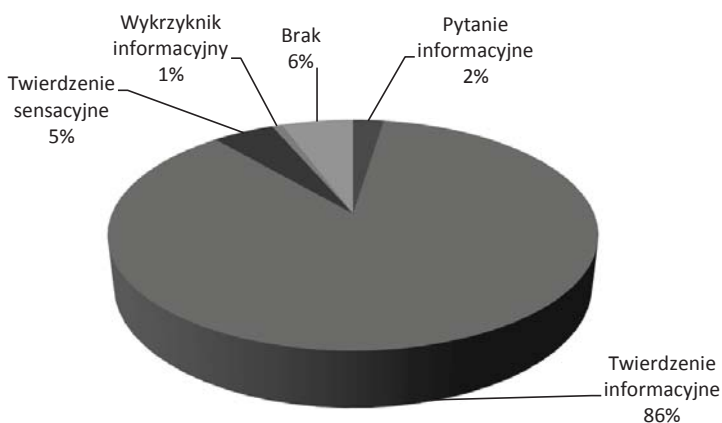
Wykres 19. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – odniesienie do procedury

Wydzwięk nagłówków w większości przypadków miał charakter twierdzeń informacyjnych, co oznacza, że „FAZ” jest przede wszystkim gazetą rzetelną i stroniącą od nadmiernej sensacyjności wydarzeń. W przypadku decyzji papieża Benedykta w pierwszym dniu po jej ogłoszeniu „FAZ” donosił: *Benedykt rezygnuje ze swojego urzędu*, a w komentarzach pojawił się tytuł: *Papież nie odchodzi, on daje przykład*. Na pierwszej stronie wydania z 12 lutego 2013 r. można było przeczytać po prostu: *Benedykt XVI ogłasza ustąpienie*. W pierwszym artykule

na ten temat bardzo rzeczowo informowano o przyczynach ustąpienia oraz o reakcjach mieszkańców Watykanu, głów państw, m.in. Baracka Obamy oraz głównych polityków w RFN. W tekście od razu pojawiła się także terminologia używana w prawie kościelnym (*vacat*). „FAZ” wspominał, że już w XIII w. jeden z papieży ustąpił z własnej woli.

Co jest interesujące w prasie niemieckiej, to reakcje wielu osób z życia publicznego Niemiec, które decyzję papieża uzasadniały jako mądrą, głęboko przemyślaną, ważną dla historii Kościoła. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” przywołał także słowa kard. Stanisława Dziwisza, który podziękował Benedyktowi za to, że prowadził Kościół z wielką roztropnością i mądrością, i za wielką życzliwość narodowi polskiemu. „FAZ”, inaczej niż „Die Welt” nie odniósł się tutaj do krytycznej wypowiedzi kardynała, który miał stwierdzić, że „z krzyża się nie schodzi”.

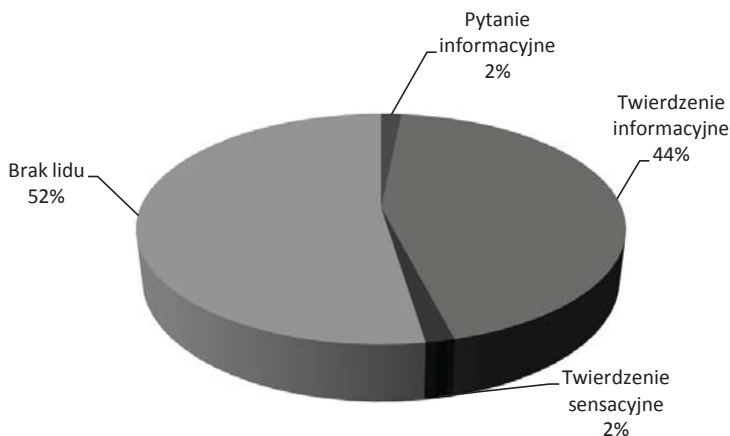
Sensacja pojawia się rzadko, jak choćby w przypadku tytułu artykułu *Kto walczy z diabłem, musi szybko potrafić zmieniać strony*, opisującego zakon jezuitów, do którego należy nowo wybrany papież Franciszek.

Wykres 20. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – wydzwięk nagłówków

Jeśli w ogóle pojawiały się lidy przy artykułach, to także miały one głównie charakter merytoryczny, jak na przykład w artykule *Uznanie i pochwały dla papieża Franciszka*, którego lid został podzielony na trzy informacyjne części: *Życzenia z całego świata/ Pierwsza msza w Bazylice św. Piotra/ Objęcie urzędu we wtorek*. Przykładem, który odbiega od normy, będzie tekst *Wieczorne chmury bez purpurowego blasku*, którego lid ma charakter pytania informacyjnego: *Wybór papieża i dotychczas niewyjaśnione pytanie, dlaczego szef Kongregacji Wiary nie może w nim wziąć udziału?*

Krytyczne oceny decyzji papieża pojawiły się na łamach „FAZ” już pierwszego dnia po ogłoszeniu decyzji o ustąpieniu. W komentarzu *W młodsze ręce* niemiecki publicysta uznaje, że wybór Ratzingera był pomyłką. Papież

Wykres 21. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – wydzwięk lidów

był przede wszystkim uczonym, profesorem, wielkim myślicielem i filozofem, który prowadził dysputy z mądrymi tego świata w formie rozpraw filozoficznych, na temat relatywizmu świata. Swoją pontyfikat widział jako pontyfikat przejścia. Do jego obowiązków należało także przekazanie w młodsze ręce odpowiedzialności za Kościół w czasie krytyki i ciężkich prób.

Również „Frankfurter Allgemeine Zeitung” charakteryzuje się dużą dozą neutralnego podejścia do omawianych tematów. Choć materiałów aprobatywnych wydaje się być pod względem statystycznym najmniej, to jednak pozostawiają one ogromne wrażenie próby dokonania rzetelnej oceny relacjonowanych wydarzeń. Warto zwrócić uwagę na artykuł *Papież nie odchodzi, on daje przykład*, gdzie traktuje się ustąpienie jako czyn nowoczesnego sprawowania urzędu i przykład dla świata: tak Benedykt XVI staje się ważną historycznie figurą. Stwierdzenie, że papież odchodzi na emeryturę, było trudne do wyobrażenia, ale nie niemożliwe do 11 lutego 2013 r. Papież ustąpił z powodu wieku, słabości i zmęczenia. Pojęcia, które w świecie mediów, jupiterów nie przystoją, Josepha Ratzingera nie obchodziły. Nie obchodziło go również to, że w dniu ogłoszenia jego decyzji w Niemczech zaczął się karnawał, a we Włoszech festiwal piosenki w San Remo. Pierwszy papież w historii Kościoła wiedział, że w miejscu deprawacji moralnej – Rzymie, oczekuje się od niego męczeństwa. I dwa tysiące lat później przekonał się o tym Joseph Ratzinger, zaufany człowiek Karola Wojtyły. Jemu także było trudno budować światowy Kościół w metropolii intryg. „FAZ” przypomniał wywiad z papieżem, gdy mówił on o możliwości odejścia z braku sił, ale w momencie spokojnym dla Kościoła. To, co wypada na plus dla odchodzącego papieża, to fakt, że udało się jednak Benedyktowi wprowadzić nowoczesny styl urzędowania, którego nikt po nim się nie spodziewał. Udało się mu polepszyć działanie Kościoła jako aparatu urzędniczego, z lepszą komunikacją, finansami, odnowioną kadrą i przejrzystą moralnością.

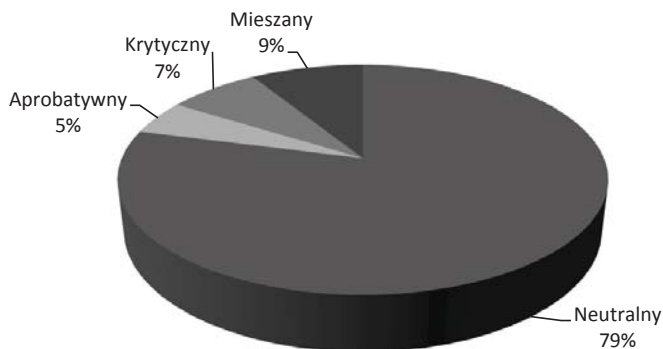
Skandal *Vatileaks* pokazał, jak bardzo papież był znieawidzony przez Kurie i siły z nią związane. Musiał komunikować się za pomocą listów, pisanych za zamkniętymi drzwiami. Co podkreśla „FAZ”, ostatnim kamieniem reformy organizacji jest przypomnienie światowemu koncernowi Kościoła, że nie można bezgranicznie obciążać swojego szefa i przyczepiać mu sakralnego logo. Ta nieprzyjemna praca nie wymaga teraz kontraktu aż do śmierci, a papież nie jest jedynie marionetką kliki watykańskiej (włosko-południowoamerykańskiej). Autor tego obszernego artykułu konstatuje, że jest to dość dziwne, że do tej pory żaden ze współczesnych papieży nie skorzystał z kan. 332 § 2 o ustąpieniu. Jedyne intelektualista z Bawarii zwrócił uwagę na tę możliwość i to nie przypadek. Papież Benedykt XVI przejdzie z tego powodu do historii, a choć pontyfikat był krótszy, na pewno zasłużył na swoją emeryturę w klasztorze.

Jednym z ważniejszych artykułów, który ma mieszany wydźwięk, jest tekst zatytułowany *Sumienie Kościoła*. W komentarzu tym podkreślono, że pontyfikat Benedykta XVI różnił się pod wieloma względami od poprzedniego. Choćby tym, że po śmierci Jana Pawła II na placach i ulicach wszędzie były miliony żałobników. Benedykt nie miał charyzmy poprzednika (W „FAZ”, jak widać, pojawia się sporo porównań obu papieży; najczęściej uwydatnia się głęboki intelekt i niedopasowanie Benedykta w kontrze do charyzmy i otwarcia Jana Pawła II). Joseph Ratzinger był głównie uczonym, filozofem, teologiem, „sumieniem Kościoła”. Różnica między oboma papieżami polegała nie tylko na stylu rządzenia, ale także na zewnętrznym wizerunku. Schorowany Karol Wojtyła często odbierany był jako nieświadomy swoich czynów, głosu. Ratzinger nie pozwolił sobie odebrać tej władzy. Chciał samodzielnie ustalać czas mówienia i czas milczenia. Jego pontyfikat okrył się cieniem seksualnych nadużyć kleru. Jednak to on nazwał zło po imieniu i spojrzął ofiarom w oczy. W jednym Benedykt XVI i Jan Paweł II są do siebie podobni. Obaj źle czuli się w Kurii Rzymskiej. Jan Paweł krył się przed nią w świecie, uciekając od Rzymu w ciągłe podróże, a Benedykt zatapiał się w książkach.

„FAZ” przedstawił również wiele nowych scenariuszy, które dotyczą przyszłości Kościoła. Przed następcą papieża stoi wiele problemów do rozwiązania: reforma Kurii, posłuch u podwładnych i zbyt duża centralizacja władzy w Kościele. Spekulacje dotyczące następcy to także temat pojawiający się w „FAZ”. Nowy papież mógłby pochodzić z USA, ale Stany Zjednoczone są już potęgą światową i nie należy koncentrować całej władzy w rękach jednego imperium – tak przynajmniej uważają publicyści „FAZ”. Jeśli kandydatem miałby zostać Włoch, to sami Włosi musieliby zaprzestać kłótni między sobą. Komentator dość obrazowo przedstawia reformy, przed którymi stoi potencjalny papież – musiałby przyjść do Watykanu z żelazną miotłą, by wymieść wszystkie brudy – dobre słowo nie wystarczy.

Należy zwrócić uwagę, że w dzienniku „Frakfurter Allgemeine Zeitung” piše się o Kościele bez ogródek, w mocnych słowach, gazeta nie boi się krytyki

Kościół, papieża i papieża. Jednocześnie bardzo rzeczowo przedstawia problemy, z jakimi boryka się Kościół, unika sensacyjności, skupia się na sednie sprawy, nie na detalach i pytaniach o drobiazgi i szczegóły. Merytoryczna analiza to najważniejsza cecha tych publikacji, a nie celebrowanie wydarzenia i szukanie elementów popkultury, jak miało to miejsce w prasie polskiej czy innych tytułach niemieckich, jak „Die Welt” czy „Bild”.

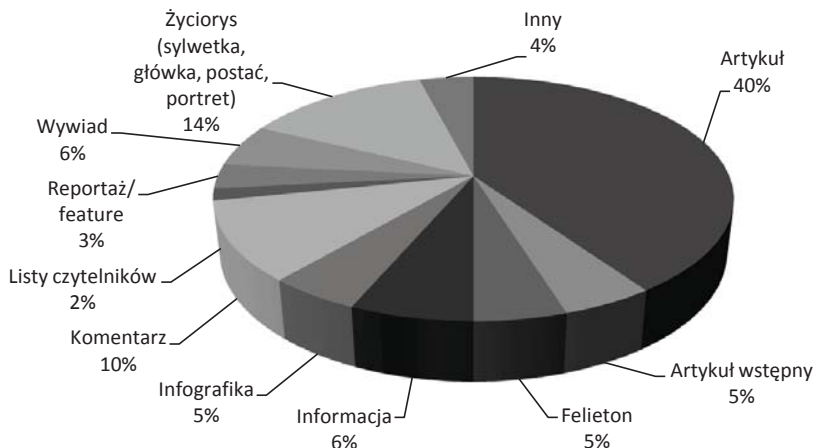

Wykres 22. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – wydziwki materiałów

W dzienniku dominują przede wszystkim długie artykuły (40%), łączące różnorodne wątki i tematy. Uwagę przyciąga jednak stosunkowo wysoki odsetek komentarzy (10%). Wynika to również z funkcji prasy prestiżowej w Niemczech oraz dominującego modelu systemu medialnego (demokratyczny korporacjonizm według typologii Daniela C. Hallina i Paolo Manciniego³), gdzie mimo ukierunkowania światopoglądowego widać silny krytyczny profesjonalizm dziennikarski, który nie pozwala na mieszanie gatunków i przykłada wagę do rozdzielania opinii od faktów. Ponadto sama niezwykłość wydarzenia spowodowała, że komentarz wydawał się formą adekwatną do opisywania zjawisk wywołanych decyzją o ustąpieniu. Trudno w tej sytuacji było odwołać się do faktów, gdyż zdarzenie to do 11 lutego 2013 r. nie mieściło się w umysłach wielu znawców Kościoła.

We „Frankfurter Allgemeine Zeitung” pojawia się dość nieoczekiwanie sporo odniesień do Polski. Dotyczą one zarówno reakcji mediów polskich na ustąpienie papieża (przedruki z „Gazety Wyborczej” i „Rzeczpospolitej”), jak i porównania pontyfikatu Benedykta XVI do pontyfikatu Jana Pawła II. W artykule *On nie chce zostawić chaosu* przypomniano, że choroba Jana Pawła II i później jego osłabienie wznieciły dyskusję nad możliwością ustąpienia papieża. Jednak śmierć papieża na oczach milionów widzów (nieustanne relacje telewizyjne z placu św. Piotra, czuwań i modlitw wiernych zgromadzonych

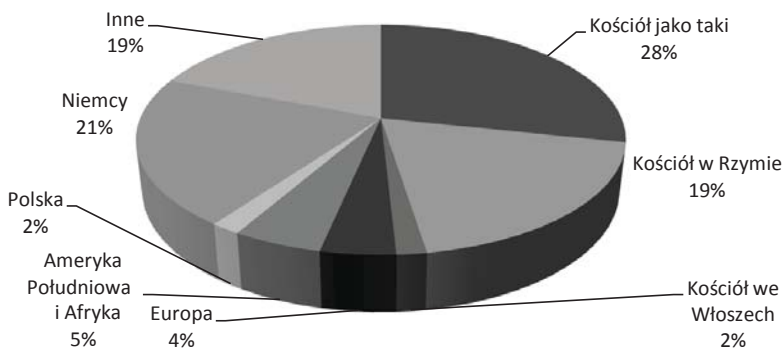
3 D.C. Hallin, P. Mancini, *Systemy medialne. Trzy modele mediów i polityki w ujęciu porównawczym*, tłum. M. Lorek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 304.

Wykres 23. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – zróżnicowanie gatunkowe

przed Bazyliką w Watykanie) była poruszającym świętem Kościoła katolickiego. Jego następca zrzekł się nieoczekiwanie godności bez widocznej choroby, tylko zwyczajnie – ze starości i słabości. A przecież ustąpienie nie było już tabu w Kościele katolickim. Znano m.in. przypadek Celestyna V.

„FAZ” podkreślał, że Benedykt nie obawiał się krytyki, nie ustąpił dlatego, że miał wątpliwości. Postawił przed sobą zadanie naprawienia fałszywego kierunku, jaki Kościół obrał po Soborze Watykańskim II, gdy wydawało się, że dopiero wówczas Kościół został założony. Benedykt chciał przypomnieć pierwotne przesłanie Kościoła. Sam jawił się nie jako dyktator, gracz na arenie politycznej, ale jako nauczyciel, pasterz dodający odwagi. Publiczne życie i śmierć Jana Pawła II miały, według „FAZ”, swoją cenę. Przez wiele lat polski papież nie był w stanie rządzić. Nikt nie przeżył i nie doświadczył tego bardziej niż Ratzinger. Działania papieża wówczas określano jako chaotyczne. Po zwycięstwie komunizmu, wybór Jana Pawła II odebrano w Kościele jako triumf.

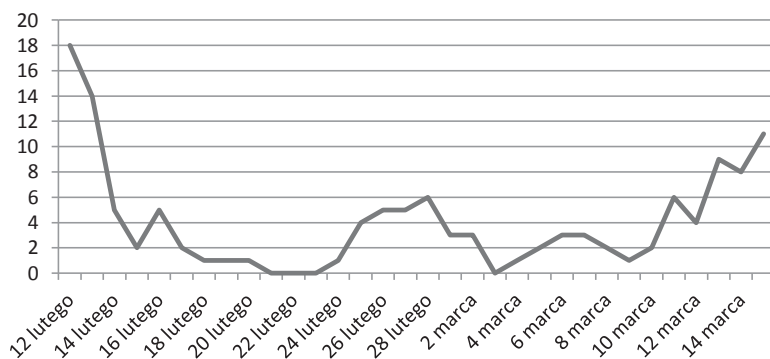

Wykres 24. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – perspektywa przestrzenna publikacji

I choć w ostatnich latach chrześcijaństwo stało się najczęściej prześladowaną religią, to jednak świat zachodni, który zawdzięcza chrześcijaństwu swoją tożsamość, przestaje się z nim identyfikować. Dla odmiany – Benedykt XVI był zagorzałym przeciwnikiem kultu swojej osoby. Już wyborem imienia, które przybrał jako szesnasty z kolei, wskazał, że stoi tylko w rzędzie, jest jednym z wielu. Z Celestynem V łączyło go przywiązanie do kontemplacji i pracy. W swoim przemówieniu podczas podróży do Niemiec powiedział, że Kościół musi oddalić się od świata (*entweltlichen*). Najwyższy urząd traktował nie jako łup, używając słów apostoła Pawła, ale jako służbę, którą będzie wykonywał, dopóki mu siły na to pozwolą. Krytycy papieża zauważyli, że Benedykt na nowo wprowadził części historycznych ornatów papieskich. Teraz wiadomo po co to uczynił – aby je przy swojej rezygnacji móc odłożyć.

■ „Bild”

Dziennik „Bild” z podobną intensywnością, jak wcześniej opisywane tytuły, opisywał wydarzenia związane z papieskim ustąpieniem. Na łamach gazety opublikowano w sumie 128 artykułów poświęconych tematyce papieżstwa. Najwięcej publikacji odnotowano zaraz po dniu ogłoszenia decyzji papieża. Także sporo artykułów pojawiało się w ostatnich formalnie dniach pontyfikatu, tj. w okolicach 28 lutego. Również dużym zainteresowaniem cieszył się sam wybór nowego papieża i tematy związane z nakreśleniem jego sylwetki.

Wykres 25. „Bild” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

Dziennik „Bild” jako przykład typowego tabloidu kładł nieco inne akcenty przy doborze opisywanych tematów. Przede wszystkim, nie była tutaj tak istotna sytuacja Kościoła oraz jego przyszłość. Więcej uwagi poświęcano powodom ustąpienia, jak na przykład w tekście *Dobrowolne ustąpienie... czy papież był ofiarą spisku?* Artykuł ten został poświęcony spekulacjom na temat

tego, co działo się w ostatnim czasie w Watykanie: wykradzenia dokumentów z papieskiego biura, a także doniesień na temat planów zamordowania papieża najpóźniej do końca listopada 2013 r. Według „Bild”, papież zyskał także wrogów wyznaczając eksperta, który miał prześwietlić finanse Banku Watykańskiego.

W dzienniku większym zainteresowaniem cieszył się temat przyszłości papieża. Tutaj spekulacjom nie było końca. W tekście *Ostatni dzień na urzędzie papieża – Co robi Benedykt dzisiaj?* z 28 lutego 2013 r., zastanawiano się, czy Benedykt poleci za darmo z Alitalia do miejsca swojego zamieszkania. Dlaczego wylatuje z Watykanu już o godzinie 17.00? „Bild” sam odpowiadał sobie rzeczowo – ponieważ ochrona przysługuje papieżowi do momentu bycia głową Watykanu. Którego paszportu będzie używał papież? Watykańskiego i niemieckiego pewnie. Czy Gwardia Szwajcarska będzie chronić nadal papieża? Nie wiadomo. Zdecyduje następny papież. Ile emerytury otrzyma papież? Eksperci mówią, że 70% według uposażenia grupy B 10, tj. ok. 7700 euro. Czy będzie się nazywał z powrotem Joseph Ratzinger? Nie, zachowa swoje imię. Kiedy zdejmie pierścień rybaka? O 20.00. Inaczej niż w przypadku śmierci papieża, pierścień nie zostanie zniszczony, jedynie pieczęć na nim umieszczona będzie nieważna. W artykułach zamieszczanych w „Die Bild-Zeitung” widać przede wszystkim prosty język i przejrzystą konstrukcję tekstów, które przybierają kształt nurtujących pytań i rzeczowych odpowiedzi.

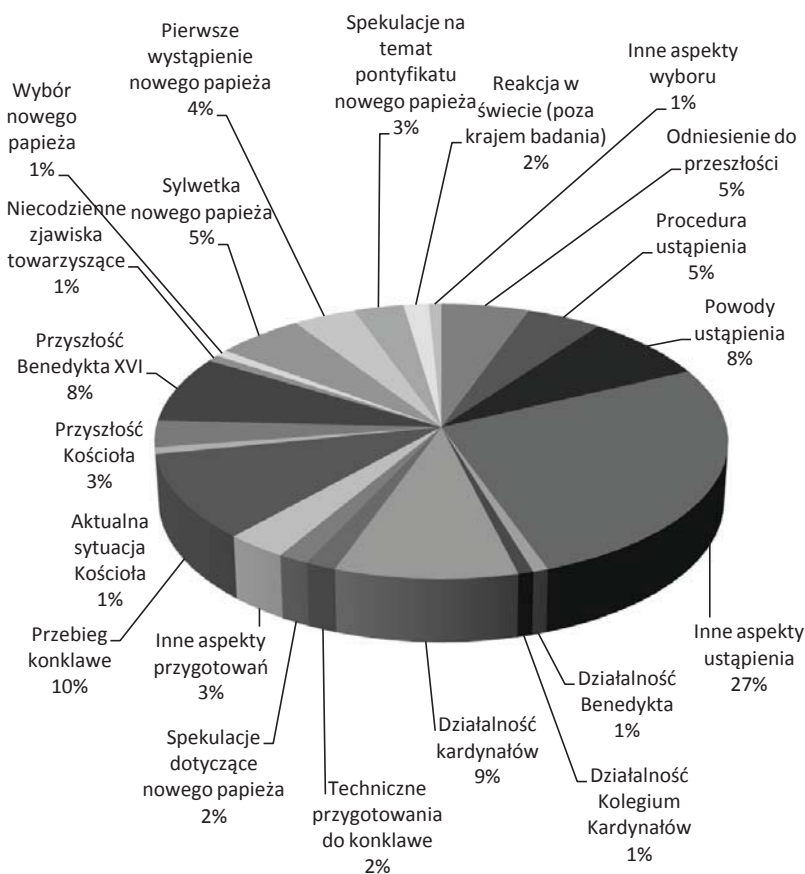
„Bild”, mimo sensoryjnych nagłówków potrafił merytorycznie odnieść się do kwestii ustąpienia. Przykładem może być tekst *Ustąpienie! Teraz papież idzie do klasztoru*, odnoszący się do kwestii przyszłego miejsca zamieszkania papieża emeryta, w którym zaznaczano także, że Benedykt XVI już w 2010 r. wspomniał w jednym z wywiadów o możliwości ustąpienia. W tym samym tekście „Bild” również przywołał *Codex Iuris Canonici* kan. 332, który umożliwia taką procedurę.

Innymi ważnymi tematami były odniesienia do przeszłości, kiedy to „Bild” obrazowo opisał dramat Celestyna V. W artykule pt. *To zdarzyło się już raz przed Benedyktem XVI – Dlatego przed 700 laty ustąpił papież*, w którym opowiedziana została historia Celestyna V, zresztą dość sensoryjnym językiem. Tekst opatrzone dodatkowo zdjęciem klasztoru, w którym Benedykt zamierzał spędzić resztę życia z informacją, że również Celestyn chciał tam pozostać w spokoju. Natomiast w ramach pojawiły się dodatkowe informacje, „Od syna chłopca do niebiańskiego papieża” – życiorys Celestyna czy inne historie związane z odejściem papieża z urzędu, czego przykładem jest artykuł pt. *Jak papież bywali zwalniani* – historia Grzegorza XII, który został zmuszony przez króla do ustąpienia.

Temat, który również wzbudzał wiele zainteresowania, to działalność kardynałów. Na łamach dziennika prowadzono również swoistą kampanię wyborczą przed konklawe, ale w ostrzejszy sposób. Tekst *Kto pociąga za sznurki przy papieskich wyborach?* przywołał historię intryg w Watykanie, ale również nazwiska potencjalnych kandydatów: Marca Ouelleta z Kanady, Petera Turksona

z Ghany, Francisca Arinze z Nigerii, Odilo Scherera z Brazylii. Inne były próbą nakreślenia sylwetek poszczególnych kandydatów, jak artykuł *Kardynał Bertone: Czy on zostanie papieżem?*

„Inne aspekty ustąpienia” to tematy, które trudno było zakwalifikować do wspólnej całości. W tej kategorii znalazł się m.in. tekst *Konklawe jest jak odwiedziny u dentysty*, wywiad udzielony przez niemieckiego kard. Paula Josefa Cordesa, w którym przede wszystkim wspominał swoje spotkania z papieżem, a także, jak mało komfortowa jest procedura wyboru i udział w konklawe. W tej kategorii pojawiły się także niezwykle sensacyjne teksty, które miały na celu wypełnienie luki w dniach, w których brakowało merytorycznych kwestii do omówienia. „Bild” opublikował wówczas całą serię bardzo krwawych historii z życia Watykanu (pod wspólnym tytułem *Ciemna strona Watykanu*), sięgając przede wszystkim do niewyjaśnionych morderstw, intryg i przestępstw, które miały miejsce na terenie siedziby papieża tak w dalekiej, jak też bliskiej przeszłości.

Wykres 26. „Bild” – tematyka materiałów

Należy zwrócić uwagę na fakt, że w prasie niemieckiej ani razu przy opisie sytuacji wakatu stolicy świętej nie posłużono się słowem „abdykacja”. Nawet „Bild” stosował konsekwentnie termin „ustąpienie” (9%). Słowa kluczowe w nagłówkach w większości nie mieściły się w katalogu klucza kategorizacyjnego wyznaczonego przez autorów (64%). Podobny trend można było zaobserwować w pozostałych niemieckich periodykach.

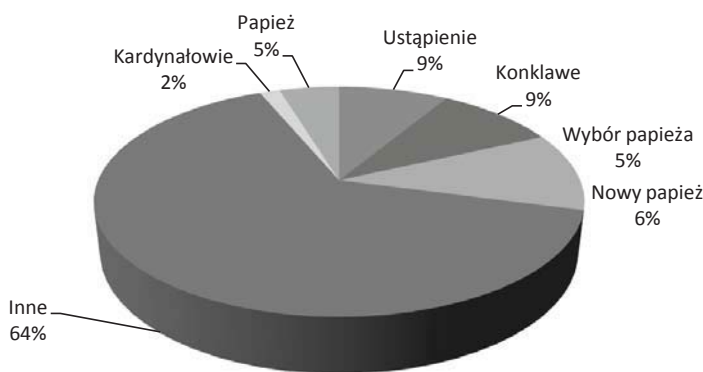
Słowo „papież” było jednym z najczęściej powtarzanych w opisach poszczególnych etapów odchodzenia Benedykta XVI z urzędu, jak w nagłówkach: *Jak chory jest papież naprawdę – Lewe oko nie widzi już; Papież Benedykt XVI: Pontyfikat w liczbach; To był tydzień papieża: Benedykt XVI robi jeszcze jedną przerwę przed pożegnaniem; Papież spakował już swoje bagaże*. Dużą popularnością cieszył się także „nowy papież”, który zagościł w 6% nagłówków, dotyczących przede wszystkim osoby Franciszka: *Jorge Mario Bergoglio – Nasz nowy papież; Jorge Mario Bergoglio z Argentyny – To jest nowy papież!; Franciszek: Kim jest nowy papież?; Nowy papież – Imię Franciszek jest programem; Argentynczyk jest nowym papieżem – Reakcje na wybór Franciszka; Papież Franciszek (76) – Tutaj nowy papież całuje choremu na AIDS stopę*.

Obok „ustąpienia” najczęściej powtarzającym się terminem było „konklawe”. W „Bild” można było zaobserwować szczególne zainteresowanie tym tematem, choćby ze względu na możliwość snucia wielu domysłów na temat tego, co odbywa się w danej chwili za murami watykańskimi, a nie może zostać sprawdzone przez żadne medium ze względu na tajemnicę, do której zostali zobowiązani kardynałowie. Artykuł *Co dzieje się za drzwiami konklawe?* dotyczył historii Kaplicy Sykstyńskiej, groźby ekskomuniki dla tych, którzy ulegliby pokusie zdradzenia sekretów konklawe, ale też pieca do spalania kart do głosowania i procedury głosowania. W tekście *Drugi dzień konklawe – Czy wybiorą dziś nowego papieża?* autorzy opisywali, jak wygląda harmonogram dnia, ale zastanawiali się też nad szansami niemieckich kardynałów i dodatkowo przedstawiali statystyki głosowań w poprzednich wyborach. Artykuł *Konklawe – Tajemniczy wybór papieża* był bardzo obrazowym opisem procedury (choć nie do końca adekwatnym do rzeczywistości): w ciągu jednego dnia odbywają się cztery głosowania. Jeśli przez cztery dni nie uda się wybrać nikogo, wówczas ogłasza się przerwę na jeden dzień. Jeśli po dalszych siedmiu rundach głosowań nie nastąpi rozstrzygnięcie, wówczas znów pojawia się przerwa. Po kolejnych siedmiu znów przerwa i znów siedem głosowań. Nowo wybrany papież jest pytany, czy przyjmuje kanoniczny wybór na Stolicę Piotrową, a kardynałowie przyrzekają mu wierność i posłuszeństwo. Do głosowania uprawnieni są tylko kardynałowie poniżej 80. roku życia, a *sede vacante* to okres bez papieża. Karty są nanizane na sznur, sześciu pomocników zlicza głosy i notuje nazwiska, karty są zbierane do jednej urny, potem przetrzucane do drugiej, w której są mieszane. Trzecia

urna, najmniejsza, służy do zbierania głosów od chorych kardynałów. Tekst, który tak szczegółowo przedstawiał procedurę głosowania, dodatkowo opatrzone infografiką.

Inne tytuły nawiązywały do afery *Vatileaks*, jak np. *Pranie pieniędzy w Watykanie – już sześciu podejrzanych: Śledztwo w papieskim banku* lub do przygotowań organizacyjno-technicznych do konklawe, jak *Sutanna w rozmiarze S, M lub L: Tutaj papież jest we wszystkich rozmiarach* lub *Dwa piece na papieski wybór*, dotyczący tego, że w Kaplicy Sykstyńskiej zostaną zainstalowane dwa piece. W jednym będą palone karty do głosowania, drugi będzie służył do sygnalizowania decyzji. W nim za pomocą chemikaliów wytworzy się odpowiedni dym.

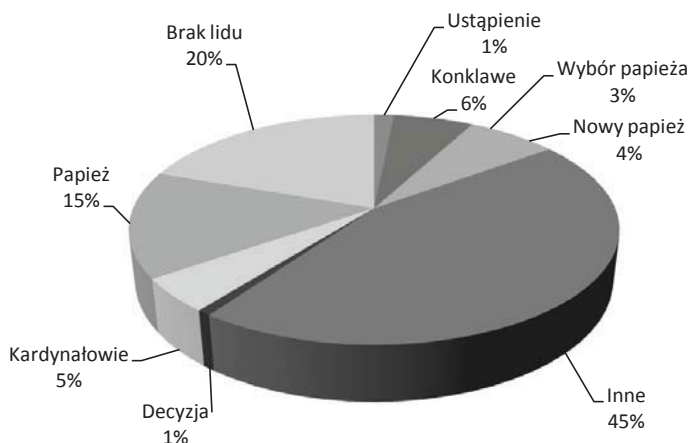
Trzeba także zauważyć, że w gazecie „Die Bild-Zeitung” pojawiała się specyficzna budowa nagłówek, charakterystyczna przede wszystkim dla formatu tabloidowego. Nagłówek składał się zazwyczaj z dwóch części: ogólnego hasła i jego rozwinięcia, z czego pierwsza część w wielu przypadkach publikowana była w kolorze czerwonym, mającym przyciągnąć uwagę czytelnika. W tym przypadku trudno także było zdefiniować, które słowo było rzeczywiście kluczowe, ponieważ w jednym nagłówku mogło się ich pojawiać kilka. O kategoryzacji decydowało więc pierwszeństwo wystąpienia danego słowa.

Wykres 27. „Bild” – słowa kluczowe w nagłówkach

W lidach także dominowało słowo „papież” (15%) lub „konklawe” (6%). Stosunkowo często także pojawiali się „kardynałowie”, zazwyczaj w kontekście przygotowań do konklawe lub już w czasie jego trwania, w nawiązaniu do procedury, według której wybory się odbywały. Przykładem może być tutaj tytuł *Wybór papieża startuje: konklawe zaczyna się 12 marca*, rozwijany przez lid: *Długo obradowało 115 kardynałów, teraz są już jednomyślni*.

Analizując nagłówki pod kątem występowania poszczególnych nazwisk, można stwierdzić, że oczywiście największą popularnością cieszył się sam

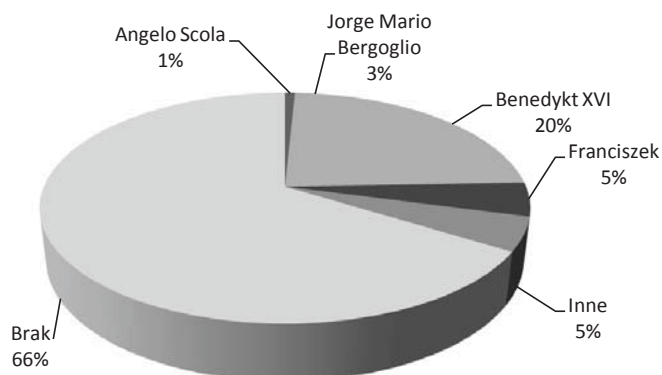

Wykres 28. „Bild” – słowa kluczowe w lidach

Benedykt XVI (20%). „Bild” opisywał różne aspekty życia ustępującego papieża, począwszy od pierwszego dnia po ogłoszeniu decyzji – *Benedykt XVI ustępuje. Żadnej siły więcej!*, po kolejne *Bóg zapłać, Benedykt: Ponad 100 tysięcy wiernych wyraża szacunek naszemu papieżowi*, czy cała seria artykułów zatytułowana *Benedykt-Countdown*, poświęcona ostatnim dniom pontyfikatu.

Pojawiały się tutaj także inne osoby, o których zrobiło się głośno podczas konklawe, jak choćby kard. Keith O’Brian – *Oskarżenia o molestowanie seksualne przeciwko kard. Keithowi O’Brienowi – Najwyższy rangą katolik brytyjski odpada*. Według dziennika, Brytyjczyk sam wycofał się z konklawe, ponieważ nie chciał odciągać uwagi od papieża i jego następcy. Z powodów zdrowotnych zrezygnował arcybiskup Dżakarty.

Czasem bohaterami nagłówków w „Bild” stawali się niemieccy kardynałowie, którzy jednak pełnili funkcję ekspertów, mających pomóc zinterpretować

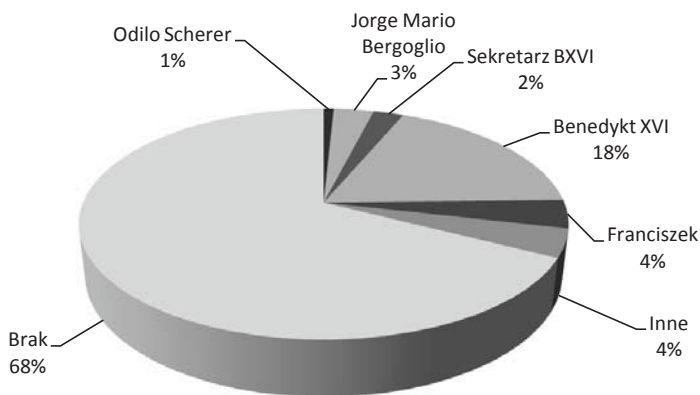

Wykres 29. „Bild” – osoby w nagłówkach

decyzję papieża, ale i przybliżyć jego osobę czytelnikowi, jak w wywiadzie Zollitsch o ustąpieniu Benedykta – *Jak ciężkie jest pożegnanie, Księżo Biskupie?* Biskup Zollitsch mówił w nim o Benedykcie XVI z uznaniem i szacunkiem dla jego teologicznych dokonań. Zwracał uwagę na zaangażowanie papieża w światową politykę, ale także niezwykle poczucie humoru, jakim obdarzony był Benedykt XVI. Zollitsch popierał także ideę, aby następny papież nie pochodził z kontynentu europejskiego, wyjaśniając przy tym, że Kościół katolicki to instytucja o charakterze międzynarodowym.

W przypadku osób występujących w lidach, poza odchodzącym papieżem i nowo wybranym papieżem Franciszkiem, pojawili się jeszcze kard. Odilo Scherer oraz abp Georg Gänsweig, sekretarz Benedykta XVI. Ten pierwszy, jak zwykle brany był pod uwagę przy rozważaniach na temat ewentualnych szans powtórnego wyboru kandydata z korzeniami niemieckimi (choć sam pochodzi z Brazylii). Również w „Bild” starano się przedstawić możliwie obrazowo jego sylwetkę, a także związki z Niemcami. Drugi bohater lidów budził również zrozumiałe zainteresowanie, zwłaszcza w kontekście przyszłości papieża Benedykta. W końcu kariera księdza Gänsweiga w Watykanie kończyła się wraz z zakończeniem pontyfikatu Josepha Ratzingera.

Należy zaznaczyć, że Jorge Mario Bergoglio nie pojawił się w nagłówku czy lidzie żadnej z badanych gazet, zanim został wybrany na papieża. Później jego nazwisko znalazło się dwukrotnie w analizowanych tekstach: jeden raz w „Die Welt” przy okazji omawiania stronnictw politycznych, walczących o wpływy w Kościele, a drugi raz we „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, gdy napisano o nim, jako kandydacie na Stolicę Piotrową.

Wykres 30. „Bild” – osoby w lidach

W porównaniu z innymi dziennikami, na łamach „Bild” można było stosunkowo często przeczytać materiały na temat procedury ustąpienia, a także wyboru następcy odchodzącego papieża Benedykta XVI. Już od 13 lutego „Bild”

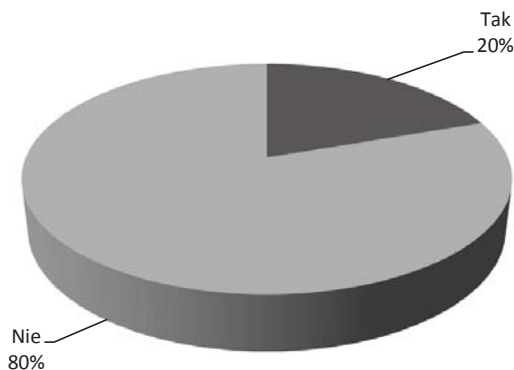
dość regularnie przywoływał reguły postępowania w tego typu przypadkach, zawarte w najważniejszych dokumentach kościelnych. W tekście pt. *Kto pociąga za sznurki przy papieskich wyborach?*, autor opisał najpierw historię intryg politycznych w Watykanie, a następnie omówił nazwiska potencjalnych kandydatów. Kończył na szczegółowym opisie procedury: wakat Stolicy Piotrowej może potrwać od 15 do 20 dni, w konklawe może wziąć udział obecnie 117 kardynałów poniżej 80. roku życia, a kandydat na papieża musi uzyskać minimum 2/3 głosów poparcia. Wybór taki możliwy jest po maksimum 33 lub 34 głosowaniach. Jak donosił „Bild”, w poprzednich wyborach jednym z głównych kontrkandydatów Josepha Ratzingera był Jorge Mario Bergoglio.

Już po ogłoszeniu przez papieża *motu proprio*, w dzienniku można było przeczytać szczegółowe wyliczenia dotyczące terminu konklawe. Powinno było zostać zwołane między 15 a 25 dniem po zakończeniu pontyfikatu. Jednak Benedykt XVI zdecydował, że może się rozpocząć wcześniej. Ekspertcy „Bilda” obliczyli, że odbędzie się nawet 9 lub 10 marca (ostatecznie miało jednak miejsce 11 marca). „Bild” przypominał także czytelnikom, że z 208 kardynałów mogą wybierać tylko ci, którzy nie ukończyli 80. roku życia. Jezuita z Indonezji kard. Julius Riyadi Darmaatmadja zrezygnował z powodów zdrowotnych. Poprzedniego dnia także kard. O’Brien z Wielkiej Brytanii oznajmił, że nie przyjedzie. Pozostało więc 115 elektorów. Należy zaznaczyć, że właściwie tylko „Bild” dokładnie opisał przypadki tych kardynałów, którzy nie mogli (lub nie chcieli) uczestniczyć w konklawe. W innych niemieckich dziennikach, nazwisko kard. O’Briena pojawia się w kontekście skandali homoseksualnych, natomiast nazwisko drugiego nieobecnego elektora pozostało niewiadomą, jak również przyczyny jego nieobecności. Żadna z gazet nie odnosiła się do kwestii obowiązku uczestniczenia kardynałów w konklawe. W „Die Welt” informowano jedynie, że przyjęto decyzję o ustąpieniu kard. O’Briena z funkcji arcybiskupa Edynburga. Zarówno „Die Welt”, jak i „Bild” podały jednak w wątpliwość obecność na konklawe kard. Rogera Mahony’ego, który, według publicystów obu gazet, w ogóle nie powinien znaleźć się w gronie elektorów ze względu na skandal dotyczący tuszowania przypadków pedofilii w Kościele katolickim w Stanach Zjednoczonych (*Przypadki nadużyć seksualnych zatuszowane. Skandalizujący kardynał powinien wylecieć z konklawe* głosił jeden z nagłówków „Bild”).

W przywołanym wcześniej artykule „Bild” opisuje również szczegółowo harmonogram głosowań: pierwszego dnia odbywa się jedno, potem dwa przed południem i dwa po południu. Uzupełnieniem informacji była historia statystyk głosowań, które miały miejsce już w XX wieku. „Bild” wyliczał, że w poprzednim stuleciu papieża wybierano po maksimum 15 głosowaniach. Najdłuższe konklawe w historii trwało 1005 dni po śmierci Klemensa IV w 1268 r. Tabloid odnosił się także do groźby ekskomuniki wobec tego kardynała, który złamie

zasadę tajemnicy i rozpowie kogo wybierał i dlaczego. W tej kwestii, według „Bilda”, Benedykt zaostrzył karę.

Należy zaznaczyć, że chociaż gazeta ma format i profil sensacyjny, starała się przybliżyć procedury ustąpienia i wyboru dość rzetelnie, nie naruszając istoty aktów normatywnych w tej materii. Robiła to bardzo przystępnie, tłumacząc także poszczególne terminy, związane nie tylko z konklawe, ale innymi ważnymi symbolami urzędu papieskiego (m.in. w artykule zatytułowanym *Sutanna, Cingulum, Piuska: Bild objaśnia nowe szaty papieża*).

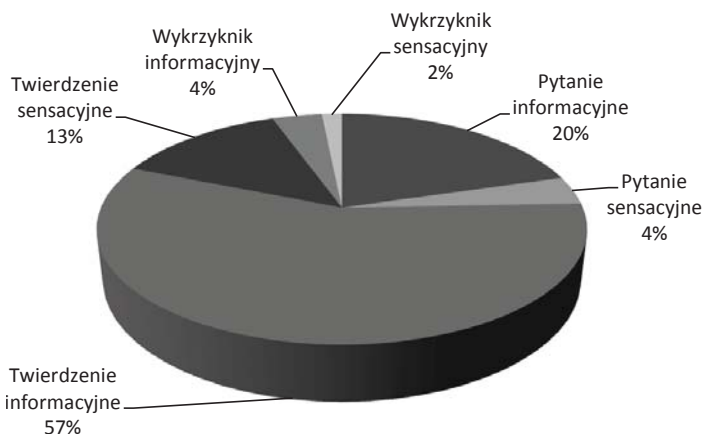

Wykres 31. „Bild” – odniesienie do procedury

Ważna tutaj jest także retoryka „Bilda”, która przyjęła się w powszechnym użytkowaniu. Kiedy Josepha Ratzingera wybrano na papieża, „Bild” radośnie ogłosił *Jesteśmy papieżem! (Wir sind Papst!)*. Po ogłoszeniu decyzji o ustąpieniu, na stronie tytułowej pierwszego wydania pojawił się nagłówek o charakterze wykrzyknika informacyjnego – *Benedykt XVI ustępuje. Żadnej siły więcej!* Okazuje się jednak, że „Bild”, jako typowa sensacyjna bulwarówka, potrafił na tyle swoimi tytułami przyciągnąć uwagę czytelników, że także inne media podążały jego śladem. I tak 12 lutego 2013 r. jeden z licznych komentarzy zamieszczonych na łamach najbardziej prestiżowego dziennika w Niemczech, jakim jest „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, został zatytułowany *Byliśmy papieżem (Wir Waren Papst)*. Sam „Bild” także kontynuował ten wątek tytułując kolejny komentarz *Jesteśmy człowiekiem!*, który zwracał uwagę na fakt, że papież chce oddać władzę młodszemu, by ci w końcu zmodernizowali Kościół. Benedykt, według publicystów „Bilda”, także skończył z nieomylnością papieża. Kościół został zmuszony pójść nową drogą. Nigdy Benedykt nie był tak silny jak teraz w swoim najsłabszym momencie. Tekst podsumowujący pontyfikat Benedykta XVI z ostatnich dni lutego 2013 r. nosił natomiast tytuł *Nie jesteśmy więcej papieżem! Tak przebiegały ostatnie dni pontyfikatu czy Byliśmy papieżem: Kto prowadzi teraz interesy Watykanu?, Wielka retrospekcja „Bilda” – Byliśmy papieżem 2872 dni lub po wyborze nowego papieża Franciszka – Ay! Caramba! Teraz my jesteśmy papieżem! Co*

niezwykle interesujące, retoryka ta pojawiła się także na łamach zagranicznych mediów niemieckojęzycznych, jak choćby w dziennikach szwajcarskich⁴.

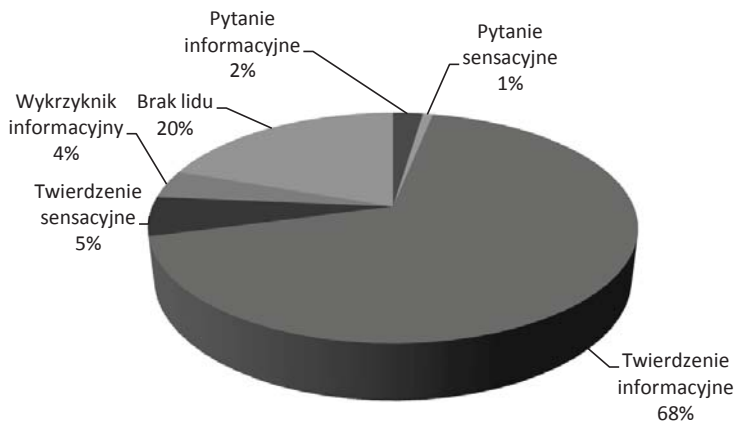
Sensacja jest obecna na łamach „Bilda” w największym wymiarze spośród analizowanych tytułów. Fakt ten tłumaczy przede wszystkim specyfika samej gazety, która jest bulwarówką, a także długi czas oczekiwania na wybór nowego papieża, który musiały wypełniać w tym czasie teksty nie pozwalające czytelnikowi zapomnieć o odbywających się wyborach. W „Bild” chyba najmocniej zaakcentowana została celebrowana medialna papieskiego ustąpienia. Brakowało tutaj dogłębnych analiz na temat aktualnej sytuacji Kościoła na świecie i w Niemczech (na ten temat pojawił się właściwie jeden tekst – *Czterech biskupów niemieckich i pytania kardynalne – Jak to powinno być dalej po Benedykcie?*). Częściej sięgano po opowieści związane z nadużyciami w Kościele (*Kamerdyner Paolo Gabriele: „Bild” spotyka papieskiego zdrajcę*), choć nie dotyczyły one głównie przypadków bieżących. „Bild” raczej karmił swoich czytelników zamierzczłą historią: *Ciemna strona Watykanu – Czy za świętymi murami leżą zwłoki dziewczynki?*; *Ciemna strona Watykanu: Borgia – Orgie, morderstwa, otrucia i chów wsobny za świętymi murami*; *Ciemna strona Watykanu – „Bild” opowiada historie intryg, morderstw, zdrady*.

Wykres 32. „Bild” – wydźwięk nagłówków

W przypadku lidów zaobserwować można było znaczny spadek skandalizacji i sensacyjności. W większości przypadków lidy pełniły funkcję merytorycznego rozwinięcia tytułów, a sensacyjność w nagłówkach była tylko zabiegiem mającym przyciągnąć uwagę czytelników. Wyniki badań treści lidów wskazują,

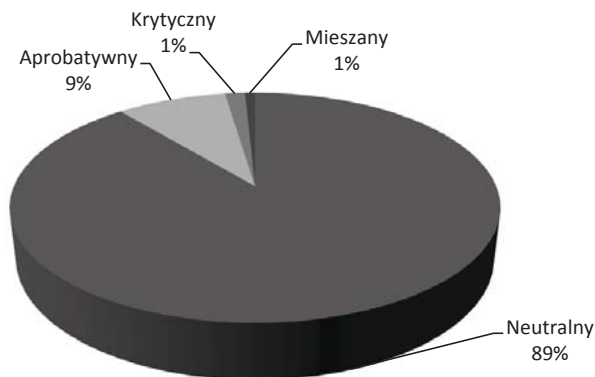
4 Z. Hanas, *Wizerunek Kościoła w mediach niemieckich i szwajcarskich. Wtórna analiza porównawcza w poszukiwaniu czynników manipulacyjnych*, referat wygłoszony podczas konferencji *Manipulacja – media – Kościół*, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, 26 marca 2015.

Wykres 33. „Bild” – wydźwięk lidów

że w 74% miały one charakter *stricte* informacyjny i nawet charakter gazety nie wpływa na jej merytoryczne potraktowanie tematu papieskiego ustąpienia.

„Bild”, choć jest typową sensacyjną bulwarówką, ma profil wyraźnie konserwatywny, prawicowy. Na jego łamach wśród publicystów można było zauważyć także zdecydowane wyrazy sympatii dla samego papieża Benedykta i nowego papieża Franciszka, jak choćby w komentarzu zatytułowanym wprost: *Dziękuję, papieżu Benedykcie czy wzruszającym podsumowaniu Jesteśmy człowiekiem.*

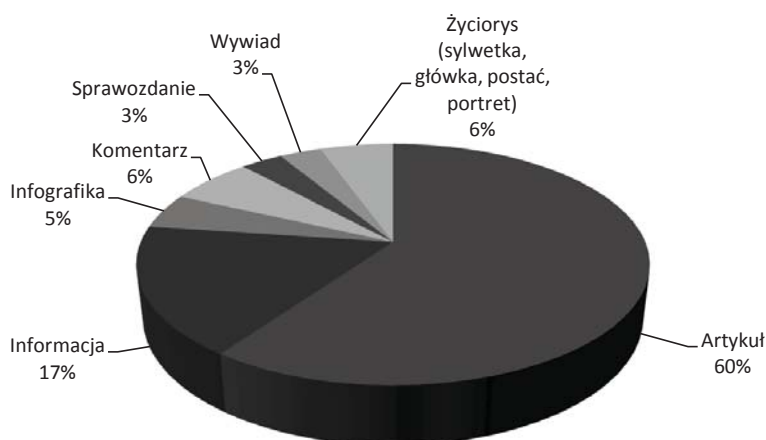

Wykres 34. „Bild” – wydźwięk materiałów

W „Bild” najwięcej można było odnaleźć artykułów, które łączyły różne wątki i tematy. W przypadku opisów sylwetek poszczególnych kandydatów czy samego nowego papieża dominował życiorys (*Papież Franciszek prywatnie: Tańczy tango i jeździ autobusem; Angelo Scola [71] – Top faworyt: Syn Truckera, nauczyciel Berlusconi, przyjaciel Ratzingera; Kardynał Bertone – Czy on zostanie papieżem?*), pojawiały się także wywiady, głównie z dostojnikami Kościoła katolickiego w Niemczech (odmiennie aniżeli w pozostałych analizowanych

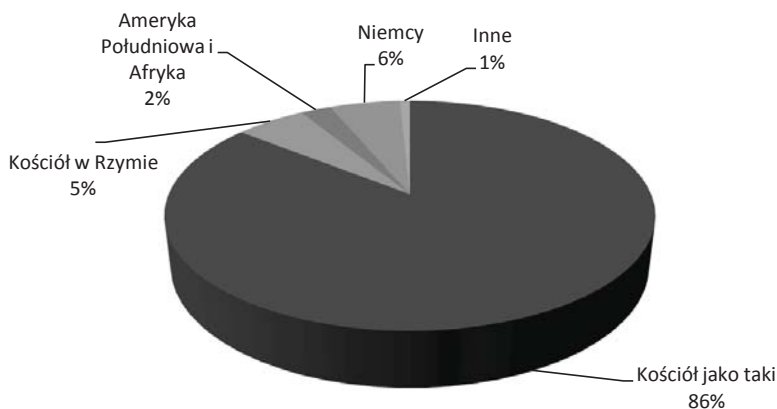
dziennikach, nie było tutaj opinii ze strony przedstawicieli Kościoła ewangelicko-augsburskiego, którzy w innych tytułach relatywnie często wypowiadali się na temat sytuacji religii w społeczeństwie, a także relacji pomiędzy oboma Kościołami i stosunkiem papieża do dialogu ekumenicznego).

To, co wyróżnia „Bild” na tle innych dzienników, to częste stosowanie infografik, które miały służyć lepszemu zobrazowaniu tematu czy wręcz orientacji przestrzennej czytelnika w Watykanie. Pojawiały się więc mapy Watykanu, Bazyliki św. Piotra, Kaplicy Sykstyńskiej, statystyki, wykresy i tym podobne materiały, które pełniły funkcję uzupełniającą do materiału głównego.

Wykres 35. „Bild” – zróżnicowanie gatunkowe materiałów

W „Bild” perspektywa przestrzenna nie była szczególnie zróżnicowana. W ogóle nie pojawiały się doniesienia na temat Polski, a perspektywa niemiecka była obecna głównie w artykułach, które dotyczyły roli niemieckich wpływów w Watykanie. W artykule *Dzisiaj decyzja o rozpoczęciu konklawe. Czy będzie znów*

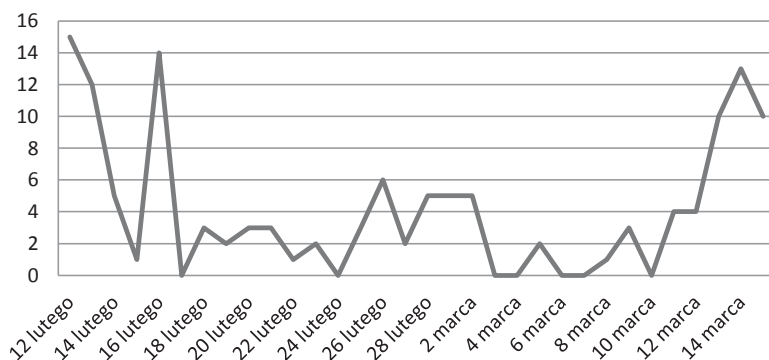

Wykres 36. „Bild” – perspektywa przestrzenna publikacji

„niemiecki” papież? „Bild” spekulował na temat kard. Odilo Scherera, który miał niemieckie korzenie i uważany był za faworyta. Z perspektywy niemieckiej omawiana była także ewentualność powrotu Benedykta do ojczyzny.

■ „Süddeutsche Zeitung”

Dziennik „Süddeutsche Zeitung” jest zaliczany do najbardziej prestiżowych gazet w Niemczech i ma największy zasięg spośród dzienników ponadregionalnych. W „SZ” na temat ustąpienia papieskiego oraz wyborów nowego biskupa Rzymu ukazały się w podjętym okresie 134 artykuły. Jest to najwyższy wynik wśród analizowanych tytułów. Siedzibą główną redakcji jest Monachium, serce Bawarii, z której pochodził Joseph Ratzinger, co jest już wystarczającym powodem, aby na temat Benedykta XVI pisano częściej aniżeli w innych regionach Niemiec. Sam profil gazety określa się jako centro-lewicowy, choć w tekstach na temat papieża i jego decyzji starano się utrzymywać neutralność światopoglądową. Najwięcej publikacji ukazało się tuż po ogłoszeniu decyzji papieża, a także w pierwszym wydaniu weekendowym „SZ”, które ma zawsze charakter analityczny. W pozostałe dni zainteresowanie tematyką papieską dyktowane było dokładnie tymi samymi wydarzeniami, które można było obserwować na łamach analizowanych już periodyków, tj. ogłoszeniem *motu proprio*, a także rozpoczęciem konklawe i wyborem nowego papieża Franciszka.

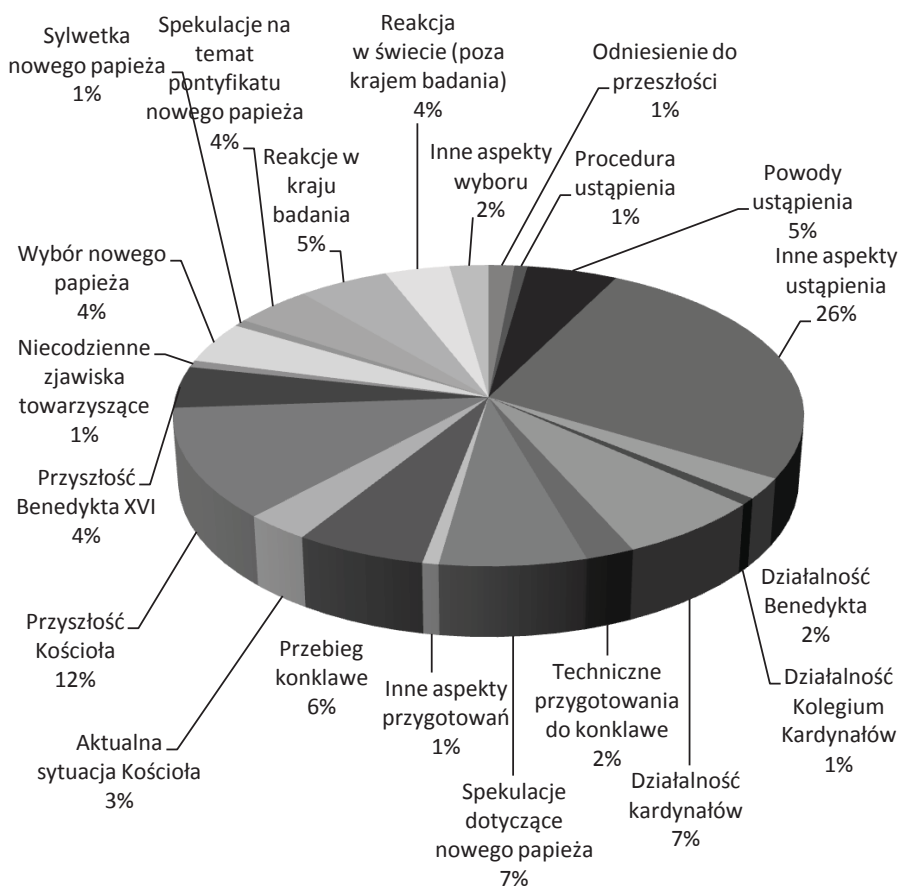
Wykres 37. „Süddeutsche Zeitung” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

Zróznicowanie tematów w „Süddeutsche Zeitung” jest podobne jak w innym prestiżowym dzienniku „Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Podobnie jak w „FAZ”, także ogromną wagę przywiązywano do omówienia przyszłości Kościoła (12%). W mniejszym stopniu interesowano się działalnością kardynałów i Kurii jako instytucji (7%), a także przyszłością samego Benedykta XVI (6%). Wszelkie domysły uciął zresztą natychmiast brat papieża, Georg Ratzinger,

z którym „SZ” przeprowadziło wywiad na temat sytuacji po ogłoszeniu ustąpienia, a jego publikacja nastąpiła już 12 lutego 2013 r. Georg Ratzinger stwierdził wówczas, że papież musi pozostać w Rzymie, bo tam jest jego miejsce i nie może tak po prostu wrócić do dawnego życia.

Spekulacje dotyczące nowego papieża również gościły na łamach „SZ”. W artykule *Puste miejsce i wiele nazwisk*, pojawiają się pytania, czy konklawe wybierze znów Włocha, czy przyjdzie w końcu kolej na Afrykańczyka? Mimo spekulacji, „SZ” przywołuje *Universi Dominici Gregis*, według której 120 kardynałów może wziąć udział w konklawe, natomiast 115 lub 116 kardynałów (według obliczeń „SZ”) wybierze następcę. Nazwiska *papabili*, których wymieniano na łamach (Scola, Dolan, Turkson, Ouellet, Bertone) nie odbiegały od listy nazwisk publikowanych już w innych gazetach.

W „SZ” z dużą pieczołowitością relacjonowano również przebieg konklawe (6%) oraz komentowano powody ustąpienia (5%). Trzeba jednak zaznaczyć,

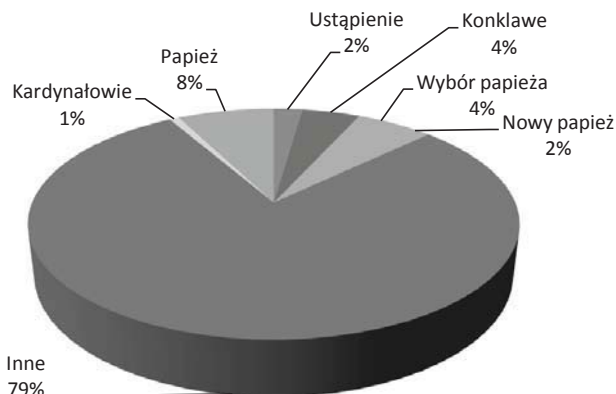
Wykres 38. „Süddeutsche Zeitung” – tematyka materiałów

że w „SZ” przykładano ogromną wagę do opinii samych czytelników, wśród których przeprowadzano sondy na temat ich własnych reakcji na decyzję o ustąpieniu. Więcej miejsca poświęcono także analizie przyszłego pontyfikatu papieża Franciszka. W przypadku tej gazety widać większą różnorodność tematyczną aniżeli w pozostałych dziennikach.

Wśród tematów, które nie znalazły się w kluczu kategoryzacyjnym, a pojawiały się na łamach, były także kwestie działalności biur podróży, organizujących pielgrzymki z Bawarii do Rzymu w trakcie pontyfikatu Benedykta XVI, a także ruchu turystycznego w Markt am Inn oraz innych miejscach Bawarii, związanych z Josephem Ratzingerem. Temat ten był poruszany także w pozostałych tytułach, choć należy przyznać, że z mniejszą intensywnością aniżeli w „SZ”.

W przypadku „Süddeutsche Zeitung” najczęściej pojawiającym się słowem kluczowym w nagłówkach był „papież” (8%), w niezwykle różnorodnych kontekstach. Za przykład niech posłuży krótka notka *Protest topless przeciw papieżowi jest nic niewart*, na temat demonstracji działaczek organizacji feministycznej Feme we Francji, które protestowały nago w Notre Dame przeciw Benedyktowi XVI. W tej kategorii znalazł się też tekst *Ustąpienie papieża. Wiele głosów Pana*. Ten drugi jest komentarzem na temat sytuacji Kościoła katolickiego, braku debaty i różnorodności opinii w Kościele, także wśród wiernych. Jan Paweł II i Benedykt XVI, według komentatorów „SZ”, próbowali tę różnorodność Kościoła ograniczać, dyscyplinować. Nowy papież nie musi od razu dopuszczać pigulek wczesnoporonnych, prezerwatyw czy kończyć z celibatem. Musi jednak tę różnorodność przemienić w siłę. Na łamach „Süddeutsche Zeitung” pisze się wręcz, że Jan Paweł II i Benedykt XVI podporządkowali Kościół fałszywej jedności. Dziennik, choć pod względem terytorialnym najbliższy Josephowi Ratzingerowi, to jednak programowo i światopoglądowo plasuje się niezwykle daleko.

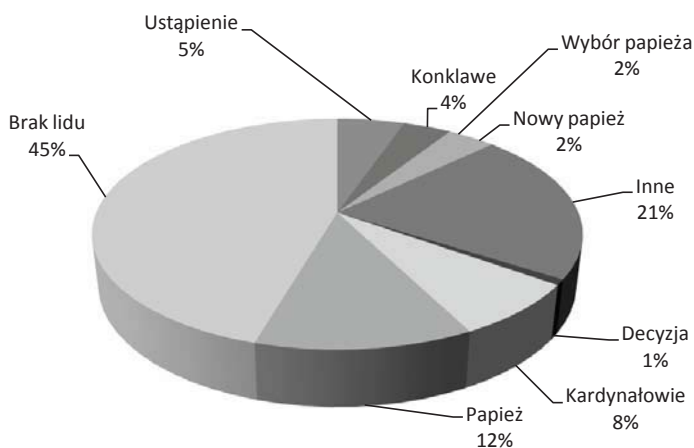
Wśród słów kluczowych 79% nie mieściło się w narzędziu badawczym. Przykładem takiego nagłówka może być *Biskupi: Po Ratzingerze*, gdzie komentuje się

Wykres 39. „Süddeutsche Zeitung” – słowa kluczowe w nagłówkach

przede wszystkim coroczne spotkanie niemieckiego Episkopatu w Trierze, przy okazji analizując sytuację Kościoła w Niemczech. Dla Kościoła niemieckiego zaczyna się czas po Ratzingerze, który przez 30 lat był najważniejszym duchownym niemieckim w Watykanie. Według komentatora, niemieccy biskupi przestaną się liczyć w Watykanie. Pójdą zapewne własną drogą, kiedy ich ukochany, a wręcz znienawidzony (niem. *hassgeliebter*) mędrzec zamknie się w klasztorze.

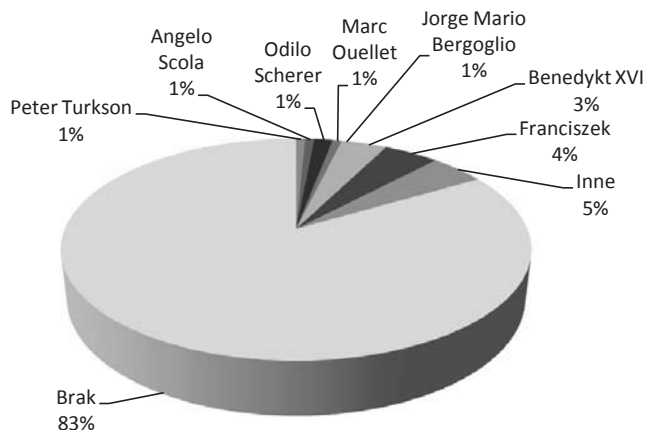
Podobnie jak w „FAZ”, także w „SZ” odchodzi się od stosowania lidów w artykułach (45%). Tutaj również dominowało słowo „papież”, w kontekście objaśniania działań ustępującego z urzędu Benedykta. Jeśli lid w ogóle się pojawiał, miał on bardzo merytoryczny charakter i przeważnie nie odnosił się do słów kluczowych z narzędzia badawczego (21%). Najczęściej pojawiającym się słowem po „papieżu”, było słowo „kardynałowie”. Przykładem może być tutaj lid w artykule zatytułowanym *Wielkie oczekiwania wobec papieża Franciszka*, gdzie lid odnosi się do wypowiedzi niemieckich kardynałów: „Niemieccy kardynałowie oczekują od 76-latka nowego stylu w Kurii i bliskości w stosunku do wiernych. Laureat Nagrody Nobla, Esquivel: On nie był żadnym współpracownikiem militarnej dyktatury”.

Wykres 40. „Süddeutsche Zeitung” – słowa kluczowe w lidach

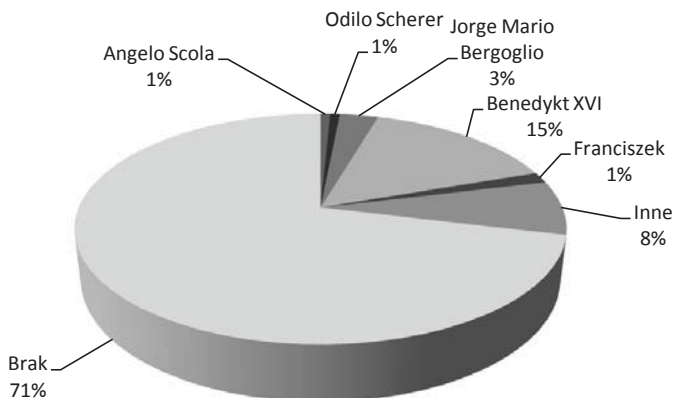
W przypadku „SZ” widać większe zróżnicowanie wśród osób pojawiających się w nagłówkach. W dzienniku ukazała się bowiem cała seria sylwetek poszczególnych kardynałów (Peter Turkson, Odilo Scherer, Marc Ouellet itp.), którzy mogli stać się kandydatami do objęcia władzy w Stolicy Apostolskiej. Nie stosowano tutaj wymyślnych strategii, aby przyciągnąć uwagę czytelników. Artykuły tytułowane były nazwiskami osób, których dotyczyły. Taką oszczędność w środkach wyrazu widać zresztą na łamach całego „SZ”.

Najczęściej pojawiającą się postacią w lidach był Benedykt XVI, jak choćby w artykule *Pfua Gott* (w dialekcie bawarskim znaczy to tyle, co *Szczęście Boże!*),

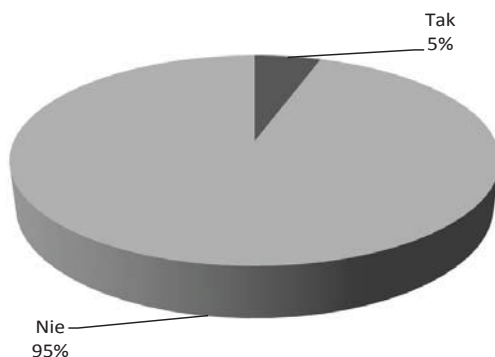
Wykres 41. „Süddeutsche Zeitung” – osoby w nagłówkach

w którego ludzie opisano osobiste wspomnienia wielu Bawarczyków związanych z Benedyktem XVI. Sam artykuł dotyczy pielgrzymów bawarskich udających się do Rzymu na ostatnią audiencję z ustępującym papieżem.

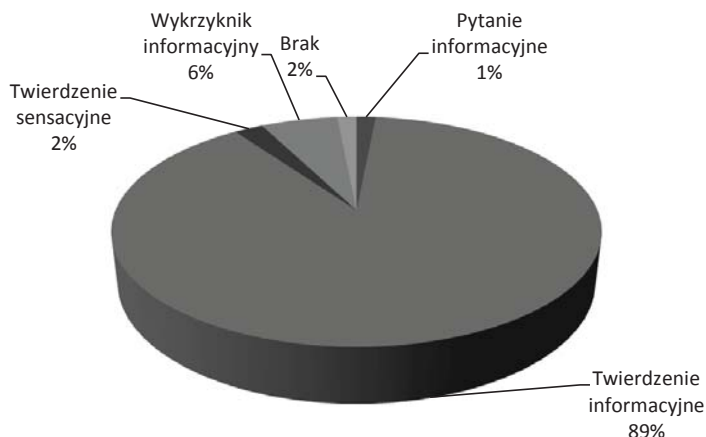
Wykres 42. „Süddeutsche Zeitung” – osoby w lidach

W „SZ” w większości artykułów nie pojawiały się odniesienia do procedury ustąpienia, ale to nie oznacza, że nie była ona opisywana. W jednym z pierwszych artykułów na ten temat, zatytułowanym *Pobożny staruszek w więzieniu honoru*, autorzy analizując przypadek Celestyna V, który ustąpił przed 719 laty, odwoływali się do kan. 332 § 2 Kodeksu prawa kanonicznego, gdzie dokładnie opisano procedurę, jaką należy przedsięwziąć w momencie wygaśnięcia pontyfikatu żyjącego papieża. Opisy procedury, choć pojawiały się rzadko, miały merytoryczny charakter i nawiązywały bezpośrednio do konkretnych dokumentów prawnych Kościoła.

Wykres 43. „Süddeutsche Zeitung” – odniesienie do procedury

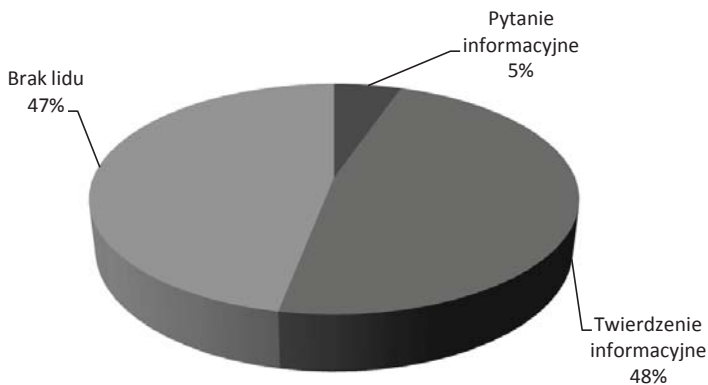
Spośród analizowanych tytułów niemieckich, „Süddeutsche Zeitung” jest gazetą najmniej sensacyjną. W nagłówkach praktycznie w ogóle nie odwoływano się do skandalu (2%). Jednym z takich przykładów nagłówków sugerujących sensację był tytuł *Konklawe: W uroku tajemnic*, opisujący różne procedury związane z przeprowadzeniem głosowania w sprawie wyboru nowego papieża.

Wykres 44. „Süddeutsche Zeitung” – wydźwięk nagłówków

Wydźwięk lidów miał charakter wyłącznie informacyjny. Świadczy to przede wszystkim o profilu samego dziennika, który jest gazetą prestiżową, rzetelną i wyważoną w komentarzach.

Materiały, które publikowano na temat papieskiego ustąpienia, jak i konklawe, miały charakter głównie neutralny. Mieszany charakter miał m.in. obszerny artykuł analizujący pontyfikat Benedykta XVI pod kątem problemów Kościoła w Afryce. Publicysta „SZ” w tekście *Kontynent oczekuje* stwierdza, że choć papież znał doskonale problemy Afryki, to jednak nie zaproponował narodom ją zamieszkującym żadnych konstruktywnych rozwiązań. Odwołuje się także do konkretnych słów Benedykta XVI, analizując jego nauczanie w sprawie Afryki w *Africae munus*.

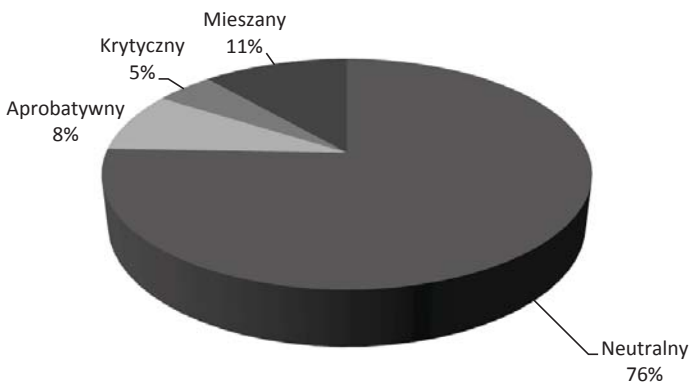

Wykres 45. „Süddeutsche Zeitung” – wydźwięk lidów

Trzeba zaznaczyć, że artykuł chociaż ma charakter krytycznej analizy, to publicysta nie potępia jednoznacznie działań papieża, ale stara się je zrozumieć.

Aprobatywny charakter miało wiele wypowiedzi komentujących ustąpienie papieża, jak choćby reakcje aktorów niemieckich podczas festiwalu filmowego czy wspomnienia jego przyjaciela, Waltera Bruggera zatytułowane *Mój przyjaciel pontifex*. Sam Brugger oczekiwał ustąpienia w dwóch sytuacjach: jeśli papież sam uznałby, że nie może dalej sprawować urzędu, a także z powodu afer w Watykanie, które papieża z pewnością wyczerpały duchowo.

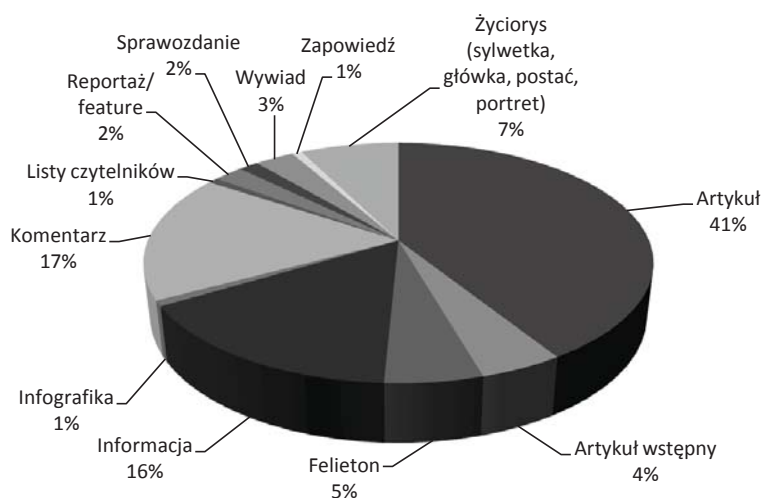
Krytyki na łamach „SZ” jednak nie unikano. W komentarzu, odnoszącym się do aktualnej sytuacji Kościoła, zatytułowanym *W środku Bawarii: Kościół musi służyć ludziom*, publicysta „SZ” podkreślał, że Benedykt XVI zapomniał, że Kościół ma służyć ludziom, a nie odwrotnie.

Wykres 46. „Süddeutsche Zeitung” – wydźwięk materiałów

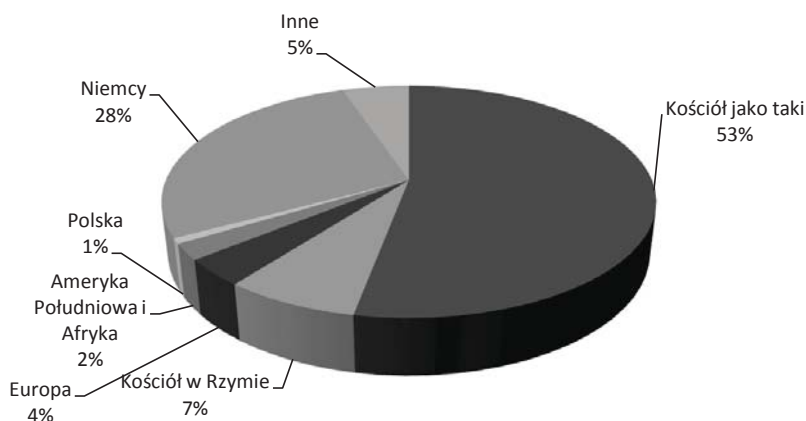
W „SZ” widoczne jest ogromne zróżnicowanie gatunkowe materiałów, dzięki czemu można wskazać konkretne cele określonych publikacji. Komentarze i opinie są dokładnie określone i oddzielone od materiałów *stricte* informacyjnych.

Dosyć sporo ukazało się krótkich informacji. „Süddeutsche Zeitung” słynie także ze stałej rubryki *Streiflicht* na pierwszej stronie, która ma charakter komentarza, publikowanego przez najważniejszych dziennikarzy gazety na temat istotnych wydarzeń bieżących. Tam pojawiały się także liczne odwołania do wydarzeń w Watykanie, próbujące wyjaśnić czytelnikom zaistniałą sytuację, ale także w wielu wypadkach ocenić jej wpływ na kraj i Kościół katolicki.

Wykres 47. „Süddeutsche Zeitung” – różnicowanie gatunkowe publikacji

Podobnie jak w innych dziennikach stosunkowo często pojawiała się na łamach „Süddeutsche Zeitung” perspektywa niemiecka (aż 28% analizowanych materiałów). Gazeta bawarska ze zrozumiałych względów częściej odnosiła się do kwestii lokalnych, które miały związek z ustępującym papieżem. Bawaria,

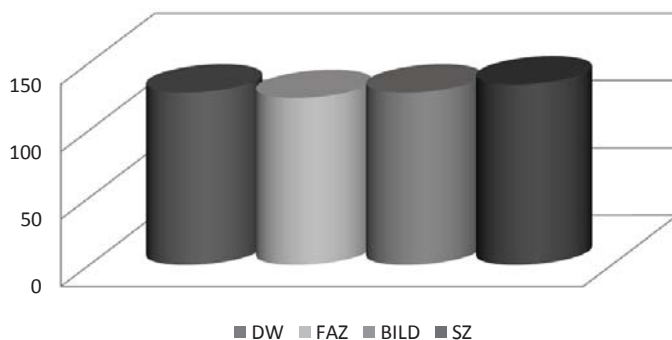

Wykres 48. „Süddeutsche Zeitung” – perspektywa przestrzenna publikacji

jako region, z którym Joseph Ratzinger był związany przez całe swoje dzieciństwo, jak i dorosłe życie, stała się szczególnym miejscem w historii Kościoła. W końcu z niej pochodził człowiek, który w nowoczesny sposób sformułował pojęcie papieskiego urzędu. Stąd nawiązania do perspektywy niemieckiej praktycznie w jednej trzeciej artykułów prezentowanych na łamach dziennika.

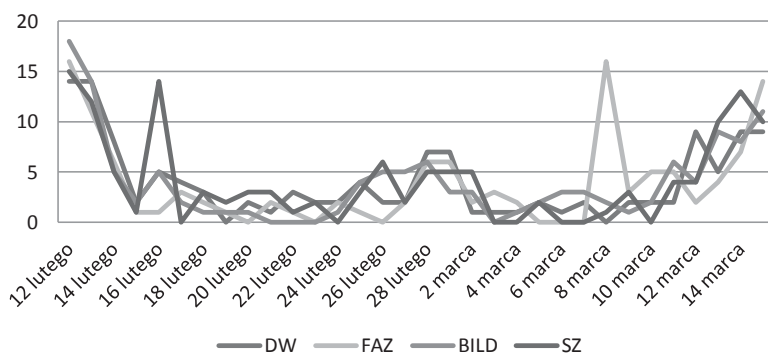
■ Podsumowanie

W przypadku prasy niemieckiej z całą pewnością można stwierdzić, że temat papieskiego ustąpienia z lutego 2013 r. nie został marginalnie potraktowany w najbardziej reprezentatywnych tytułach kraju. Do analizy zostały wybrane dwa prestiżowe dzienniki o zasięgu ponadregionalnym, tj. „Frankfurter Allgemeine Zeitung” oraz „Süddeutsche Zeitung”, reprezentujące tym samym północ i południe Niemiec, a także prestiżowy dziennik „Die Welt” o prawicowej konotacji oraz codzienna gazeta bulwarowa „Die Bild-Zeitung”, będąca *de facto* dziennikiem ogólnokrajowym i mająca jednocześnie najwyższe z prasy codziennej nakłady. W sumie w wybranych tytułach przeanalizowano 514 materiałów, które ukazały się od dnia po ogłoszeniu decyzji papieża Benedykta XVI do dwóch dni po wyborze nowego papieża. Takie ograniczenie czasowe podyktowane było dwoma czynnikami: prasa drukowana w stosunku do innych mediów reaguje z jednodniowym opóźnieniem, więc decyzja papieża o odejściu komentowana była dopiero dzień po ogłoszeniu, natomiast w przypadku nowego papieża Franciszka, decyzja konklawe była tak zaskakująca dla wielu mediów, że materiały, które ukazały się tuż po wyborze, niejednokrotnie odnosiły się do niezwykle powierzchownych kwestii i stanowiły jedynie wypełnienie kolumny. Należało w analizie uwzględnić więc również komentarze, opinie i informacje na temat Jorge Mario Bergoglio, które ukazały się w kolejnym dniu.

Wykres 49. Niemcy – liczba publikacji w poszczególnych tytułach

Prasa niemiecka przez okres 35 dni dość równomiernie relacjonowała przebieg wydarzeń związanych z ustąpieniem papieża Benedykta XVI, okresem *sede vacante* i wyborem następcy. Najwięcej publikacji odnotowano w bawarskim dzienniku „Süddeutsche Zeitung”, co należy tłumaczyć faktem, że Joseph Ratzinger sam z pochodzenia jest Bawarczykiem, znanym profesorem uniwersytetu w Ratyźbonie, a także dawnym sąsiadem wielu mieszkańców leżącego na południu Niemiec miasteczka Marktl am Inn. Artykułów poświęconych ustąpieniu papieża byłoby o kilkadziesiąt więcej, gdyby wzięto pod uwagę także wydania lokalne „Süddeutsche Zeitung”. Najwięcej publikacji odnotowano przede wszystkim w ciągu dwóch dni po ogłoszeniu decyzji Benedykta XVI oraz w szczególnych momentach, jak dzień po oficjalnym ustąpieniu, ogłoszeniu terminu konklawe i po wyborze papieża Franciszka.

Wykres 50. Niemcy – liczba publikacji w poszczególnych tytułach

Prasa niemiecka stosunkowo sporo miejsca poświęciła innym tematom, które trudno było zakwalifikować jako bezpośrednio związane z procedurą ustąpienia. Dotyczyły one głównie reakcji różnych środowisk w Niemczech na decyzję: od najwyższych rangą polityków, jak Angela Merkel, przez hierarchów mocnego w Niemczech Kościoła ewangelicko-augsburskiego, po tzw. zwykłych ludzi. W analizowanych materiałach powracano często do życiorysu Josepha Ratzingera, ale także, zwłaszcza w dzienniku „Die Welt”, pojawiało się wiele komentarzy na temat bieżącego życia politycznego w Niemczech w kontekście papieskiego ustąpienia (na jednym poziomie oceniano wagę afery z koniną zamiast wołowiny w różnych produktach spożywczych i decyzję ustąpienia).

Ważnym tematem była działalność różnych przedstawicieli hierarchii kościelnej, zwłaszcza kardynałów, którzy uważani byli za kandydatów na nowego papieża. Analizowano ich dokonania, swoistą linię programową. W każdym z dzienników pojawiały się prezentacje sylwetek kandydatów. Dzienniki „Die Welt” oraz „Die Bild-Zeitung” publikowały nawet specjalne cykle, mające odpowiedzieć na pytanie, kto zostanie nowym papieżem. Inną sprawą często poruszaną na łamach gazet

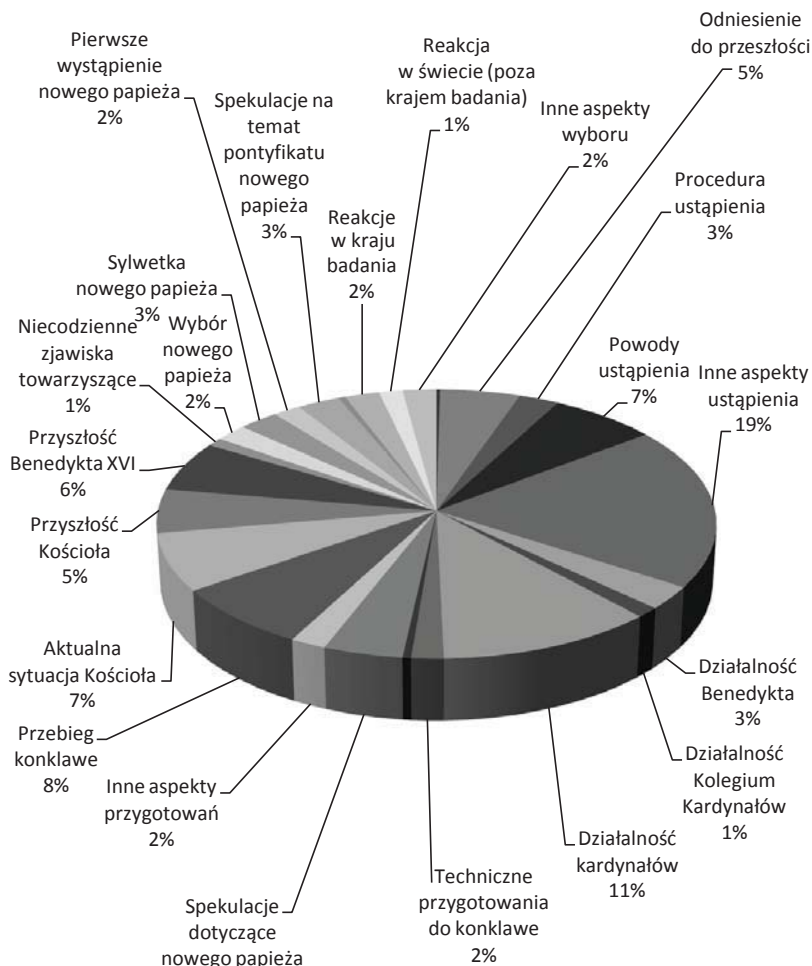
były powody ustąpienia. Analizowano przede wszystkim problemy w Kościele katolickim, z którymi musiał zmierzyć się papież Benedykt XVI. W Niemczech często podnoszono kwestię, że jednym z głównych powodów była afera pedofilska wśród katolickich duchownych w Stanach Zjednoczonych, Niemczech i Irlandii. Jednak komentarze dotyczące tej sprawy nie były jednoznaczne. Czasem krytykowano papieża za brak radykalnych decyzji, ale częściej Kurię jako źródło wielu problemów wewnętrznych Kościoła. W dzienniku „Bild” Kuria Rzymska jawiła się jako skomplikowana instytucja o strukturze mafijnej, z różnymi wzajemnie zwalczającymi się frakcjami, wobec których papież Benedykt nie miał szans na suwerenne działania. Co ciekawe, krytyka Kurii pojawia się na łamach prestiżowych „Frankfurter Allgemeine Zeitung” oraz „Süddeutsche Zeitung”, choć oczywiście nie w tak sensacyjnym tonie.

Sporo artykułów poświęcono analizie sytuacji Kościoła katolickiego na świecie (po 6% zajęła aktualna sytuacja i przyszłość Kościoła). Niektóre materiały zawierały dane statystyczne dotyczące poszczególnych kontynentów i siły katolicyzmu, wskazując przede wszystkim na dwa ważne regiony: Amerykę Południową i Afrykę. Co ciekawe, w Niemczech pojawiały się także materiały analizujące sytuację katolików w Azji. Spekulacje na temat ewentualnego kandydata również były tematem części publikacji (4%). W dziennikach „Die Welt” i „Frankfurter Allgemeine Zeitung” zastanawiano się wręcz, czy wybór papieża z Chin stanowiłby tak samo ważny przełom dla komunizmu w tym kraju, jak wybór papieża z Polski dla socjalistycznej Europy Środkowo-Wschodniej. Co zaskakujące, „Frankfurter Allgemeine Zeitung” już w drugim dniu po ogłoszeniu przez papieża Benedykta decyzji o ustąpieniu poinformował, że wśród potencjalnych kandydatów do Stolicy Apostolskiej, obok tych nazwisk, które w prasie pojawiały się dość często, jest Jorge Mario Bergoglio, późniejszy papież. Sam Bergoglio nie pojawił się jednak w żadnym z nagłówków ani lidów przed wyborem.

Tematem niezwykle barwnie opisywanym była również przyszłość Benedykta XVI. Pojawiało się wiele drobnych szczegółów, które miały obrazowo przedstawić nowe życie papieża emeryta. Artykuły poruszały m.in. kwestię jego ubioru (Czy na biało, czy w innym kolorze? Buty czerwone czy brązowe?), imienia (Czy nadal Benedykt, czy może znów Joseph?), z czego papież i jego sekretarz będą teraz żyli (Jaka będzie wysokość jego emerytury?), gdzie papież zamieszka itp.

O niecodziennych zjawiskach towarzyszących wspomniano niewiele, ilustrując krótkie zazwyczaj teksty zdjęciem pioruna, który uderzył w kopułę Bazyliki św. Piotra w dniu, gdy papież ogłosił swoją decyzję. Dziennik „Bild” przygotował także zestawienia szczególnych dat z życiorysu Josepha Ratzingera, jako prawdopodobnego źródła istotnych wydarzeń.

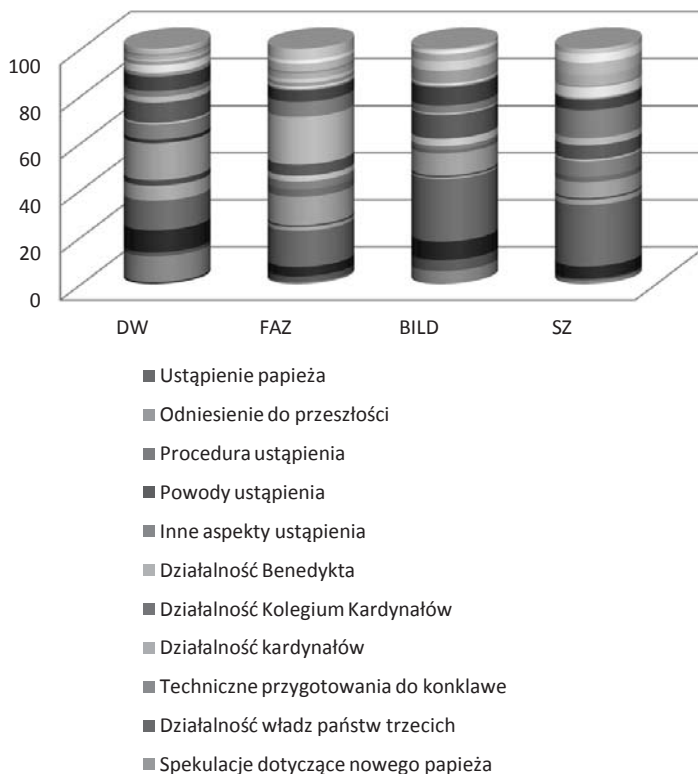
We „Frankfurter Allgemeine Zeitung” oraz „Süddeutsche Zeitung” znaleźć można było za to sporo tekstów analizujących dokonania papieża Benedykta XVI,

Wykres 51. Niemcy – tematyka materiałów

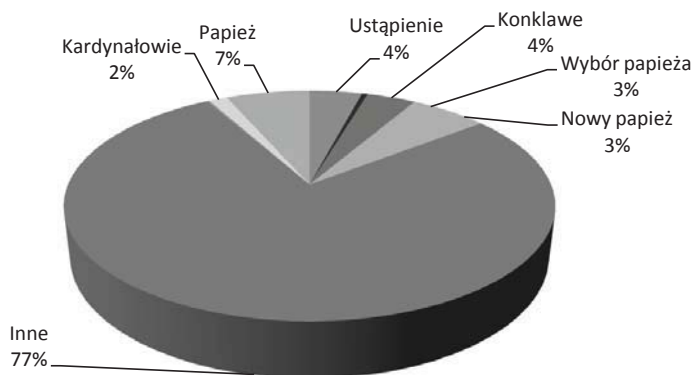
bieżącą sytuację Kościoła katolickiego, a także istotne komentarze na temat reform, jakich wymaga struktura Kościoła w Rzymie. We „Frankfurter Allgemeine Zeitung” analizowano przesłanie poszczególnych encyklik wydanych przez papieża Benedykta XVI, a także zastanawiano się nad losem ostatniej, planowanej na jesień 2013 r. encykliki poświęconej tematyce wiary.

Jako dziennik tabloidowy „Bild” częściej poruszał tematy takie, jak spekulacje na temat nowego papieża, przyszłość Benedykta XVI jako pierwszego emerytowanego papieża. Częściej także posługiwał się obrazami, sięgając głównie po techniczne opisy przygotowań do konklawe (przygotowanie Kaplicy Sykstyńskiej, test pieca do palenia kart podczas konklawe czy opis zakładu krawieckiego Gammarellich, którzy przygotowywali sutanny dla przyszłego papieża).

Wykres 52. Niemcy – tematyka materiałów w poszczególnych tytułach

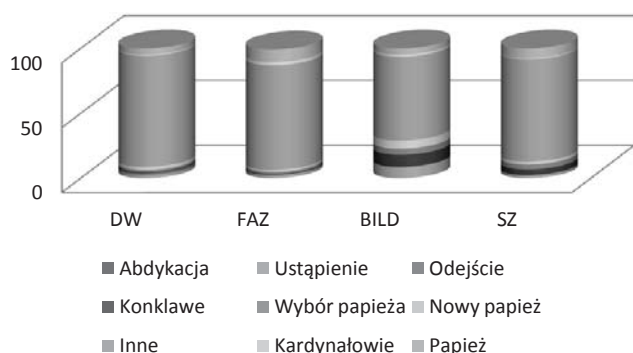
W nagłówkach najczęściej pojawiającym się słowem był „papież” (7%), używany zazwyczaj w kontekście odchodzącego Benedykta XVI (9%). Z podobnym nasileniem pojawiają się słowa „ustąpienie” i „konklawe” (po 4%). Należy jednak podkreślić, że w prasie niemieckiej nie padło ani razu słowo

Wykres 53. Niemcy – słowa kluczowe w nagłówkach

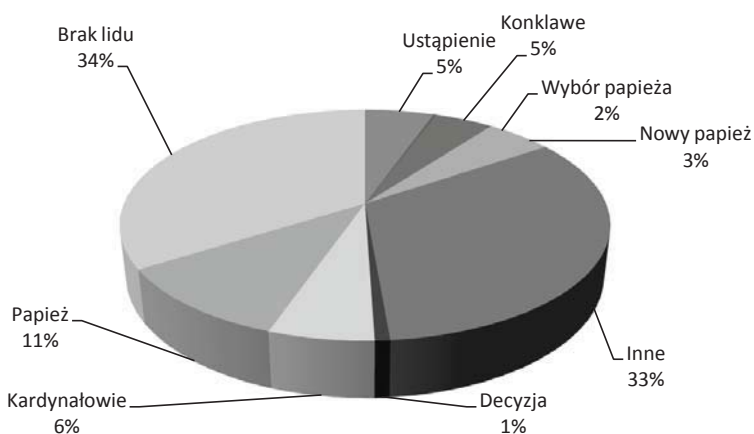
„abdykacja”, które odnosi się do ustępującego z urzędu monarchy i które pojawiało się w polskiej prasie nawet w prestiżowych tytułach informacyjnych. Konsekwentnie stosowano określenie *Rücktritt*, zastępując je czasami słowem o podobnym znaczeniu *Rückzug*. Jest to o tyle istotne, że pokazuje dbałość o rzetelne przekazywanie terminów stosowanych w prawie kościelnym, nawet w tabloidzie „Bild”.

Prasa niemiecka nie sięgała po schematyczne rozwiązania przy tytułowaniu nagłówków. Każdy dziennik przykładał wagę do nieco innych kwestii, choć zauważyć można było dominującą pozycję słów „papież”, „kardynałowie” oraz adekwatnego do całej sytuacji określenia „ustąpienie”. W prasie niemieckiej ani razu nie padło w odniesieniu do całego procesu odejścia słowo „abdykacja”.

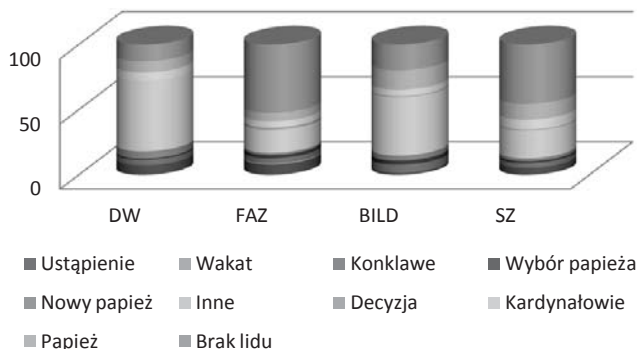
Wykres 54. Niemcy – słowa kluczowe w nagłówkach poszczególnych tytułów

Podobna sytuacja kształtuje się w lidach, które odnoszą się przede wszystkim do merytorycznych kwestii w artykułach i podkreślają działania samego papieża, jak i kardynałów.

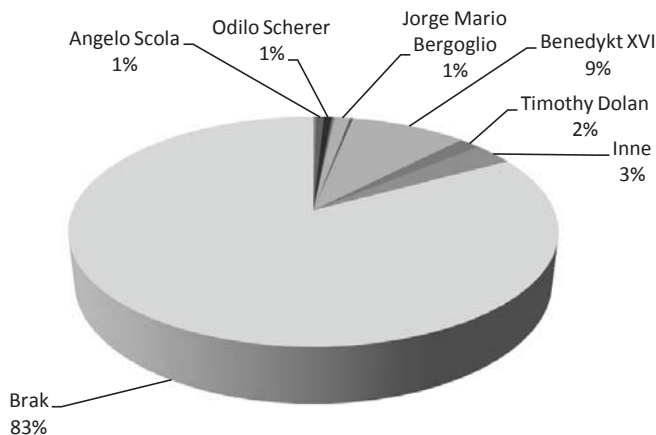
Wykres 55. Niemcy – słowa kluczowe w lidach

Poniższe wykresy obrazują przede wszystkim dwie ważne cechy prasy niemieckiej: dzienniki prestiżowe „FAZ” i „SZ” rzadko sięgają po lidy, a ich tematyka, podobnie jak tematyka nagłówków, wychodziła znacząco poza ramy badania. Poruszano o wiele więcej aspektów ustąpienia aniżeli na łamach prasy polskiej – ważne tu były kwestie związane choćby z ruchem turystycznym z Niemiec do Rzymu.

Wykres 56. Niemcy – słowa kluczowe w lidach poszczególnych tytułów

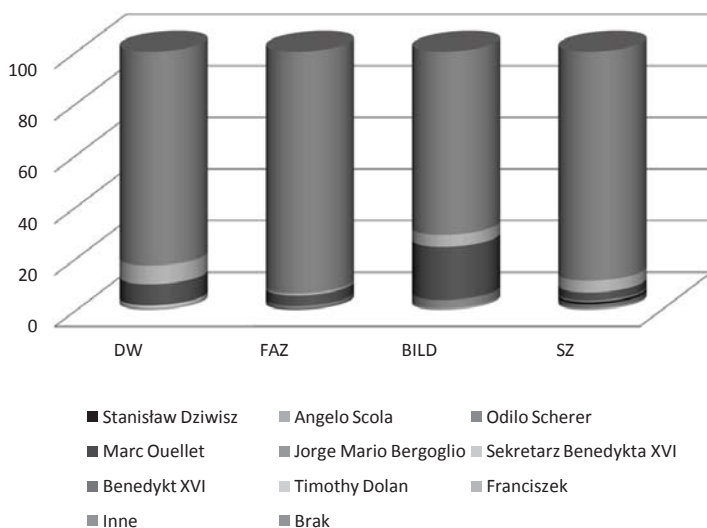
Po Benedyktie XVI i nowym papieżu Franciszku (3%), o którym w pierwszym dniu po wyborze pisano również pod jego własnym nazwiskiem Jorge Mario Bergoglio (1%), najczęściej pojawiającymi się postaciami w nagłówkach byli Angelo Scola (1%) oraz Timothy Dolan (2%). W lidach bohaterem pierwszego planu był oczywiście papież (11%), a następnie kardynałowie (6% lidów). Ponadto w lidach prasy niemieckiej pojawiały się inne postaci takie, jak brazylijski kard. Odilo Scherer czy osobisty sekretarz papieża Georg Gänsweig – ten najczęściej w kontekście przyszłości papieża emeryta. Kard. Scherer był

Wykres 57. Niemcy – osoby w nagłówkach

bohaterem 1% lidów. Pojawiał się w artykułach częściej aniżeli inni kandydaci do urzędu biskupa Rzymu z uwagi na fakt niemieckich korzeni.

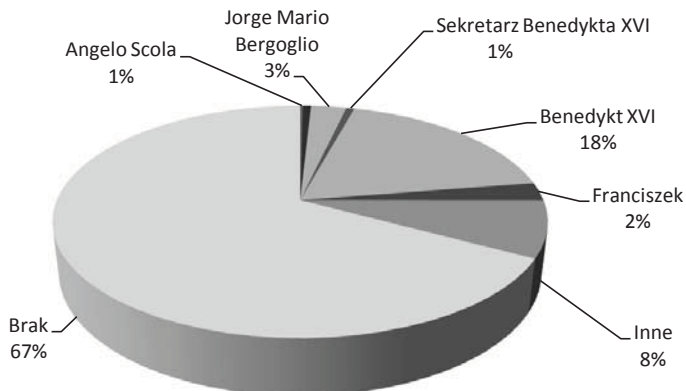
Najczęstszym bohaterem nagłówków w prasie niemieckiej był oczywiście papież Benedykt XVI i nie miał tutaj znaczenia charakter gazety. Opisuąc wydarzenia z Watykanu trudno było bowiem pominąć osobę Benedykta. Kolejną ważną postacią był nowo wybrany papież. Najwięcej o Jorge Mario Bergoglio lub papieżu Franciszku wspomniano w dzienniku „Bild”. W każdej z gazet znalazł miejsce również Odilo Scherer, który praktycznie uznawany był przez niemieckie media jako niemiecki kandydat do zajęcia Stolicy Apostolskiej.

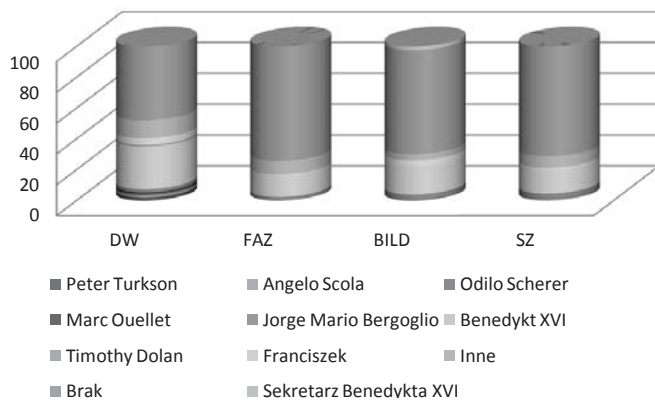
Wykres 58. Niemcy – osoby w nagłówkach poszczególnych tytułów

Wśród innych osób pojawiających się w lidach dzienników niemieckich często przywoływane bywały postaci z rodzimej sceny politycznej lub religijnej. Najczęściej byli to niemieccy biskupi (Meisner, Woelki, Marx, Lehmann, Cordes, Kasper), którzy w różnych kontekstach wypowiadali się na temat sytuacji Kościoła i decyzji papieża. Czasami pojawiali się także niemieccy politycy lub osoby z bliskiego otoczenia Josepha Ratzingera (z okresu zanim został papieżem).

Najwięcej uwagi osobie papieża Benedykta w lidach poświęcał prawicowy, ale też bardzo pozytywnie do niego nastawiony „Die Welt”. „FAZ” oraz „SZ” mniej więcej w równym stopniu odnosiły się do tego samego grona osób. Jedynym wyjątkiem była tu postać Angelo Scoli, częściej obecna na łamach „Süddeutsche Zeitung”. Nie we wszystkich gazetach widać było także bezpośrednio zainteresowanie osobą Georga Gänsweiga, papieskiego sekretarza. Jeśli już pojawiały się jakieś wzmianki na jego temat, to raczej w samym tekście aniżeli w nagłówkach czy lidach.

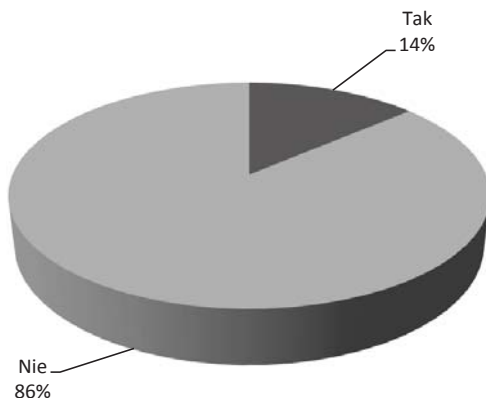
Wykres 59. Niemcy – osoby w lidach

Wykres 60. Niemcy – osoby w lidach poszczególnych tytułów

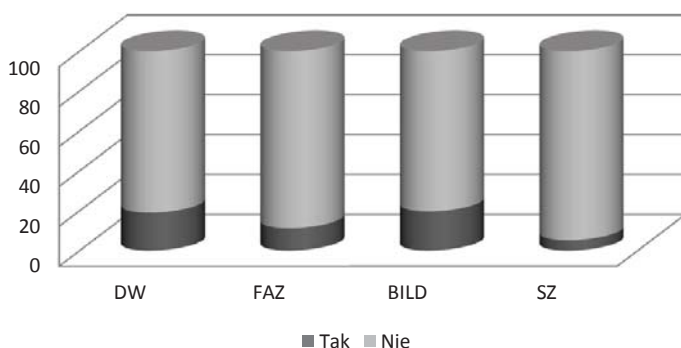
Rzeczywista procedura ustąpienia stosunkowo rzadko była reprezentowana na łamach analizowanych tytułów. Tylko 14% poddanych badaniu materiałów w prasie niemieckiej dotyczyło tej tematyki. Co interesujące, najwięcej tekstów na ten temat opublikowano na łamach bulwarowego dziennika „Bild” (19%), gdzie procedura przedstawiana była w sposób przystępny, ale zgodny z literą prawa kanonicznego. Prestiżowe dzienniki opisywały tę tematykę rzadziej, chociaż na pewno nie powierzchownie. Ich relacje zawsze były też zgodne z literą prawa, choć najmniej precyzyjny w tej kwestii pozostawał „Die Welt”.

Prawdopodobnie brak precyzji w przypadku dziennika „Die Welt” spowodował większą liczbę publikacji dotyczących procedury ustąpienia. Wobec czego częściej odnoszono się do tego, co już wcześniej napisano. Podobna sytuacja miała miejsce w bulwarowym dzienniku „Bild”, w którym bardzo często powtarzano materiały, tematy, a nawet całe frazy poprzednich artykułów

Wykres 61. Niemcy – odniesienie do procedury

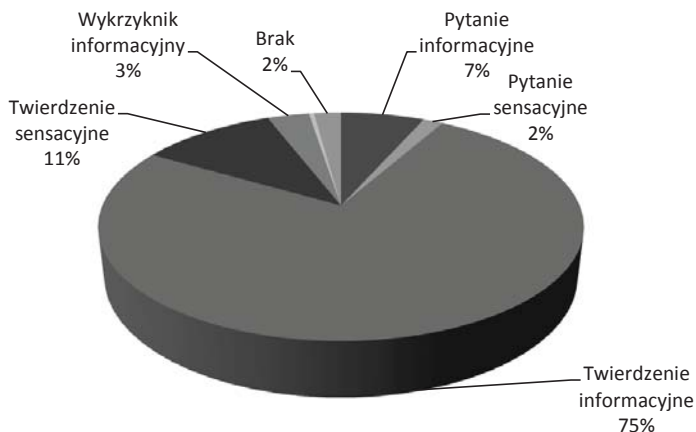
odnoszących się do procedury ustąpienia. W dziennikach prestiżowych, jak „Frankfurter Allgemeine Zeitung” czy „Süddeutsche Zeitung” temat procedury pod względem częstotliwości nie był tak licznie podejmowany, ale za to bardziej precyzyjnie i dogłębnie. Materiały tam zamieszczane zajmowały całe strony formatu Nordisch.

Wykres 62. Niemcy – odniesienie do procedury w poszczególnych tytułach

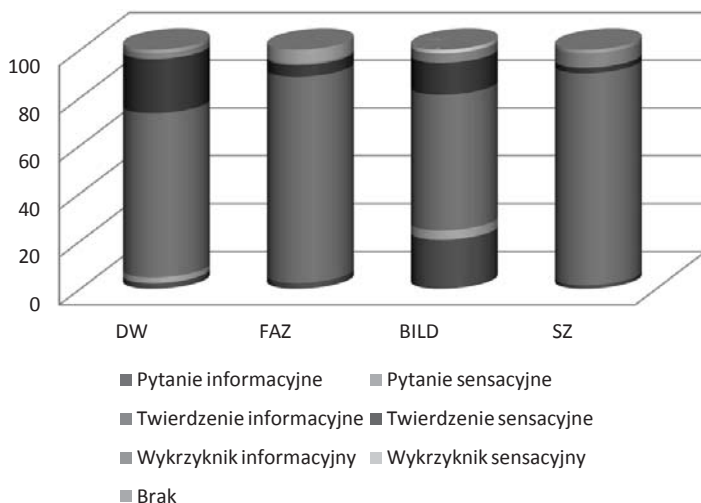
Prasa niemiecka dość śmiało pisała o problemach w Watykanie, aferze *Vatileaks*, skandalu pedofilskim wśród katolickich duchownych, a także „homoseksualnym lobby” („Bild”, „Die Welt”, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”), które mogły mieć wpływ na fakt, że papież Benedykt podjął decyzję o ustąpieniu. W większości analizowanych tytułów prasowych wydzwięk nagłówek miał jednak charakter neutralny (75%). Zaledwie 11% można było uznać za sensacyjne twierdzenia, a 2% miało formę sensacyjnych pytań. Najbardziej skandalizującym dziennikiem, jak można było się spodziewać, był tabloid „Die Bild-Zeitung” (13% sensacyjnych nagłówek w formie twierdzeń i 2% w formie pytań). Lidy, o ile się pojawiały przy materiałach prasowych

(najbardziej w dziennikach prestiżowych – „FAZ” oraz „SZ”), nie miały już tak skandalizującego charakteru. Nawet dziennik „Die Bild-Zeitung” w większości zamieszczał lity informacyjne (67%).

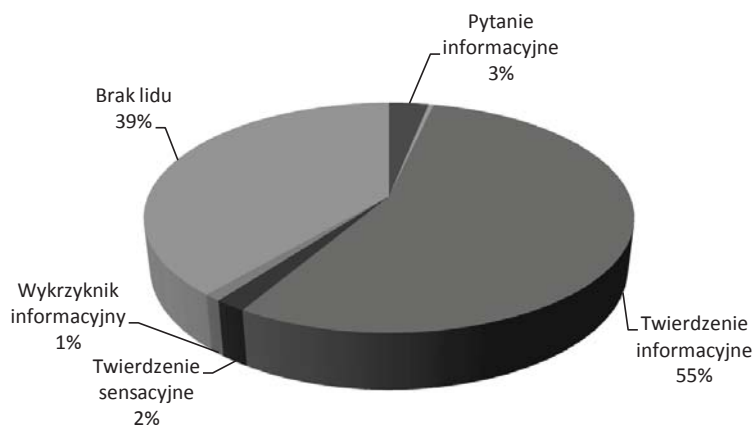
Wykres 63. Niemcy – wydźwięk nagłówków

Prasa niemiecka była niezwykle wyważona w kwestii relacji wydarzeń z Watykanu. Jedynie na łamach „Bild” z racji charakteru gazety widać było większe natężenie nagłówków sensacyjnych, choć jak później się okazało – artykuły miały również merytoryczny charakter, a nagłówek służył jedynie celowi przykucia uwagi czytelnika. Dzienniki prestiżowe znacznie rzadziej lub wcale (jak „SZ”) sięgały po tego typu formę wypowiedzi.

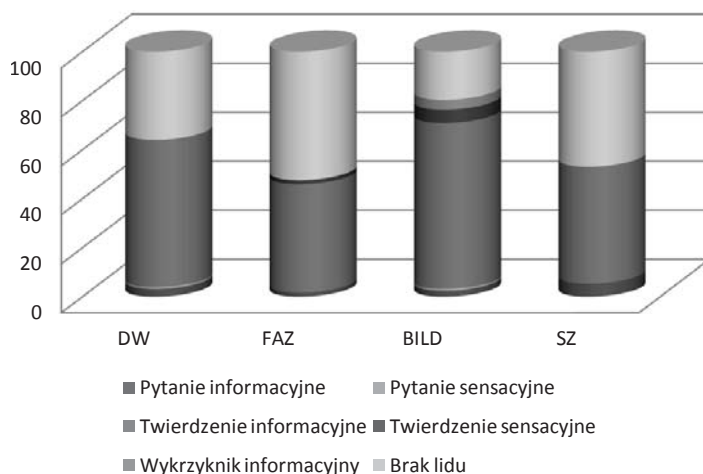
Wykres 64. Niemcy – wydźwięk nagłówków w poszczególnych tytułach

Wykres poniżej potwierdza fakt, że niemiecka prasa unikała sensacyjności (2% lidów sensacyjnych) i jedynie nagłówki posiadały funkcję pozyskania czytelnika dla konkretnej publikacji.

Wykres 65. Niemcy – wydźwięk lidów

Dysproporcje w kwestii umieszczania informacyjnych lidów wynikają w poszczególnych tytułach z faktu, że nie we wszystkich gazetach lid jako element artykułu w ogóle stosowano. Najmniej lidów pojawiało się w dziennikach prestiżowych „Frankfurter Allgemeine Zeitung” i „Süddeutsche Zeitung”. Tam także w ogóle nie pojawiały się nawet sugestie skandalu w postaci sensacyjnych pytań.

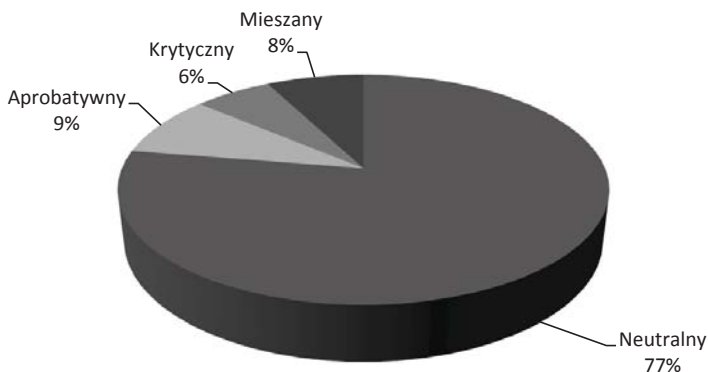

Wykres 66. Niemcy – wydźwięk lidów w poszczególnych tytułach

Charakter niemieckiego wzorca dziennikarstwa określić można jako neutralny. Świadczą o tym przede wszystkim materiały, które w 77% oceniono jako neutralne. W prasie niemieckiej pojawiały się liczne komentarze i opinie (13%), felietony (3%), listy czytelników (1%), które miały charakter oceniający, jednak użyta forma gatunkowa pozwalała na określenie, z jakiego rodzaju materiałem czytelnik ma do czynienia. Krok papieża Benedykta w opinii publicystów został uznany za „odczarowanie” papieżstwa (pojawia się tutaj określenie *entzaubern*) i generalnie odbierany był pozytywnie.

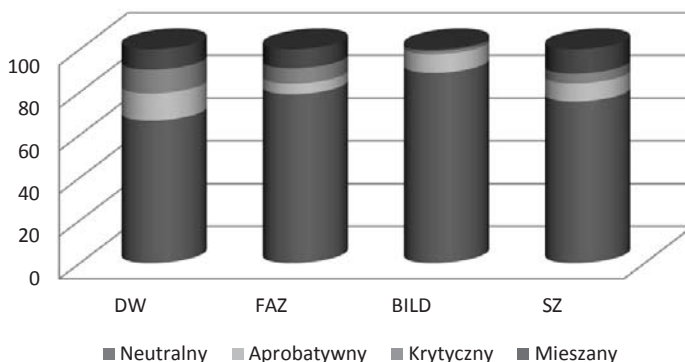
Pozytywny wydźwięk miały również analizy dzieł papieża: encyklik, listów, nauczania. Podkreślano przede wszystkim wysoki poziom intelektualny, nowatorskość myśli i podejścia Benedykta XVI jako filozofa. Krytycznie odnoszono się do kwestii dialogu ekumenicznego, który w głosach, zwłaszcza hierarchów Kościoła ewangelicko-augsburskiego, został przez Benedykta XVI zaprzeczony. Przywoływano tutaj jako przykład także słynne przemówienie papieża z Ratzynby z 2006 r., które zostało odebrane jako wrogie wobec islamu.

Najwięcej pozytywnych opinii pojawiło się na łamach prawicowo-konserwatywnego dziennika „Die Welt” (12%) oraz należącego do tego samego koncernu, Axel Springer, tabloidu „Bild” (8%). W obu tytułach podkreślano zasługi papieża Benedykta, a także wielką odwagę w podjęciu decyzji o ustąpieniu. Należy zaznaczyć, że w dzienniku „Die Welt” większość komentarzy aprobatywnych neutralizowano nawet w tym samym numerze materiałem o wydźwięku krytycznym. W tym kontekście często, również w pozostałych tytułach, pojawiały się pytania, czy dla sprawnego funkcjonowania Kościoła lepiej, aby jego pasterz trwał na swym urzędzie do końca, czy jednak ustąpił, kiedy zabraknie mu sił. W analizowanych tytułach zdecydowanie przychyłano się do tej drugiej możliwości, uznając, że zadania papieża wymagają ogromnego wysiłku i schorowany człowiek nie jest w stanie ich wypełnić z pożytkiem dla całej instytucji, również bez uszczerbku na jej wizerunku.

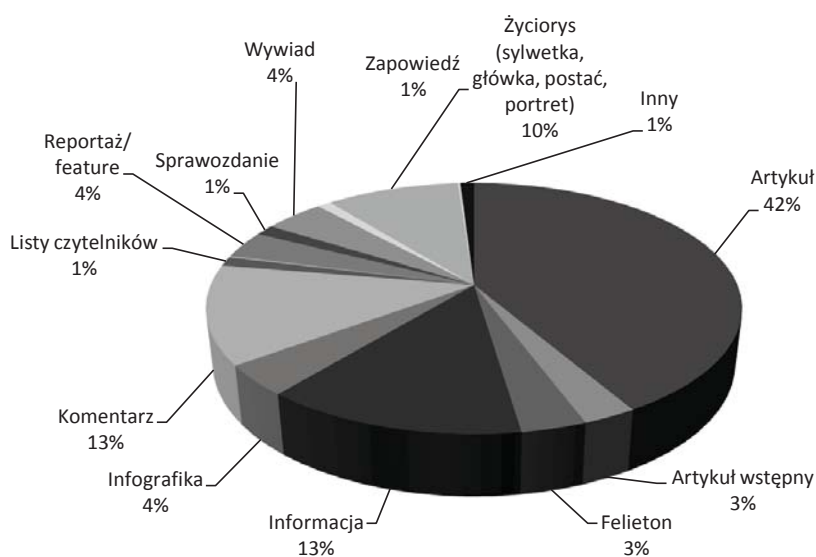
Wykres 67. Niemcy – wydźwięk materiałów

Co może nieco dziwić, najwięcej krytycznych opinii pojawiło się na łamach dziennika, który najbardziej sprzyjał papieżowi w trakcie jego pontyfikatu, czyli „Die Welt”. Zaznaczyć jednak należy, że krytyka ta dotyczyła najczęściej nie samego papieża i jego dzieła, ale pracy Kurii Rzymskiej oraz braku porozumienia między hierarchami Kościoła a papieżem, który pozostał samotny na placu boju wraz z licznymi aferami, których kumulacja przypadła na okres jego pontyfikatu.

Wykres 68. Niemcy – wydźwięk materiałów w poszczególnych tytułach

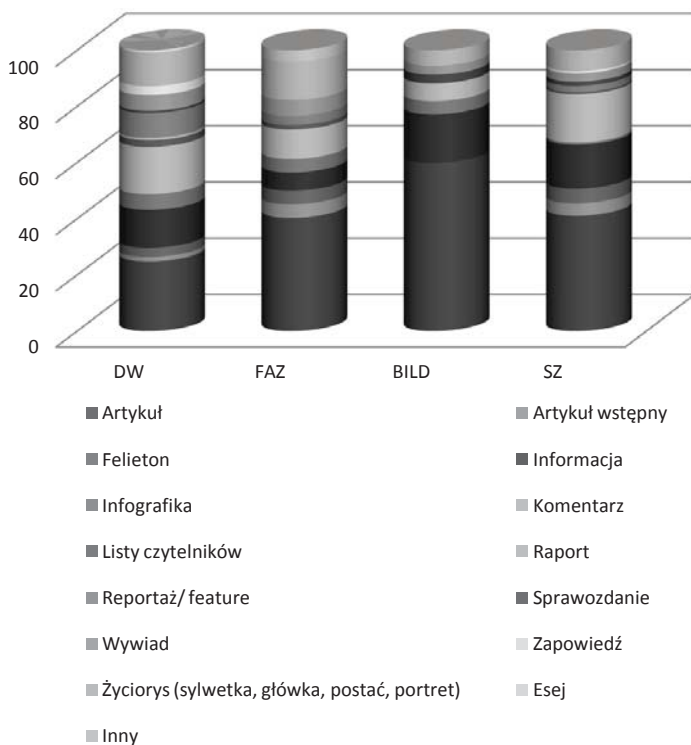
Najczęściej stosowanym gatunkiem dziennikarskim w prasie niemieckiej był artykuł, pozwalający na łączenie wielu wątków i rozbudowaną formę analizy wydarzeń. Jednak stosunkowo często wydarzenia te były poddawane ocenie publicystów, ekspertów czy innych ważnych osobistości w życiu publicznym

Wykres 69. Niemcy – zróżnicowanie gatunkowe publikacji

Niemiec (13% komentarzy). Równie ważną formą gatunkową był życiorys (10%) z racji specyfiki tematu i jego szerokiej narracji. Prezentacja sylwetek osób istotnych z perspektywy działania Kościoła stanowiła ważną część publikowanych materiałów.

Najwięcej prostych informacji (17%) pojawiło się w dzienniku bulwarowym „Die Bild-Zeitung”, co jest konsekwencją formuły tabloidu, który często sięga po krótkie i przejrzyste formy gatunkowe. Natomiast najwięcej komentarzy opublikowano na łamach „Süddeutsche Zeitung”, które wykorzystywało ten rodzaj materiału ze względu na możliwość szerokiej prezentacji opinii środowiska bliskiego Josephowi Ratzingerowi.

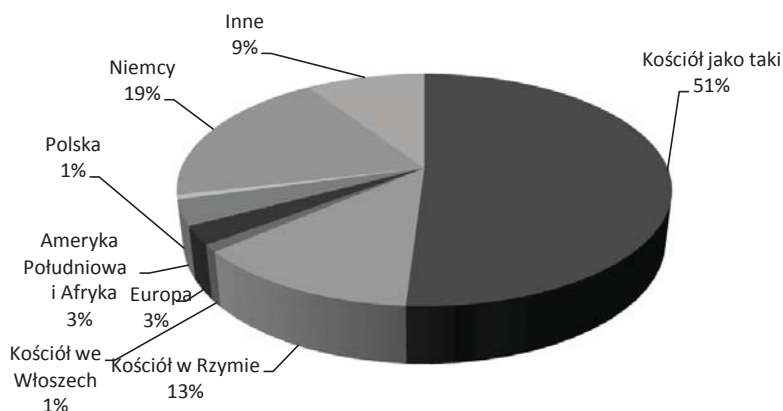

Wykres 70. Niemcy – różnicowanie gatunkowe publikacji w poszczególnych tytułach

Prasa niemiecka często przedstawiała cały proces ustępowania papieża właśnie z perspektywy Niemiec. Wydaje się to zrozumiałe, choćby ze względu na fakt pochodzenia Josepha Ratzingera. Na łamach gazet pojawiały się jednak ważne pytania, dotyczące nie tylko przyszłości papieża emeryta (czy powróci do ojczyzny?), ale także sytuacji Kościoła katolickiego w Niemczech, który i tak nie jest już w najlepszej kondycji w porównaniu do Kościołów protestanckich. Ustąpienie papieża było także swoistym leitmotywem w komentowaniu bieżących

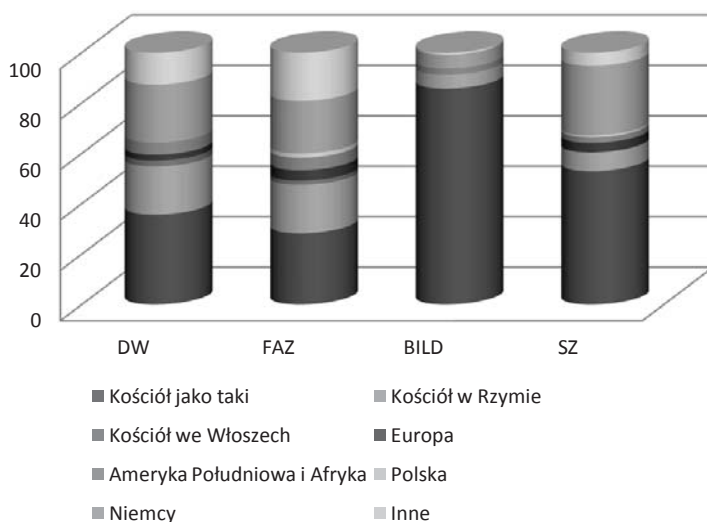
spraw politycznych w Niemczech, tym bardziej że miało miejsce w okresie kampanii wyborczej. Tematem, który powracał, była kwestia możliwości czy też powinności ustąpienia ze stanowiska niektórych niemieckich polityków.

Inne kontynenty, poza Europą, pojawiały się najczęściej w kontekście analizy sytuacji Kościoła w różnych regionach globu. To z perspektywy miejscowych wspólnot oceniano także możliwości wpływu hierarchów pochodzących z danego kraju na ich pozycję w Watykanie.

Wykres 71. Niemcy – perspektywa przestrzenna publikacji

W dzienniku „Frankfurter Allgemeine Zeitung” pojawiło się kilka artykułów, które przedstawiały swoistą perspektywę polską. Publicyści tej gazety najczęściej dokonywali porównań pontyfikatu Benedykta XVI do pontyfikatu

Wykres 72. Niemcy – perspektywa przestrzenna publikacji w poszczególnych tytułach

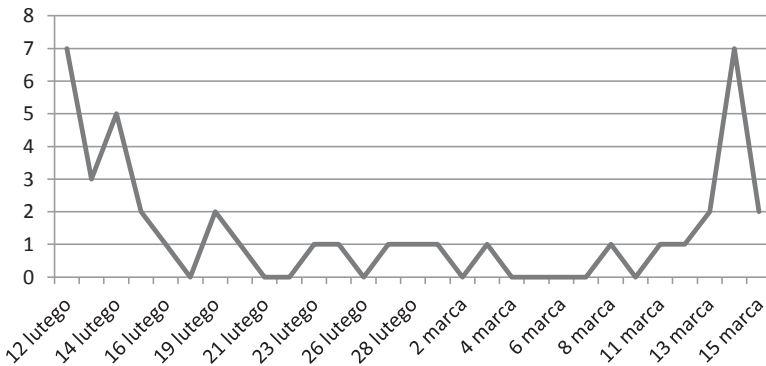
Jana Pawła II, także częściej niż w innych dziennikach cytowano „Gazetę Wyborczą” i „Rzeczpospolitą”. Podobnie polska perspektywa pojawiała się na łamach „Süddeutsche Zeitung”. Tutaj również obecny był głos kard. Stanisława Dziwisza. W dzienniku „Die Welt” podkreślono zdanie Dziwisza, że krok papieża można potraktować jako brak zgody na wolę Bożą (słynne zdanie: „z krzyża się nie schodzi”).

3

Ustąpienie papieża na łamach polskiej prasy

■ „Fakt”

Problematyka ustąpienia Benedykta XVI i wyboru jego następcy pojawiała się na łamach „Faktu” w sposób umiarkowany. W badanym okresie obecnych było 41 publikacji, przy czym największa liczba 7 tekstów została opublikowana dzień po ogłoszeniu papieskiego ustąpienia oraz w trakcie obrad konklawe. Fakt, że od 16 lutego do 15 marca pojawiły się nieliczne artykuły, a w przypadku 10 wydań na łamach nie zagościła żadna publikacja, świadczył o słabej popularności „medialnej abdykacji”. Co więcej, nagły spadek a potem wzrost tego zainteresowania należy wiązać z pewnym potencjałem do sensacyjności, jakiego próżno szukać w okresie przygotowań do konklawe czy w momencie odejścia papieża.

Wykres 73. „Fakt” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

Tematyka publikacji odnoszących się do ustąpienia Benedykta XVI oraz wyboru Franciszka okazała się niezwykle zróżnicowana. Nie brakowało też publikacji o dwóch lub trzech naczelnych wątkach. Wśród najczęściej przywoływanych

kwestii znalazły się przede wszystkim powody ustąpienia papieża Benedykta (24%) oraz jego działalność związana zarówno z przygotowaniem do ustąpienia, jak też z konklawe (15%).

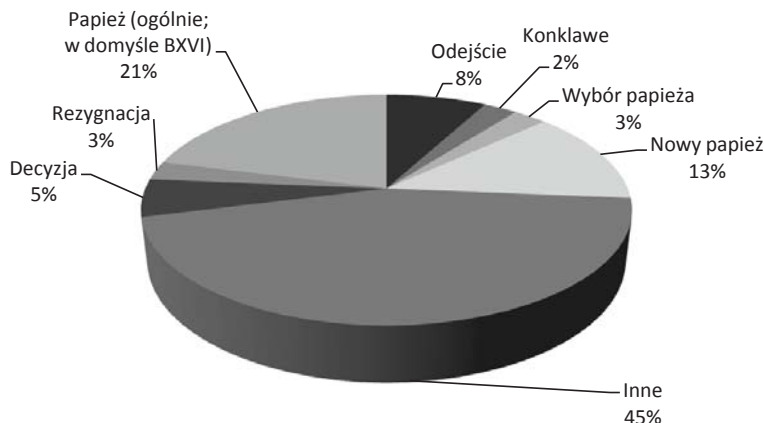
Całościowy obraz analizowanego wydarzenia w „Fakcie” oparł się na dwóch elementach. Po pierwsze, na pierwszy plan wysuwała się sylwetka papieża Benedykta, jego aktywności oraz motywacji związanych z ustąpieniem (44% badanych treści). Po drugie, chodziło o działania poszczególnych kardynałów (7%) oraz aktywność całego Kolegium Kardynalskiego (7%). Ten wyraźny dwugłos osadzono w kontekście niecodziennych wydarzeń towarzyszących (10%), ot chociażby takich, jak uderzenie pioruna w kopułę Bazyliki św. Piotra oraz spekulacji na temat wyboru nowego papieża (7%), spekulacji wokół sylwetki nowego papieża (5%). Pojawiające się na łamach badanych publikacji treści o wielowątkowym wymiarze dotyczyły zwłaszcza działalności kardynałów, wyboru papieża oraz jego sylwetki.

Wykres 74. „Fakt” – tematyka materiałów

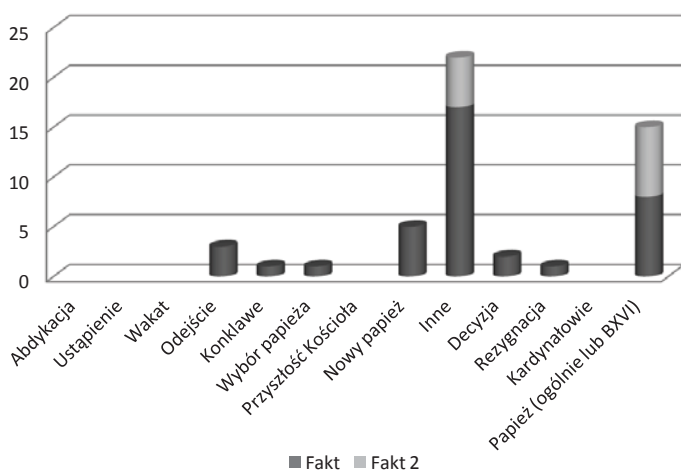
Osoba Benedykta XVI stanowiła również kluczowy temat nagłówków. Niezależnie od tego, czy wspomniano o nim wprost „Benedykt XVI” czy też stosując terminy „papież”, „papież Ratzinger”, zajął aż 21% kluczowych słów, pojawiających się w treści nagłówków. W miarę regularnie w nagłówkach pojawiał się również zwrot „nowy papież”, zajmując 13% słów kluczowych. Zważywszy, że prawie połowa słów kluczowych została zakwalifikowana do grupy inne (45%), należy przyjąć, że osią całej wielodniowej narracji składającej się na wydarzenia papieskie z lutego i marca 2013 r. były postaci ustępującego papieża oraz jego następcy.

Spośród wszystkich aktywności, jakie dominowały w słowach kluczowych analizowanych nagłówków, najczęściej powtarzały się „odejście” (8%), „decyzja” (5%), „rezygnacja” (3%) i „wybór” (3%), wskazujące na usunięcie się Benedykta z czynnego życia Kościoła. „Fakt” wyraźnie wskazywał zatem na optykę samego papieża, pozostawiając niejako na boku działania kardynałów oraz niepewną przyszłość Kościoła.

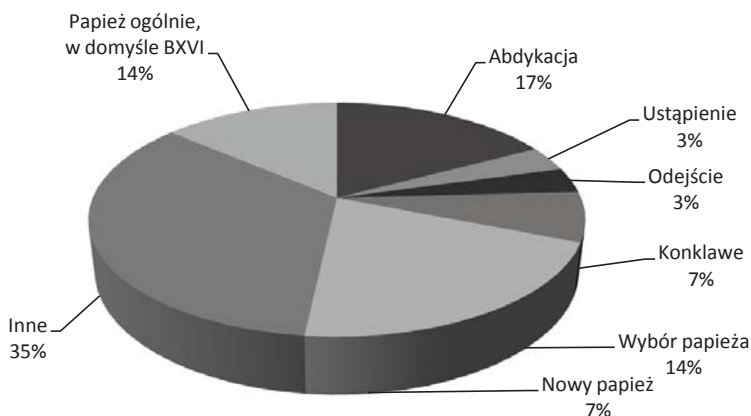
Wykres 75. „Fakt” – słowa kluczowe w nagłówkach

W przeciwieństwie do wielowątkowej tematyki materiałów, w przypadku obecnych w „Fakcie” nagłówków można wyróżnić tylko nieliczne kategorie dzielone, tj. pojawiające się na łamach wspólnie z innymi kategoriami. Prym wiódł w tym zakresie zwłaszcza „papież”, którego łączono przede wszystkim z terminami unikalnymi – ich waga nie znalazła ujścia również w pozostałych materiałach.

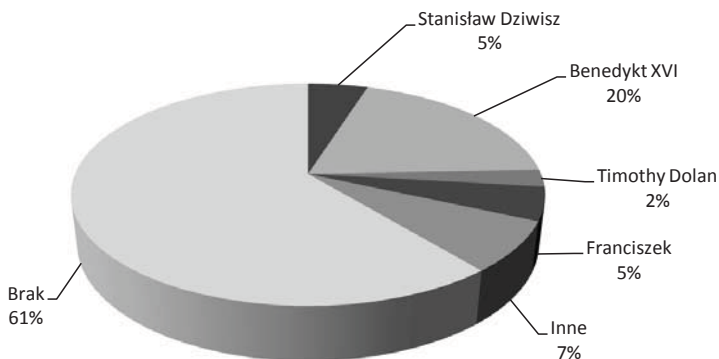
Wykres 76. „Fakt” – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu

W przebadanych lidach pojawiło się 35% słów kluczowych zakwalifikowanych do kategorii „inne”. Liczba dokładnie o 10% mniejsza niż w przypadku nagłówków wskazywała na większe bogactwo treściowe. W tej części publikacji wyraźna była też optyka, w jakiej redakcja „Faktu” przedkładała temat czytelnikom. Najczęściej powtarzającym się słowem kluczowym okazała się „abdykacja” (17%). Tymczasem terminy bliższe procedurze prawnej takie, jak „ustąpienie” (3%) czy „odejście” (3%) pojawiały się o wiele rzadziej. Należy spojrzeć na ten problem z perspektywy ogólnej tendencji ujmowania Stolicy Apostolskiej w kategoriach monarchii, dla której abdykacja króla oznacza koniec legitymacji i niepewną przyszłość. Wyraźnie widać w tym podejściu również swoisty brak zrozumienia dla roli papieża przede wszystkim jako przywódcy duchowego, a dopiero później politycznego.

Wykres 77. „Fakt” – słowa kluczowe w lidach

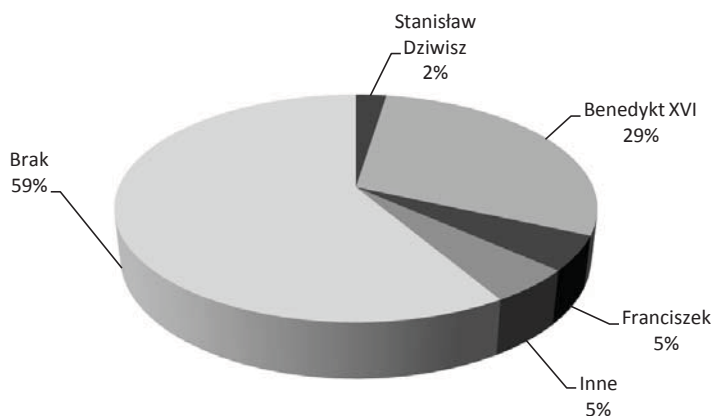
Nagłówki z tekstów „Faktu” w większości nie pozwalają wskazać, kto był kluczowym aktorem sztuki określanej jako „medialna abdykacja” (61%). Brak osób należy wiązać z koncentracją na działaniu odchodzącego papieża. Nie

Wykres 78. „Fakt” – osoby kluczowe w nagłówkach

dziwi fakt, że w grupie najczęściej powtarzających się w nagłówkach osób na pierwszym miejscu uplasował się Benedykt XVI (20%). Niezwykle interesujące okazuje się jednak, że kolejną pozycję zajęli *ex aequo* Franciszek (5%) oraz kard. Stanisław Dziwisz (5%), którego prezentowano przede wszystkim jako świadka odchodzenia Jana Pawła II. Kluczowy okazuje się tutaj tekst z 14 lutego, zatytułowany *Kardynał Dziwisz o decyzji papieża: Z krzyża się nie schodzi*, w którym metropolita krakowski podjął się próby zrozumienia motywacji Benedykta XVI, lecz równocześnie przypominał zasadę papieża Wojtyły, że „z krzyża się nie schodzi”.

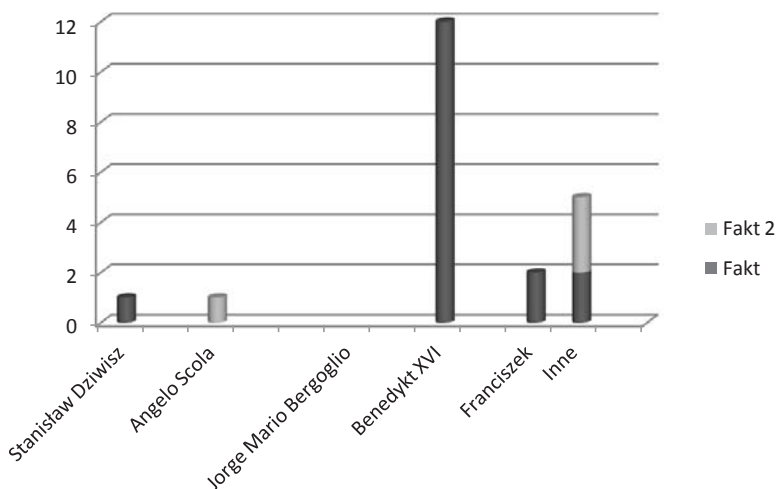
W 59% lidów brakowało odwołania do konkretnych postaci. Widać zatem, że i tu podobnie jak w nagłówkach uwidoczniła się tendencja do akcentowania akcji i działania. Kluczowi aktorzy ograniczali się również do wąskiego grona. W porównaniu z nagłówkami aż o 9% wzrosła jednak obecność Benedykta XVI (29%), do 2% zmalała kard. Dziwisza, a bez zmian pozostała papieża Franciszka (5%). Zastanawiające, że w tak burzliwym okresie, jakim były przygotowania do opuszczenia papieskiego urzędu oraz przygotowania wyboru nowego biskupa Rzymu, „Fakt” nie podsyczał sztucznych konfliktów, czy spekulacji wokół konkretnych postaci z papieskiego otoczenia. Wyjaśnienia tego stanu należy upatrywać w stonowanym charakterze całości podejmowanej problematyki.

Wykres 79. „Fakt” – osoby kluczowe w lidach

Dane na temat obecności osób kluczowych w lidach wskazują, że Benedykt XVI, Franciszek oraz kard. Stanisław Dziwisz pełnili zawsze rolę pierwszorzędnych aktów w odniesieniu do opisywanego wydarzenia. Jako postać uzupełniająca ich działania pojawiała się natomiast postać kard. Angelo Scoli, arcybiskupa Mediolanu i jednego z kluczowych kandydatów na papieski urząd. Generalnie, spoglądając na kluczowe postaci zarówno w nagłówkach, jak też w lidach, widać wyraźne zawężenie do papieża, jego następcy oraz nielicznych kardynałów. Na tle rozbudowanych opisów obecnych w korpusach tekstów

podejmujących tematykę działań różnorodnych osób widać zatem wyraźnie, że podstawowe elementy publikacji, z którymi z reguły stykają się czytelnicy, pozbawione były kluczowych informacji na temat aktywności poszczególnych członków Kolegium Kardynalskiego.

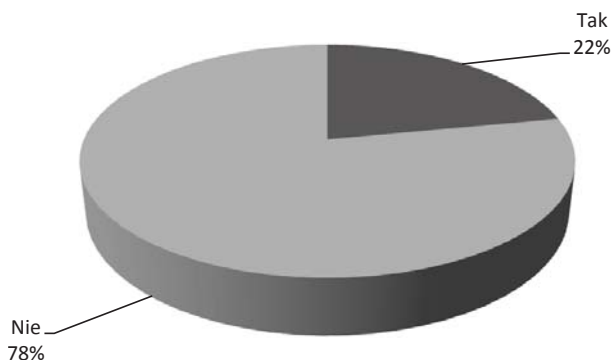

Wykres 80. „Fakt” – osoby kluczowe w lidach pierwszego i drugiego rzędu

Ponieważ papieskie ustąpienie oraz wybór nowego biskupa Rzymu należą do sytuacji o szczególnej wadze dla Kościoła katolickiego, nie sposób mówić o nich, nie odwołując się do aspektu prawnego funkcjonowania tej wspólnoty. Podstawowe pytanie, jakie rodzi się przy tej okazji, dotyczy zgodności opisów prasowych z kształtem procedury, jaką przewiduje prawo kanoniczne w obu rozpatrywanych przypadkach. Patrząc z tej perspektywy na treści obecne w „Fakcie”, w pierwszej kolejności należy podkreślić, że zaledwie 22% tekstów w jakikolwiek sposób odwoływało się do procedury. Były to zwłaszcza teksty związane z głosowaniem podczas konklawe oraz z działaniami urzędników watykańskich po zaistnieniu wakatu Stolicy Świętej.

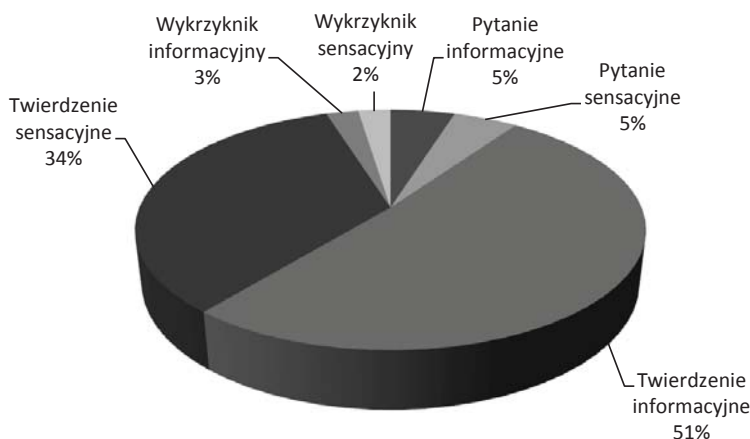
Oszczędność w opisie sfery proceduralnej ustąpienia Benedykta XVI oraz elekcji jego następcy pozwoliła „Faktowi” uniknąć przekłamań obecnych w innych tytułach prasowych. Dziennik nie unikał jednak spekulacji związanych z przyszłą rolą odchodzącego papieża. To właśnie ten wątek opisywano jako zapowiedź wyrzucenia Benedykta z Watykanu (*Benedykt zostanie wygnany z Watykanu z 15 lutego*) czy też papieskiej emerytury (*Papież na emeryturze z 8 marca*).

Nagłówki tekstów zamieszczane na łamach „Faktu” przyjmowały zdecydowanie neutralny charakter z przewagą treści informacyjnych (59%) nad sensacyjnymi (41%). Najczęściej na łamach pojawiały się jednak twierdzenia, które zawierały zarówno wyważone fakty (51%), jak też tezy wywołujące sensację

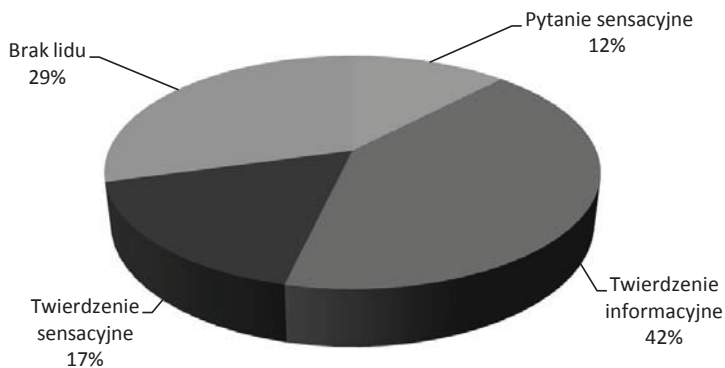
Wykres 81. „Fakt” – odniesienie do procedury

(34%). Co istotne, doskonale nadająca się do snucia domysłów formuła pytań pojawiła się w analizowanym dzienniku zaledwie w 10%, rozkładając po równo treści sensacyjne i informacyjne. Konstrukcja nagłówków przeczyła zatem charakterystycznej dla tytułów bulwarowych atmosferze skandalu.

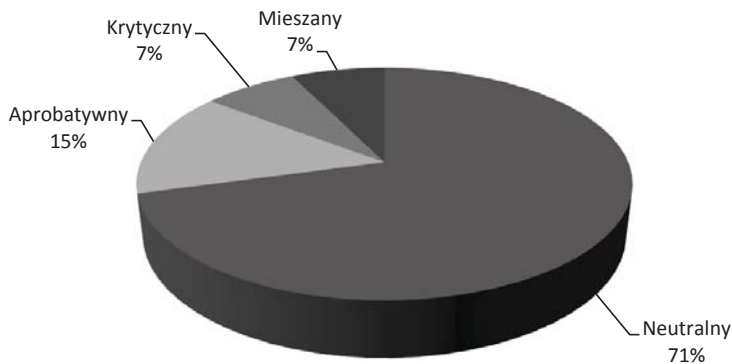
Wykres 82. „Fakt” – wydźwięk nagłówków

W odróżnieniu od nagłówków, lidy obecne w publikacjach „Faktu” okazały się o wiele bardziej problematyczne. Po pierwsze, widoczny ich brak w aż 29% tekstów stawiał czytelnika w sytuacji skoncentrowania wyłącznie na tytule. Powodowało to złagodzenie całościowego wydźwięku publikacji oraz koncentrację uwagi na rzeczowym opisie tematu. Mylące byłoby jednak traktowanie lidów jedynie z tej perspektywy. W 29% lidy opierały się bowiem na formule sensacyjnego pytania lub twierdzenia, były zatem bliższe stereotypowej charakterystyce tytułów bulwarowych, wpływającej z emocjonalnych odwołań i insynuacji. Sprawa dotyczyła zwłaszcza przyszłości papieża emeryta oraz przyczyn jego nagłego ustąpienia.

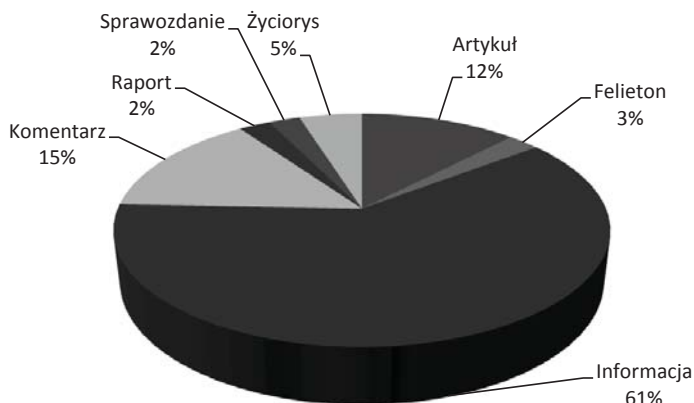
Wykres 83. „Fakt” – wydźwięk lidów

Spoglądając na badany materiał z perspektywy jego całościowego wydźwięku, zarysowuje się charakterystyczna tendencja opisu papieskiego ustąpienia. Po pierwsze, dominujący neutralny wydźwięk publikacji (71%) oraz stosunkowo niewielki odsetek treści aprobatywnych, krytycznych i mieszanych (29%) wskazują na brak zaangażowania dziennikarzy w opis istotnych wydarzeń. Tymczasem zasadniczo odmienne wyniki wydźwięków nagłówków i lidów prowadzą do tezy o pewnej dozie skandalizacji. Całość pozwala wnioskować o modelu treści neutralnych wspartych zaczepnymi lub co najmniej sugestywnymi paratekstami, w postaci określonych tytułów i lidów.

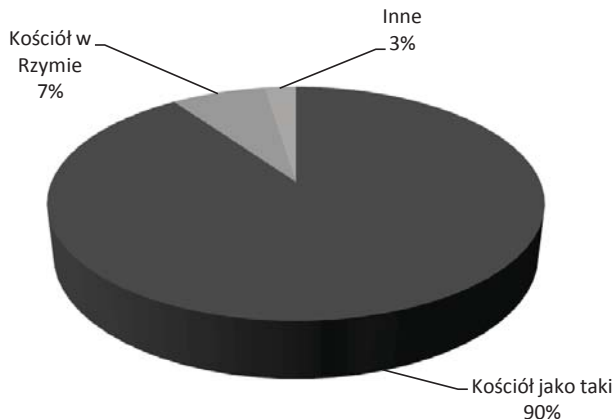
Wykres 84. „Fakt” – wydźwięk materiałów

To rozstrojenie wyraźnie słabnie w związku z dominacją gatunków informacyjnych (70%) nad publicystycznymi (30%). Nie sposób jednak pominąć dominacji typowej informacji (61%) oraz relatywnie silnej obecności komentarza (15%) i artykułu (12%). Czy zatem medialna reprezentacja papieskiego ustąpienia prezentowana na łamach „Faktu” jest aż tak sensacyjna, jak zdawałoby się wyłącznie po nagłówkach i lidach? Oczywiście, odpowiedź jest przecząca. Przyczyny tego stanu należałoby szukać w zasadniczo schematycznym sposobie informowania o życiu Kościoła.

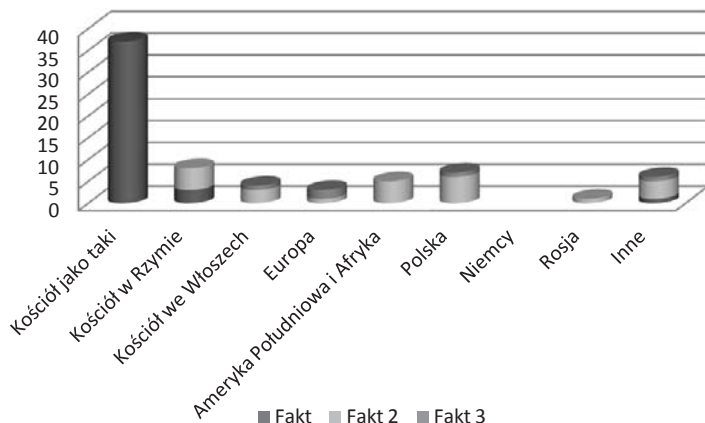
Wykres 85. „Fakt” – zróżnicowanie gatunkowe publikacji

Generalnie, „Fakt” skupiony był na „medialnej abdykacji” głównie w odniesieniu do Kościoła na świecie (90%), sprawy partykularne praktycznie nie pojawiały się na łamach, w nielicznych przypadkach dotyczyły one jednak samego Rzymu. Zmiany w Kościele nie stały się zatem pretekstem do podjęcia tematów pokroju życia Kościoła w Polsce, wskazały jednak na radykalną nierównowagę między opisem faktów a nielicznymi próbami ich interpretacji.

Wykres 86. „Fakt” – perspektywa przestrzenna publikacji

Nieliczne materiały, oparte na więcej niż jednej dominancie przestrzennej, koncentrowały się na Kościele rzymskim. W nielicznych przypadkach stwierdzono ponadto odwołania do Polski, Ameryki Południowej i Afryki czy Republiki Włoskiej. Uzupełniająca całość perspektywa europejska pozwoliła spojrzeć na problem nie tylko z aktualnych miejsc aktywnego życia Kościoła lecz również z pozycji Europy, która mierzy się z utratą dawnej tożsamości.

Wykres 87. „Fakt” – perspektywa przestrzenna publikacji pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu

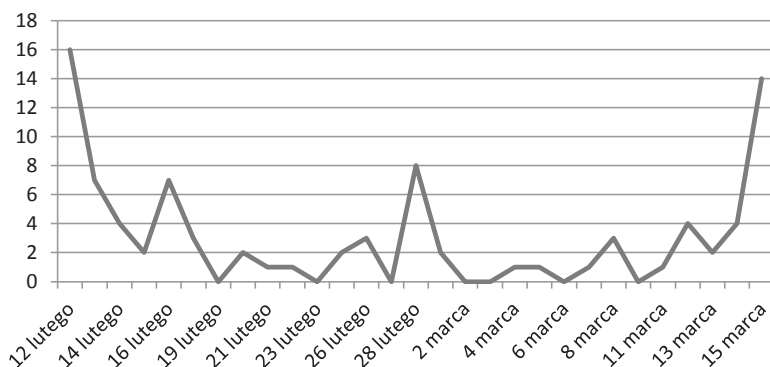
Patrząc na sensacyjne nagłówki „Faktu”, można dostrzec wyraźną koncentrację na odchodzącym papieżu. Nie brak jednak tekstów, których tytuły dostarczały wyraźnie sprzecznych informacji. Przykład tego typu obrazują teksty na temat stanu zdrowia papieża: *Papież odchodzi. Zabija go rak?* z 12 lutego oraz *Tu nie chodzi o chorobę*, opublikowany 14 lutego. Ponadto element sprzeczności pojawiał się w odniesieniu do sytuacji papieża. 25 lutego obwieszczono czytelnikom, że *Benedykt XVI będzie nadal papieżem*, jeszcze 15 lutego mowa była jednak o tym, że *Benedykt zostanie wygnany z Watykanu*, a 19 lutego, że *Odejdzie z jedną walizką i emeryturą 2500 € miesięcznie*. Warto odnotować, że wśród wątków sensacyjnych motyw papieskiej przyszłości wyraźnie ustępował miejsca domysłom na temat przyszłości świata. Nagłówki publikacji wyjątkowo często przyjmowały bowiem formułę pytającą o jego koniec (np. *Papież rezygnuje. Nadchodzi koniec świata?! z 12 lutego, Oto znaki końca świata z 13 lutego, czy To będzie kara większa niż potop z 15 lutego*).

W tytułach o wyważonej treści najwięcej miejsca poświęcano pracy wykonywanej przez Benedykta XVI oraz pozytywnym przymiotom jego następcy. Akcentowano jezuicką proveniencję Franciszka (tekst *Papież zakonnik na trudne czasy z 14 lutego*). Dodatkowo nowy papież był dowartościowany faktem, że to właśnie *Nasz papież uczynił go kardynałem*.

■ „Rzeczpospolita”

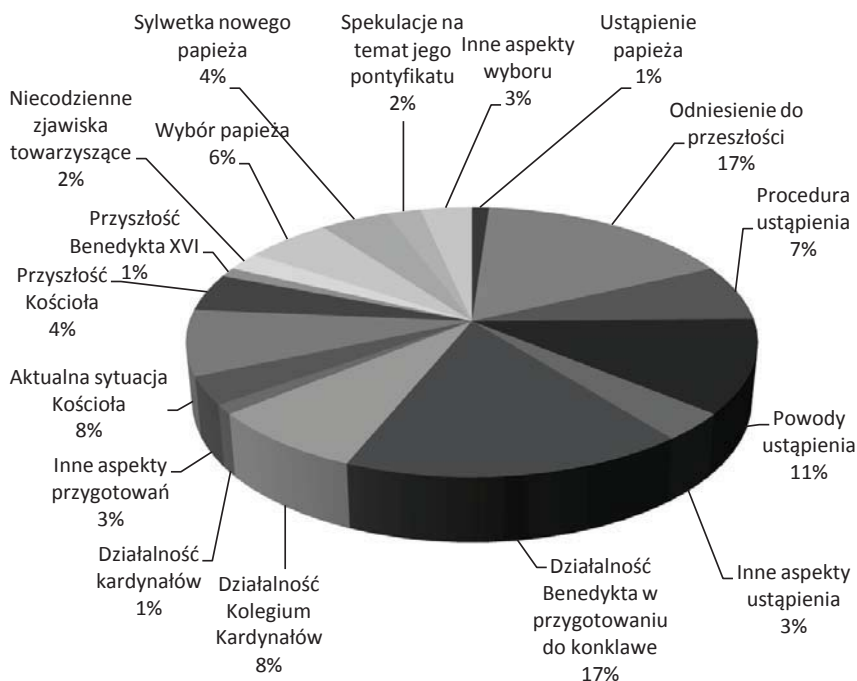
„Rzeczpospolita” podejmowała problematykę papieskiego ustąpienia regularnie. Jedyne w co czwartym numerze brakowało publikacji na ten temat. Liczba tekstów przypadających na dane wydanie okazywała się jednak różna, w całości analizowanego okresu można również wskazać na cztery momenty najwyższej uwagi: publikacja 16 tekstów z 12 lutego (decyzja o ustąpieniu),

7 tekstów z 16 lutego (pierwsze wydanie weekendowe po decyzji Benedykta), 8 publikacji z 28 lutego (początek wakatu), 14 publikacji z 15 marca (drugi dzień po konklawe, dodatkowe wydanie weekendowe).

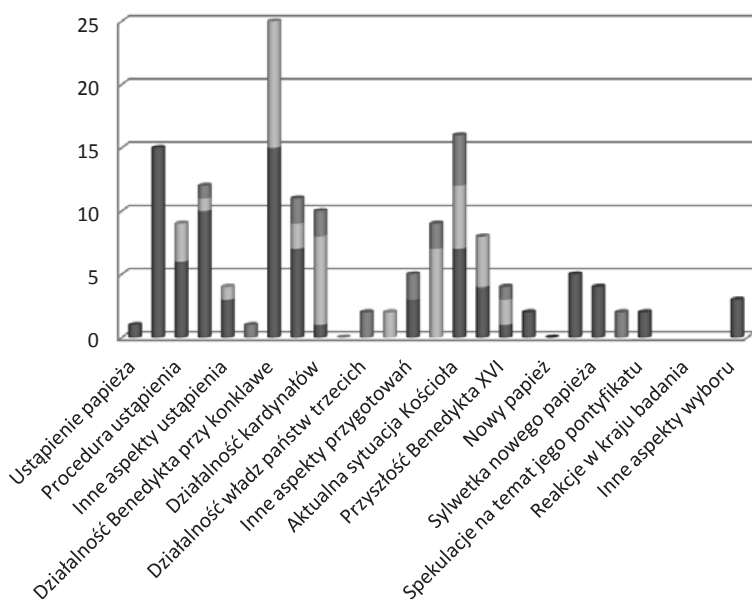
Wykres 88. „Rzeczpospolita” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

Ogólnie na łamach „Rzeczpospolitej” ukazało się 89 publikacji czyli 37% w skali wszystkich materiałów analizowanych w prasie polskiej. Ten drugi wynik po liczącej 42% „Gazecie Wyborczej” pozwala zatem przedłożyć wnioski na temat znaczącej części analizowanej prasy.

Wykres 89. „Rzeczpospolita” – tematyka materiałów

Tematyka analizowanych publikacji okazuje się niezwykle różnorodna. W istocie na łamach najczęściej podejmowano tematy związane z Benedyktem XVI (40% publikacji), wśród których kluczowe okazały się wątki aktywności tego papieża w przygotowaniach do nadchodzącego konklawe (17%) oraz procedura jego ustąpienia (7%). W grupie kluczowych tematów znalazły się również szerokie odniesienia do przeszłości (17%) – głównie do spuścizny po Janie Pawle II, a także do obecnej i przyszłej sytuacji Kościoła katolickiego (12%), działania Kolegium Kardynałów lub poszczególnych purpuratów (9%). Wśród podejmowanych tematów warto wspomnieć o tabloidytacji podejmowanej tematyki. Z samego zestawienia ilościowego można już dopatrzeć się obecności na łamach niecodziennych zjawisk towarzyszących papieskiemu ustąpieniu, np. uderzenia pioruna w kopułę Bazyliki św. Piotra (2%). Okazuje się wówczas, że merytoryka związana z aktywnością poszczególnych kardynałów czy też spekulacje na temat przyszłości Benedykta uzyskały mniejszy, bo 1% udział w całości tematyki.

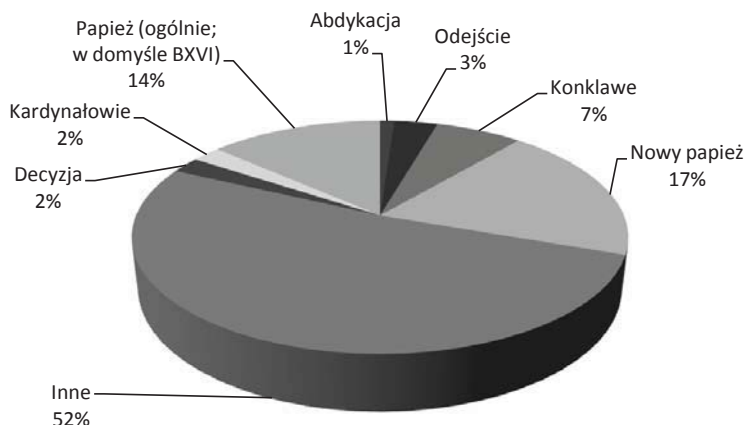

Wykres 90. „Rzeczpospolita” – tematyka materiałów pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu

Publikacje „Rzeczpospolitej” wokół ustąpienia Benedykta XVI i wyboru Franciszka w połowie przypadków charakteryzowały się obecnością co najmniej dwóch wzajemnie uzupełniających się tematów. W strukturze wszystkich publikacji nieco ponad 22% tekstów odnosiło się w znaczącym stopniu aż do trzech kategorii tematycznych. Sytuacja tego typu miała miejsce najczęściej w przypadku kategorii „przyszłość Kościoła”, co może świadczyć o generalnej

tendencji redaktorów, aby sporą część wydarzeń w przedziale czasowym, który zaistniał na łamach „Rzeczpospolitej” pod nazwą *Papieskiej abdykacji*, rozpatrywać w aspekcie wpływu na późniejsze życie Kościoła katolickiego.

Tymczasem najczęściej podejmowanym wątkiem występującym samodzielnie były odniesienia do przeszłości. Można wyjaśnić to specyfiką podejmowanych tematów. Artykuł przywołujący historię Celestyna V, papieża, który ustąpił z urzędu w średniowieczu, stanowił alegorię współczesnej sytuacji Kościoła oraz postawy papieża Benedykta.

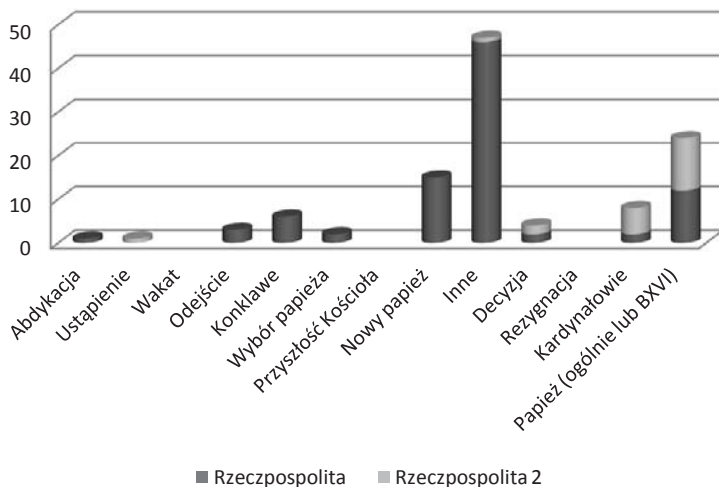

Wykres 91. „Rzeczpospolita” – słowa kluczowe w nagłówkach

Nagłówki analizowanych publikacji cechowały się ogromnym bogactwem treściowym, o czym świadczy wysoki udział słów, których nie ujęto w kluczu kategoryzacyjnym (51%) oraz stosunkowo liczna obecność pozostałych ośmiu kategorii. W odróżnieniu od analizowanego wcześniej „Faktu” dziennik „Rzeczpospolita” podejmował w nagłówkach osobę papieża (w domyśle Benedykta XVI) dopiero w drugiej kolejności (14%). Na pierwszym miejscu znalazła się za to kategoria „nowego papieża” (17%). Wyjaśnieniem tego stanu może okazać się charakter podejmowanych tekstów. Ich relatywnie silny element sensacyjny¹ koncentruje się wokół spekulacji na temat wyboru następcy Benedykta XVI, a co za tym idzie określenia nowego stylu zarządzania Kościołem.

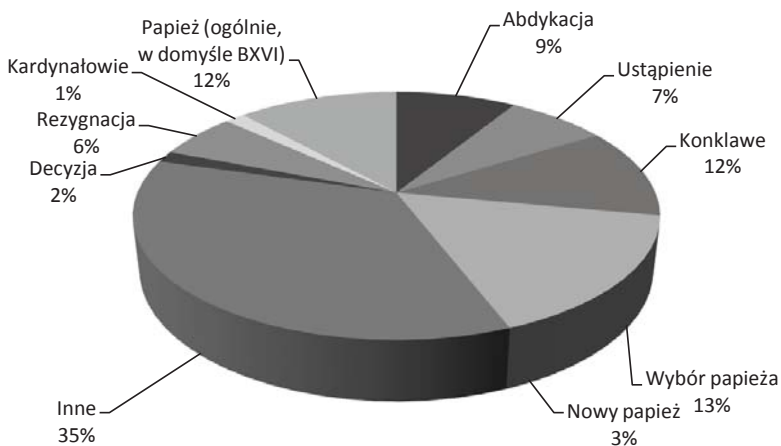
Słowa kluczowe takie jak „odejście” (3%) czy „abdykacja” (1%) pojawiały się sporadycznie. Relatywnie silne okazuje się na tym tle odwołanie do kategorii „konklawe” (7%), które razem z „nowym papieżem” i „papieżem” (w domyśle Benedyktem XVI) stanowiły podstawowy element zachęcający czytelnika do sięgnięcia po artykuł.

1 W literaturze przedmiotu „Rzeczpospolita” rozpatrywana jest jako tytuł prestiżowy, a nie tabloidowy. Vide T. Mielczarek, *Monopol, pluralizm, koncentracja. Środki komunikowania masowego w Polsce w latach 1989–2006*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s. 101–103.

Wykres 92. „Rzeczpospolita” – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu

Nie można zapomnieć, że w nielicznych przypadkach nagłówki opierały się na dwóch kluczowych terminach – sytuacja dotyczyła aż 40% wyróżnionych kategorii – wśród których prym wiodły słowa takie jak „papież”, „decyzja”, „kardynałowie”. Wielowątkowość nie przełożyła się jednak na obecność na łamach. Nagłówki zawężano bowiem do jednego dominującego wątku publikacji.

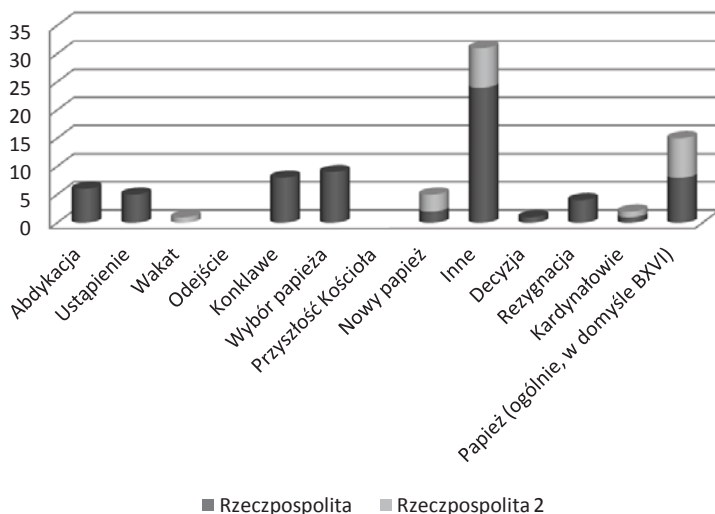

Wykres 93. „Rzeczpospolita” – słowa kluczowe w lidach

W przypadku lidów reprezentacja wyróżnionych kategorii okazała się wyższa (65%) niż w nagłówkach (48%). Znacząca obecność kilku kategorii przy równoczesnym niższym udziale słów nie ujętych w żadnej z kategorii (35%), pozwala uchwycić kilka kluczowych wątków całej narracji, jaka pojawiała się na łamach. Widać wyraźnie, że słowa „wybór papieża” (13%) i „konklawe”

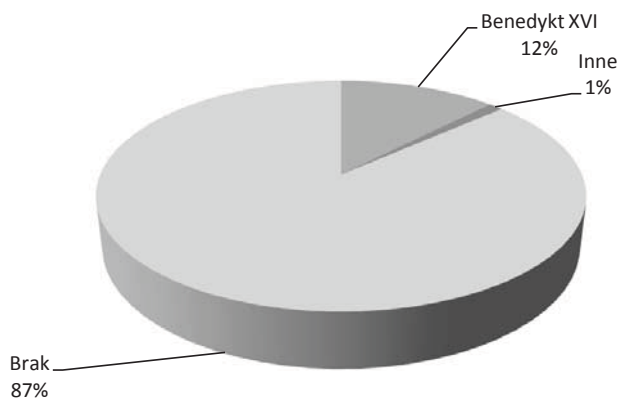
(12%) częściej pojawiały się w lidach niż „abdykacja” (9%), „ustąpienie” (7%) oraz „rezygnacja” (6%).

Przytoczone powyżej kategorie funkcjonujące w przestrzeni ustąpienia staro papieża oraz wyboru nowego stanowiły jeden z dwóch głównych bloków tematycznych lidów publikowanych w „Rzeczpospolitej”. W drugim z bloków tematycznych zamieszczano bezpośrednie odwołania do papieża Benedykta.

Wykres 94. „Rzeczpospolita” – słowa kluczowe w lidach pierwszego i drugiego rzędu

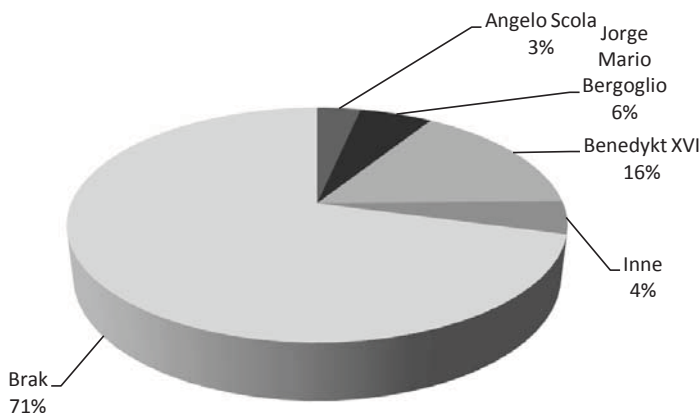
W przypadku lidów należy uwzględnić również fakt, że jedynie „papież” (w domyśle Benedykt XVI), „nowy papież” oraz „kardynałowie” pojawiały się w tym elemencie publikacji jako pierwszy lub drugi watek. Jedynie słowo „wakat” pojawiło się jako drugi zwrot kluczowy w lidzie, natomiast pozostałe słowa kluczowe funkcjonowały samodzielnie lub w związku ze słowami

Wykres 95. „Rzeczpospolita” – osoby kluczowe w nagłówkach

zaklasyfikowanymi do kategorii „inne”. Należy zatem przyjmować, że również lidy z publikacji „Rzeczpospolitej” stanowiły schematyczne uzupełnienie równie schematycznych nagłówków tej gazety.

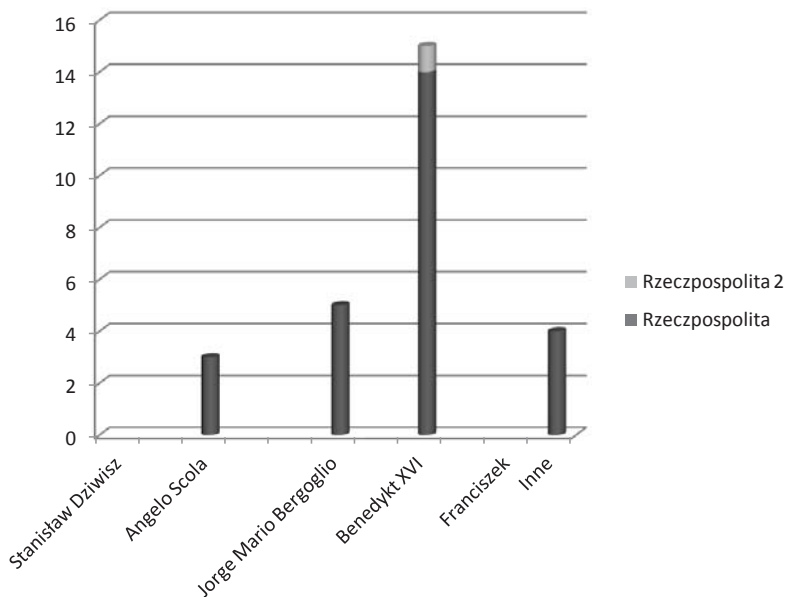
„Rzeczpospolita” bardzo wyraźnie unikała nagłówków, które przywoływałyby konkretne postaci – sytuacja dotyczyła aż 87% przypadków. Warto zatem zastanowić się nad znaczeniem Benedykta XVI, którego przywołano w 12% nagłówków. Analiza jakościowa nagłówków „Rzeczpospolitej” prowadzi do kilku zasadniczych wniosków. Po pierwsze, papież, który stanowił postać najczęściej przywoływaną z imienia, pojawiał się w nich również w domyśle, jak w artykule z 13 lutego zatytułowanym *Światło w sypialni paliło się do nocy*. Po drugie, teksty wprost nawiązujące do papieża Ratzingera posiadały nagłówki oparte na jego działaniu, planach oraz ocenie jego pontyfikatu. Po trzecie, wyraźny brak innych postaci powoduje, że nagłówki przyjmowały charakter swoistej kroniki, dokumentującej nastroj w Watykanie oraz napiętą atmosferę.

Wykres 96. „Rzeczpospolita” – osoby kluczowe w lidach

Czytelnik „Rzeczpospolitej”, śledząc na jej łamach papieskie ustąpienie, próżno będzie szukał lidów z postaciami kluczowymi dla tego spektaklu. Fakt, że 71% lidów dziennika nie odwoływało się do żadnej kluczowej postaci, 16% wymieniało Benedykta XVI, 6% kard. Jorge Mario Bergoglio, a zaledwie 3% kard. Angelo Scola, wskazywałby bardziej na działania niż osoby, jako podstawową dominantę medialnej reprezentacji obecnej na łamach. Analiza lidów pozwala wyciągnąć wnioski, że w części przypadków prym wiodły rzeczywiście konkretne gesty Benedykta XVI, w części pojawiały się jednak obrazowe, czasami przepełnione aforyzmami opisy typu: *Zbyt święty by rządzić*, *Koniec wieku tytanów*, *Znów bez dywizji* z 16 lutego.

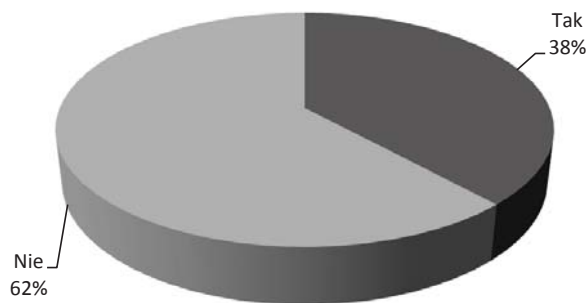
Skupienie uwagi na papieżu Benedykcie potwierdzają również dane ilościowe na temat dominujących kategorii osób obecnych w lidach. Benedykt w odróżnieniu od pozostałych postaci pojawiał się tutaj tak w pierwszej, jak

Wykres 97. „Rzeczpospolita” – osoby kluczowe w lidach pierwszego i drugiego rzędu

i drugiej kolejności. Zdecydowanie częściej wspomniano jednak papieża jako głównego aktora przywoływanych wydarzeń, zaledwie raz wspominając go w sposób uzupełniający.

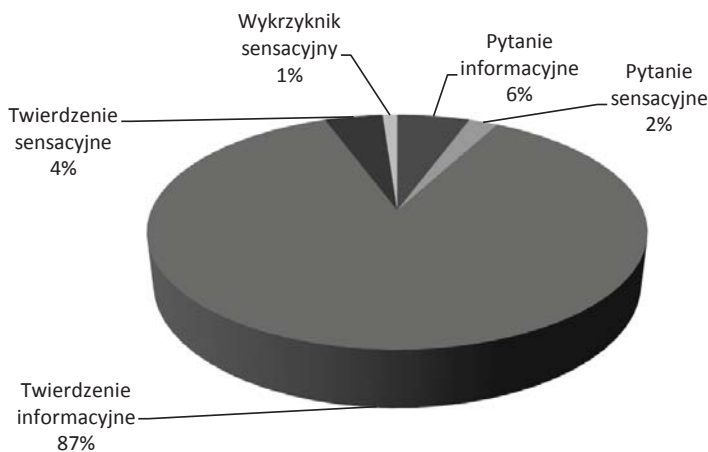
Nowością jest obecność na łamach lidów kard. Odilo Scherera, *papabile* typowanego w środowiskach konserwatywnych. Jego przywołania zawsze posiadały jednak charakter drugorzędny, sam kardynał nie był zatem postacią, której przypisywano na łamach aktywność i inicjatywę. Po Benedykcie XVI najczęściej przywoływany w lidach był natomiast Jorge Mario Bergoglio, sytuacja dotyczyła jednak jedynie sporej liczby publikacji z 15 marca 2013 r. czyli z drugiego wydania po jego wyborze na Stolicę Piotrową. Wcześniej kard. Bergoglio nie pojawił się ani razu w żadnym z lidów publikowanych w „Rzeczpospolitej”.

Wykres 98. „Rzeczpospolita” – odniesienie do procedury

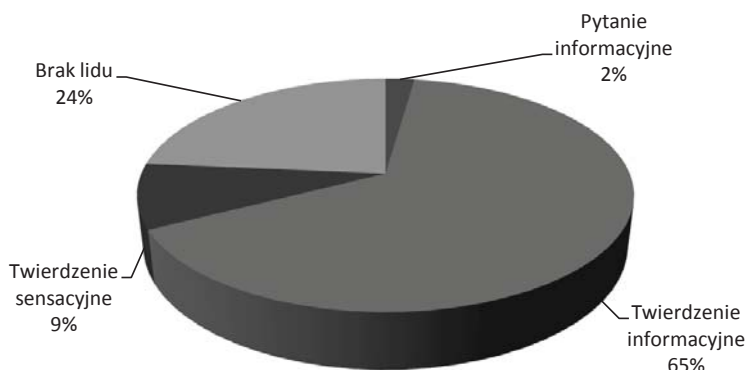
Analizowany tytuł wielokrotnie przywoływał kwestie proceduralne związane z ustąpieniem papieża oraz wyborem jego następcy. W skali całości poruszanych problemów zajęły one jednak zaledwie 38% całości publikacji, dodatkowo pozostawały w luźnym związku z procedurą prawną opisaną w dokumentach wydanych przez Stolicę Apostolską.

Rozbieżności dotyczyły głównie stosowanej większości oraz liczby elektorów uprawnionych do głosowania. Ilustrują to przykłady takie, jak publikacja *Kardynalska Demokracja* z 12 lutego, w której wspomniano o wyborze papieża większością 2/3. W tekście *Pozostaną ukryty* z 15 lutego pisano już o większości 2/3 plus 1, ponadto na łamach pojawił się również termin większości zwykłej, która pojawiła się po serii 33 głosowań, tymczasem chodziło o większość bezwzględną. W dzienniku wyraźnie płynna stawała się liczba kardynałów uprawnionych do głosowania. O ile 25 lutego pisano o 118 elektorach, 1 marca mowa była już tylko o 115. Czytelnicy dowiedzieli się jednak wyłącznie o rezygnacji z funkcji elektora kard. Keitha O'Briena, arcybiskupa Edynburga.

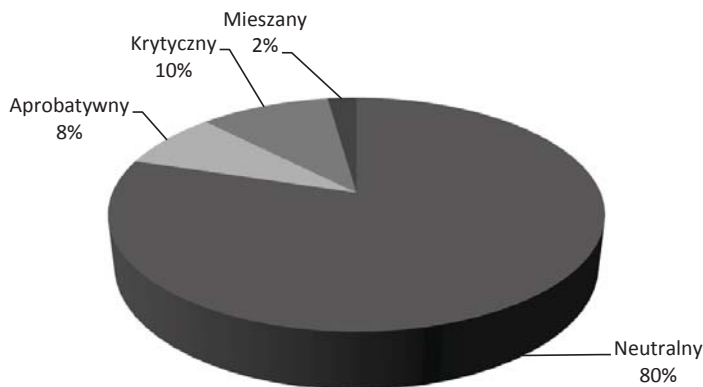
Wykres 99. „Rzeczpospolita” – wydźwięk nagłówków

Wydźwięk nagłówków badanych publikacji „Rzeczpospolitej” opierał się aż w 93% na treściach o charakterze informacyjnym, przy czym wyraźnie dominowały twierdzenia (87%) nad pytaniami (6%). Równocześnie zaledwie 7% tekstów posiadało sensacyjne tytuły, w tym 1% wykrzyknienia. Taki stan świadczył o wyważonym podejściu redakcji do opisywanej „abdykacji”. Wyraźną dominację nagłówków informacyjnych należy postrzegać jednak również z perspektywy jakości opisywanych wydarzeń. O ile bowiem już pierwsze w całym miesięcznym cyklu nagłówki tekstów takie, jak *Benedykt XVI. Odchodzi czy Benedykt XVI. Abdykuję* podawane były w charakterze twierdzenia, o tyle też informacje z nich wynikające posiadały ogromny potencjał sensacyjności.

Wykres 100. „Rzeczpospolita” – wydźwięk lidów

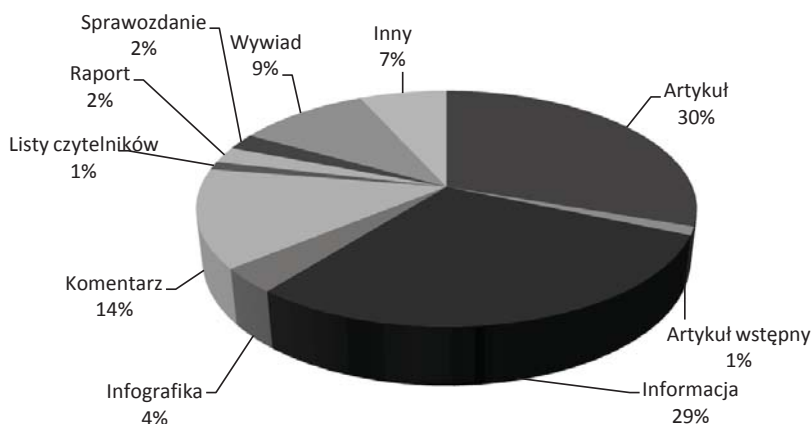
Aż 24% publikacji nie posiadało żadnych lidów, w pozostałych 76% całość oparła się głównie na twierdzeniach, wśród których dominowały twierdzenia informacyjne (65%) nad sensacyjnymi (9%). Warto zauważyć, że na tle nagłówek liczba twierdzeń sensacyjnych w lidach okazywała się ponad dwukrotnie wyższa. Pozwala to wnioskować, że rozpatrując stosunkowo wyważone nagłówki i lidy, nielicznych treści sensacyjnych należy doszukiwać się bardziej w tych drugich. Jest to o tyle istotne, że lidy, stanowiąc przedłużenie tytułów, są równocześnie esencją treści publikacji, a czasami ostatnim elementem, jaki się czyta.

Wykres 101. „Rzeczpospolita” – wydźwięk materiałów

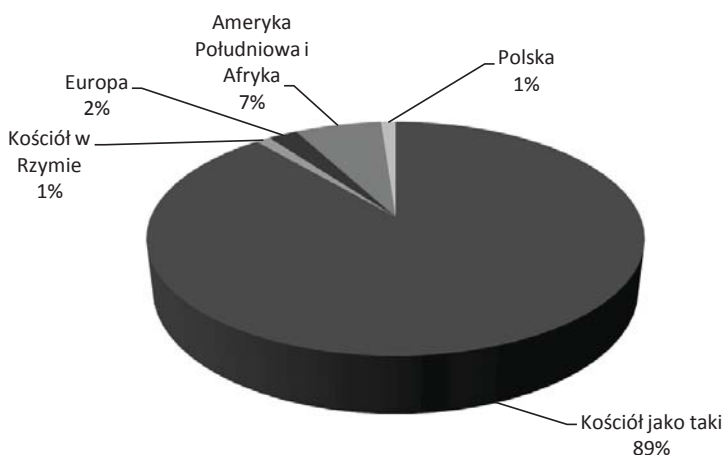
Ustąpienie papieża oraz wybór jego następcy „Rzeczpospolita” relacjonowała wieloaspektowo, poczynszy od przekazywania najświeższych informacji na ten temat, a skończywszy na analizach ostatnich pontyfikatów. W zdecydowanej większości treści obecne na łamach podejmowały temat z perspektywy niezangażowanej. Dominacja w 80% materiałów neutralnych z rzadka ustępowała miejsca treściom o wyraźnym nacechowaniu emocjonalnym (20%). Wśród

treści o wyraźnym zabarwieniu nieznacznie dominowały jednak materiały krytyczne (10%) nad aprobatywnymi (8%). Należy wiązać to zwłaszcza z mieszaną oceną dorobku papieża Benedykta oraz zrozumieniem autorów tekstów, w tym artykułów i komentarzy dla jego decyzji o ustąpieniu.

Wykres 102. „Rzeczpospolita” – zróżnicowanie gatunkowe materiałów

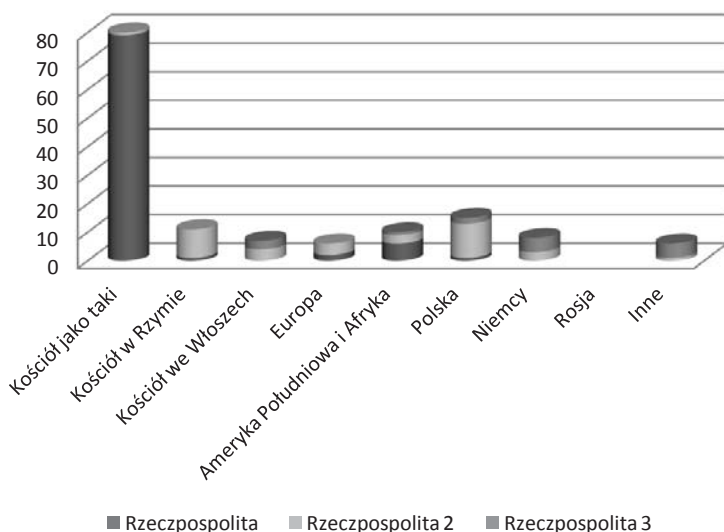
Spoglądając na materiały z pozycji gatunkowej, można zauważyć, że na łamach „Rzeczpospolitej” zaistniał swoisty balans między informacją (47%) a publicystyką (45%). W tym zestawieniu wyraźnie na pozycję kluczową wysuwały się dwa gatunki reprezentujące odrębne obszary genologiczne: informacja (29%) i artykuł (30%). Pozwala to dostrzec specyficzną taktykę „Rzeczpospolitej”, opartą z jednej strony na dostarczeniu czytelnikowi konkretnych wiadomości oraz podaniu szczegółów danych wydarzeń. Z drugiej strony jest to szerokie

Wykres 103. „Rzeczpospolita” – perspektywa przestrzenna publikacji

wykorzystanie artykułu, czyli gatunku publicystyki, który sugestywnie rozwija wiedzę, kładąc nacisk na rozbudowany opis i argumentację. Co ciekawe, komentarz zajął w gazecie prawie połowę ogólnej tematyki „abdykacji”, co sugeruje znaczącą potrzebę odniesienia się do suchych faktów lub wyrażenia swojego stanowiska względem danego problemu.

Teksty obecne na łamach „Rzeczpospolitej” dotyczyły przede wszystkim życia Kościoła powszechnego, zajmując 89% całej badanej problematyki. Równocześnie bliska nam perspektywa Polski zajęła zaledwie 1%. Co istotne, jednoprocentowa kategoria „Kościół w Rzymie” oraz dwuprocentowa „Europa” zostały wyprzedzone przez wątki związane z „Ameryką Południową i Afryką”. Widać zatem, że wydarzenie określane mianem „papieskiej abdykacji” rozpatrywano w ramach szerokiego kontekstu ogólnego. Obecność wątków związanych z rejonami peryferycznymi wynikał przede wszystkim ze spekulacji na temat następcy Benedykta, a więc sporych szans kandydatów z Afryki czy Ameryki Południowej.

Wykres 104. „Rzeczpospolita” – perspektywa przestrzenna pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu

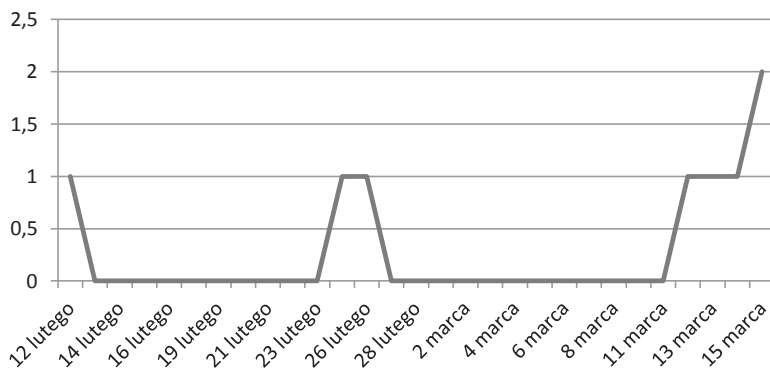
Patrząc z perspektywy łączenia wątków przestrzennych, nie sposób pominąć faktu, że perspektywa ogólnego spojrzenia na cały Kościół raczej nie występowała z innymi kategoriami. Wyraźnie widać jednak wielokrotną obecność w różnych konfiguracjach odwołań do kategorii „Ameryka Południowa i Afryka”, co należałoby wiązać z wątkiem spekulacyjnym wokół wyboru następcy biskupa Rzymu. Na końcu warto też dodać, że odwołania w drugiej kolejności dotyczyły zwłaszcza wątków „Kościola w Rzymie” oraz „Polski”, niezwykle trudno jest jednak znaleźć logiczny argument wyjaśniający ten stan.

W „Rzeczpospolitej” nie brakowało publikacji opatrzonych tytułami wyrażającymi zrozumienie dla decyzji Benedykta XVI. Akceptacja dla papieskiego ustąpienia nie oznaczała jednak braku krytyki jego pontyfikatu. Pojawiła się tutaj pewna ambiwalentność. Z jednej strony wiele tekstów aprobowało posunięcia Benedykta (np. *Dziękujemy Ci za wszystko Ojciec Święty* z 12 lutego czy *Papież spraw najważniejszych* z 18 lutego), z drugiej strony obecne były również publikacje krytyczne (*Benedykt odchodzi, problemy zostają* z 13 lutego, *Papież, który nie dał się lubić* z 21 lutego czy *Sekrety Watykanu muszą poczekać* z 26 lutego). Tak wyraźna niekonsekwencja gazety wskazuje na brak wytycznych redakcyjnych na temat oceny samej osoby Benedykta. Redaktorzy poszczególnych wydań dopuszczali głosy sprzeczne, co wyraźnie wskazywało na otwartość gazety na wiele opinii. Z drugiej strony utrudniało jednak poznanie stanowiska dziennika.

Niezwykle istotnym problemem, który pojawił się w momencie analizy nagłówków „Rzeczpospolitej”, był element konfliktu w opisie działań Kolegium Kardynałów. Dziennik posiłkował się sztucznie podkreślaną dychotomią – Włosi kontra reszta świata. W samych nagłówkach wspomniano również o walkach w ramach poszczególnych frakcji elektorów. Tak ujmowana całość okraszała typowo sprawozdawcze tytuły publikacji.

■ „Dziennik Gazeta Prawna”

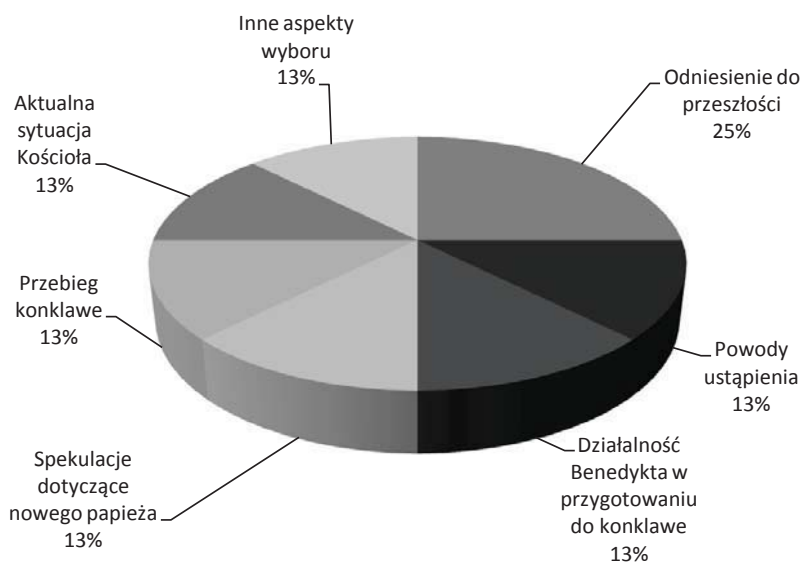
Spośród wszystkich badanych polskich tytułów to właśnie w „Dzienniku Gazecie Prawnej” ukazało się najmniej publikacji na temat papieża, jego ustąpienia oraz wyboru jego następcy. Wiadomość o papieskim ustąpieniu pojawiła się na łamach jedynie w postaci lakonicznej informacji z 12 lutego zatytułowanej *Benedykt XVI: Rezygnuję*, ograniczającej się do przedstawienia

Wykres 105. „Dziennik Gazeta Prawna” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

powodów ustąpienia wypowiedzianych przez Benedykta w przemówieniu. Kolejne wzmianki pojawiły się między 25 a 27 lutego, czyli zaraz przed formalnym zaistnieniem *sede vacante*. Natomiast reszta tekstów datowana była już na okres konklawe oraz euforii po wyborze Franciszka.

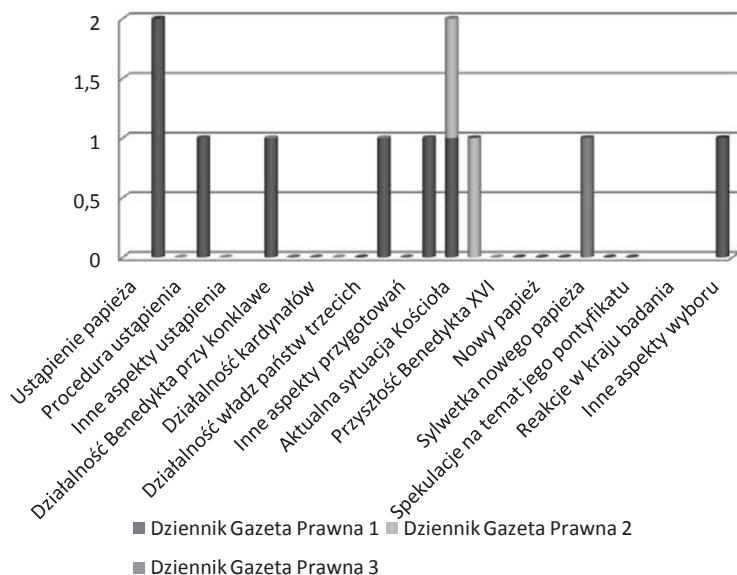
Na tle wielu treści specjalistycznych problematyka papieskiego ustąpienia prezentowana była stosunkowo ubogo. Niewielka liczba – zaledwie osiem materiałów – wskazywała jednoznacznie, że dla analizowanego dziennika istniały tematy ważniejsze. Samo papieskie ustąpienie zyskiwało zatem charakter ciekawostki.

Wykres 106. „Dziennik Gazeta Prawna” – tematyka materiałów

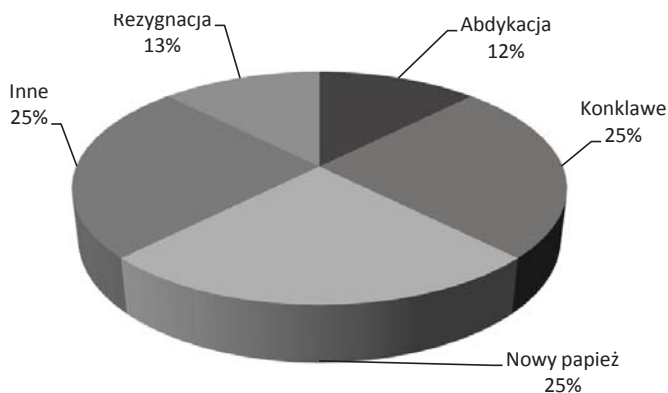
W nielicznej grupie materiałów prasowych brakowało tematu wiodącego, którego obecność zdominowałaby resztę kwestii. Wśród wskazanych tematów aż 25% dotyczyło odniesienia do przeszłości. Następne w kolejności okazały się kwestie o jednakowej obecności na łamach w liczbie 13%, czyli: powody papieskiego ustąpienia, aktualna sytuacja Kościoła, działania Benedykta XVI w przygotowaniach do konklawe, przygotowania samego przebiegu konklawe oraz spekulacje dotyczące nowego papieża. Zasadniczy wniosek, jaki nasuwa się z tego opisu, dotyczy koncentracji na dwóch obszarach tematycznych: działania Benedykta oraz przygotowania wyboru nowego papieża.

Podejmowana na łamach tematyka „aktualnej sytuacji Kościoła” pojawiła się w łączności z innymi tematami. Dodatkowo „kwestie przyszłości Kościoła” obecne były jako wątki drugorzędne, natomiast „sylwetka nowego papieża” jako wątek trzeciorzędny. Ta nieliczna reprezentacja na łamach „Dziennika

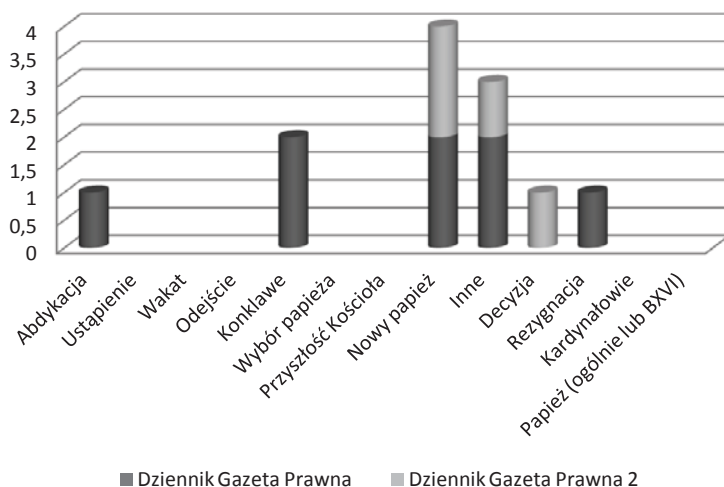
Wykres 107. „Dziennik Gazeta Prawna” – tematyka pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu

Gazety Prawnej” nie przynosi zasadniczej zmiany w akcentach dotychczas podejmowanych tytułów, wyraźnie widać jednak separację kluczowych wątków związanych z papieżem Benedyktem.

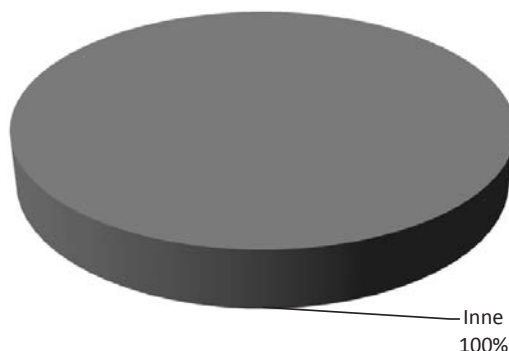
Wykres 108. „Dziennik Gazeta Prawna” – słowa kluczowe w nagłówkach

Stosunkowo prosto prezentuje się rozkład słów kluczowych, obecnych w nagłówkach „Dziennika Gazety Prawnej”. 75% słów kluczowych przypadło trzem kategoriom, spośród których każda uzyskała 25%: „konklawe”, „nowy papież” oraz „inne”. Tymczasem 13% wyliczone dla „rezygnacji” oraz 12% dla „abdykacji” mogą wskazywać na wymiennosc tych terminów, co znajduje potwierdzenie również w samych tekstach.

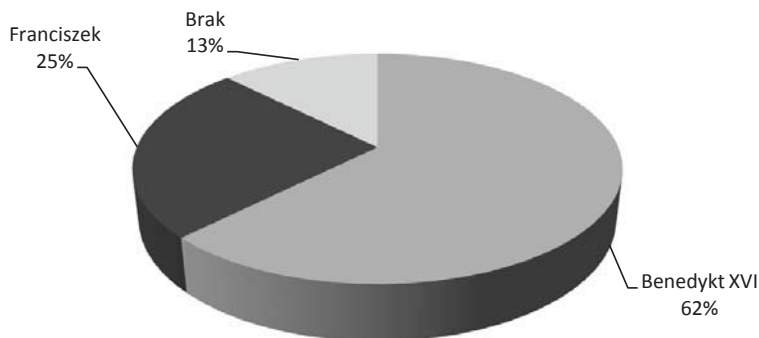
Wykres 109. „Dziennik Gazeta Prawna” – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu

Z perspektywy łączenia kategorii w nagłówkach, wyraźnie widać, że zarówno „abdykacja”, jak też „rezygnacja”, występują bez związku z innymi słowami kluczowymi. Wzmacnia to tezę o wymiennym stosowaniu obu kategorii. W przypadku mieszania kategorii widać natomiast, że „nowy papież” z łatwością opisywany był zarówno z pozycji pierwszego, jak też drugiego słowa pojawiającego się w nagłówkach.

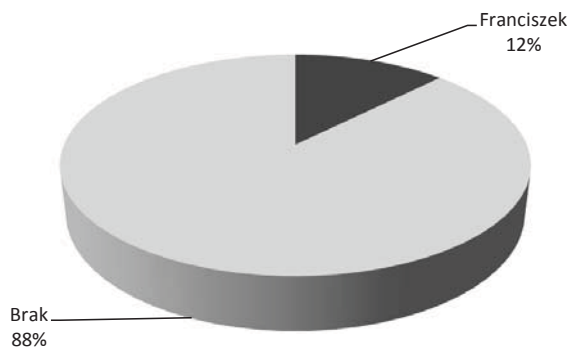
Wykres 110. „Dziennik Gazeta Prawna” – słowa kluczowe w lidach

W przypadku lidów sprawa okazuje się niezwykle zróżnicowana. O ile bowiem żadna z wyróżnionych kategorii słów kluczowych nie została przywołana w lidach, o tyle też każdy z lidów posiadał określony zestaw słów niepowtarzalnych. Wyjaśnieniem tego stanu może być jedynie znikomy materiał do analizy. W istocie na ośmiu tekstach niezwykle trudno wnioskować o zależnościach w sposobie konstruowania obrazu papieskiego ustąpienia.

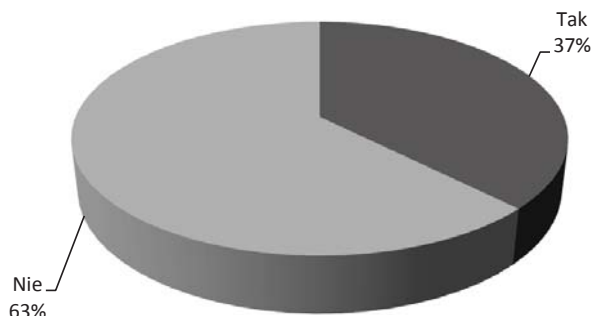
Wykres 111. „Dziennik Gazeta Prawna” – osoby kluczowe w nagłówkach

Niewielki materiał badawczy nagłówków „Dziennika Gazety Prawnej” okazał się zdominowany przez postać Benedykta XVI (62%). Natomiast po wzroście liczby publikacji wynikającej z wyboru nowego papieża aż 25-procentowy udział w grupie kluczowych postaci w nagłówkach zajął właśnie papież Franciszek. Charakterystyczny dla tego tytułu był również stosunkowo liczny udział nagłówków bez żadnej kluczowej postaci (13%), który widać na przykładach typu: *Pierwszy dzień konklawe na czarno z 13 marca* czy *Siły specjalne Kościoła z 15 marca*.

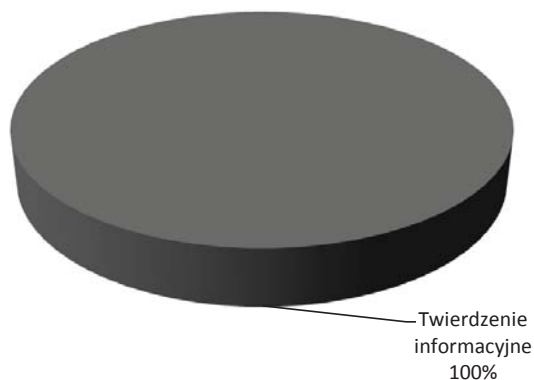
Wykres 12. „Dziennik Gazeta Prawna” – osoby kluczowe w lidach

W zdecydowanej większości lidów nie przywoływano żadnej kluczowej postaci. Należy to wiązać z dominacją treści informacyjnych, skupionych raczej na instytucjach kościelnych niż na konkretnych reprezentantach Kościoła. Wybór Franciszka na Stolicę Piotrową wyraźnie ożywił tę perspektywę pod koniec analizowanego okresu. Franciszek pojawił się bowiem w 12% lidów. Co istotne, szeroko reprezentowana w nagłówkach postać Benedykta XVI nie trafiła do żadnego z analizowanych lidów, zawężając perspektywę oglądu podejmowanych treści.

Wykres 113. „Dziennik Gazeta Prawna” – odniesienie do procedury

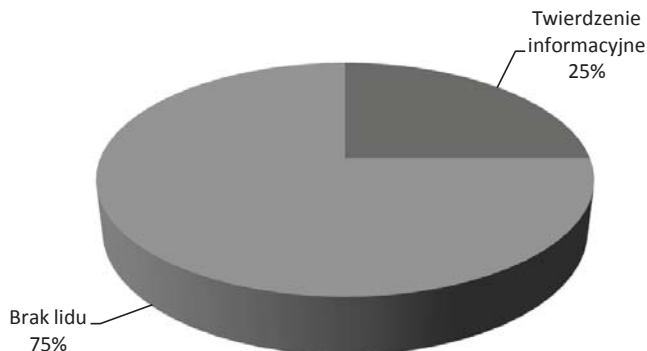
Kwestie proceduralne nie spotkały się ze sporym zainteresowaniem „Dziennika Gazety Prawnej”, zajęły bowiem zaledwie 37% publikacji. Biorąc pod uwagę niewielką liczbę publikacji, należy stwierdzić, że opisy procedury prawnej obecne w tym dzienniku były śladowe. Sprowadzały się do podstawowych informacji związanych z wyborem oraz okresem *sede vacante*. W tak zawężonym materiale nie pojawiło się nic rażąco sprzecznego z procedurami wynikającymi z Kodeksu prawa kanonicznego.

Wykres 114. „Dziennik Gazeta Prawna” – wydźwięk nagłówków

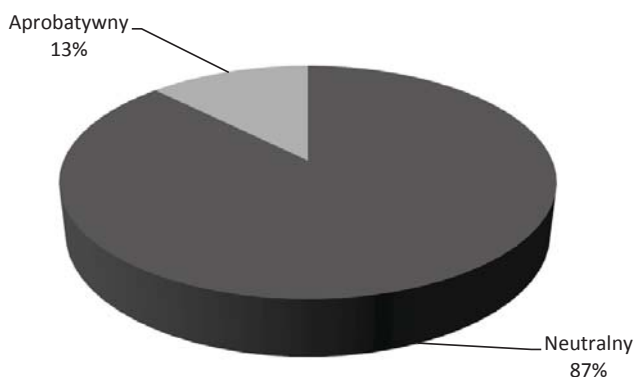
Wydźwięk nagłówków „Dziennika Gazety Prawnej” na temat papieskiego ustąpienia oraz elekcji kolejnego następcy św. Piotra jest w pełni homogeniczny, oparty wyłącznie na twierdzeniach informacyjnych. W odróżnieniu od nagłówków innych polskich gazet w analizowanym tytule najwyraźniej widać dystans do opisywanej tematyki. Wyjaśnienia tego stanu należy szukać w niewielkim zainteresowaniu redakcji tematami o charakterze religijnym, które nie wpływają bezpośrednio na kształt naszego życia społecznego, przepisów prawnych czy rynku towarów i usług.

Brak szerszego zainteresowania podejmowanym tematem dodatkowo potwierdza kategoria wydźwięku ludów. W całości materiałów na temat papieskiego

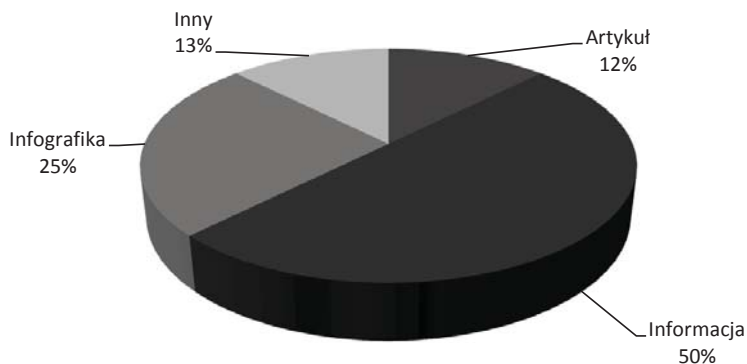
Wykres 115. „Dziennik Gazeta Prawna” – wydźwięk lidów

ustąpienia zaledwie jedna czwarta materiałów posiadała lid. Wszystkie publikacje z tej grupy oparły się na twierdzeniu informującym (25%). Pozostałe teksty, nie posiadające lidów, przyjmowały w większości charakter krótkich informacji, charakterystycznych dla działu kroniki.

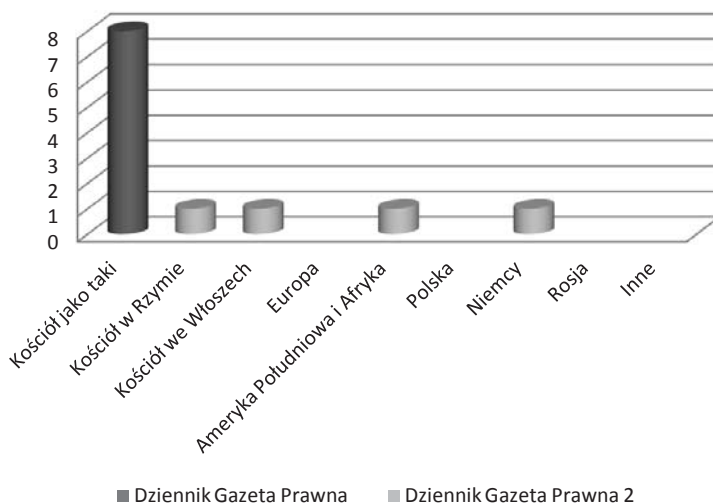
Wykres 116. „Dziennik Gazeta Prawna” – wydźwięk materiałów

„Dziennik Gazeta Prawna” pisał na temat sprawy Benedykta oraz jego następcy w sposób wyraźnie wyważony (87%). Pojawia się kolejny argument za przytaczaną już neutralnością redakcji w podejściu do sprawy „papieskiej abdykacji”, zauważalną w nagłówkach oraz lidach. Spoglądając na korpusy publikacji z „Dziennika Gazety Prawnej”, należy uwzględnić jednak nieznaczną obecność treści o pozytywnym wydźwięku (13%) oraz brak materiałów nacechowanych krytycznie. Całościowe spojrzenie na analizowane publikacje pozwala zatem stwierdzić, że tytuł prezentował sprawę zasadniczo niez zaangażowanie, w nieznacznym stopniu, do tego w częściach wymagających największego skupienia, przyjmował postawę afirmatywną. Wyjaśnienia tego faktu należy upatrywać w pozytywnej perspektywie dla Kościoła, jaką tytuł dostrzegł w postaci papieża Franciszka.

Wykres 117. „Dziennik Gazeta Prawna” – zróżnicowanie gatunkowe publikacji

Ostatnim elementem wskazującym na wyraźną dominację perspektywy informowania nad perspektywą oceniania jest podział gatunkowy. Na łamach dziennika dominowały gatunki typowo informacyjne (75%) nad gatunkami publicystycznymi (12% dla artykułu). Przyczyną takiego stanu jest zapewne specyfika pisma oraz jego podejście do tematu analizowane już wyżej na nagłówkach, lidach oraz korpusach tekstów. Charakterystyczna dla tytułu staje się obecność infografiki (25%). Powodów jej znaczącej ekspozycji można doszukiwać się m.in. w potrzebie ubarwienia tematu czy też bardziej skrótego podania treści związanych z konklawe oraz postacią nowego papieża.

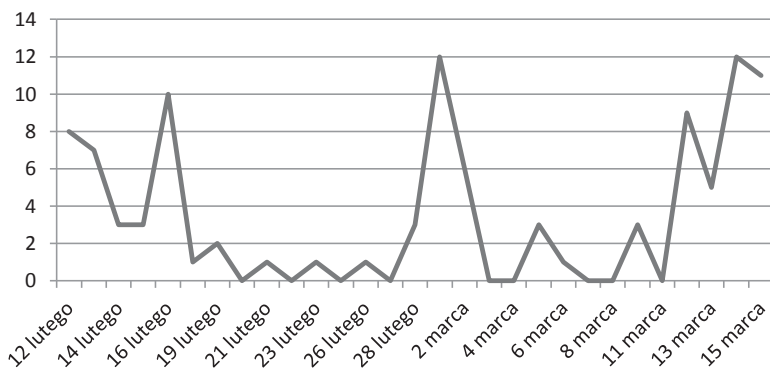
Wykres 118. „Dziennik Gazeta Prawna” – perspektywa przestrzenna pierwszego i drugiego stopnia

Analizowany temat pojawiał się na łamach „Dziennika Gazety Prawnej” w wyraźnej perspektywie Kościoła powszechnego. W pierwszym rzędzie perspektywa przestrzenna należała wyłącznie do tej optyki. W pojedynczych

przypadkach na drugim miejscu pojawiały się również plany Kościoła w Rzymie, we Włoszech oraz Ameryce Południowej i Afryce czy Niemczech. W całości jednoznacznie zabrakło wątków polskich i europejskich. Obecność treści związanych z Ameryką Południową należy łączyć jednak jedynie z wyborem papieża z tamtego rejonu.

■ „Gazeta Wyborcza”

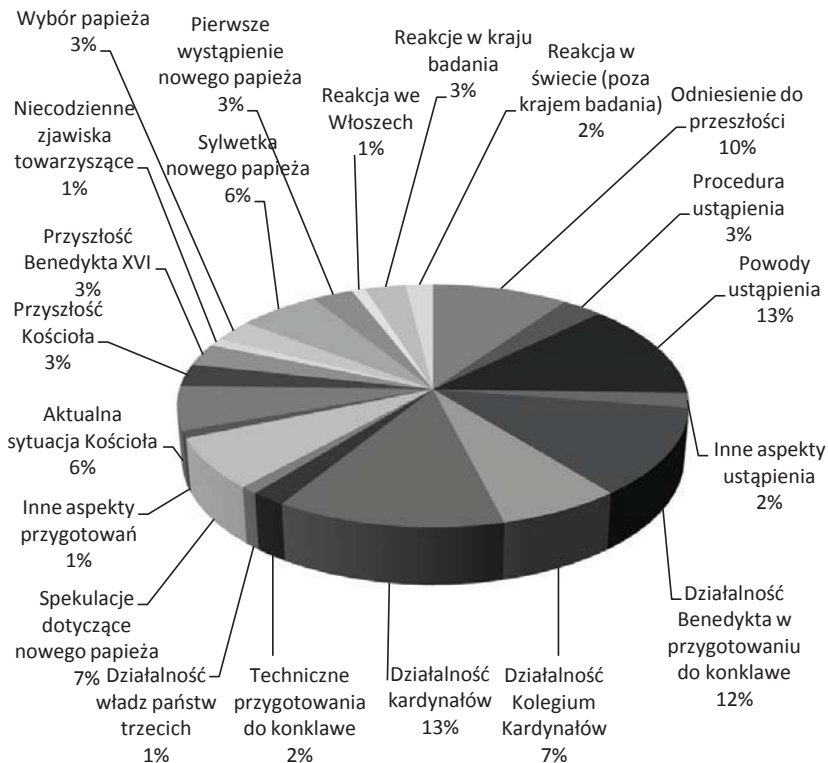
„Gazeta Wyborcza” relacjonowała papieskie ustąpienie oraz konklawe i pierwsze wystąpienia Franciszka z wyraźnym zainteresowaniem. Na łamach ukazały się łącznie 102 teksty, ponadto tylko nieliczne wydania nie podejmowały żadnych treści na temat abdykacji. W strukturze częstotliwości ukazywania się tekstów wyraźnie uwidoczniły się dwa równorzędne momenty szczytowe. Pierwszy to okres po ustąpieniu Benedykta XVI (28 lutego – 1 marca). Drugi to dzień po wyborze papieża Franciszka (14 marca).

Wykres 119. „Gazeta Wyborcza” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

W okresach mniejszego zainteresowania tematem papieżstwa zdecydowanie na uwagę zasługują dwa okresy: ostatnie dni Benedykta XVI na urzędzie, gdzie widać niewielką liczbę regularnie pojawiających się tekstów oraz okres przygotowań do konklawe, oparty na dwóch dużych skokach widocznych 5 i 9 marca. Publikacje przyjmowały wówczas charakter spekulacji na temat działań kardynałów podczas konklawe oraz możliwej sylwetki nowego papieża.

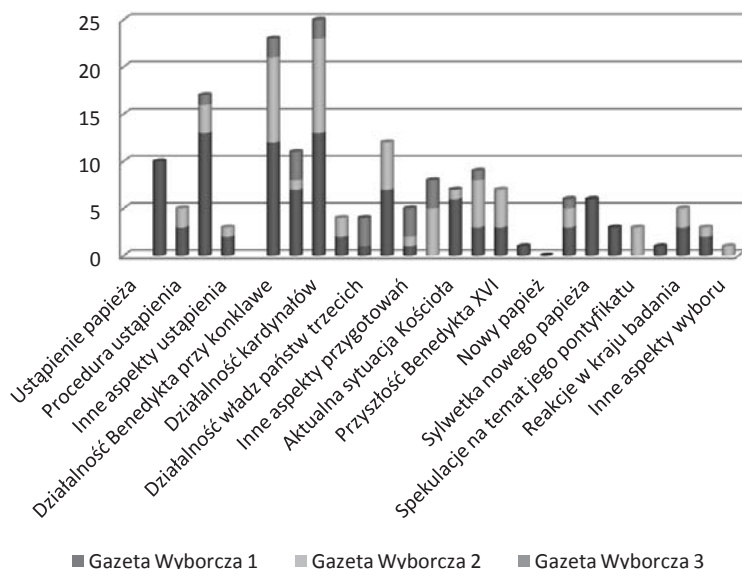
Publikacje na łamach „Gazety Wyborczej”, odnoszące się do kwestii papieskiego ustąpienia oraz wyboru nowego biskupa Rzymu, oparte były na licznych tematach przewodnich, których udział w całości tematyki wynosił 1–13%. Jak widać powyżej, z tak rozdrobnionego pola treściowego wyłoniły się trzy najczęstsze tematy: powody ustąpienia Benedykta (13%), działalność poszczególnych kardynałów (13%) oraz działalność papieża Benedykta

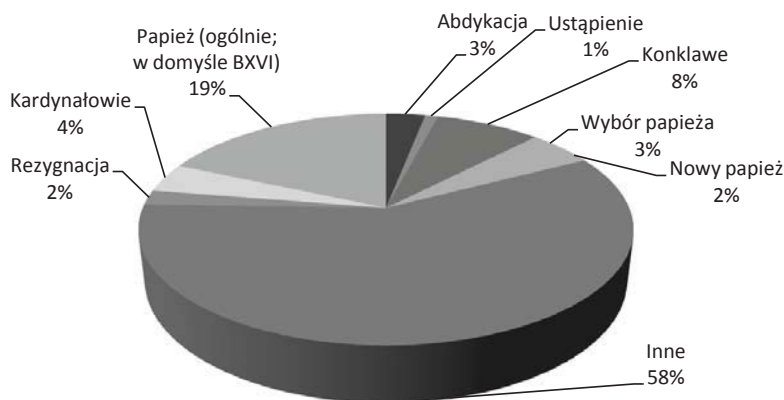
Wykres 120. „Gazeta Wyborcza” – tematyka materiałów

związana z przygotowaniem do ustąpienia i konklawe (12%). Trzeci z prezentowanych tematów opierał się głównie na opisach papieskich wystąpień przed *sede vacante* oraz decyzjach administracyjnych papieża. Tymczasem dwa pierwsze stanowiły podstawę do domysłów na temat złego stanu zdrowia papieża, ogromu patologii w Kurii Rzymskiej, któremu papież nie był w stanie zaradzić, a także działań poszczególnych kardynałów związanych z walką tzw. frakcji w gronie elektorów. Dominująca tematyka posiadała zatem znaczący potencjał sensacyjny.

Aż 72% spośród wszystkich podjętych kategorii występowało w co najmniej dwóch pozycjach trzystopniowego podziału wątków, natomiast 28% pojawiło się w trzech pozycjach. Najliczniejsze w strukturze tematycznej „działania Benedykta XVI w związku z konklawe” jak też „działalność kardynałów” podejmowano na łamach w równym stopniu jako wątki pierwszorzędne oraz drugorzędne. Ta różnorodność w ramach pojedynczych publikacji wskazuje na wykorzystanie przez „Gazetę Wyborczą” papieskiego ustąpienia w charakterze problematyki o szerokim potencjale tematycznym, poruszającym kwestie Kościoła, moralności, kondycji kontynentu czy też stosunków międzynarodowych.

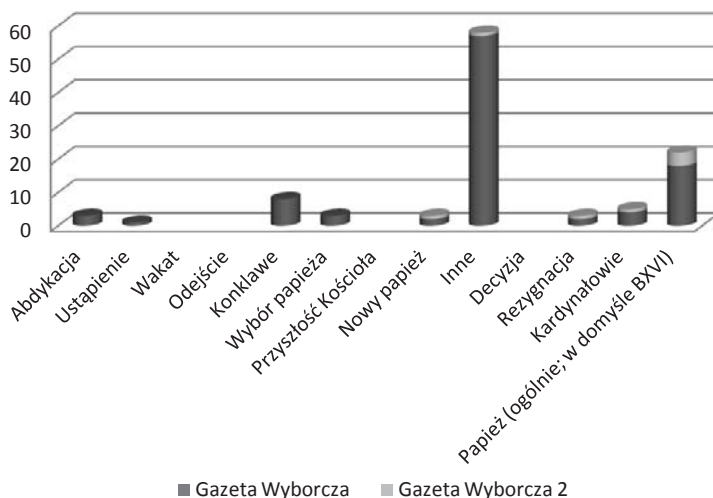
Wykres 121. „Gazeta Wyborcza” – tematyka pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu

Wykres 122. „Gazeta Wyborcza” – słowa kluczowe w nagłówkach

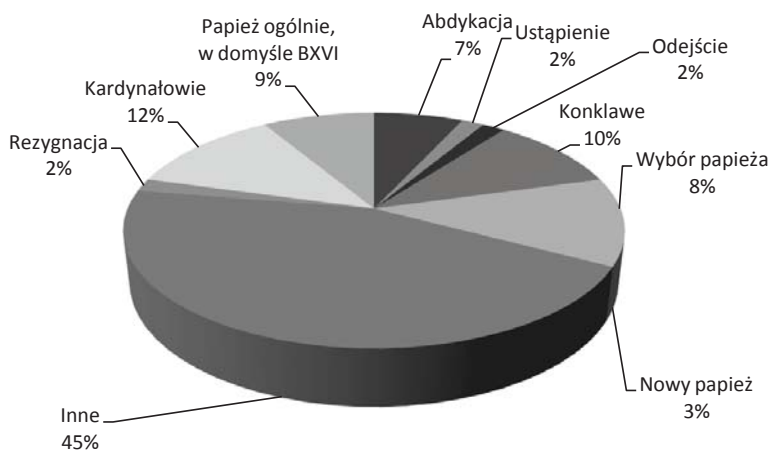
Wyjątkowo trudnym zadaniem okazała się próba kategoryzacji słów kluczowych w nagłówkach analizowanych gazet. Jak widać po strukturze procentowej tej kategorii obecnej na łamach „Gazety Wyborczej”, nie zawsze jest to osiągalne. Fakt, że 58% słów kluczowych obecnych w nagłówkach nie przypisano do żadnej z ustalonych wcześniej kategorii badawczych, świadczy w pierwszej kolejności o wyborze przez gazetę narracji na temat papieskiego ustąpienia, która unikała utartych schematów językowych typu papieska abdykacja czy rezygnacja. W istocie kategorie tego typu zajęły zaledwie 1–3%, z czego „abdykacja” wynosiła 3%, „rezygnacja” 2%, a „ustąpienie” zaledwie 1%.

Spośród wszystkich słów kluczowych to właśnie „papież” – rozpatrywany w domyśle jako Benedykt XVI – pojawiał się najczęściej (19%). Kolejna z kategorii („konklawe”) posiadała dopiero 8-procentowy udział w całości. Porównując te dwie kategorie z zawartością kategorii „inne” można wnioskować, że to właśnie osoba Benedykta XVI stanowiła element wyróżniający się z tytułów publikacji „Gazety Wyborczej”.

Wykres 123. „Gazeta Wyborcza” – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu

Problem kluczowych terminów w nagłówkach publikacji wskazuje na jedną prawidłowość. Tematyka papieskiego ustąpienia oraz osoba Benedykta pojawiały się w nagłówkach tak w pierwszym, jak też w drugim rzędzie. Tymczasem drugą z kluczowych kategorii, jaką było „konklawe”, podejmowano w nagłówkach

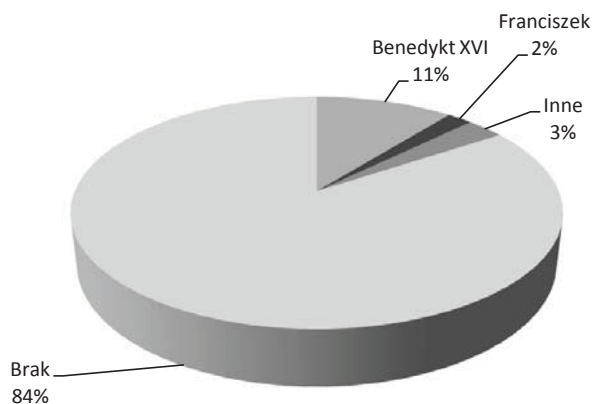

Wykres 124. „Gazeta Wyborcza” – słowa kluczowe w lidach

wyłącznie jako naczelną kategorię narracyjną. Patrząc z tej perspektywy na nagłówki, można stwierdzić, że papież stawał się tłem do pozostałych treści, podczas gdy konklawe narzucało temat.

Również w lidach wyraźnie przeważał udział słów kluczowych zaliczonych do kategorii inne (45%). Było ich jednak o 13% mniej niż w strukturze nagłówków. Biorąc pod uwagę, że to właśnie lidy, jako specyficzne typy paratekstów, streszczały istotę problemu publikacji², niezwykle istotny okazuje się udział kategorii „abdykacja” wynoszący 7% na tle „rezygnacji” (2%), „ustąpienia” (2%) oraz „odejścia” (2%). Wzrost obecności abdykacji sugeruje specyficzną optykę rozpatrywania papieskiego ustąpienia, opartą na osobie papieża jako typowego monarchy.

W strukturze słów kluczowych obecnych w lidach widać również wyraźny wzrost kategorii osób oraz czynności związanych z ustaleniem nowego porządku w Kościele. Na pierwsze miejsce wysunęła się bowiem kategoria „kardynałów” licząca 12%. Istotny udział posiadały również słowa takie jak „konklawe” (10%), „papież” (9%) czy „wybór papieża” (8%). Po lidach widać zatem rozszerzenie problematyki o działania kardynałów ukierunkowane na wybór nowego papieża.

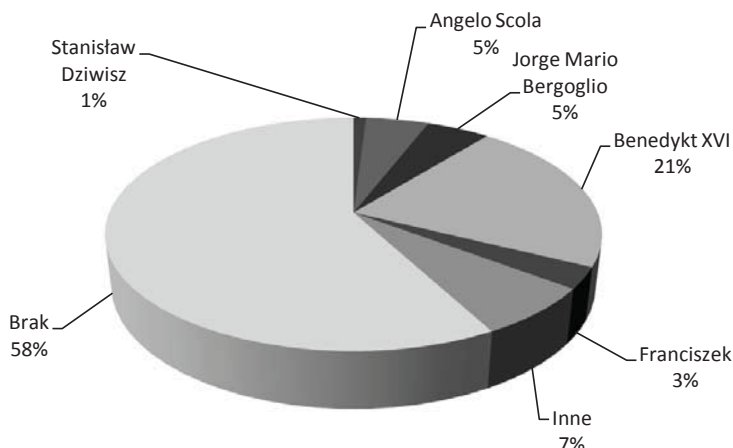

Wykres 125. „Gazeta Wyborcza” – osoby kluczowe w nagłówkach

Większość nagłówków „Gazety Wyborczej” nie wspominała o żadnych osobach (84%), w zamian koncentrując uwagę na określonej zbiorowości, procesie lub funkcji. Doskonale opatruje to nagłówek *Niemcy w szoku po rezygnacji Benedykta XVI* z 12 lutego lub *Papabili, czyli faworyci do papieżstwa* z 1 marca. Natomiast wśród nagłówków wspominających określone postaci 11% przypadło na Benedykta, a 2% na Franciszka.

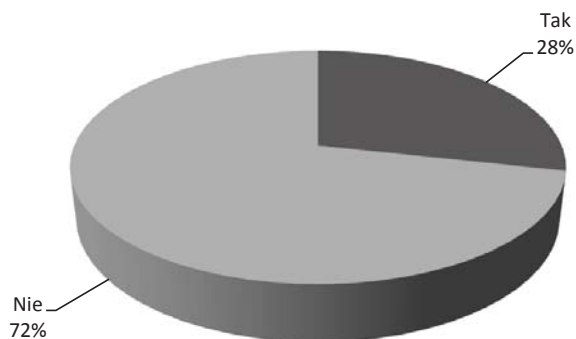
Brak osób kluczowych w lidach publikacji, chociaż mniejszy o 16% od nagłówków „Gazety Wyborczej” nadal pozostawał wysoki. Tymczasem pięć nazwisk

² I. Loewe, *Gatunki paratekstowe w komunikacji medialnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2007, s. 128.

Wykres 126. „Gazeta Wyborcza” – osoby kluczowe w lidach

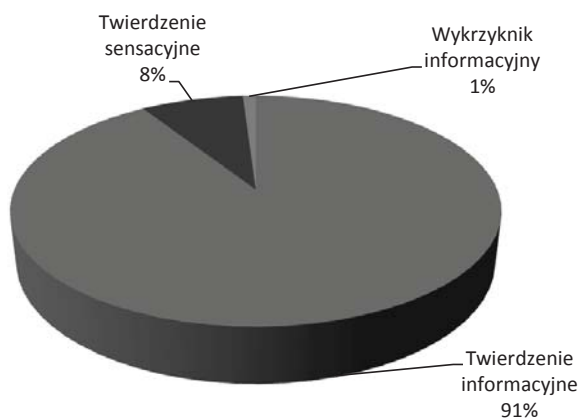
posiadało aż 35-procentowy udział w całości badanej kategorii. Największy udział przypadł postaci Benedykta XVI (21%), co też wyznaczało perspektywę rozpatrywania sprawy papieskiego ustąpienia. W związku z postacią Benedykta w nielicznych lidach pojawiał się również kard. Stanisław Dziwisz (1%), któremu przypisywano jednak spór z papieżem. Radykalnie odmienny był też obraz lidów, zahaczających o osobę Benedykta, w których przywoływano kard. Angelo Scolę (5%). Całościowa perspektywa problematyki abdykacji opierała się na trzech wspomnianych protagonistach. Na końcu ustąpiła natomiast miejsca papieżowi Franciszkowi (3%) / kard. Jorge Mario Bergoglio (5%).

Wykres 127. „Gazeta Wyborcza” – odniesienie do procedury

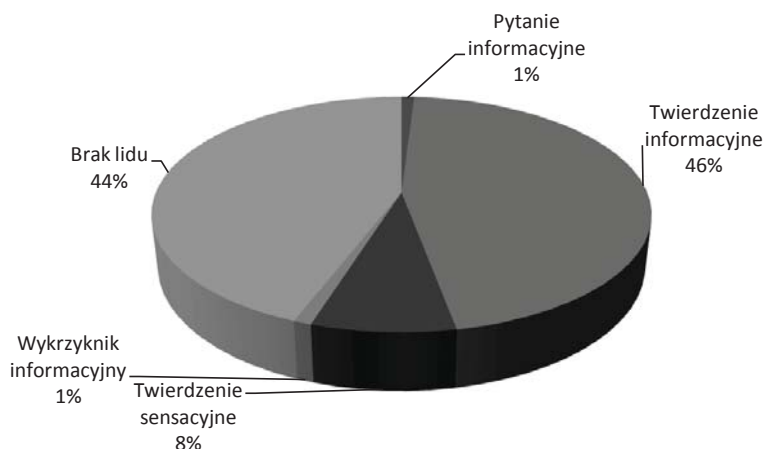
Podobnie do poprzednich tytułów „Gazeta Wyborcza” zawarła odniesienia do procedury zrzeczenia się papieskiego urzędu, *sede vacante* oraz kanonicznego wyboru nowego biskupa Rzymu w zaledwie 28% treści związanych z papieskim ustąpieniem. Opisy procedury obecne na łamach nie zawsze korespondowały z treścią przepisów kościelnych, regulujących całą sytuację. Pojawiały się pomyłki w liczbie elektorów. W tekście *Odetną elektorów od świata*, opublikowanym

12 marca, w opisie procedury wspomniano, że wyboru papieża musi dokonać 77 spośród 150 elektorów, tymczasem elektorów było 115. Dodatkowo mowa była o możliwości przerwania głosowań w celu przemyśleń i medytacji, tymczasem dokument *Universi Dominici Gregis* podaje, że jest to wymóg obligatoryjny, który pojawia się już po trzech dniach bez rozstrzygnięcia.

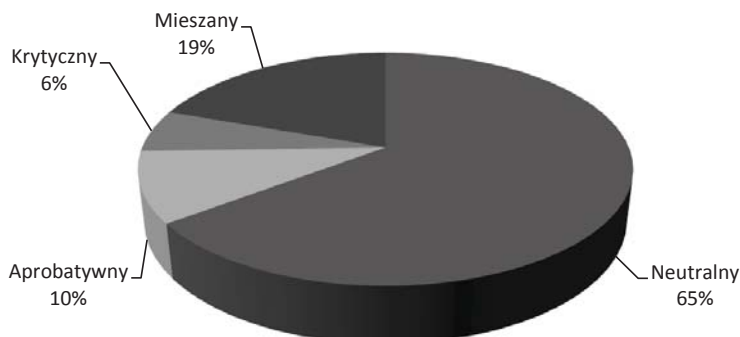
Wykres 128. „Gazeta Wyborcza” – wydźwięk nagłówków

Dziennik „Gazeta Wyborcza” podchodził w nagłówkach do sprawy papieskiego ustąpienia głównie z perspektywy niez zaangażowanego obserwatora – twierdzenia informacyjne zajęły aż 91% wydźwięku nagłówków. W niektórych przypadkach na łamach dziennika wykorzystywano również formułę twierdzeń o charakterze sensacyjnym (8%). Benedykt rozpatrywany był w ramach tej formuły, jako ten, który opuszcza łódź Piotrową, pozostawia Kościół bez pasterza.

Wykres 129. „Gazeta Wyborcza” – wydźwięk lidów

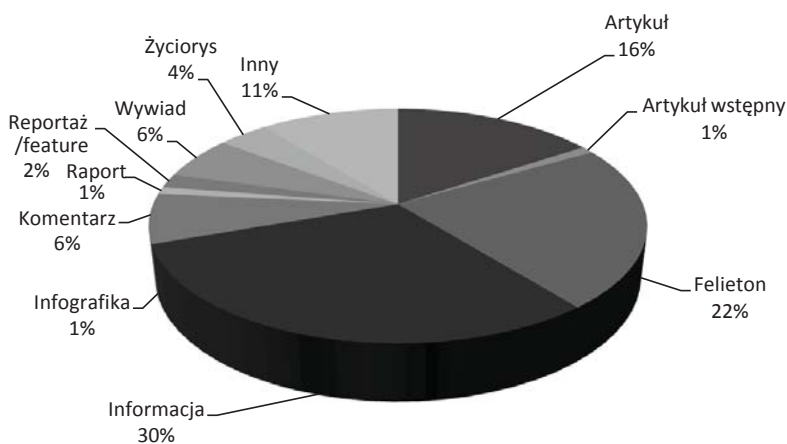
Wydzwięk lidów okazał się tak niezróżnicowany, jak w przypadku nagłówków. Ponieważ jednak pojawiała się znacząca liczba tekstów bez lidu, przewaga treści informacyjnych (48%) nad treściami sensacyjnymi (8%) była sześciokrotna, a nie jak w poprzednim przypadku aż jedenastokrotna. Tak znaczący brak lidów należy łączyć przede wszystkim z kwestią genologii – stosunkowo liczny jak na badane tytuły udziałem felietonu.

Wykres 130. „Gazeta Wyborcza” – wydzwięk materiałów

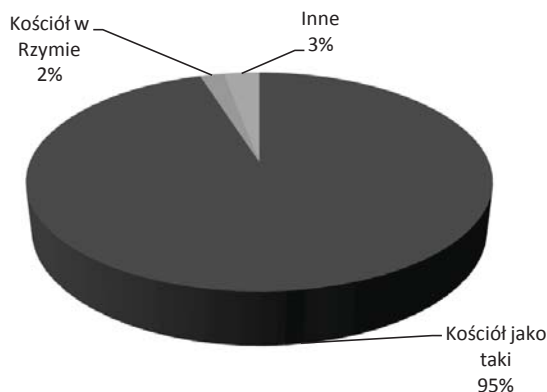
Materiały prasowe w obszarze „papieskiej abdykacji” oraz jej konsekwencji charakteryzowały się relatywnie silnym wydzwiękiem aprobatywnym, krytycznym i mieszany, liczącym łącznie 35%. Na tle dominujących tekstów o wydzwięku neutralnym (65%) grupa publikacji nacechowanych emocjonalnie wyraźnie wskazuje na potrzebę wzmagania dyskusji oraz mierzenia się z niejednoznaczną oceną pontyfikatu papieża Ratzingera.

Dane na temat zróżnicowania gatunkowego publikacji „Gazety Wyborczej” wskazywały na równowagę treści publicystycznych (45%) oraz informacyjnych

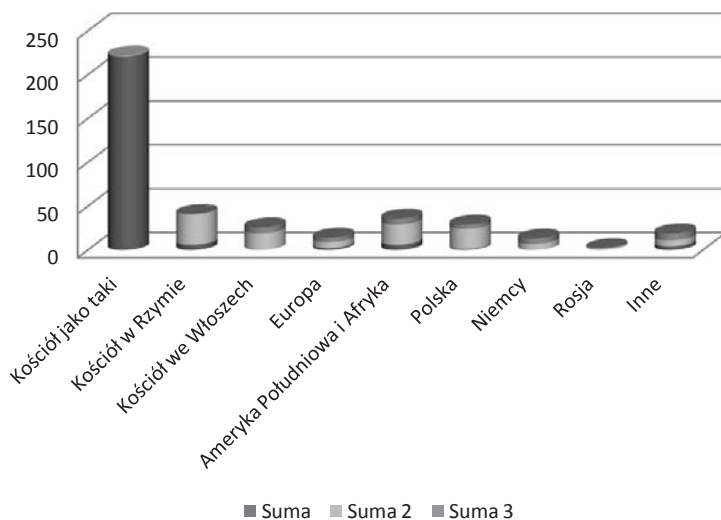
Wykres 131. „Gazeta Wyborcza” – zróżnicowanie gatunkowe publikacji

(44%). Z perspektywy głównego gatunku widać jednak nieznaczną przewagę informacji (30%) nad felietonem (22%). W strukturze całości znaczący okazuje się również artykuł (16%). Taki podział gatunków świadczy o wyraźnym zaangażowaniu dziennika w przedłożenie czytelnikowi opisu, wynikającego z faktów oraz interpretacji opartej na opinii. Wspomniany znaczący udział artykułu dodatkowo potwierdza wielowątkowość analizowanych treści.

Wykres 132. „Gazeta Wyborcza” – perspektywa przestrzenna publikacji

„Gazeta Wyborcza” nie wykraczała w rozpatrywaniu tematyki ustąpienia Benedykta i elekcji Franciszka poza ramy przestrzenne wyznaczone przez kategorię „Kościół jako taki” (95%), uzupełnioną przez „Kościół w Rzymie”. Pozwala to wnioskować o radykalnej koncentracji na sprawach papieżstwa

Wykres 133. „Gazeta Wyborcza” – perspektywa przestrzenna pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia

wyłącznie z pozycji optyki Kościoła. Równocześnie nie sposób odnieść się tutaj do wątków polskich, niemieckich czy europejskich. Co zadziwiające, również po wyborze papieża z Argentyny, perspektywa opisu w oparciu o kategorię związaną z Ameryką Łacińską okazała się nieobecna.

Tymczasem w trzystopniowym podziale obecności wątków przestrzennych widać, że kategoria „Ameryka Południowa i Afryka” pojawia się jako wątek drugorzędny oraz trzeciorzędny. Rozpatrując inne poboczne wątki wchodzące w kategorię przestrzenne, wyraźnie widać, że problematyka „Kościoła w Rzymie” oraz „Kościoła we Włoszech” góruje nad odwołaniami do Polski czy Niemiec. Świadczy to przede wszystkim o braku polonocentryzmu w rozpatrywaniu kolejnych etapów papieskiego ustąpienia oraz konklawe z roku 2013.

Jak już wspomniano, konstrukcja nagłówków publikowanych na łamach „Gazety Wyborczej” odbiegała od treści skandalizujących, tak charakterystycznych dla tytułów bulwarowych. Zaledwie 8% nagłówków obecnych w tekstach przyjmowało postać sensacyjną. Co istotne, najbardziej sensacyjna tematyka raczej nie dotyczyła bezpośrednio papieża Benedykta. Unaocznia to m.in. publikacja *Kardynał rezygnuje z konklawe w aurze skandalu* z 26 lutego, informująca, że Keith O'Brien, arcybiskup Edynburga nie przyjedzie na konklawe z powodu oskarżeń o molestowanie seksualne swoich podwładnych.

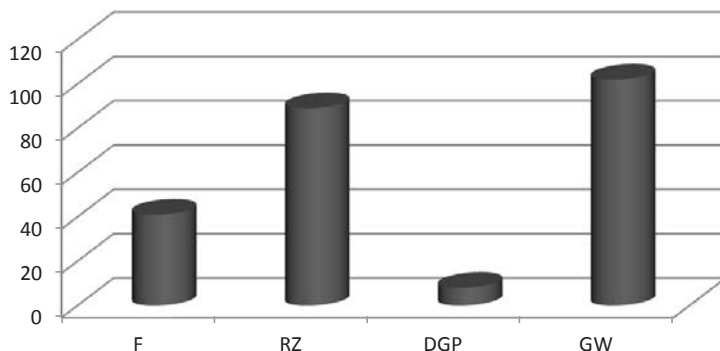
W oparciu o nagłówki „Gazety Wyborczej” niejednokrotnie można było odnieść wrażenie, że konklawe stanowiło grę o sumie zerowej lub jak też dobitnie oddawało to tytuł jednego z tekstów *Grę o tron* (2 marca) – w istocie tytuł zakotwiczył tekst w kontekście komunikacyjnym intrygi, sekretów i paktów³. Kluczowa postać obecna w tej rozgrywce – Benedykt XVI – charakteryzowana była przez pryzmat wielkości ale też braku sił (*Papież, któremu uciekł świat* z 16 lutego) pokolenia odchodzącego w cień (*Nie jest łatwo ustąpić* z 13 lutego), czy gotowości do ostatniej drogi (*Jestem tylko pielgrzymem, który rozpoczyna ostatni etap* z 1 marca).

■ Podsumowanie

Od momentu ogłoszenia przez Benedykta XVI decyzji o rezygnacji z urzędu po pierwszy piątek po wyborze Franciszka, na łamach badanych polskich tytułów ukazało się łącznie 240 publikacji. Spojrzenie w perspektywie ilościowej na ten zbiór pozwala wyciągnąć kilka istotnych wniosków.

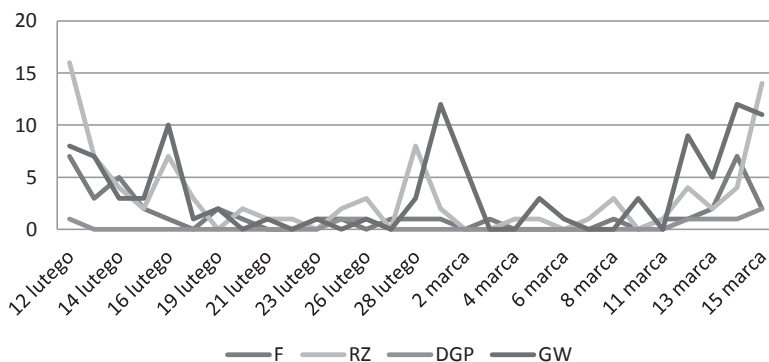
Wśród całości materiałów prasowych opublikowanych na łamach „Dziennika Gazety Prawnej”, „Faktu”, „Gazety Wyborczej” oraz „Rzeczpospolitej”

3 P. Sarna, *Habemus Papam. O języku nagłówków prasowych*, w: *Od dziennikarstwa tradycyjnego do mobilnego*, red. M. Gierula, M. Jachimowski, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2014, s. 65.

Wykres 134. Polska – liczba publikacji w poszczególnych tytułach

zauważalna była wyraźna dysproporcja w liczbie publikacji przypadających na jedną gazetę oraz częstotliwości ukazywania się tych publikacji. Zdecydowanie najczęściej pisząca o ustąpieniu papieża „Gazeta Wyborcza” poświęciła temu tematowi prawie 13 razy więcej miejsca niż „Dziennika Gazeta Prawna”. Równocześnie nieznaczna różnica w liczbie publikacji dotyczyła „Gazety Wyborczej” (102 teksty) oraz „Rzeczpospolitej” (89 tekstów).

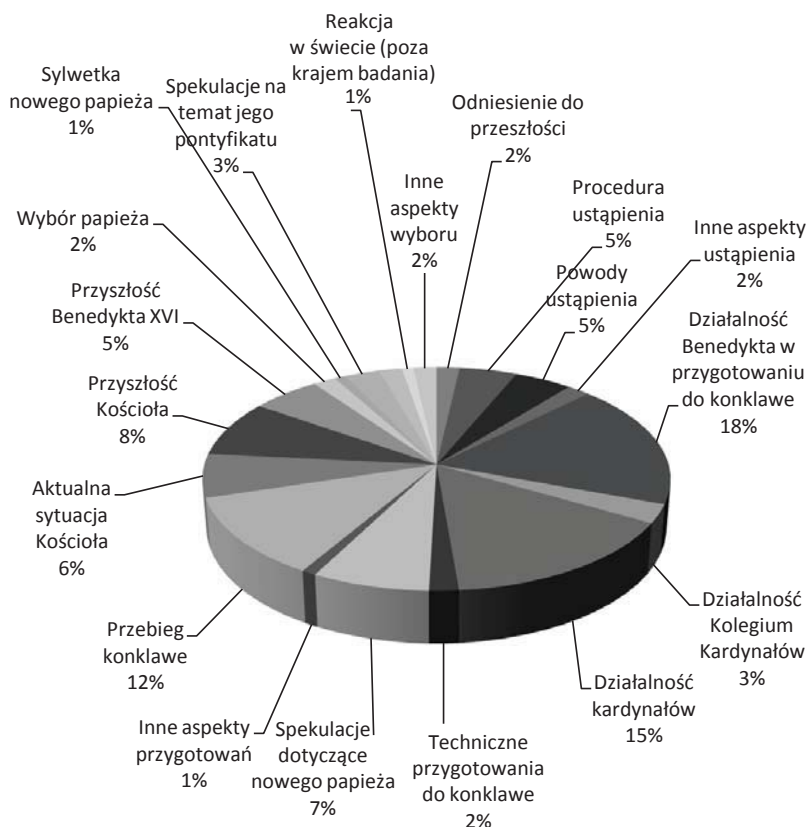
Wykres 135. Polska – liczba publikacji w poszczególnych dniach

W analizowanych polskich tytułach prasy codziennej dostrzegalne są raczej momenty wzmożonego zainteresowania tematyką papieską niż jej regularna obecność na łamach. Na podstawie uzyskanego materiału można wskazać na cztery takie momenty:

- ogłoszenie decyzji o ustąpieniu z urzędu,
- pierwsze wydanie weekendowe po decyzji o ustąpieniu,
- ustąpienie Benedykta XVI z urzędu i początek *sede vacante*,
- koniec konklawe i początek pontyfikatu Franciszka.

Jeśli doszukiwać się podobieństw w strukturze liczbowej publikacji, należy zwrócić uwagę przede wszystkim na podobne zainteresowanie sprawą

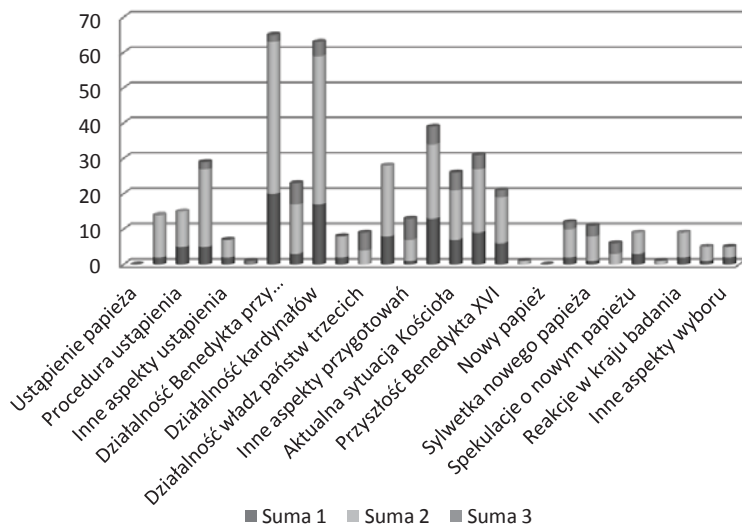
abdykacji w „Gazecie Wyborczej” oraz „Rzeczpospolitej”, a także na radykalną dysproporcję w liczbie publikacji między wszystkimi analizowanymi tytułami a „Dziennikiem Gazetą Prawną”.

Wykres 136. Polska – tematyka materiałów

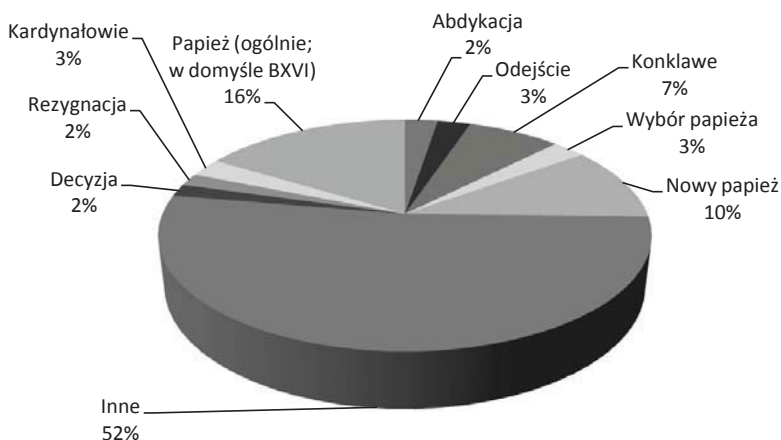
W badanych tytułach nie sposób wyróżnić jednej przewodniej kategorii tematycznej, widać jednak dominację perspektywy skupionej wokół konklawe – kategorie wprost lub pośrednio odnoszące się do konklawe zajęły aż 60% badanej materii, w tym różnorodne aspekty przygotowań (3%), przebieg (12%), działania papieża, poszczególnych kardynałów, jak też Kolegium (36%).

Fakt, że tytuły z Polski opierały się głównie na fenomenie wyboru papieża oraz działaniach głównych aktorów sceny watykańskiej, wyraźnie odsunął na bok tak istotne elementy jak „przyszłość Kościoła” (8%) czy „przyszłość Benedykta XVI” (5%). Pozwala to równocześnie wnioskować o generalnym obrazie papieskiego ustąpienia, jaki konstruowały tytuły prasowe. Opierał się on na rozgrywkach wokół wyboru właściwego papieża. W wielu aspektach przypominał też swoisty dramat, którego końca nie sposób przewidzieć.

Wykres 137. Polska – tematyka publikacji pierwszego, drugiego i trzeciego rządu

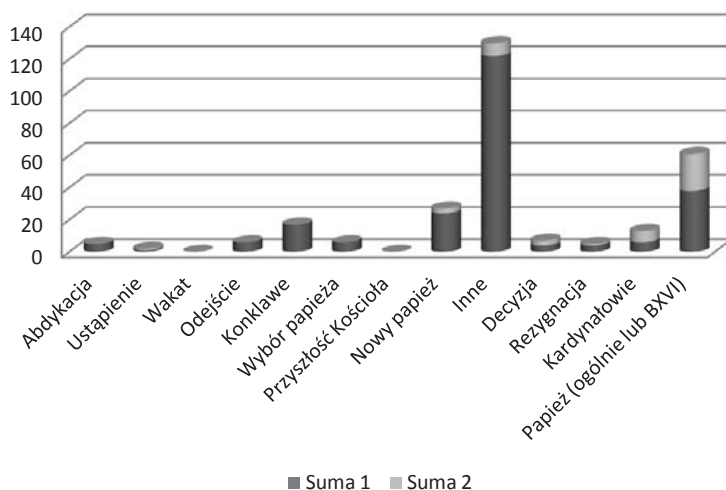
Spojrzenie na tematykę publikacji z perspektywy dominujących problemów wyraźnie wskazuje, że dwie kluczowe kategorie – „działalność papieża Benedykta w przygotowaniu do konklawe” oraz „działania kardynałów” – częściej pojawiały się w konkretnych publikacjach jako tematy drugorzędne. Podobna sytuacja dotyczyła m.in. powodów ustąpienia papieża, spekulacji dotyczących kierunków działania jego następcy czy samego przebiegu konklawe. Perspektywa tematów drugorzędnych w podejmowaniu wielu wątków tematycznych stanowiła nie tylko podstawę dla narracji na temat papieskiej abdykacji, lecz również podstawę obecności kluczowej postaci, jaką był papież Benedykt.

Wykres 138. Polska – słowa kluczowe w nagłówkach

Na tle wielu mniej znaczących słów kluczowych, zajmujących aż 52% udziału poddanych badaniu dzienników z Polski, wyróżniały się kategoria „papież” (w domyśle Benedykt) z 16% udziału, kategoria „nowy papież” z 10% oraz kategoria „konklawe” z 7%. Ich dominacja nad pozostałymi słowami kluczowymi, które zajmowały 2–3% nagłówek, wskazuje na generalną wspólną tendencję polskiej prasy do przedkładania czytelnikowi tytułów skupionych na działalności Benedykta, tematyce wyboru jego następcy oraz spekulacji na temat nowego biskupa Rzymu. Niezwykle sugestywne kategorie rezygnacji i abdykacji uzyskały zaledwie 2%, natomiast kategoria odejścia 3%. Pozwala to twierdzić, że termin tak charakterystyczny dla nagłówek „Dziennika Gazety Prawnej” nie znalazł uznania w nagłówkach pozostałych tytułów, wyraźnie pojawiał się zato w ich lidach (16% w „Fakcie”).

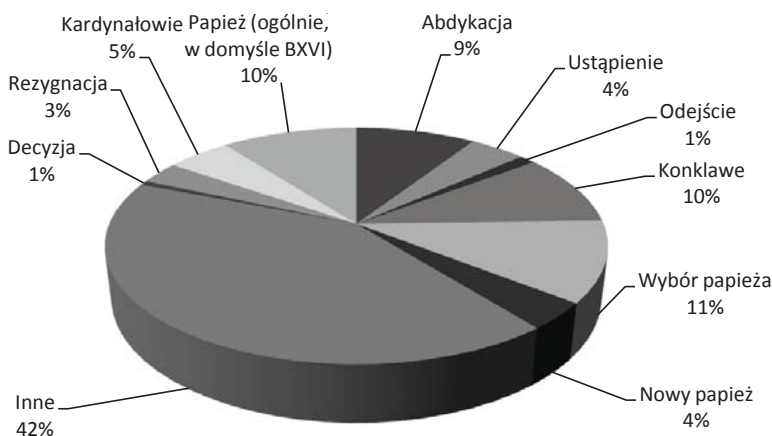
Wszystkie badane dzienniki publikowały w poszczególnych nagłówkach słowa kluczowe o unikalnym charakterze. Z jednej strony, pokazuje to różnorodność opisu papieskiego ustąpienia, z drugiej wskazuje na brak pewnej spójnej nomenklatury. Wobec takiego stanu to porównanie najczęściej pojawiających się słów kluczowych w poszczególnych tytułach pozwala wskazać kategorie powszechnie występujące w nagłówkach. Otóż, dla „Faktu” oraz „Gazety Wyborczej” naczelną kategorią okazał się „papież, w domyśle Benedykt XVI”. Konsekwencją tego faktu była zauważalna w obu tytułach maniera informowania o sprawach papieskiego ustąpienia przez pryzmat działań lub zapowiedzi Benedykta XVI. Dla „Dziennika Gazety Prawnej” oraz „Rzeczpospolitej” kluczowym terminem z nagłówek okazał się „nowy papież”. W przypadku analizy słów kluczowych miał zatem miejsce dwugłos oparty na akcentowaniu osoby ustępującego papieża albo sylwetki nowego papieża.

Wykres 139. Polska – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu

Analiza nagłówków uwzględniająca pozycję słów kluczowych wskazuje na kilka zasadniczych zależności. Po pierwsze, w zdecydowanej większości tekstów, które pojawiały się we wszystkich analizowanych tytułach, kategoria uwzględniająca słowa unikatowe funkcjonowała na pierwszym miejscu. Trzy kluczowe terminy uwzględnione w kluczu („konklawe”, „papież [Benedykt XVI]”, „nowy papież”) przyjmowały pozycję pierwszorzędną, przy czym kategoria „papieża” posiadała również znaczący udział w grupie słów drugorzędnych.

Na tle analizowanych słów kluczowych wyraźnie wyróżniał się zwrot „abdykacja”, który w odróżnieniu od pozostałych kategorii występował wyłącznie jako pierwszorzędne słowo kluczowe. Widać zatem prawidłowość polegającą na traktowaniu tego zwrotu w tytułach, w których się pojawiał. W tym sensie o wiele łatwiej jest przyjąć autorom zwrot „papieska abdykacja” jako formułę specyficzną dla przekazów prasowych odnoszących się do sprawy papieskiego ustąpienia.

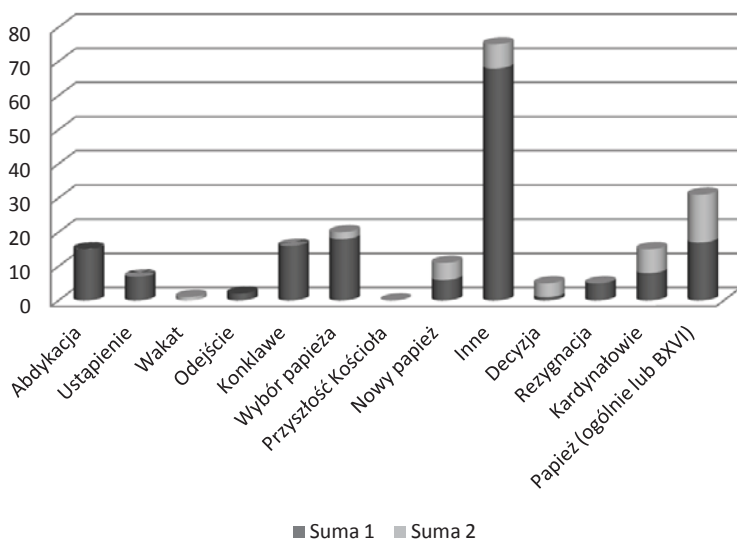
Wykres 140. Polska – słowa kluczowe w lidach

Po słowach kluczowych lidów widać zwiększoną w stosunku do słów kluczowych w nagłówkach obecność „abdykacji” (2% w nagłówkach; 9% w lidach) oraz nieznacznie większą obecność „rezygnacji” (25% w nagłówkach; 3% lidach) i „ustąpienia” (1% w nagłówkach; 4% w lidach), przy równoczesnym minimalnym zmniejszeniu obecności terminów takich jak „decyzja” (2% w nagłówkach; 1% w lidach) oraz „odejście” (3% w nagłówkach; 1% w lidach). Wskazuje to na generalną silniejszą obecność „papieskiej abdykacji” w lidach niż wynikało to z tytułów. Biorąc pod uwagę, że lid stanowi ostatni potencjalnie najbardziej treściwy element publikacji – zawiera bowiem odpowiedź na co najmniej cztery kluczowe pytania tekstu: kto, co, gdzie, z jaką pomocą i czyją?⁴ – należy przyjąć, że to właśnie lidy sugerowały większości

4 W. Pisarek, *Nowa retoryka dziennikarska*, Universitas, Kraków 2002, s. 242.

czytelnikom polskiej prasy spojrzenie na problem papieskiego ustąpienia w kategoriach abdykacji.

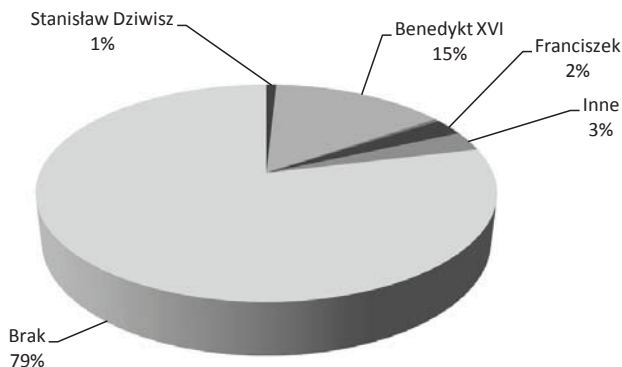
Dodatkowo widać po wspomnianych słowach kluczowych, że analizowane tytuły utrzymywały dychotomiczny charakter opisów papieskiego ustąpienia i elekcji nowego biskupa Rzymu, oparty na odwołaniach do postaci ustępującego papieża (10%) oraz papieża nowego, który ma dopiero nadejść (11%). W tak wyraźnej optyce umieszczano również moment zwrotny dla obu perspektyw jakim było konklawe (10%).

Wykres 141. Polska – słowa kluczowe w lidach pierwszego i drugiego rzędu

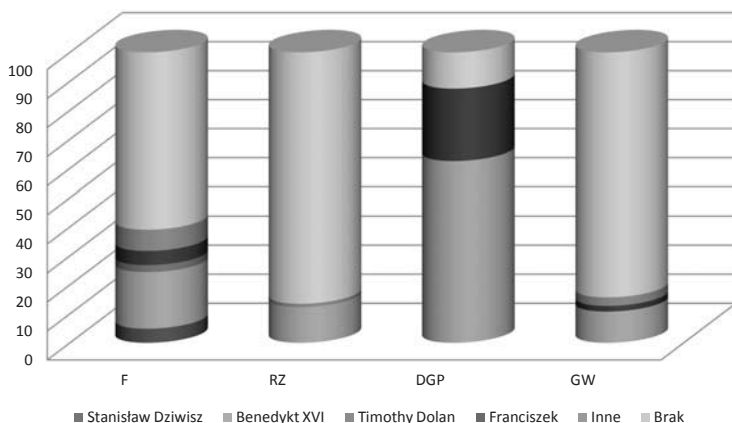
Po spojrzeniu na pierwszorzędne oraz drugorzędne słowa kluczowe obecne w lidach polskich tytułów widać, że żaden z analizowanych zwrotów nie występował wyłącznie w roli hasła pierwszorzędnego. Co jednak ważne, jedynie w kategoriach „kardynałowie”, „nowy papież” oraz „papież ogólnie, w domyśle Benedykt XVI” zauważalna jest swoista równowaga między obecnością w pozycji pierwszo- i drugorzędnej. W pozostałych przypadkach zdecydowanie dominowały słowa pojawiające się jako pierwsze, a przy tym wyznaczające ogólną treść lidów.

W nagłówkach polskich tytułów zdecydowanie unikano odwołań do konkretnych postaci (79%), w zamian koncentrując się na zjawiskach, procesach i wydarzeniach. Charakterystyczne, że jedynie 3% udziału w nagłówkach zajęła kategoria „inne”, uwzględniająca postaci wspomniane akcydentalnie. Pozostały udział należał jedynie do czterech postaci. Benedykt XVI pojawiał się w nagłówkach najczęściej (15%). Jednoznacznie potwierdza to, że kluczową postacią celebrowanych przez miesiąc na łamach polskich dzienników był właśnie on. Nagłówki przytaczały fragmenty jego wypowiedzi oraz odwoływały się do jego działań.

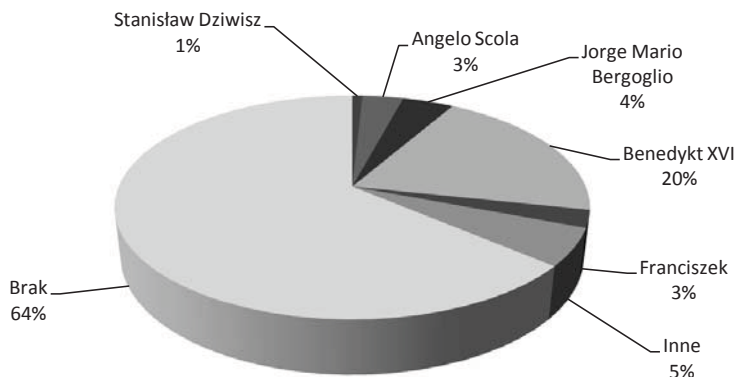
Wykres 142. Polska – osoby kluczowe w nagłówkach

W zdecydowanie mniej znaczącej grupie aktorów, na których przypadło między 1% a 2% udziału osób w nagłówkach, byli papież Franciszek i kard. Stanisław Dziwisz. O ile pierwszy pojawiał się w publikacjach od 13 do 15 marca, o tyle kard. Dziwisza należało łączyć z okresem bezpośrednio po decyzji o ustąpieniu Benedykta oraz w bliskości konklawe.

Wykres 143. Polska – osoby kluczowe w nagłówkach

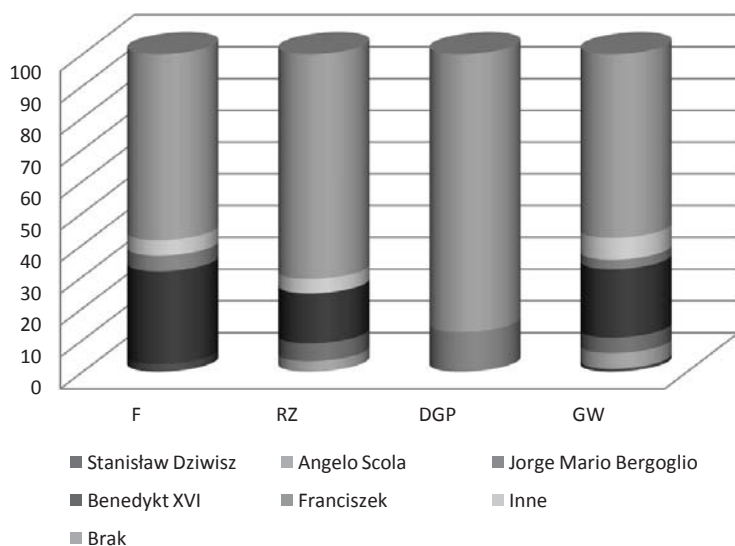
Jak wskazują dane obecności osób kluczowych w nagłówkach poszczególnych tytułów podstawowa z przywoływanych postaci – Benedykt XVI – w większości przypadków ustępowała miejsca nagłówkom pozbawionym jakichkolwiek osób. Zdecydowana przewaga papieża Benedykta wystąpiła wyłącznie w „Dzienniku Gazecie Prawnej”, natomiast najmniejszy udział stwierdzono w „Rzeczpospolitej” oraz „Gazecie Wyborczej”. Podobieństwo widoczne w dwóch ostatnich tytułach wskazuje na ich bliskość tematyczną, a dokładniej podobną filozofię analizy konkretnych faktów.

Wykres 144. Polska – osoby kluczowe w lidach

W badanych polskich tytułach zaledwie 46% lidów wspomniano konkretne postaci, w tym 5% stanowił zbiór osób wspominanych akcydentalnie. Lidy zawierały nieznacznie więcej przywołań papieża Benedykta (20%) niż nagłówek (18%). W odróżnieniu od nagłówek w lidach pojawiały się jednak postaci takie, jak Jorge Mario Bergoglio (4%) oraz Angelo Scola (3%), osoba kard. Stanisława Dziwisza pozostała na tym samym poziomie (1%), zabrakło natomiast znaczącego udziału kard. Tymothy’ego Dolana.

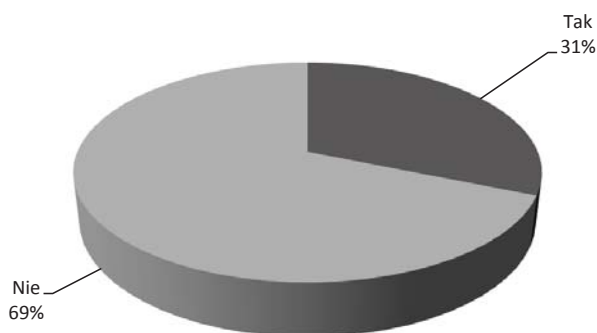
Procentowy udział poszczególnych osób wskazuje na jedną zasadniczą tendencję. O ile obecność kluczowych postaci nie ulega znaczącym zmianom lub nie zmienia się w ogóle (np. papież Benedykt, kard. Dziwisz), o tyle też

Wykres 145. Polska – osoby kluczowe w lidach poszczególnych tytułów

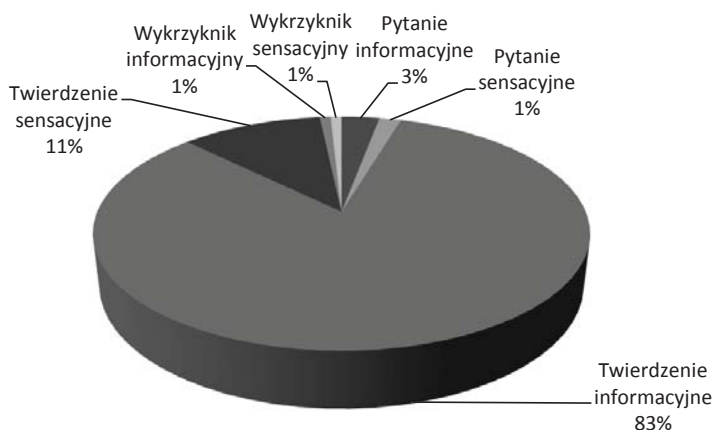
w toku narracji pojawia się Jorge Mario Bergoglio. Jego odróżnienie od papieża należałoby traktować jako pogłębienie tematu związanego z nowym biskupem Rzymu, a zwłaszcza z jego życiem przed konklawe.

Z perspektywy konkretnych tytułów widać, że poza „Dziennikiem Gazetą Prawną” procentowy udział publikacji z lidami zawierającymi konkretne osoby jest zasadniczo podobny. Co istotne, „Dziennik Gazeta Prawna” z rzadka publikował teksty opatrzone lidem. Wyraźnie widać, że „Fakt” oraz „Gazeta Wyborcza” częściej odwoływały się w lidach do osoby Benedykta XVI, co świadczyłoby o podobnym źródle informacji. Podobnie w przypadku „Gazety Wyborczej” oraz „Rzeczpospolitej” pojawiły się ślady postaci kard. Angelo Scoli, co potwierdza wspólną perspektywę rozpatrywania faktów.

Wykres 146. Polska – odniesienie do procedury

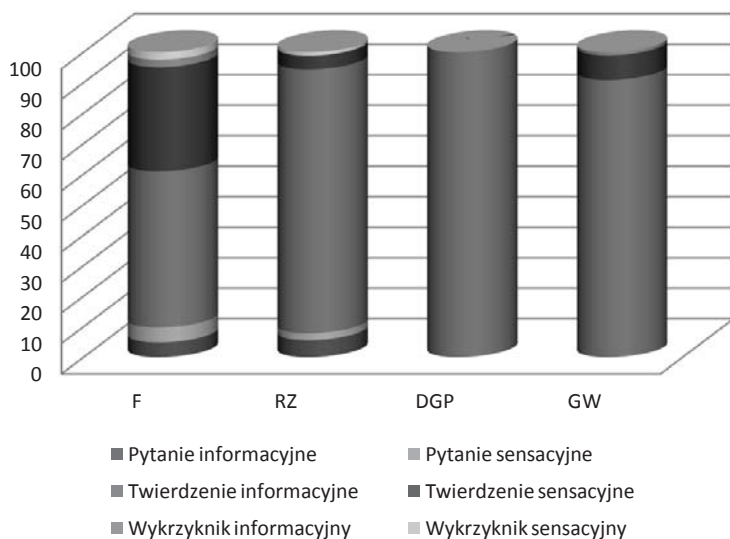
Całościowy obraz porównania zawartości badanych mediów (69%) wskazuje na generalną tendencję do unikania kwestii proceduralnych oraz bezpośrednich odwołań do regulacji ustąpienia papieża, a także kanonicznego wyboru jego następcy. Co czwarty tekst pojawiający się na łamach zawierał jednak te

Wykres 147. Polska – wydźwięk nagłówków

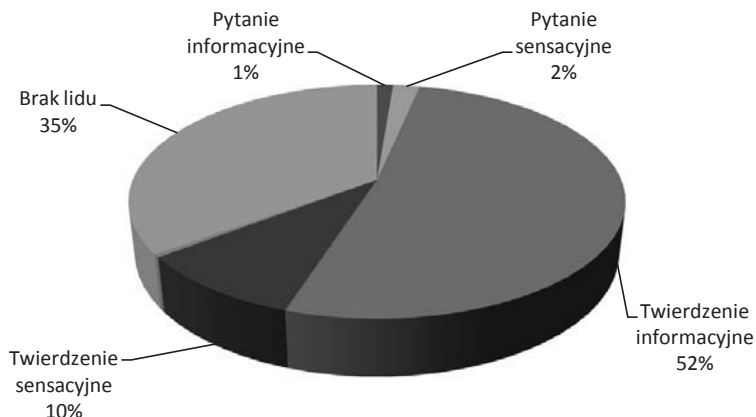
odwołania, w różnym stopniu korespondując z faktycznym stanem kościelnych przepisów. Z analizy o charakterze jakościowym wyraźnie wynika, że treści „Faktu” oraz „Dziennika Gazety Prawnej” ograniczały się jedynie do podstawowej wiedzy z obszaru procedury kanonicznego wyboru biskupa Rzymu. W przypadku „Gazety Wyborczej” oraz „Rzeczpospolitej” treści związane z procedurą ustąpienia oraz późniejszym konklawe wykraczały poza prosty opis. Niejednokrotnie precyzowały kolejne kroki, jakie mają podjąć papież, a następnie Kolegium Kardynałów. Wyraźnie nie brakowało tu jednak błędów. Tytułem o największej ich liczbie okazała się „Rzeczpospolita”.

Nagłówki polskich dzienników poddanych analizie okazywały się w zdecydowanej większości neutralne, oparte głównie na treściach informacyjnych (87%). Przy niewielkiej liczbie treści sensacyjnych (13%), nie sposób potwierdzić, że analizowane tytuły w znaczącym stopniu bazowały na treściach sensacyjnych. Wręcz przeciwnie, większość z publikacji opierała się na informacyjnych twierdzeniach (83%), a tylko niewielka część na twierdzeniach sensacyjnych (11%).

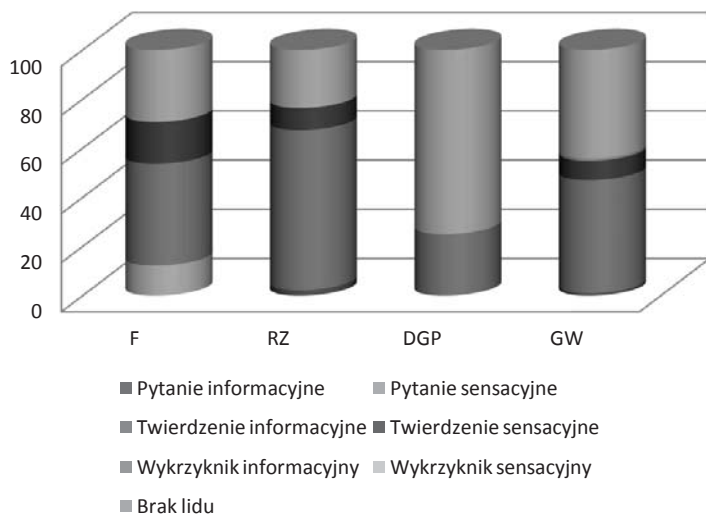
Wykres 148. Polska – wydźwięk nagłówków w poszczególnych tytułach

Porównując poszczególne tytuły, dostrzega się brak prawidłowości, która wyjaśniałaby, na jakiej podstawie umieszczano treści sensacyjne, a na jakiej informacyjne. Owszem, nieliczne i zdawkowe przekazy „Dziennika Gazety Prawnej” opierały się wyłącznie na twierdzeniach informacyjnych, lecz najlicniejsza grupa publikacji „Gazety Wyborczej” posiłkowała się również pewną dozą sensacji.

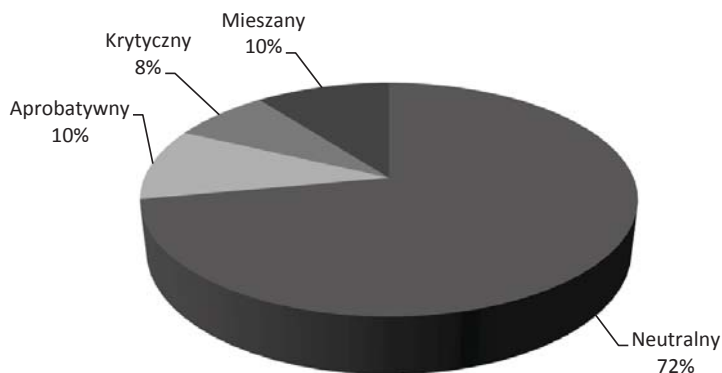
Wykres 149. Polska – wydźwięk lidów

Niewiele ponad połowa publikacji opierała się na lidach w formie informacyjnego twierdzenia (52%). Zważywszy, że 35% tekstów nie posiadało lidów, liczba ta wydaje się wysoka, nie wskazuje jednak na generalną tendencję do powściągliwego traktowania tematu. W całości należy bowiem uwzględnić również 12% materiałów sensacyjnych, z których aż 10% to twierdzenia. O analizowanym materiale można zatem powiedzieć, że dominowała w nim informacja w nielicznych przypadkach przeplatana treściami typowo sensacyjnymi.

Wykres 150. Polska – wydźwięk lidów w poszczególnych tytułach

Rozpatrując wydźwięk lidu w kolejnych polskich tytułach, warto zwrócić uwagę na radykalny podział „Dziennika Gazety Prawnej” na informacje w lidzie lub brak lidu oraz najbogatszy zestaw form wypowiedzi obecny w lidach

Wykres 151. Polska – wydźwięk publikacji

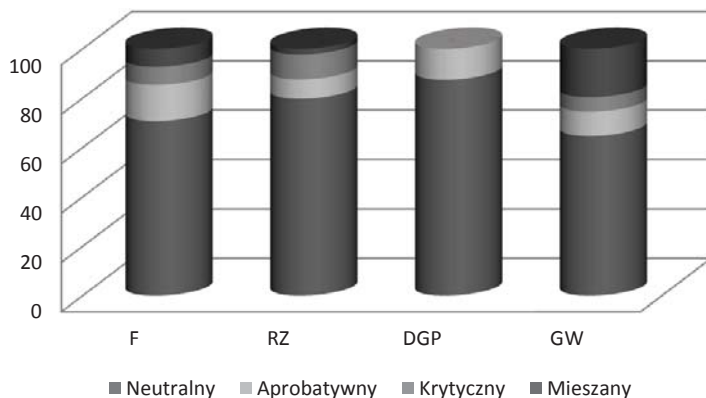
„Faktu”. Tytuł tabloidowy w odróżnieniu od pozostałych dzienników odwoływał się również do kategorii sensacyjnego pytania, co wyraźnie wpływało z jego specyfiki.

Polska prasa codzienna rozpatrywała sprawę ustąpienia Benedykta oraz wyboru Franciszka w większości w sposób wyważony, zachowując niezaangażowany opis oraz dążąc do postulatu obiektywności⁵. 28% tekstów, które wykraczały poza ten model prowadzenia narracji, opierało się mniej więcej po równo na krytyce, afirmacji czy też opisie uwzględniającym wiele wątków. W podejmowanych relacjach z ustępowania Benedykta, przygotowań do konklawe, samego konklawe oraz pierwszych momentów urzędowania nowego papieża wyraźna była próba obiektywnego podejścia dzienników do podejmowanej tematyki. Teksty o krytycznym wydźwięku zazwyczaj umieszczano na łamach w towarzystwie publicystyki afirmatywnej.

Osoba Benedykta XVI spotykała się na łamach z rzeczową oceną. Decyzja o papieskim ustąpieniu traktowana była ze zrozumieniem – nie brakowało tekstów aprobacyjnych. Jeśli pojawiały się jednak publikacje krytyczne, zazwyczaj dotyczyły one słabych stron pontyfikatu, takich jak przemówienie papieża z Ratyzbony czy decyzja o zdjęciu ekskomuniki z przywódców Bractwa Piusa X.

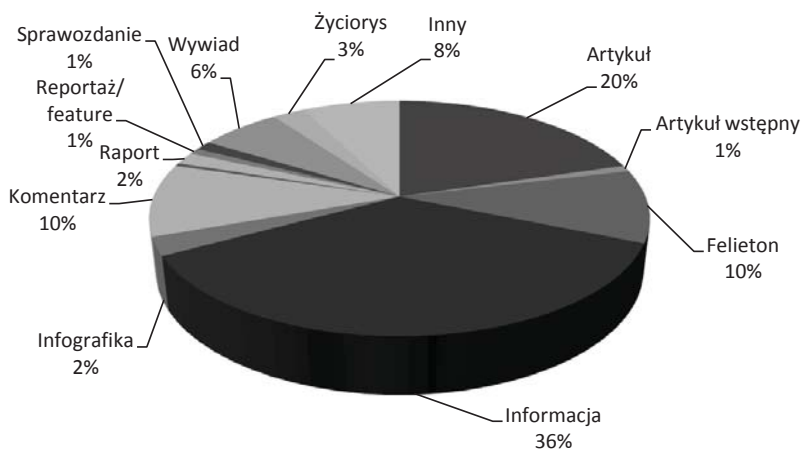
Zdecydowanie neutralny obraz „medialnej abdykacji” widać jako dominantę każdego z analizowanych tytułów. Publikacje o nacechowaniu emocjonalnym pojawiały się jednak w odmiennych konfiguracjach. Po pierwsze, w „Gazecie Wyborczej” pojawił się spory 19-procentowy udział treści mieszanych oraz 5-procentowy negatywnych. Pozwala to wnioskować o stosunkowo niejednoznacznym stanowisku tego dziennika do osoby Benedykta XVI.

⁵ J. Lichtenberg, *In defence of objectivity*, w: *Mass Media and Society*, red. J. Curran, M. Gurevitch, London 1991, s. 240–241.

Wykres 152. Polska – wydźwięk materiałów w poszczególnych tytułach

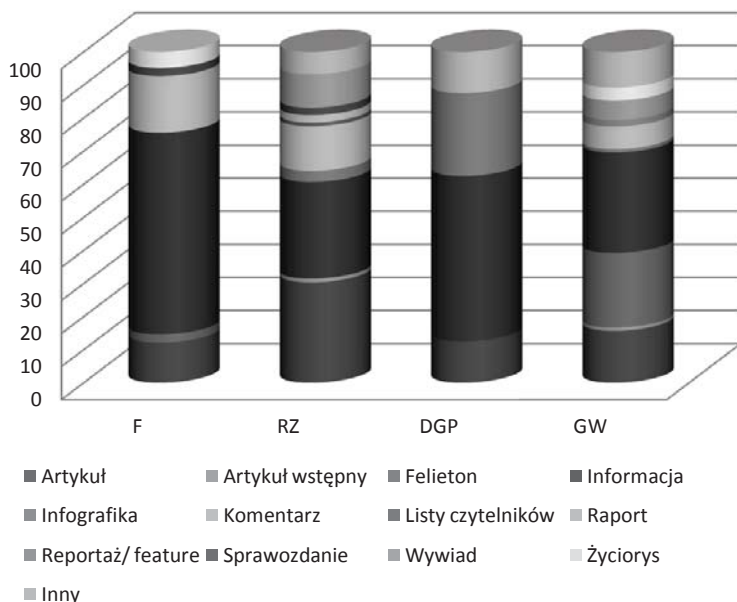
Tymczasem na łamach „Dziennika Gazety Prawnej” zabrakło perspektywy krytycznej. Wyjaśnieniem tego faktu może być jedynie zdawkowość tytułu w śledzeniu „papieskiej abdykacji” oraz wykorzystanie do tego celu głównie gatunków informacyjnych. Wreszcie, nieznaczna przewaga treści krytycznych (10%) nad aprobacyjnymi (7%) obecna na łamach „Rzeczpospolitej” okazuje się za słaba, aby wnioskować o negatywnym nastawieniu tytułu do analizowanej tematyki.

Wykres 153. Polska – zróżnicowanie gatunkowe publikacji

O próbie obiektywnego potraktowania raportowanej tematyki przez polskie dzienniki świadczy również udział poszczególnych gatunków w analizowanych publikacjach. Nieznaczna dominacja gatunków informacyjnych (51%) nad publicystycznymi (41%) wskazuje na wieloaspektowe potraktowanie tematu. Ścisłe funkcjonalny charakter poszczególnych gatunków prasowych pozwalał

nie tylko dokonać szerszego opisu badanej tematyki, lecz również podjąć się próby interpretacji i komentarza opisanego stanu⁶. Widać to zwłaszcza po relatywnie silnym udziale artykułu (20%) i słabszym udziale felietonu (10%) i komentarza (10%).

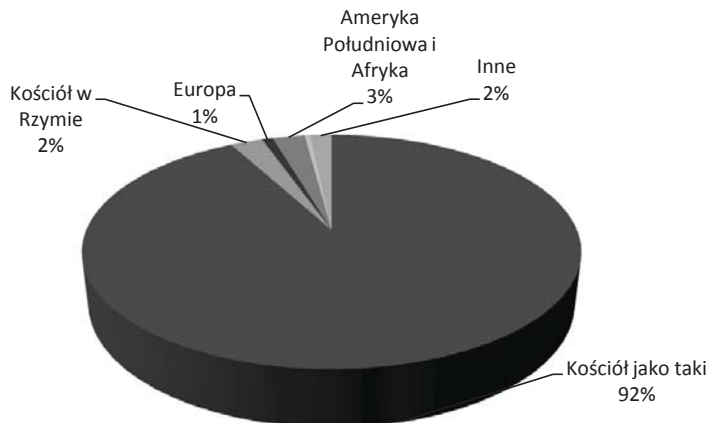

Wykres 154. Polska – zróżnicowanie gatunkowe w poszczególnych tytułach

Dwa polskie dzienniki zdominowała informacja (60% gatunków „Faktu”; 50% gatunków „Dziennika Gazety Prawnej”). Wskazuje to na typowo deskryptywne podejście do opisywanego tematu, nastawione jedynie na realizację funkcji informacyjnej. W przypadku „Gazety Wyborczej” oraz „Rzeczpospolitej” zauważalna jest natomiast swoista przeciwwaga między treściami o charakterze czysto publicystycznym oraz informacyjnym. Dla przykładu, „Gazeta Wyborcza” korzystała w 22% z felietonu oraz w 30% z informacji. W przypadku rozbudowanych narracji, które znajdują stałą kontynuację na łamach – są niejako celebrowane w poszczególnych kolumnach – w tytułach ogólnoinformacyjnych dąży się zatem do skrótowości („Fakt”) lub zbalansowanego opisu („Gazeta Wyborcza”).

Ciekawie prezentuje się perspektywa przestrzenna publikowanych materiałów. Po pierwsze, praktycznie w ogóle nie oparła się ona na naszym kraju,

⁶ Jak podkreśla M. Ślowska, gatunki „powiadają o faktach, ale także je interpretują i komentują”. Vide M. Ślowska, *Formy dialogu w gatunkach prasowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014, s. 25.

Wykres 155. Polska – perspektywa przestrzenna materiałów

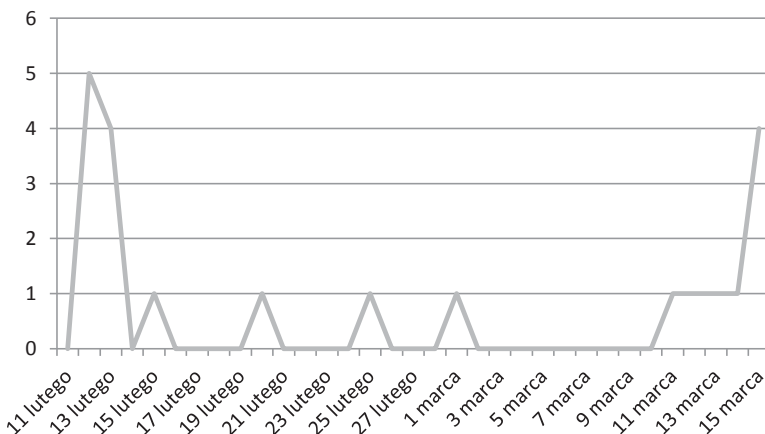
tymczasem wątki związane z Europą uzyskały zaledwie 1-procentowy udział w całości tematyki. Opisywany przez polskie media papieskie teatr ustąpienia oraz następującej po nim elekcji umiejscowiono wyłącznie w przestrzeni życia Kościoła (92%), w nielicznych przypadkach odwołując się też do samego Kościoła w Rzymie. Brak polonocentryzmu zdaje się potwierdzać generalną optykę papieskiego ustąpienia, jako „abdykacji”, odejścia władcy konkretnego terytorium.

4

Ustąpienie papieża na łamach rosyjskiej prasy

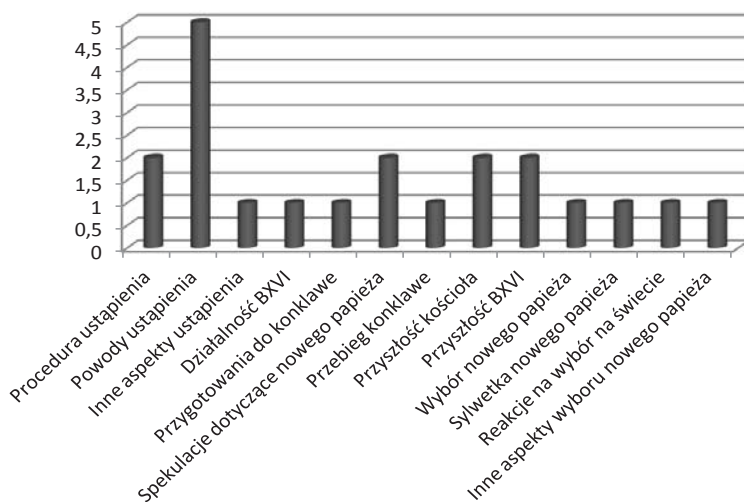
■ „Rossijskaja Gazieta”

Temat ustąpienia papieża Benedykta XVI i wyboru kolejnego okazał się mało popularny dla „Rossijskiej Gaziety”. W całym badanym okresie poświęcono mu 21 publikacji, przy czym najwięcej, bo aż 5, ukazało się 12 lutego, 4 kolejne pojawiły się następnego dnia. Również 4 teksty opublikowano 15 marca, czyli już po wyborze nowego papieża. W pozostałych dniach publikowano sporadycznie po jednym tekście. Można więc stwierdzić, że graniczne daty badania, czyli dzień ogłoszenia zamiaru ustąpienia przez Benedykta XVI oraz dzień następujący po wyborze Franciszka, to czas, kiedy szczególnie interesowano się omawianymi kwestiami. Podwyższonego zainteresowania nie wywołał natomiast sam akt rezygnacji i wydarzenia z nim związane.

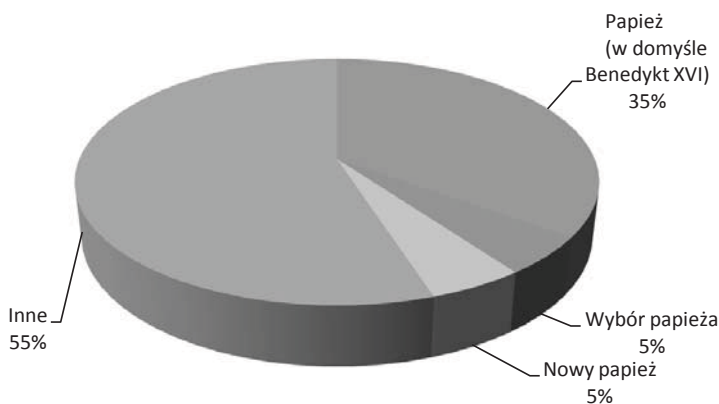
Wykres 156. „Rossijskaja Gazieta” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

Tematyka materiałów poświęconych odejściu papieża okazała się dość zróżnicowana. Największym zainteresowaniem dziennikarzy i publicystów „RG” cieszyły się jednak powody, dla których Benedykt XVI zdecydował się na skrócenie swojego urzędowania. Oprócz przyczyn podawanych przez samego papieża, zastanawiano się również nad innymi powodami odejścia, w tym związanymi z kondycją Kościoła jako takiego oraz licznymi aferami pedofilskimi i korupcyjnymi wśród księży. Po dwa teksty poświęcono zagadnieniom procedury ustąpienia, ewentualnym następcom papieża, przyszłości Kościoła, a także samego Benedykta XVI.

Wykres 157. „Rossijskaja Gazieta” – tematyka materiałów

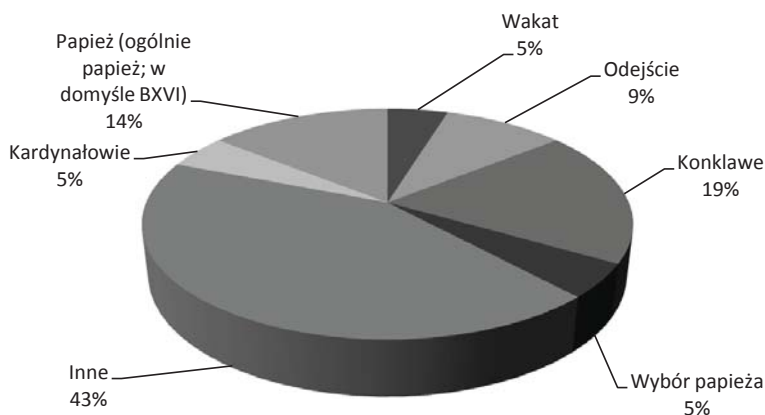
Zróżnicowane okazały się także słowa kluczowe w nagłówkach poszczególnych publikacji. Aż 55% z nich nie zawierało żadnej z przewidzianych przez autorów badania kategorii. Najczęściej pojawiało się odniesienie do papieża

Wykres 158. „Rossijskaja Gazieta” – słowa kluczowe w nagłówkach

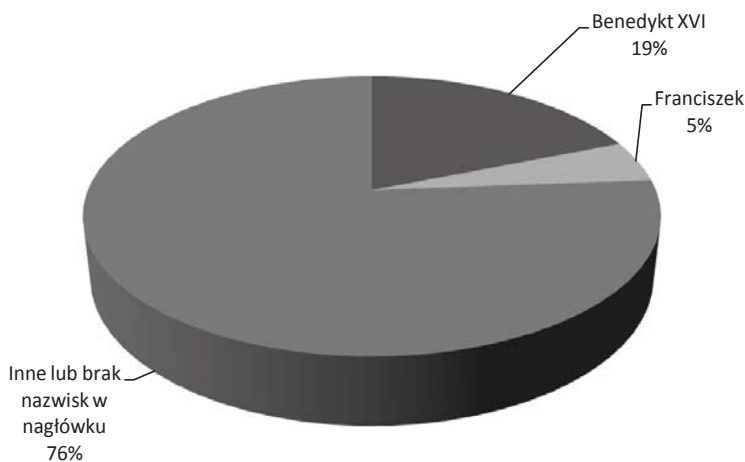
jako instytucji lub ustępującego papieża Benedykta XVI, odwoływano się też do nowego papieża lub jego wyboru.

Nieco bardziej zróżnicowane pod względem używania słów kluczowych dla analizowanej tematyki okazały się lidy. Znow najpopularniejsze było odniesienie do papieża jako takiego, często nawiązywano również do konklawe, wspomniano odejście papieża, używano takich określeń jak „wybór papieża”, „kardynałowie”, a nawet „wakat”.

Wykres 159. „Rossijskaja Gazieta” – słowa kluczowe w lidach

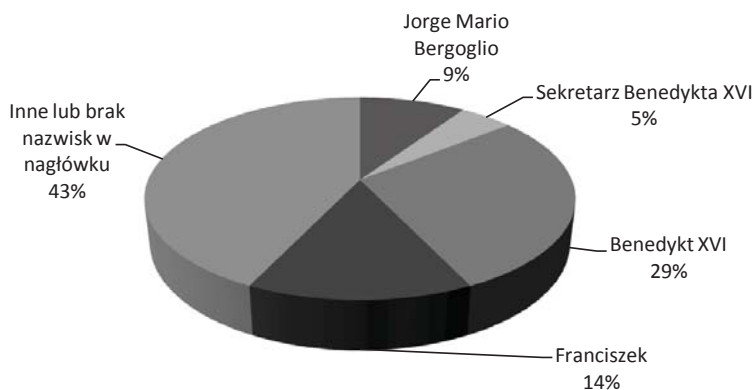
Sądząc po nagłówkach, publikacje „Rossijskoj Gaziety” w zdecydowanej większości traktowały omawianą problematykę bezosobowo. Najczęściej nie pojawiało się w nich bowiem żadne nazwisko bohaterów przedstawianych zdarzeń. Tam, gdzie wspomniano jakąś osobę, był nią zazwyczaj ustępujący papież Benedykt XVI, w jednym przypadku wspomniano nowego papieża Franciszka.

Wykres 160. „Rossijskaja Gazieta” – osoby w nagłówkach

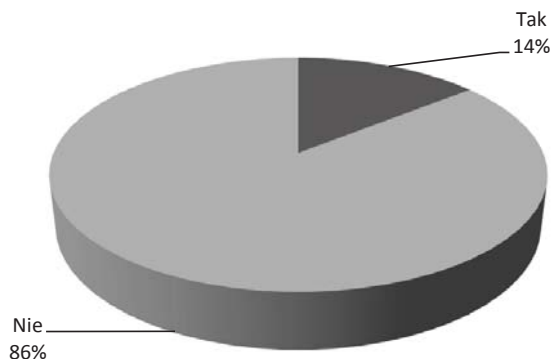
Również w lidach nie zawsze odnoszono się do konkretnych osób, będących głównymi bohaterami omawianych wydarzeń. Najczęściej wspomniano papieża Benedykta XVI, jego sekretarza, Jorge Mario Bergoglio jako kandydata na tron papieski oraz, już po wyborze, papieża Franciszka.

Na podstawie analizy słów kluczowych w lidach i nagłówkach oraz postaci w nich wspomnianych można stwierdzić, że szczególną uwagę poświęcono samej procedurze ustąpienia oraz Benedyktowi XVI, mniej skupiając się na wyborze nowego papieża, czy procedurom z tym związanym. Potwierdza to również czas pojawiania się publikacji, których najwięcej ukazało się tuż po ogłoszeniu przez Benedykta XVI zamiaru ustąpienia z urzędu.

Wykres 161. „Rossijskaja Gazieta” – osoby w lidach

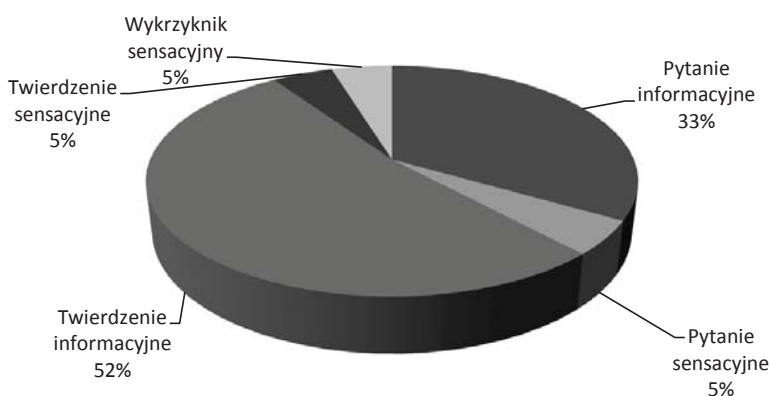
Publikacje „Rossijskoj Gaziety” trudno uznać za bardzo merytoryczne. Zaledwie w trzech z nich odnajdujemy bezpośrednie odniesienie do procedur przewidzianych prawem kanonicznym. Były to teksty związane z odejściem Benedykta XVI, które opublikowano pod wspólnym, dość prowokacyjnym tytułem *Papież porzuca swój tron*. W pozostałych materiałach nie odnaleziono

Wykres 162. „Rossijskaja Gazieta” – odniesienie do procedury

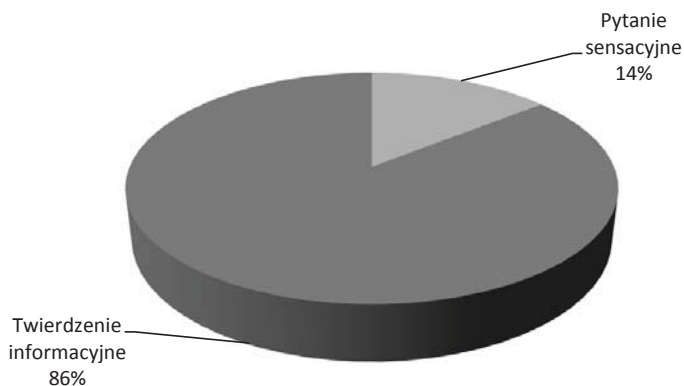
choćby nawiązania do obowiązujących procedur, a rozważania skupiały się raczej na spekulacjach i zdroworozsądkowych domysłach. Podejmowano wątek samego ustąpienia, jak i sposobu powoływania nowego papieża, czy też możliwej przyszłości odchodzącego ze stanowiska Josepha Ratzingera.

Wnioskując o wydźwięku publikowanych w „Rossijskij Gazieta” materiałów wyłącznie na podstawie ich nagłówków, można stwierdzić, że w większości przypadków zachowano neutralność (85%), a wydźwięk sensacyjny (w postaci pytania, stwierdzenia lub wykrzyknika sensacyjnego) wyniósł 15%. Są to teksty dotyczące przygotowań do wyboru nowego papieża (*Lobby antypapieskie*), samej procedury głosowania (*Wszyscy wyjsć!*) oraz przyszłości Josepha Ratzingera (*Przejsie do historii*).

Wykres 163. „Rossijskaja Gazieta” – wydźwięk nagłówków

Kwestia neutralności tekstów prezentuje się podobnie w ich lidach. Ponad 85% z nich zostało napisane w formie neutralnego twierdzenia informacyjnego, a niespełna 15% to pytania sensacyjne. W tekstach na temat przejścia do historii

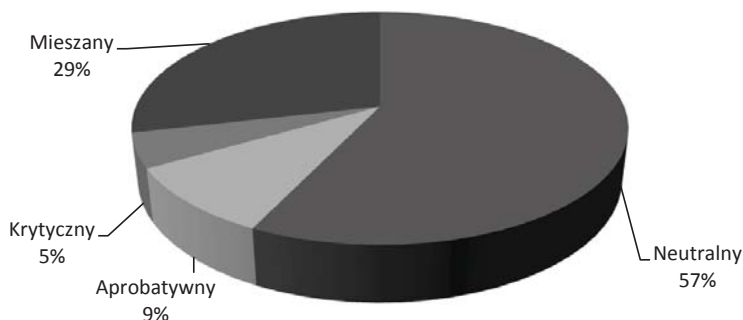

Wykres 164. „Rossijskaja Gazieta” – wydźwięk lidów

papieża Ratzingera oraz w spekulacjach dotyczących wyboru nowego papieża sensacyjność była sygnalizowana już w nagłówkach.

Tendencję do neutralnego prezentowania kwestii związanych ze zmianą papieża potwierdza analiza całych tekstów zamieszczonych w „Rossijskiej Gaziecie”. Ponad połowa z nich charakteryzuje się wydźwiękiem neutralnym, kolejne 28% to publikacje, gdzie co prawda pojawia się element oceny, jest on jednak równoważony przez opinię alternatywną, określono je więc jako teksty o wydźwięku mieszanym (lub trudnym do ustalenia). Niespełna 5% materiałów charakteryzowało się jednoznacznie krytycznym wydźwiękiem, był to tekst dotyczący antypapieskiego lobby w Watykanie. Natomiast aprobatywny wydźwięk odnotowano w jednym materiale na temat rezygnacji Benedykta XVI oraz spekulacji na temat możliwości spotkania nowego papieża z przedstawicielami Kościoła prawosławnego.

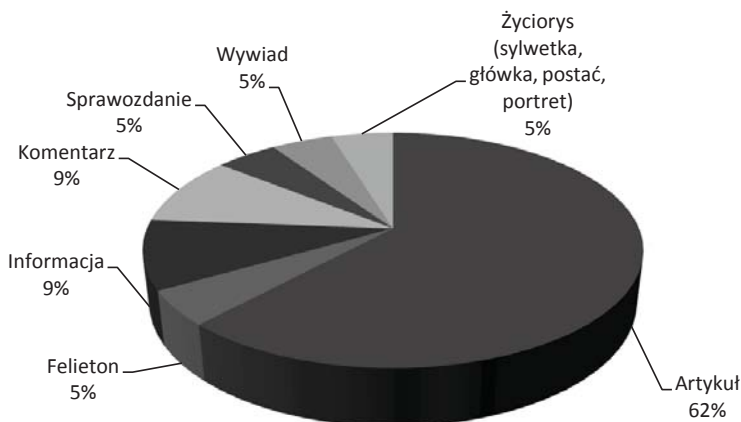
Podsumowując, „Rossijskaja Gazieta” prezentowała wydarzenia związane ze zmianą papieża w sposób przeważająco neutralny, pozbawiony oceny i sensacyjności.

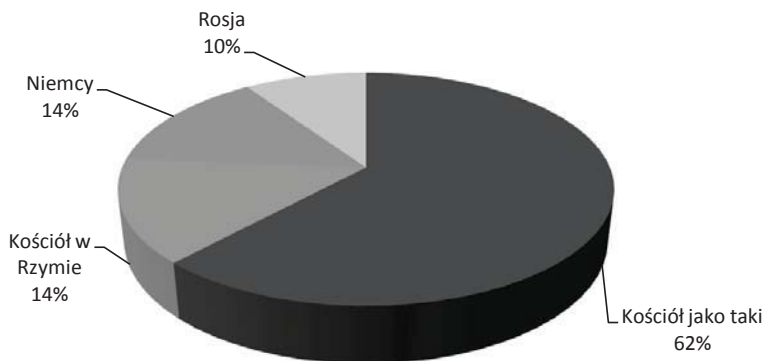
Wykres 165. „Rossijskaja Gazieta” – wydźwięk materiałów

Pod względem gatunkowym publikacje „Rossijskiej Gaziety” nie były szczególnie zróżnicowane. Przeważającą większość z nich stanowił artykuł, po dwa teksty opublikowano w formie informacji prostej i komentarza. Pozostałe gatunki, takie jak sprawozdanie, felieton, wywiad i zyciorys, były reprezentowane przez pojedyncze teksty.

Publikacje były przedstawiane zazwyczaj w szerokim kontekście Kościoła jako takiego, bez odniesienia do konkretnych krajów. Popularna okazała się również perspektywa Kościoła w Rzymie i Niemczech. Dwa teksty osadzono w kontekście rosyjskim, dotyczyły one ewentualnych konsekwencji wyboru nowego papieża dla relacji między Kościołem rzymskokatolickim a Kościołem prawosławnym.

Wykres 166. „Rossijskaja Gazieta” – zróżnicowanie gatunkowe

Wykres 167. „Rossijskaja Gazieta” – perspektywa przestrzenna publikacji

Wśród nagłówków „Rossijskiej Gaziety” zainteresowanie wzbudzał już tytuł pierwszej publikacji: *Papież porzuca swój tron*. Nie dość, że było to bezpośrednie odniesienie do pewnych atrybutów władcy absolutnego, to jeszcze w dość kontrowersyjny sposób określało jego decyzję jako „porzucenie”, które można interpretować jako czyn niegodny, ale również desperacki, bo przecież „tronu” jako jednego z symboli władzy nie porzuca się tak po prostu.

Szukając odpowiedzi na pytanie o powody rezygnacji Benedykta XVI, w nagłówku jednej z publikacji odnajduje się stwierdzenie *Starość go skruszyła*. Była to próba wyjaśnienia zaskakującej decyzji w najprostszy z możliwych sposobów, czyli brakiem sił związanym z podeszłym wiekiem papieża. To również swego rodzaju obnażenie słabości starszego człowieka, który najzwyczajniej nie dawał już rady sprostać postawionym przed nim obowiązkom. W tekście pojawiało

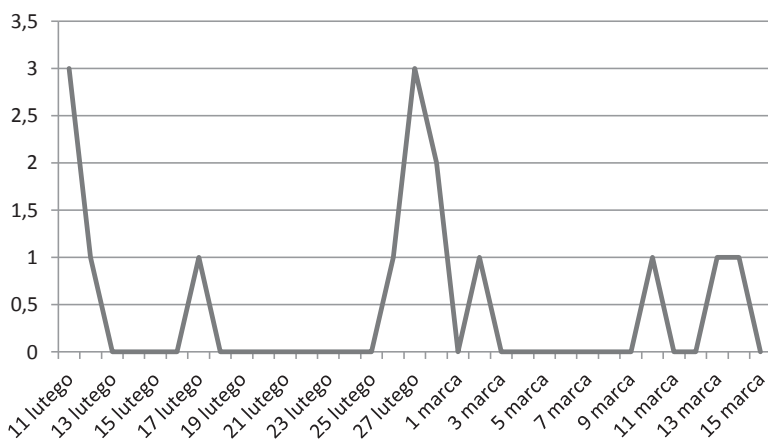
się także nawiązanie do jego poprzednika, który mimo widocznej niemocy pozostał na stanowisku do końca, zatem starość nie dała rady go skruszyć.

„Rossijskaja Gazieta” zastanawiała się także nad przyszłością Benedykta XVI, próbując znaleźć odpowiedź na pytanie *Czy Benedykt XVI zostanie pozbawiony imienia?* Jest to swego rodzaju sugestia, że podjęta przez papieża decyzja pociąga za sobą bardzo poważne konsekwencje, graniczące z pozbawieniem tak istotnej części tożsamości człowieka, jaką jest jego imię. Oczywiście, dalsza część tekstu nie odnosiła się tylko do kwestii tego, jak będzie nazywał się dotychczasowy papież, ale też do innych aspektów jego przyszłości. Samo określenie „pozbawić imienia” w tym kontekście brzmi jednak jako swego rodzaju kara za podjętą decyzję, przyjmuje również pewną funkcję teologiczną w katolicyzmie¹.

Nawiązaniem do wzajemnych relacji katolicyzmu i prawosławia jest tytuł *Czy spotkanie jest możliwe?* Przede wszystkim, jest to pytanie o możliwość spotkania nowego papieża Franciszka z prawosławnym patriarchą, ale w szerszym kontekście jest to także pytanie o możliwość spotkania i dialogu dwóch wielkich odłamów chrześcijaństwa, a więc pytanie o swego rodzaju „nowe otwarcie” we wzajemnych relacjach.

■ „Komsomolska Prawda”

Największy rosyjski tabloid poświęcił zagadnieniom związanym z ustąpieniem papieża Benedykta XVI i wyborem nowego 15 publikacji. Najwięcej, bo trzy publikacje ukazały się tuż po ogłoszeniu przez papieża zamiaru rezygnacji z pełnionej funkcji oraz, zaskakująco 27 lutego, kiedy również w trzech tekstach

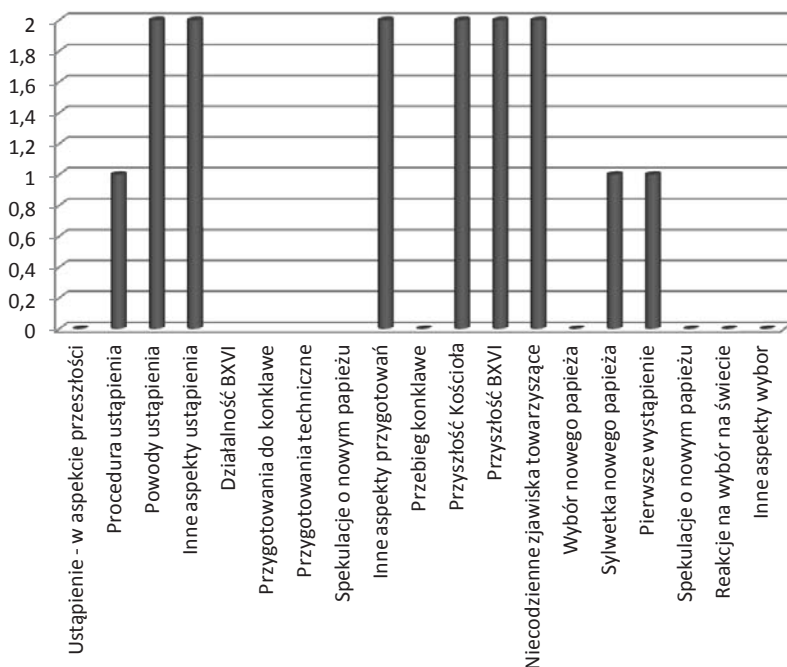

Wykres 168. „Komsomolska Prawda” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

1 *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallotinum, Poznań 2002, nr 2156–2159.

zastanawiano się nad przyszłością papieża i Kościoła. Kolejnego dnia ukazały się dwa teksty, natomiast w pozostałych dniach sporadycznie publikowano po jednym materiale związanym z omawianą tematyką.

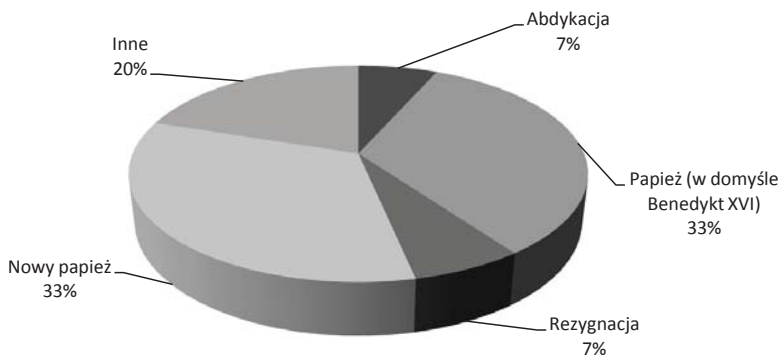
Szczególne zainteresowanie „Komsomolskiej Prawdy” wzbudziły ewentualne następstwa wydarzeń związanych z ustąpieniem papieża – po dwie publikacje poświęcono przyszłości Kościoła oraz samego Josepha Ratzingera. Również po dwa teksty opublikowano na temat powodów ustąpienia i jego okoliczności, przygotowań do konklawe oraz niecodziennych zjawisk towarzyszących tym wydarzeniom. Nowemu papieżowi poświęcono w sumie dwa teksty.

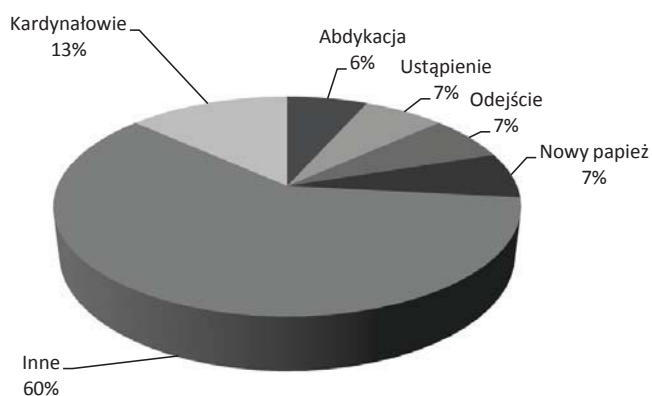
Wykres 169. „Komsomolska Prawda” – tematyka publikacji

W nagłówkach „Komsomolskiej Prawdy” odnoszono się przede wszystkim do samych papieży, trzecia część dotyczyła więc ustępującego papieża, identyczną liczbę nagłówków poświęcono nowemu (niekoniecznie skonkretyzowanemu) papieżowi. Chętnie posługiwano się również sformułowaniami „abdykacja” oraz „rezygnacja”.

W lidach większość słów kluczowych nie odnosiła się do sformułowań przewidzianych przez badaczy. Piąta część słów kluczowych dotyczyła rezygnacji Benedykta XVI z zajmowanego stanowiska, co nazywano „abdykacją”, „ustąpieniem” lub „odejściem”. Stosunkowo często używano sformułowania „kardynałowie”, odnoszono się także do „nowego papieża”.

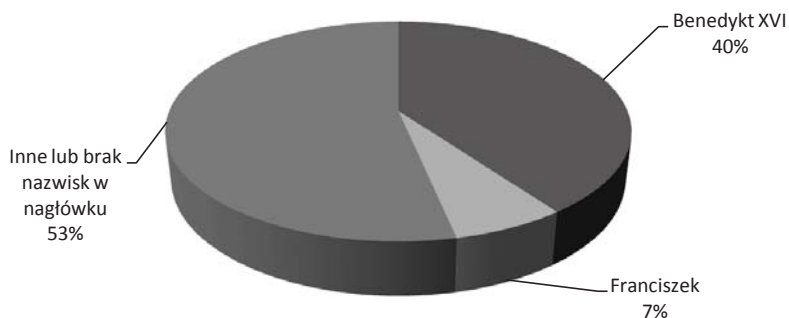

Wykres 170. „Komsomolska Prawda” – słowa kluczowe w nagłówkach

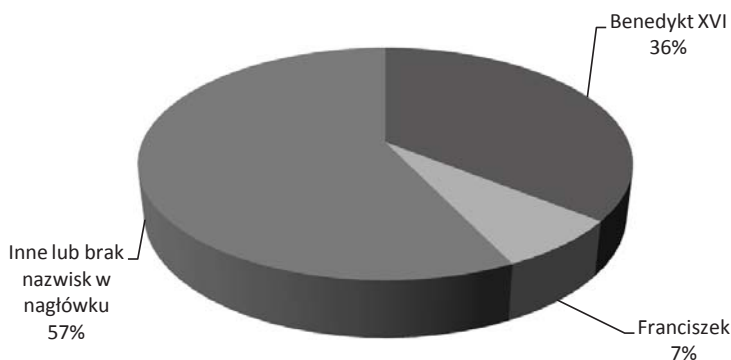
Wykres 171. „Komsomolska Prawda” – słowa kluczowe w lidach

Publikacje, których nagłówki nawiązywały bezpośrednio do osób, stanowiły niespełną połowę wszystkich tekstów na temat zmiany papieża w „Komsomolskiej Prawdzie”. Osobą, którą wspomniano najczęściej, był ustępujący papież Benedykt XVI, jednak pojawił się również nagłówek nawiązujący do nowego papieża Franciszka. W pozostałych nie wspomniano nazwisk.

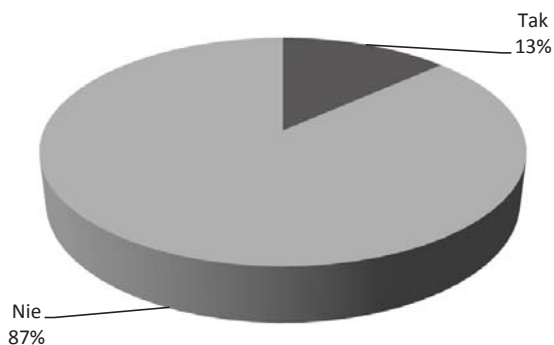
Wykres 172. „Komsomolska Prawda” – osoby w nagłówkach

Identycznie, jak w nagłówkach, kwestia wspominania nazwisk prezentowała się w lidach publikacji. Większość z nich nie nawiązywała bezpośrednio do żadnych osób, a tam, gdzie miało to miejsce, był to papież Benedykt XVI lub, w jednym przypadku, Franciszek.

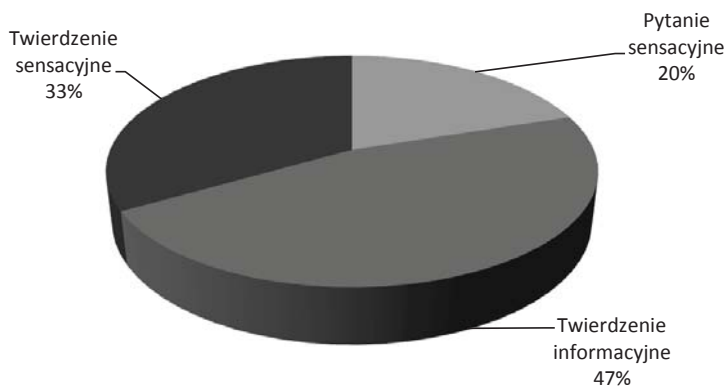
Wykres 173. „Komsomolska Prawda” – osoby w lidach

Spośród 15 opublikowanych w „Komsomolskiej Prawdzie” tekstów na temat odejścia papieża Benedykta XVI i wyboru nowego papieża, tylko dwa odniosły się – dodatkowo merytorycznie – do procedur przewidzianych prawem kanonicznym. Dotyczyły rezygnacji Benedykta XVI z funkcji, przy czym jeden z nich już w nagłówku sugerował, że: *Nie ma w tym nic dziwnego*. Drugi z tekstów tylko w połowie dotyczył kwestii proceduralnych, druga jego część poświęcona została spekulacjom, czy za rządów nowego papieża nastąpi koniec świata.

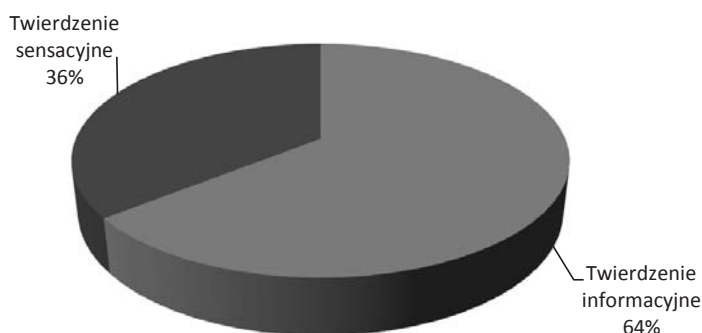
Wykres 174. „Komsomolska Prawda” – merytoryczność tekstów

Nagłówki materiałów w „Komsomolskiej Prawdzie” charakteryzowały się sensacyjnością, przy czym najczęściej były formułowane w formie twierdzenia o sensacyjnym wydźwięku. Rzadziej stosowano pytanie sensacyjne. Neutralny wydźwięk był charakterystyczny dla mniej niż połowy analizowanych nagłówków.

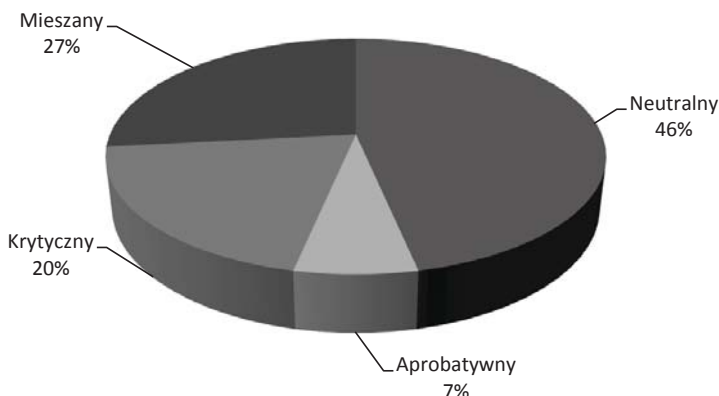
Wykres 175. „Komsomolska Pravda” – wydzwięku na podstawie nagłówków

Nieco bardziej wyważone pod względem wydzwięku okazały się lidy w „Komsomolskiej Prawdzie”. Wszystkie również zostały sformułowane jako twierdzenia, nie zaobserwowano pytań ani wykrzykników.

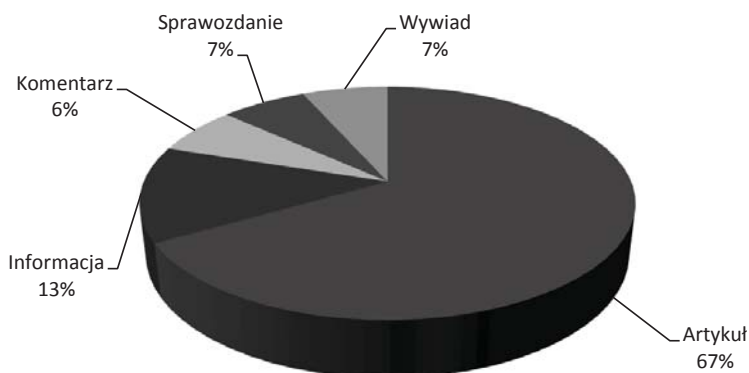
Wykres 176. „Komsomolska Pravda” – wydzwięku na podstawie lidy

Zdecydowanie nacechowany emocjonalnie wydzwięku stwierdzono w niespełna 27% publikacji „Komsomolskiej Prawdy”. Pozostałe teksty to w większości publikacje neutralne lub mieszane. Pozytywnym wydzwiękiem charakteryzował się tekst na temat tego, że nowy papież zrezygnował z limuzyny i sam zapłacił swój rachunek w hotelu. Natomiast z negatywną oceną spotkały się ostatnie dni posługi Benedykta XVI, spekulacje, że nowym papieżem może zostać „brudny kardynał” oraz doniesienia, że Rockefellerowie i Rothschildowie są przeciwko papieżowi (Benedyktowi XVI). Podsumowując, emocjonalna ocena czy też sensacyjny charakter zapowiadany w większości nagłówków tabloidu nie znajdował odzwierciedlenia w tekstach, które okazały się mniej sensacyjne, niż wskazywałyby ich tytuły.

Wykres 177. „Komsomolska Prawda” – wydźwięk całości

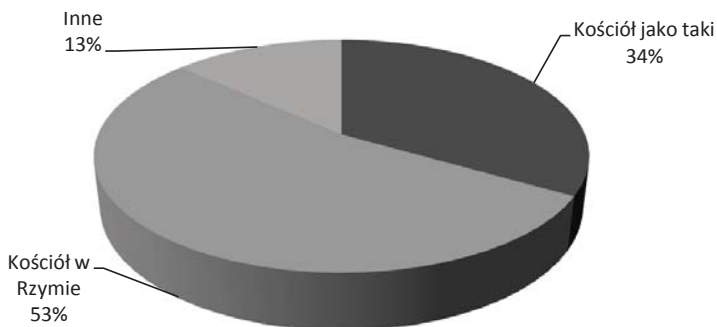
Najchętniej stosowaną formą gatunkową w „Komsomolskiej Prawdzie” okazał się artykuł. W postaci informacji prostej opublikowano dwa teksty na temat zmiany papieża, po jednym w formie komentarza, sprawozdania oraz wywiadu, który przeprowadzono na temat okoliczności ustąpienia papieża z religioznawcą.

Wykres 178. „Komsomolska Prawda” – gatunek publikacji

W „Komsomolskiej Prawdzie” perspektywa przestrzenna prezentowania wydarzeń związanych ze zmianą papieża to przede wszystkim Kościół w Rzymie i wydarzenia mające miejsce w samym Watykanie. Katolicka perspektywa była charakterystyczna dla jednej trzeciej publikacji, nie stwierdzono jednak nawiązań do żadnego konkretnego kraju.

Nagłówki „Komsomolskiej Prawdy” w dużej mierze sugerowały niecodzienność lub nawet nadprzyrodzoność wydarzeń związanych z decyzją Benedykta XVI, o której zresztą pisano, że: *Papież zrezygnował z tronu*, czyli nieco mniej dramatycznie niż w „Rossijskoj Gazietie”, gdzie tron został „porzucony”. Gazeta

Wykres 179. „Komsomolska Prawda” – perspektywa przestrzenna materiałów

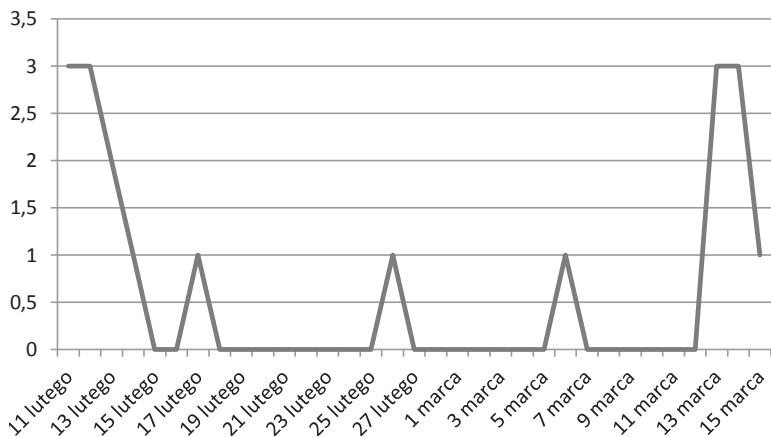
wykazała się nawet pewnego rodzaju zrozumieniem, stwierdzając w nagłówku kolejnej publikacji, że: *Nie ma w tym nic dziwnego.*

Motyw nadprzyrodzony pojawiał się jednak w nagłówku: *W dniu abdykacji papieża w Zbór Świętego Piotra uderzył piorun.* Nie ma tu jeszcze bezpośredniej sugestii, że zjawiska były powiązane, jednak asocjacja jest oczywista. Sugestia pojawiła się w publikacji zatytułowanej *Papież odchodzi. Czy za czasów nowego nastąpi koniec świata?* Analizowano tu przepowiednie, które mówią o tym, że za czasów następcy Benedykta XVI ma nastąpić apokalipsa. Natomiast zmierzch samego katolicyzmu zapowiadała publikacja zatytułowana: *Czy nowy papież będzie ostatnim w historii?*, przy czym nie chodziło o starodawne prorocтва, ale raczej o kondycję Kościoła katolickiego, który według autorów zmierza ku samozagładzie. Oprócz nawiązań do starożytnych prorocत्व w „Komsomolskiej Prawdzie” pojawiał się również wątek fantastyczny – jeden z tekstów zatytułowano bowiem twierdzeniem: *Papieża przegonili kosmici.*

■ „Izwestija”

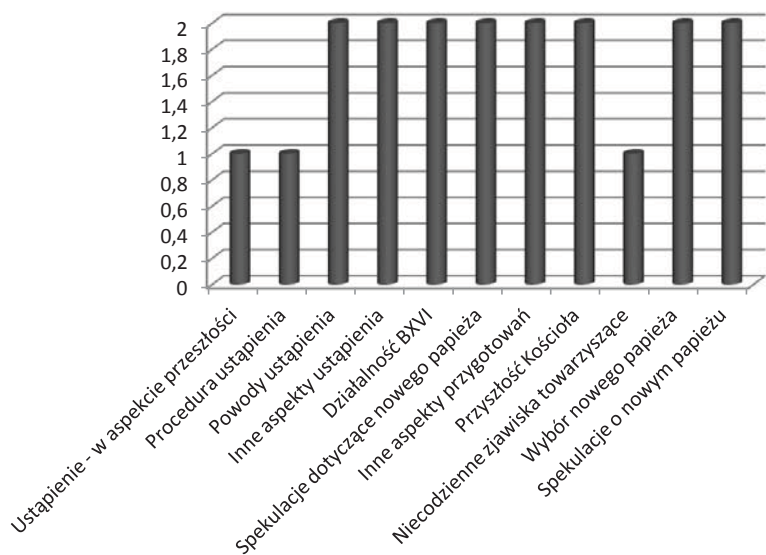
W dzienniku „Izwestija” ukazało się 19 tekstów na temat odejścia papieża. Najwięcej pojawiło się ich bezpośrednio po ogłoszeniu przez Benedykta XVI odejścia ze stanowiska w dniach 11–14 lutego opublikowano dziewięć materiałów. Nieco mniejszym zainteresowaniem cieszył się wybór nowego papieża, a więc wydarzenia w okresie od 13 do 15 marca, którym poświęcono siedem tekstów. Pozostałe publikacje pojawiały się pojedynczo, można zatem powiedzieć, że zainteresowanie „Izwestij” było raczej incydentalne.

W „Izwestijach” największą uwagę poświęcono różnym aspektom ustąpienia papieża Benedykta XVI, na temat których opublikowano trzecią część materiałów. Nowemu papieżowi poświęcono cztery publikacje, pozostałe tematy okazały się poboczne, pojawiły się oczywiście teksty na temat przygotowań do

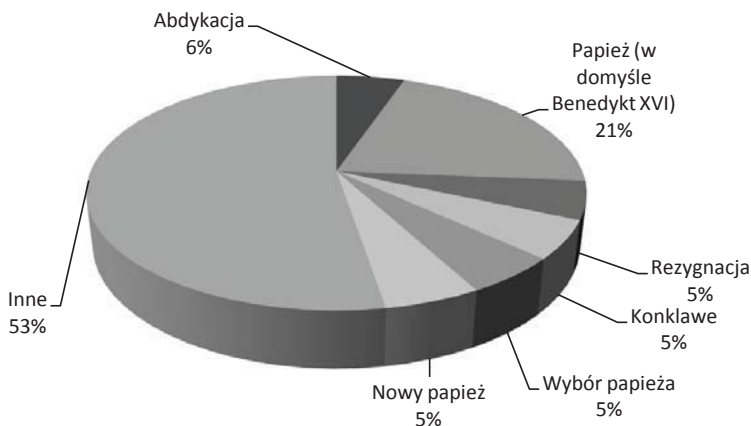
Wykres 180. „Izwestija” – liczba materiałów w poszczególnych dniach

konklawe, przyszłości Kościoła, spekulowano również, kto zostanie wybrany na papieża. Szczególnie interesowano się jednak odejściem Benedykta XVI, o czym świadczy fakt, że najwięcej tekstów ukazało się zaraz po ogłoszeniu przez niego decyzji o odejściu.

Wykres 181. „Izwestija” – tematyka materiałów

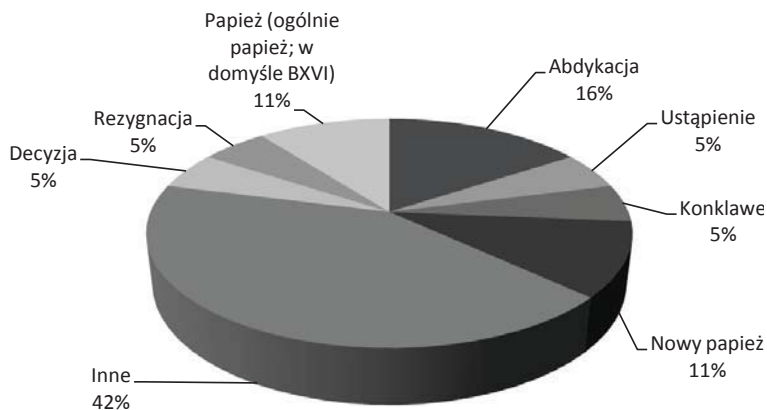
Jedynym słowem kluczowym, pojawiającym się w nagłówkach „Izwestij” jest określenie nawiązujące do papieża Benedykta XVI. Pozostałe pojawiają się w podobnej częstotliwości, odnosząc się do „abdykacji”, „rezygnacji”, „konklawe”,

Wykres 182. „Izwiestija” – słowa kluczowe w nagłówkach

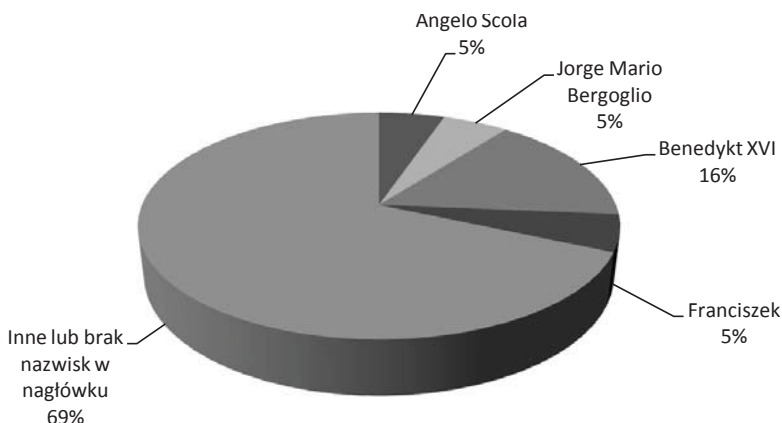
„wyboru papieża” i wreszcie „nowego papieża”. Większość nagłówków nie zawierała żadnego z określeń branych pod uwagę w badaniu.

W lidach tendencja do stosowania słów kluczowych zmieniła się na korzyść „nowego papieża”, któremu poświęcono tyle samo uwagi, co staremu „papieżowi”. Należy jednak zauważyć, że znacznie częściej pojawiały się określenia związane z odejściem Benedykta XVI – prawie jedna trzecia lidów charakteryzowała się obecnością słów kluczowych takich, jak „abdykacja”, „ustąpienie”, „decyzja” czy „rezygnacja”.

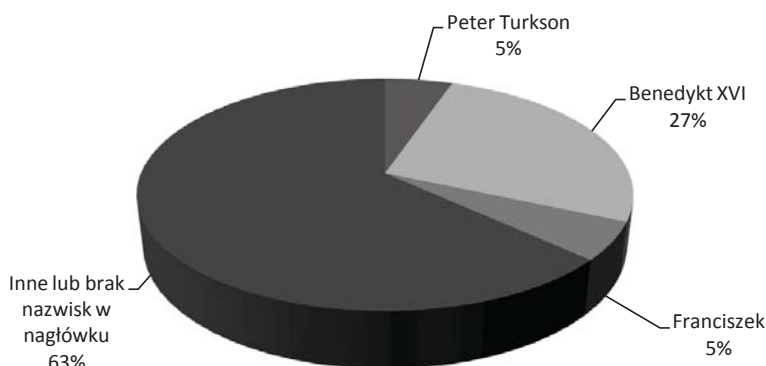
Wykres 183. „Izwiestija” – słowa kluczowe w lidach

Nagłówki „Izwiestij” to w większości komunikaty nienawiązujące bezpośrednio do nazwisk bohaterów wydarzeń. Tam, gdzie takie nawiązanie miało miejsce, odnosiło się najczęściej do Benedykta XVI. Pojedyncze nagłówki zawierały nazwiska Angelo Scoli, Jorge Mario Bergoglio oraz nawiązanie do wybranego już papieża Franciszka.

Wykres 184. „Izwestija” – osoby w nagłówkach

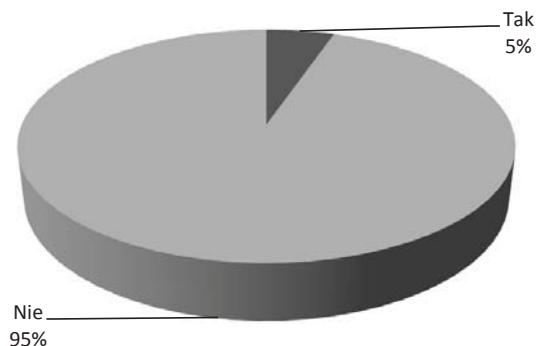
Również w większości lidów nie pojawiło się bezpośrednie wspomnienie osób biorących udział w opisywanych wydarzeniach związanych ze zmianą papieża. Tam, gdzie to miało miejsce, bohaterem lidów najczęściej (więcej niż w czwartej części publikacji) okazał się papież Benedykt XVI. W pojedynczych lidach wspomniano Franciszka oraz kard. Petera Turksona.

Wykres 185. „Izwestija” – osoby w lidach

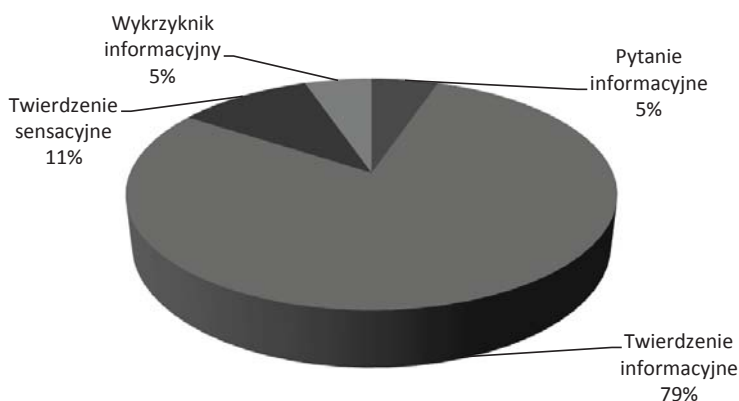
Spośród 19 publikacji na temat zmiany na stanowisku papieża, jakie ukazały się w „Izwestijach”, tylko w jednej odnaleziono bezpośrednie nawiązanie do procedur przewidzianych dokumentami kościelnymi. Była to publikacja z końca lutego pod tytułem *Papież spieszy się, aby zobaczyć swojego następcę*, dotycząca działalności papieża Benedykta XVI w czasie przygotowań do konklawe.

Nagłówki „Izwestij” w niemal trzech czwartych były neutralne. Zdecydowaną większość stanowiły tu twierdzenia informacyjne, jeden nagłówek przybrał

Wykres 186. „Izwestija” – merytoryczność materiałów

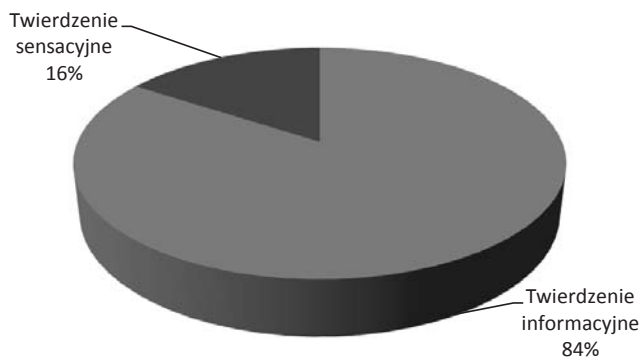
formę pytania informacyjnego. Sensacyjnie zatytułowano trzy publikacje, w których informowano, że: *Watykan oniemiał z powodu decyzji papieża* oraz spekulowano na temat przyszłej działalności Franciszka, sugerując *Pontyfikat z niespodziankami*. Pojawił się też nagłówek w formie sensacyjnego wykrzyknika – *Franciszku, odnow mój dom!*

Wykres 187. „Izwestija” – wydźwięk na podstawie nagłówków

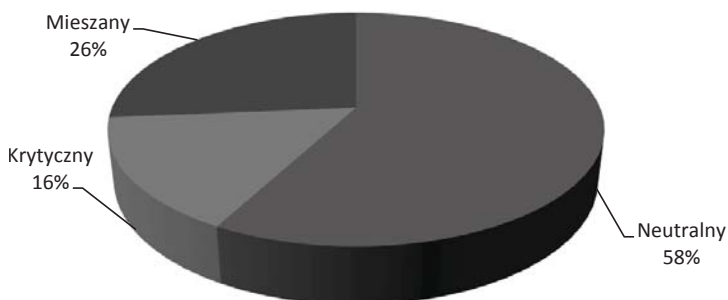
Lidy „Izwestij” okazały się w identycznym stopniu neutralne, jak zamieszczone w gazecie nagłówki. Twierdzenie sensacyjne pojawiło się w lidach trzech publikacji, rozpoczynając publikację na temat powodów ustąpienia papieża Benedykta XVI oraz dwa teksty dotyczące przygotowań do konklawe.

Po przeanalizowaniu całości materiałów dotyczących badanych zagadnień w „Izwestijach”, uzyskano idealne potwierdzenie zauważonej wcześniej tendencji. Materiały o jednoznacznym nacechowaniu emocjonalnym stanowią 16% wszystkich opublikowanych tekstów. Wydźwięk krytyczny, bo tylko o takim tu mowa, zaobserwowano w dwóch tekstach na temat ustąpienia papieża oraz w jednym dotyczącym przyszłości Kościoła.

Wykres 188. „Izwestija” – wydźwięk na podstawie lidu

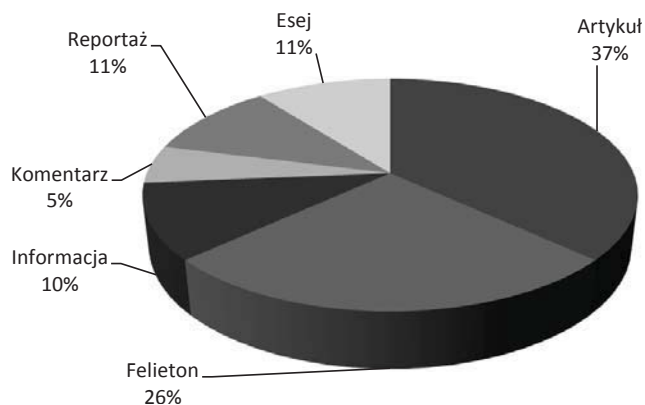
Choć na podstawie analizy nagłówków, lidów oraz samych tekstów otrzymano identyczne wyniki na temat emocjonalnego nacechowania tekstów w „Izwestijach”, nie oznacza to, że wydźwięk krytyczny czy sensacyjność dotyczyły zawsze tych samych publikacji. Okazało się bowiem, że brak neutralności przejawiał się w niemal połowie tekstów, jednak na różnym ich poziomie. Jedne były więc neutralne, choć zatytułowane sensacyjnie, inne opatrzone były sensacyjnym lidem, a jeszcze inne okazały się krytyczne w treści. Można jednak powiedzieć, że połowa materiałów okazała się neutralna na wszystkich poziomach analizy.

Wykres 189. „Izwestija” – wydźwięk materiałów

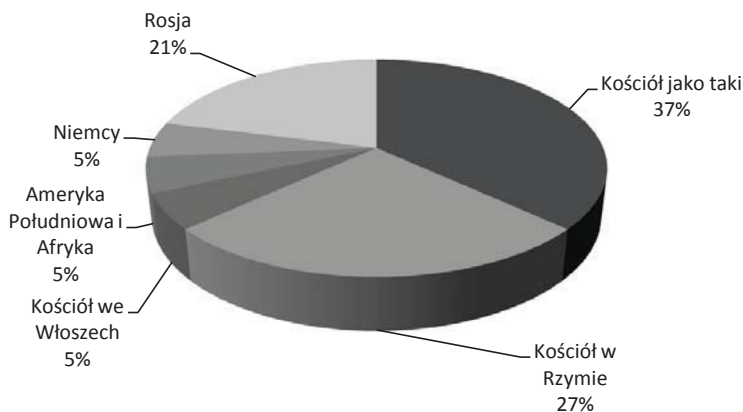
Pod względem formy gatunkowej materiały opublikowane w „Izwestijach” okazały się dość zróżnicowane. Najczęściej pojawiały się w formie artykułu, zamieszczono jednak również pięć felietonów. Informacja, esej i reportaż pojawiły się po dwa razy, umieszczono także jeden komentarz.

O zmianie papieża pisano w „Izwestijach” w różnych kontekstach przestrzennych. Najczęściej była to perspektywa Kościoła jako takiego oraz Kościoła w Rzymie, gazeta pokazywała jednak również omawiane wydarzenia w kontekście rosyjskim, co oznacza, że nie dystansowała się całkowicie do

Wykres 190. „Izwestija” – forma gatunkowa publikacji

zmiany głowy Kościoła rzymskokatolickiego jako kwestii zupełnie Rosji nie dotyczących. Po jednym tekście osadzono w kontekstach niemieckim, amerykańsko-afrykańskim i włoskim.

Wykres 191. „Izwestija” – kontekst przestrzenny publikacji

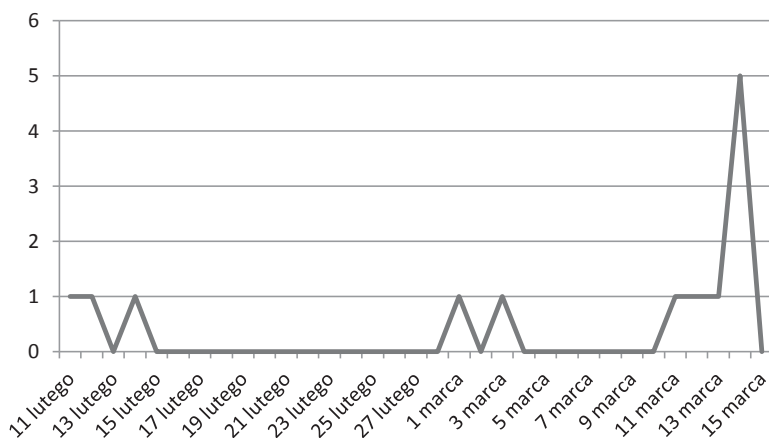
Nagłówki „Izwestij” okazały się dość oryginalne. Na szczególną uwagę zasługuje twierdzenie *Mozart teologii abdykuje*. Jest to zarówno nawiązanie do wysokich kompetencji teologicznych Josepha Ratzingera oraz germańskiego pochodzenia. Samo określenie „abdykuje” jest dowodem na postrzeganie papieża w kategorii monarchy czy innych reprezentantów władzy świeckiej. Abdykacji takiej publicyści wydają się oczekiwać również od rosyjskiego patriarchy z Kościoła prawosławnego, pisząc, że: *Papież patrzy z okna na prawosławnych*.

Sporym zainteresowaniem spotkało się również to, kto zostanie wybrany nowym papieżem, przy czym spekulacjom nadano pewien poziom sensacyjności, choćby przez publikację zatytułowaną *Bukmacherzy wybrali na papieża*

kandydata z Ghany. W sensacyjnym kontekście przedstawiono również sylwetkę nowo wybranego papieża, sugerując *Pontyfikat z niespodziankami*, oczekiwany na podstawie pierwszych zachowań Jorge Mario Bergoglio po wyborze.

■ „Moskowskij Komsomolec”

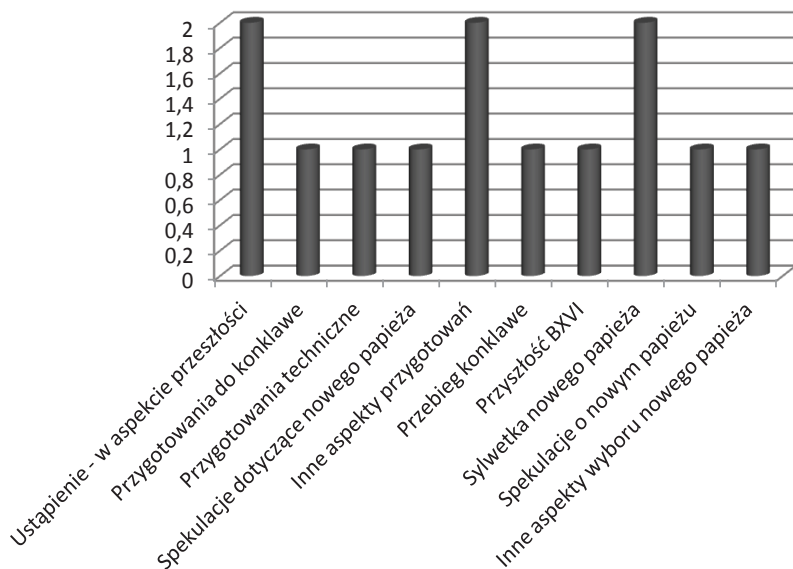
„Moskowskij Komsomolec” opublikował 13 materiałów związanych ze zmianą papieża. Na początku badanego okresu niemal codziennie ukazywał się jeden tekst, natomiast prawdziwa kumulacja nastąpiła w czasie wyboru nowego papieża, 14 marca ukazało się pięć publikacji. W żadnym innym dniu ich liczba nie przekroczyła jednego tekstu, co świadczy o sporadycznym zainteresowaniu gazety badanymi wydarzeniami.

Wykres 192. „Moskowskij Komsomolec” – liczba publikacji w poszczególnych dniach

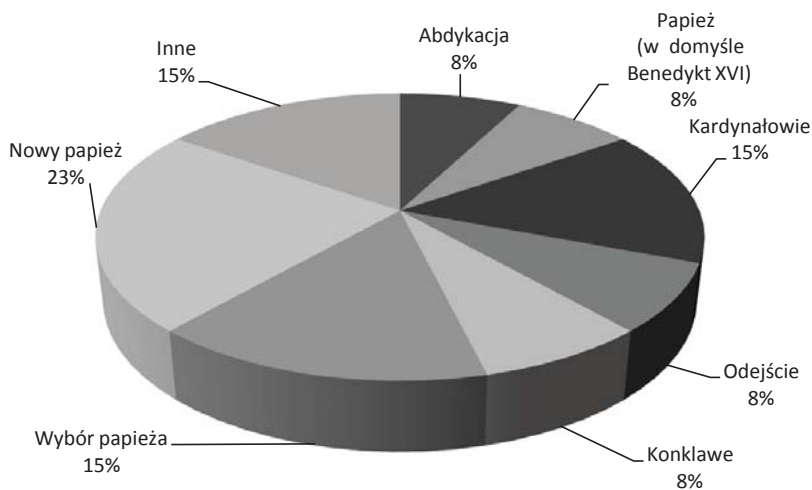
Wśród nielicznych publikacji dotyczących zmiany papieża nieco większe zainteresowanie poświęcono samemu ustąpieniu Benedykta XVI w kontekście odniesień do przeszłości, przygotowaniom do konklawe oraz sylwetce nowego papieża, publikując na ich temat po dwa materiały. Pojawiły się również teksty na temat działalności Kolegium Kardynałów w przygotowaniach do konklawe oraz technicznych aspektów tych działań, przebiegu konklawe, prawdopodobnej przyszłości Benedykta XVI, spekulacji na temat pontyfikatu Franciszka oraz okoliczności jego wyboru.

Słowa kluczowe używane w publikacjach „Moskowskiego Komsomolca” okazały się dość zróżnicowane, jednocześnie bezpośrednio korespondowały z tematyką najczęściej poruszaną w gazecie. Najczęściej pojawiało się sformułowanie „nowy papież”, które było charakterystyczne dla trzech publikacji. Po

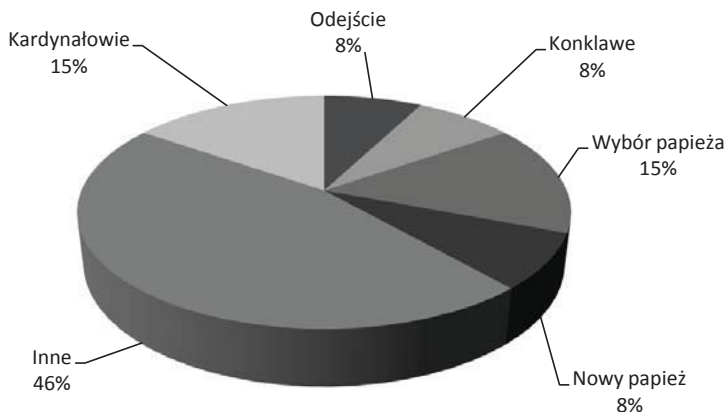
Wykres 193. „Moskowskij Komsomolec” – tematyka materiałów

dwa materiały zostały zatytułowane z użyciem określeń „wybór papieża” oraz „kardynałowie”. Pozostałe określenia, czyli „abdykacja”, „konklawe”, „odejście” oraz „papież” pojawiły się raz.

Wykres 194. „Moskowskij Komsomolec” – słowa kluczowe w nagłówkach

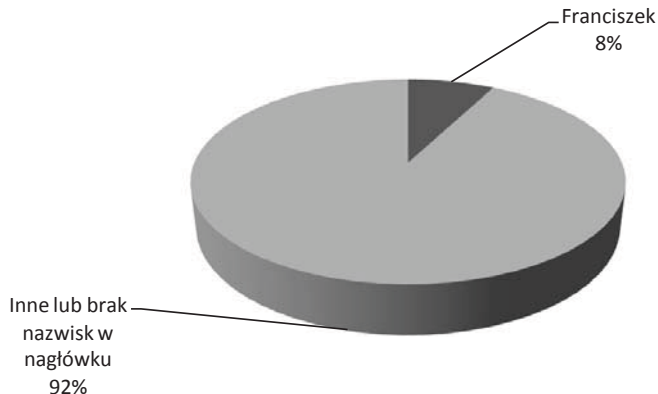
W lidach tendencja powtórzyła się w przypadku sformułowań „kardynałowie” oraz „wybór papieża”, które znowu pojawiły się po dwa razy. Pozostałe

Wykres 195. „Moskowskij Komsomolec” – słowa kluczowe w lidach

określenia pojawiły się raz, natomiast prawie połowa lidów nie zawierała sformułowań przewidzianych w kluczu kategoryzacyjnym.

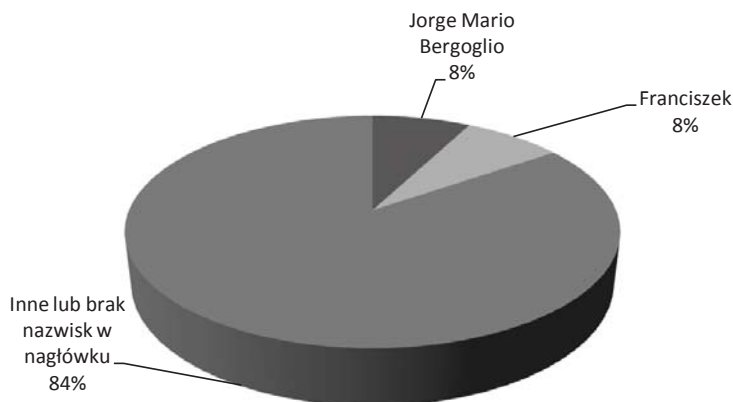
Nagłówki „Moskowskiego Komsomolca” okazały się bardzo bezosobowe. Tylko raz publikację związaną ze zmianą papieża zatytułowano z użyciem konkretnego nazwiska, nawiązano wtedy do papieża Franciszka. W pozostałych 12 przypadkach nie pojawiły się żadne nazwiska.

Wykres 196. „Moskowskij Komsomolec” – osoby w nagłówkach

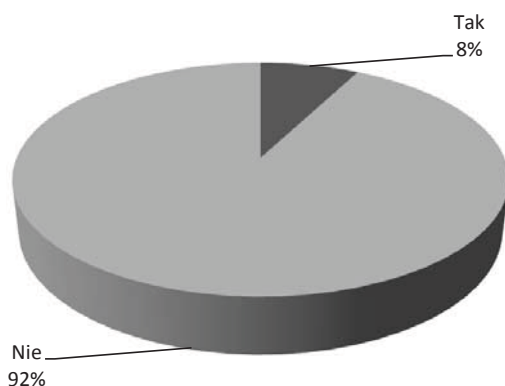
Analiza lidów „Moskowskiego Komsomolca” potwierdza tendencję do bezosobowego traktowania opisywanej tematyki zmiany papieża, którą dostrzeżono w przypadku nagłówków. Tu również w jednym przypadku odwołano się do papieża Franciszka, dodatkowo w jednym lidzie wspomniano kard. Jorge Mario Bergoglio. Pozostałe 11 lidów nie zawierało nazwisk.

Wśród wszystkich tekstów na temat rezygnacji papieża Benedykta XVI i wyboru jego następcy tylko jeden zawierał bezpośrednie odniesienie do procedur

Wykres 197. „Moskowskij Komsomolec” – osoby w lidach

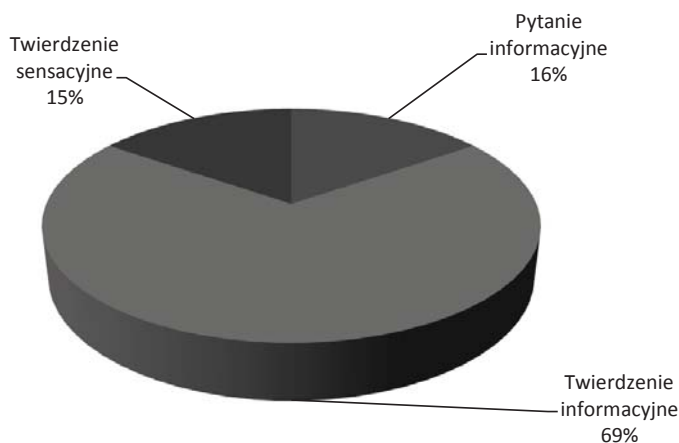
przewidzianych w prawie kanonicznym. Był to artykuł opublikowany 11 marca, opatrzony tytułem *Kardynałowie są gotowi do konklawe*. Pozostałe materiały takich odniesień nie posiadały.

Wykres 198. „Moskowskij Komsomolec” – merytoryczność materiałów

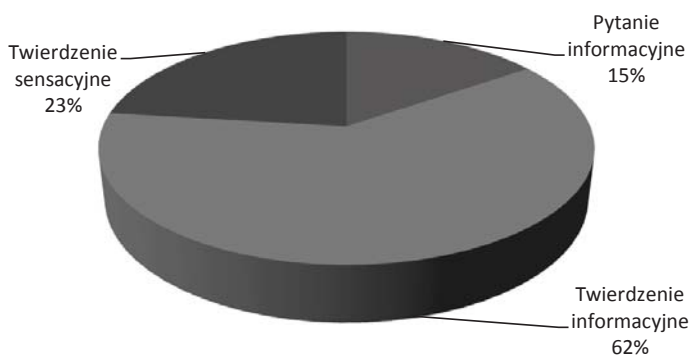
Analiza nagłówków nasuwa wniosek o raczej informacyjnym i neutralnym prezentowaniu badanej problematyki. Tylko 15% nagłówków, a więc w praktyce dwa, mogą sugerować sensacyjne podejście do prezentowanych treści. Były to nagłówki *Odejdzie papieża naznaczone piorunem* oraz *Na wyborach papieża irlandzcy bukmacherzy zarobili krocie*, które opatrywały materiały tylko pośrednio związane ze zmianą na Stolicy Piotrowej.

Lidy „Moskowskiego Komsomolca” okazały się nieco bardziej sensacyjne od nagłówków, co sprawiło, że trzy publikacje zawierały lidy w formie sensacyjnego twierdzenia. Takie wprowadzenia miał wspomniany już artykuł na temat sukcesu irlandzkich bukmacherów oraz materiał na temat tego, że

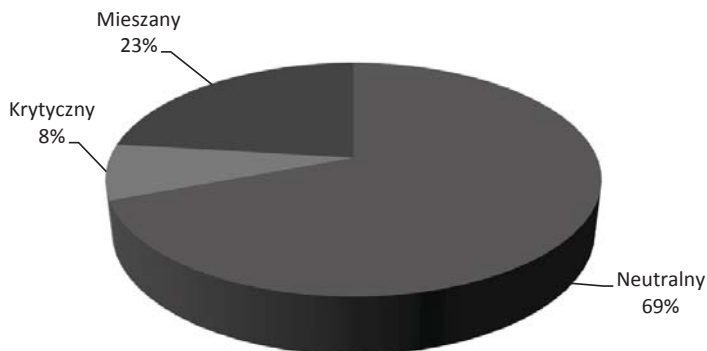
Wykres 199. „Moskowskij Komsomolec” – wydźwięk na podstawie nagłówków

spadkobiercą Benedykta XVI może zostać czarnoskóry kardynał, a także tekst zawierający spekulacje na temat imienia nowego (wybranego już wówczas) papieża.

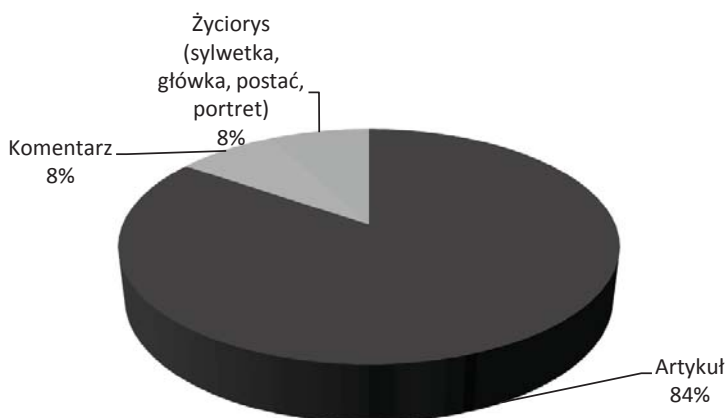
Wykres 200. „Moskowskij Komsomolec” – wydźwięk na podstawie lidu

Analiza całości materiałów pozwala na potwierdzenie neutralności „Moskowskiego Komsomolca” w relacjonowaniu wydarzeń związanych ze zmianą papieża. Dziewięć tekstów było bezwzględnie neutralnych, w przypadku kolejnych trzech wydźwięk był mieszany lub trudny do określenia, natomiast tylko jedna publikacja okazała się krytyczna – tekst o zakładach bukmacherskich, dotyczących wyników konklawe. Był to zatem jedyny tekst, w którym wszystkie analizowane warstwy okazały się krytyczne lub sensacyjne, przy czym tematyka nie odnosiła się bezpośrednio do wyboru papieża oraz aktywności Stolicy Apostolskiej. Dlatego nie ma podstaw do twierdzenia o nacechowanym emocjonalnie stosunku dziennika do opisywanych wydarzeń czy Kościoła jako takiego.

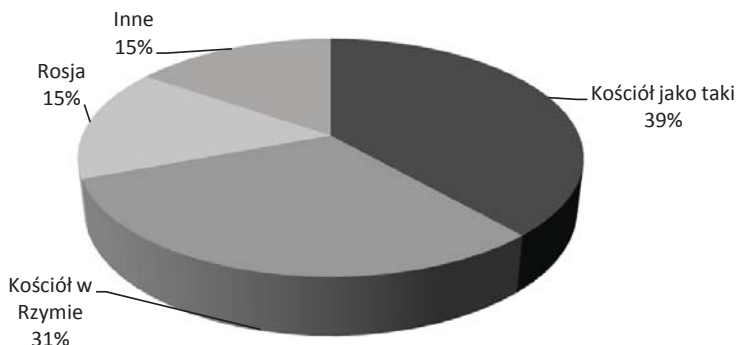
Wykres 201. „Moskowskij Komsomolec” – wydźwięk publikacji

Pod względem gatunkowym publikacje w „Moskowskim Komsomolcu” zostały zdominowane przez artykuł, tylko dwa teksty zostały napisane w innej formie gatunkowej. Pojawił się więc jeden zbiór komentarzy przedstawicieli różnych wyznań na temat przyszłości Kościoła katolickiego po wyborze nowego papieża oraz życiorys papieża Franciszka.

Wykres 202. „Moskowskij Komsomolec” – gatunki publikacji

„Moskowskij Komsomolec” interesował się zmianą papieża przede wszystkim z perspektywy nieograniczonej terytorialnie i właśnie w takim kontekście opublikowano w nim pięć tekstów. O jeden materiał mniej osadzono w kontekście Kościoła w Rzymie, pojawiły się również dwa materiały nawiązujące do Rosji, były to publikacje o następujących tytułach: *Papież wskazał drogę patriarchalną* oraz *Z wyborem nowego papieża katolików czekają ogromne wstrząsy*, gdzie przedstawiciele różnych wyznań wypowiedzieli się na temat ewentualnych konsekwencji nowego pontyfikatu nie tylko dla Kościoła katolickiego ale również Kościoła prawosławnego i wzajemnych relacji między wyznaniami.

Wykres 203. „Moskowskij Komsomolec” – perspektywa przestrzenna

W nagłówku pierwszej publikacji „Moskowskiego Komsomolca” odnajdujemy stwierdzenie, że: *Spadkobiercą abdykującego papieża może zostać czarnoskóry kardynał z Ghany*, co jest przejawem nie tylko wspomnianej już tendencji do nazywania decyzji Benedykta XVI abdykacją, ale również pewną dozą sensacyjności związaną ze stwierdzeniem, że kolejnym papieżem może zostać osoba czarnoskóra. Gazeta zwracała też uwagę na zbieżność zjawisk atmosferycznych i decyzji papieża w publikacji *Odejście papieża naznaczone piorunem*.

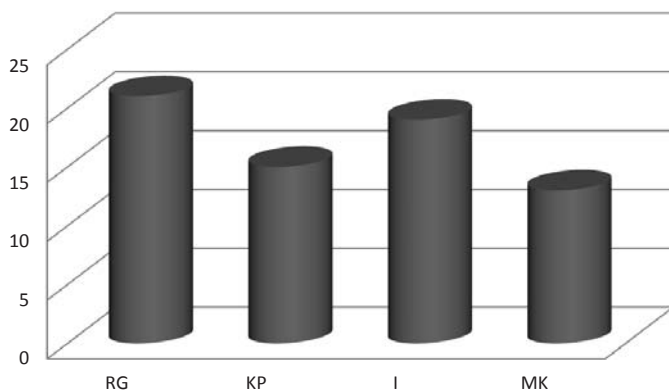
Podobnie jak inne dzienniki, „Moskowskij Komsomolec” dokonywał odniesienia decyzji papieża do sytuacji prawosławia, sugerując, że *Papież wskazał drogę patriarchalną*. Znajdujemy tu także kontynuację wspomnianego wcześniej wątku zakładów w publikacji *Na wyborach papieża irlandzcy bukmacherzy zarobili krocie*.

Wybór papieża skomentowano nie tylko stwierdzeniem *Odpowiedni papież na odpowiednie czasy*, ale także swego rodzaju prognozą *Z wyborem nowego papieża katolików czekają ogromne wstrząsy*. W obu tekstach autorzy nie stronili od krytycznej oceny katolicyzmu i prognoz, że nowy papież ma przed sobą bardzo trudne zadanie, któremu jednak, jak się wydaje, może sprostać.

■ Podsumowanie

Po przeanalizowaniu publikacji z czterech czołowych dzienników rosyjskich, zamieszczonych między 11 lutego a 15 marca 2013 r., dochodzi się do wniosku przede wszystkim o małej popularności tej tematyki w prasie rosyjskiej. W ciągu 33 dni najwięcej materiałów na badany temat zamieściła „Rossijskaja Gazieta”, jednak nawet w tym dzienniku było ich zaledwie 21, co oznacza, że pojawiały się średnio dwa teksty na trzy dni. Średnia liczba materiałów we wszystkich badanych tytułach wyniosła 17, a więc jeden tekst na dwa dni.

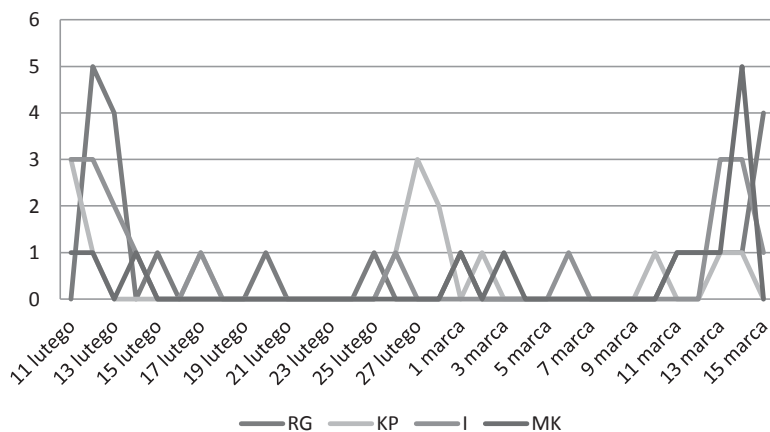
Wykazaną w badaniu tendencją jest zainteresowanie rosyjskich dzienników zmianą papieża na początku badanego okresu oraz w okolicach daty wyboru

Wykres 204. Rosja – liczba publikacji w poszczególnych tytułach

papieża Franciszka. Nieco odmienną taktykę przyjęła tylko „Komsomolska Prawda”, która zamieszczała materiały na początku i końcu badanego okresu, wykazała się jednak również większą aktywnością w jego połowie, kiedy pojawiły się nawet trzy teksty jednego dnia.

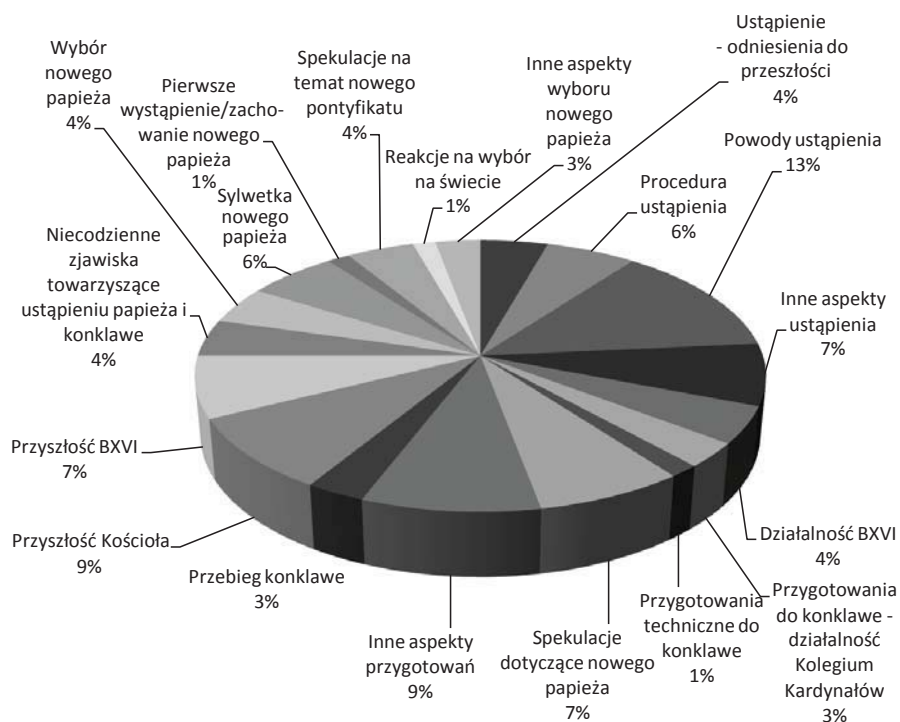
Nie można stwierdzić, żeby rosyjska prasa przyglądała się z dużą uwagą przygotowaniom do konklawe i samemu procesowi wyboru nowego papieża. Zainteresowanie wzbudziła niecodzienna decyzja Benedykta oraz wybór głowy Stolicy Apostolskiej.

Wykres 205. Rosja – częstotliwość ukazywania się materiałów w poszczególnych tytułach

Jak zaprezentowano na poniższej ilustracji, tematyka materiałów związanych ze zmianą papieża była bardzo zróżnicowana. Największą liczbę publikacji, bo aż dziewięć, poświęcono powodom, dla których Benedykt XVI zdecydował się ustąpić. Pozostałe tematyki nie cieszyły się tak dużą popularnością. Jednak sumując je w duże grupy tematyczne, można powiedzieć, że ogólnie ustąpieniu

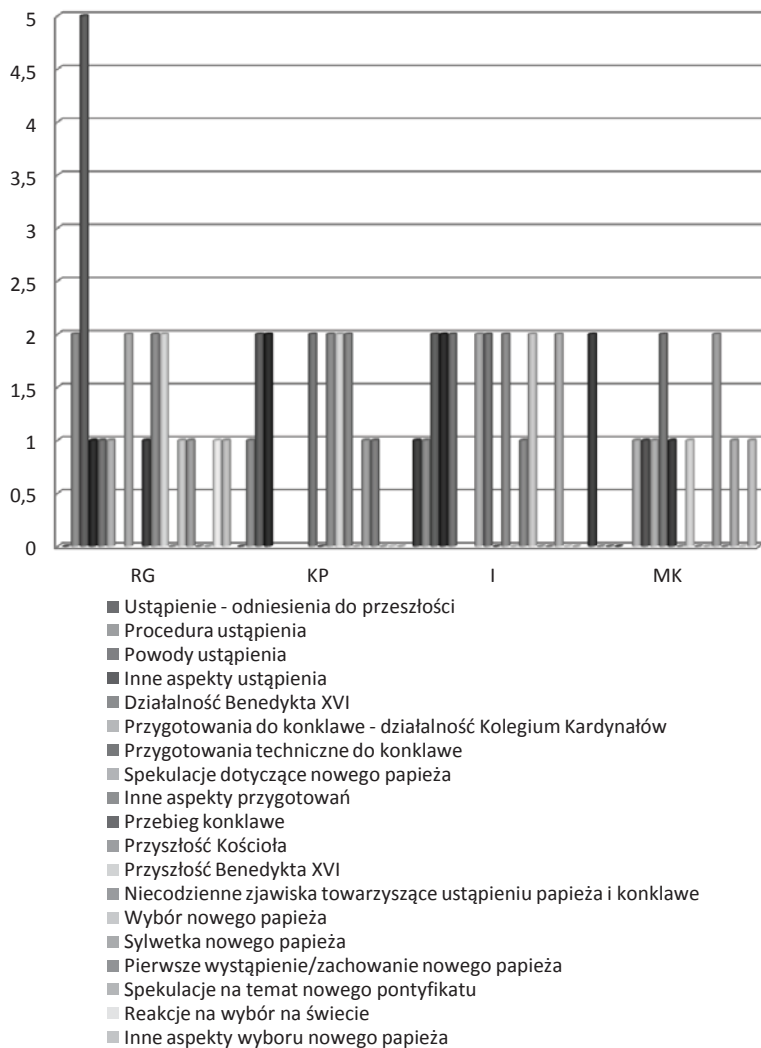
poświęcono 21 tekstów, przygotowaniom do konklawe 17, jego przebiegowi tylko 2 materiały, w 5 zastanawiano się nad przyszłością Benedykta XVI, natomiast nad przyszłością Kościoła – w 6. Dużą grupę tekstów stanowiły te, które pojawiły się już po wyborze Jorge Mario Bergoglio – 14 materiałów dotyczyło jego sylwetki, reakcji na wybór czy też przewidywanych kierunków jego pontyfikatu.

Wykres 206. Rosja – tematyka publikacji

Dla wszystkich badanych tytułów charakterystyczna była duża różnorodność tematyczna materiałów poświęconych badanym zagadnieniom. W zasadzie tylko w „Rossijskoj Gazietie” zdarzyło się, by jakiś temat był poruszony więcej niż dwukrotnie – w tym przypadku powodom ustąpienia papieża Benedykta XVI poświęcono aż pięć tekstów. Pozostałe tematy, niezależnie od tytułu, były poruszane najwyżej dwa razy.

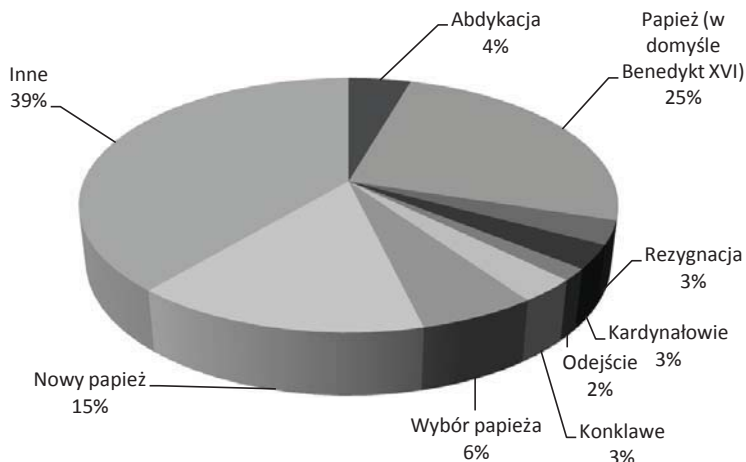
Różniły się tytuły pod względem uwagi zwracanej na poszczególne grupy tematyczne. Dwie najbardziej popularne, skrajne pod względem czasu ukazywania się, to różne aspekty ustąpienia Benedykta XVI oraz wyboru Franciszka. Pierwszej z nich „Rossijskaja Gazietie” poświęciła 38% materiałów, „Komsomolska Prawda” 33%, „Izwestija” 31%, a „Moskowskij Komsomolec” zaledwie 15%. Z kolei na temat nowego papieża w „Rossijskoj Gazietie” pojawiło się 19% tekstów, w „Komsomolskiej Prawdzie” 13%, w „Izwestijach” 21%, a w „Moskowskim Komsomolcu” 30%.

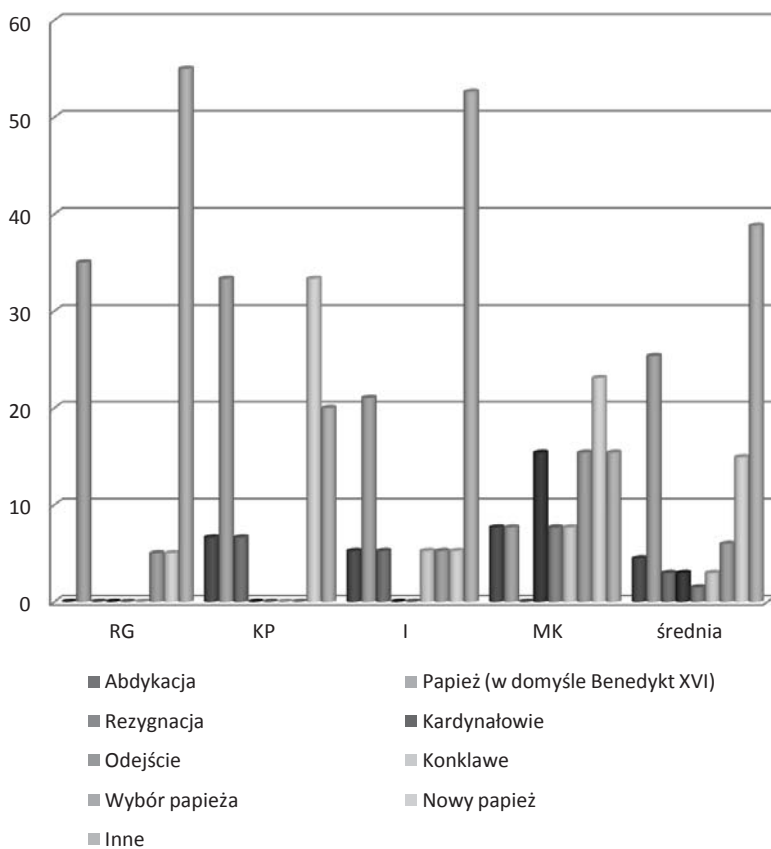
Wykres 207. Rosja – tematyka materiałów w poszczególnych tytułach

Określeniem pojawiającym się najczęściej w nagłówkach rosyjskiej prasy w kontekście omawianych wydarzeń okazał się „papież” (w domyśle traktowany jako Benedykt XVI lub papież jako instytucja). Użyto go w co czwartej publikacji. Nieco rzadziej, bo w 15% nagłówków wspomniano „nowego papieża”, 6% materiałów zatytułowano używając sformułowania „wybór papieża”. Inne słowa kluczowe używane były znacznie rzadziej.

Najbardziej zróżnicowane pod względem używanych określeń kluczowych okazały się materiały opublikowane w „Moskowskim Komsomolcu”, natomiast najmniej w „Rossijskoj Gazietie”, gdzie również najchętniej używano

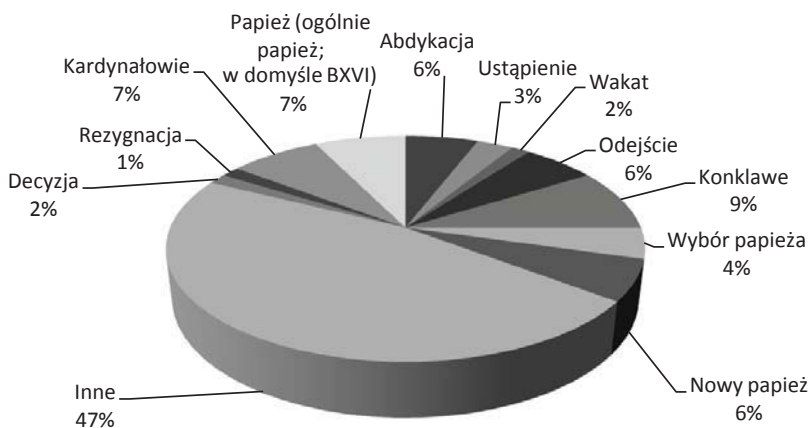
Wykres 208. Rosja – słowa kluczowe w nagłówkach

Wykres 209. Rosja – słowa kluczowe nagłówków w poszczególnych tytułach

sformułowania „papież”. Podobnie jak w „Izwestijach” największą część stanowiły tu określenia, których nie przewidziano w kluczu kategoryzacyjnym jako najbardziej sztamkowe i przewidywalne, co oznacza, że sposób prezentowania wydarzeń związanych ze zmianą papieża okazał się w przypadku tych dwóch tytułów dość oryginalny.

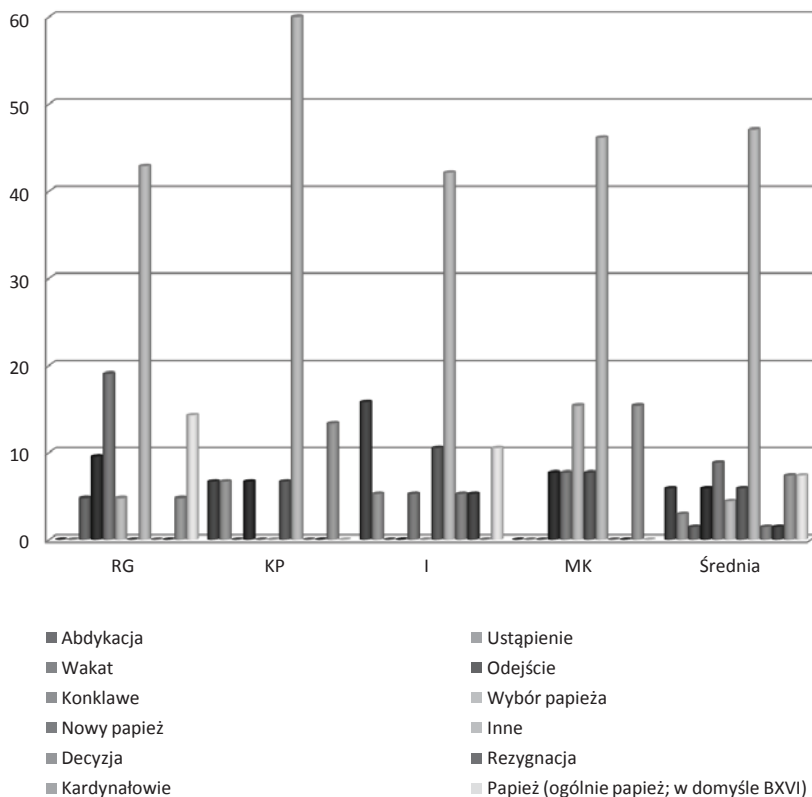
W lidach stosowane słowa kluczowe okazały się jeszcze bardziej zróżnicowane. Co prawda, najchętniej stosowano określenie „konklawe”, jednak niewiele rzadziej pojawiały się takie sformułowania, jak „papież”, „kardynałowie”, „nowy papież”, „abdykacja” czy „odejście”.

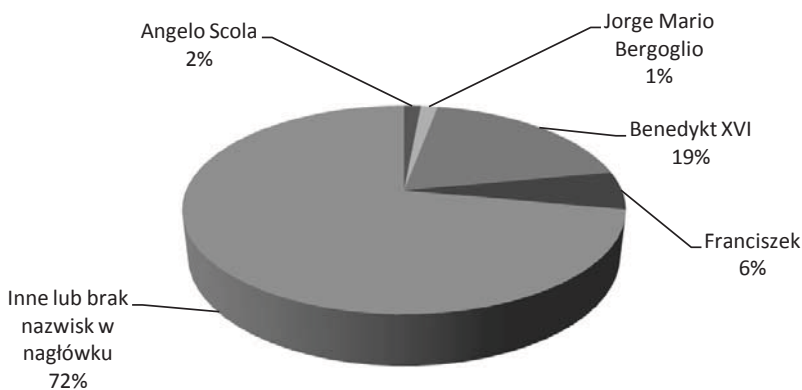
Wykres 210. Rosja – słowa kluczowe w lidach publikacji

Choć analizowane dzienniki z różną częstotliwością używały poszczególnych słów kluczowych w lidach, trudno określić wśród nich tendencje szczególnie charakterystyczne dla poszczególnych tytułów. W każdym z nich pojawiła się podobna liczba słów kluczowych. Jednak w „Komsomolskiej Prawdzie” w niemal 60% lidów nie pojawiło się żadne z przewidywanych określeń, pozostałe tytuły stosowały je nieco chętniej.

Nagłówki rosyjskich publikacji dotyczących zmiany papieża najczęściej nie nawiązywały bezpośrednio do osób, biorących udział w wydarzeniu. Tam, gdzie takie nawiązanie pojawiało się, dotyczyło głównie papieża Benedykta XVI. Wspominano Franciszka, również przed wyborem, a więc Jorge Mario Bergoglio oraz kard. Angelo Scolę.

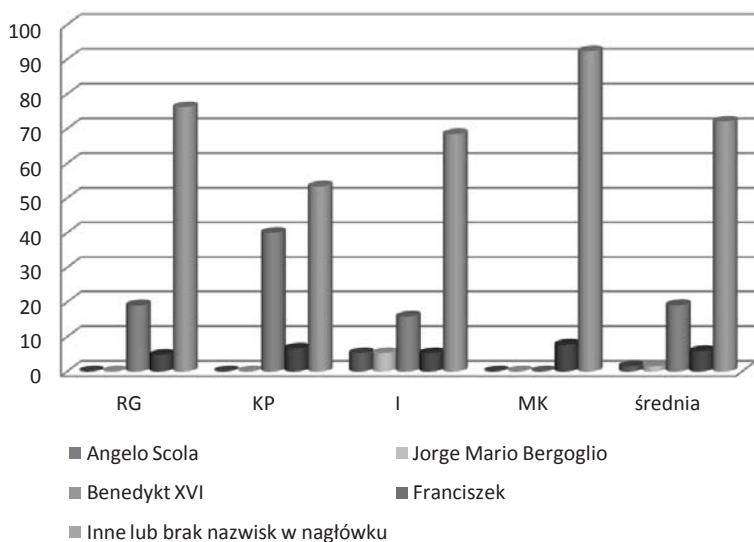
Wykres 211. Rosja – słowa kluczowe w lidach poszczególnych tytułów

Wykres 212. Rosja – osoby w nagłówkach

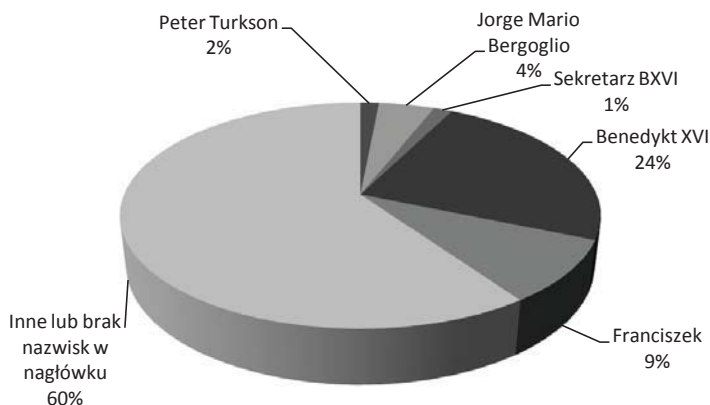
W poszczególnych tytułach widać dość różną tendencję do odnoszenia się do konkretnych osób w nagłówkach publikacji. Najchętniej wskazywano na nie w materiałach „Komsomolskiej Prawdy”, najmniej osobowo tytułowano publikacje

w „Moskowskim Komsomolcu”. W „Izwestijach” pojawiły się nawiązania do największej liczby osób, choć zdarzały się dość sporadycznie. Należy zwrócić uwagę, że choć Benedykt XVI pojawiał się zdecydowanie najczęściej, to najchętniej nawiązywano do niego w tytułach publikacji „Komsomolskiej Prawdy”, a Franciszek pojawiał się w nagłówkach podobnie często we wszystkich analizowanych tytułach.

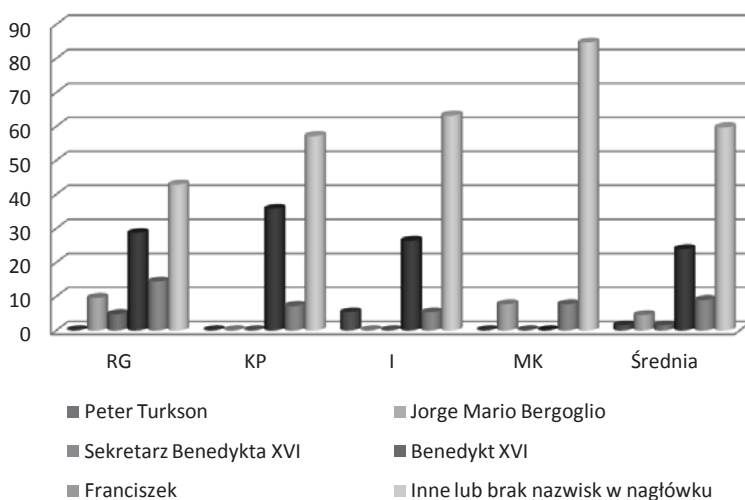
Wykres 213. Rosja – osoby w nagłówkach poszczególnych tytułów

Lidy rosyjskich publikacji okazały się nieco mniej bezosobowe niż ich nagłówki, jednak liczba pojawiających się w nich osób również nie była zbyt duża. W co czwartym lidzie odwoływano się więc do ustępującego papieża Benedykta XVI, 9% materiałów poprzedzono wstępem odwołującym się do Franciszka, dwukrotnie mniej było nawiązań do Jorge Mario Bergoglio.

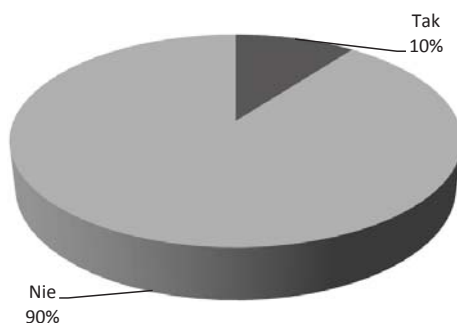
Wykres 214. Rosja – osoby w lidach

Analiza lidów potwierdziła tendencję „Moskowskiego Komsomolca” do raczej bezosobowego ujmowania kwestii zmiany papieża, jaką stwierdzono na podstawie badania nagłówków. Nieco inaczej kwestie te prezentują się w przypadku „Rossijskoj Gaziety”, która znacznie chętniej nawiązywała do konkretnych osób w lidach, niż miało to miejsce w nagłówkach. Ten dziennik okazał się także najbardziej zróżnicowany pod względem liczby przywoływanych postaci. Najczęściej pisano o Benedyckie XVI, należy zwrócić jednak uwagę na fakt, że w lidach „Moskowskiego Komsomolca” nie pojawił się on wcale, choć pojawiał się Franciszek i Jorge Mario Bergoglio.

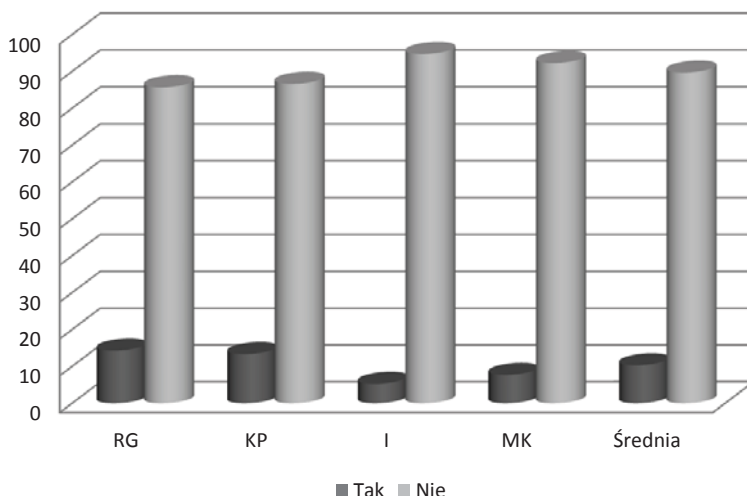
Wykres 215. Rosja – osoby w lidach poszczególnych tytułów

Rosyjskie dzienniki, relacjonując wydarzenia związane z ustąpieniem Benedykta XVI i wyborem nowego papieża, w zaledwie 10% odwoływały się do procedury regulującej te wydarzenia. Pozostałe 90% tekstów do procedury nie nawiązywało prezentując raczej wiadomości z perspektywy potocznej, zdroworozsądkowej.

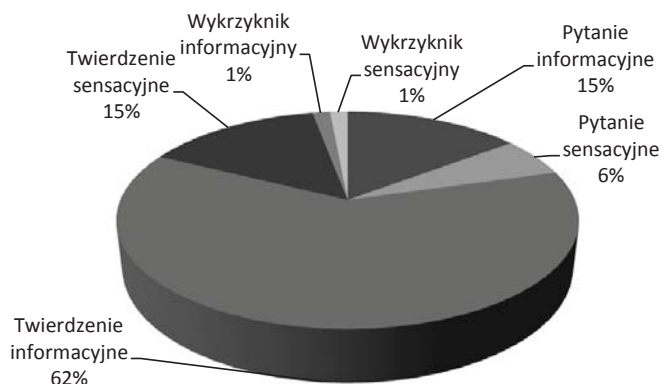
Wykres 216. Rosja – merytoryczność materiałów

Stosunkowo najbardziej merytorycznie o analizowanych wydarzeniach pisała „Rossijskaja Gazeta”, co w zasadzie nie jest zaskoczeniem, zważywszy na profil gazety. Interesujące jest jednak, że dwie kolejne pozycje zajęły gazety uznawane za tabloidy, natomiast najrzadziej do procedur odnosił się dziennik „Izwestija”, nie zaliczany do prasy popularnej. Trudno na tej podstawie wnioskować o ogólnym poziomie merytoryki tych tytułów, ponieważ omawiana tematyka nie była szczególnie popularna i może właśnie z tak znikomej liczby tekstów wynikają te zaskakujące różnice.

Wykres 217. Rosja – merytoryczność materiałów w poszczególnych tytułach

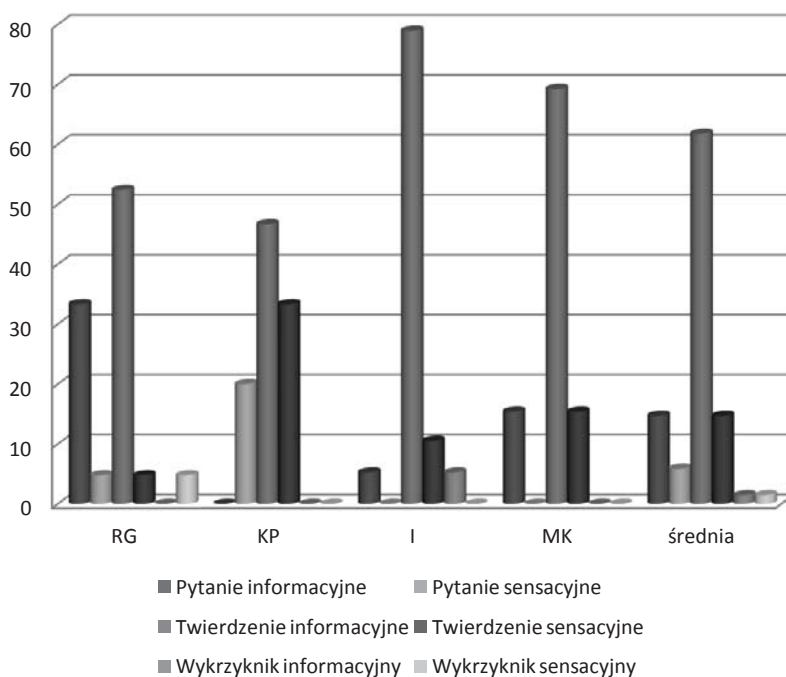
Nagłówki w materiałach rosyjskiej prasy okazały się w zdecydowanej większości neutralne. Przeważały informacyjne twierdzenia, pojawiły się również pytania informacyjne i jeden informacyjny wykrzyknik. Wydźwięk sensacyjny

Wykres 218. Rosja – wydźwięk na podstawie nagłówków

miało 22% nagłówków, przy czym znów najczęściej spotykane było twierdzenie, pytanie sensacyjne stanowiło 6% nagłówków, zaledwie jeden okazał się wykrzyknikiem sensacyjnym.

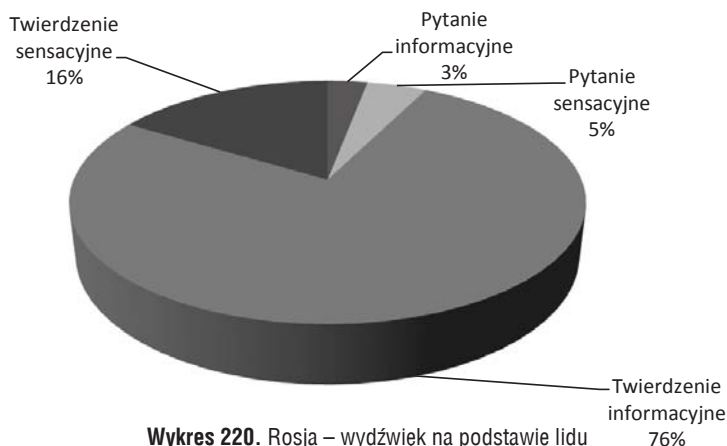
Najbardziej neutralne okazały się nagłówki „Izwestij”, choć sensacyjność „Rossijskoj Gaziety” była niewiele większa. Dużo chętniej z sensacyjnych nagłówków korzystały dwa pozostałe dzienniki, znane tabloidy, przy czym w przypadku „Komsomolskiej Prawdy” dotyczyło to ponad połowy nagłówków, natomiast „Moskowskij Komsomolec” zamieścił ich tylko kilka procent więcej niż tytuły informacyjne.

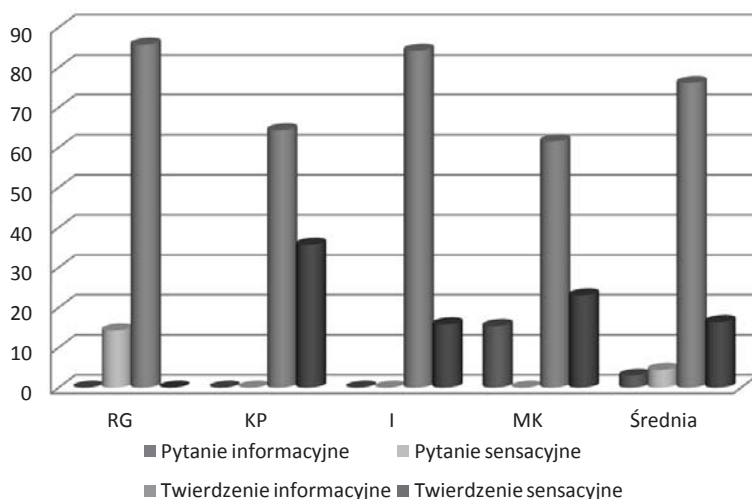
Wykres 219. Rosja – wydźwięk na podstawie nagłówków w poszczególnych tytułach

Lidy z niemal 80% badanych materiałów również okazały się informacyjne. Sensacyjność stwierdzono w 21% przypadków, w zdecydowanej większości w formie twierdzenia, tylko co 20 publikacja została poprzedzona sensacyjnym wprowadzeniem w formie pytania.

Najbardziej neutralne lidy zaobserwowano w „Rossijskoj Gazietie”, gdzie zaledwie 14% nosiło sensacyjny wydźwięk. Tylko o niespełna 2% więcej pojawiło się ich w „Izwestijach”. Pośrodku plasuje się „Moskowskij Komsomolec”, gdzie ponad trzy czwarte lidów miało neutralny wydźwięk, natomiast najbardziej sensacyjne lidy, podobnie jak w przypadku nagłówków, pojawiły się w „Komsomolskiej Prawdzie”, gdzie odnotowano ich ponad 35%.

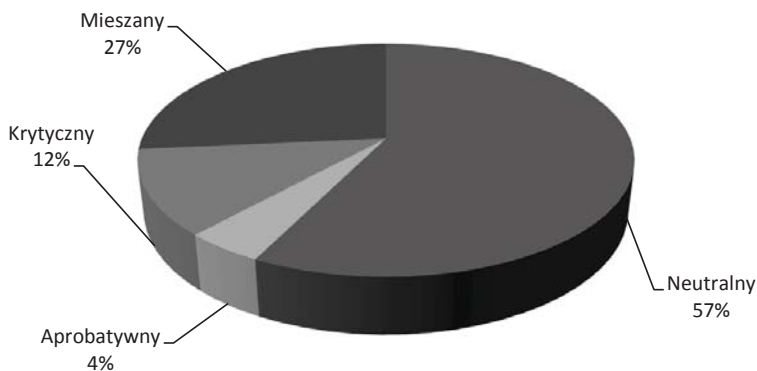
Wykres 220. Rosja – wydźwięk na podstawie tytułu

Wykres 221. Rosja – wydźwięk na podstawie tytułu w poszczególnych tytułach

Po przeanalizowaniu całości tekstów okazało się, że większość z nich ma wydźwięk neutralny. Ponad jedną czwartą stanowiły materiały, w przypadku których nie udało się określić wydźwięku jednoznacznie bądź zmienił się on w różnych częściach publikacji. Jednoznacznie nacechowanych emocjonalnie tekstów w rosyjskiej prasie było zaledwie 16%, przy czym zdecydowanie częściej pojawiał się wydźwięk krytyczny, którym charakteryzowało się trzy czwarte publikacji nacechowanych emocjonalnie.

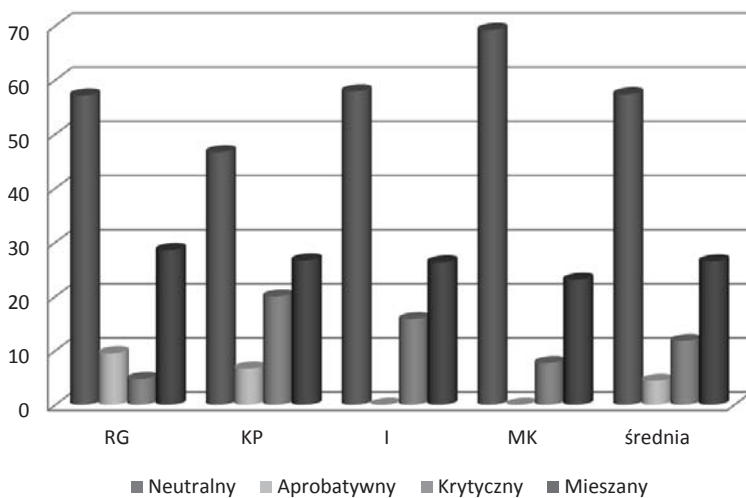
Największy odsetek publikacji jednoznacznie neutralnych, co dość zaskakujące, stwierdzono w tabloidzie „Moskowskij Komsomolec”. W tej samej gazecie pojawiło się najmniej publikacji jednoznacznie nacechowanych emocjonalnie. Najbardziej emocjonalnie pisała „Komsomolska Prawda”, za nią uplasowała się

Wykres 222. Rosja – wydźwięk publikacji

„Rossijskaja Gazieta”. Należy odnotować, że w tej ostatniej pojawiło się więcej tekstów o wydźwięku aprobacyjnym niż krytycznym. Wydźwięk aprobacyjny pojawiał się również w „Komsomolskiej Prawdie”.

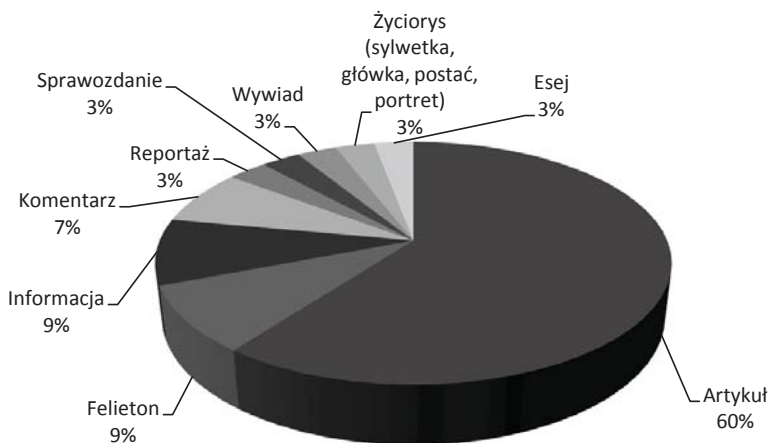
Rosyjskie dzienniki pisały o zmianie papieża przede wszystkim neutralnie. Nawet tabloidy nie starały się nadawać nagłówkom sensacyjnego charakteru. Należy jednak przypuszczać, że tendencja ta nie jest wynikiem poszanowania powagi tej tematyki, ale raczej jej małej atrakcyjności i niewielkiego potencjału do przyciągania czytelników, stąd, szczególnie w prasie popularnej, zrezygnowano z charakterystycznego trendu do krzykliwych, sensacyjnych nagłówków i podobnej treści materiałów.

Wykres 233. Rosja – wydźwięk publikacji w poszczególnych tytułach

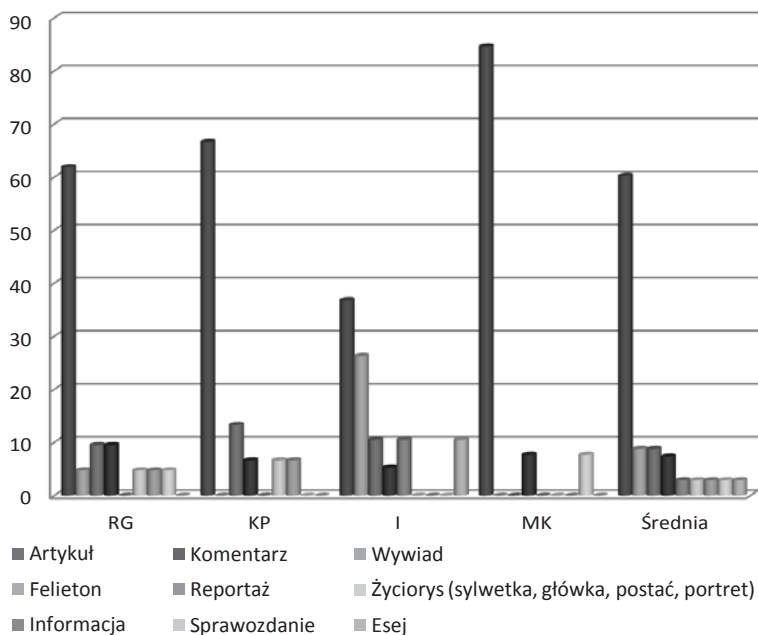
Zdecydowana większość publikacji w prasie rosyjskiej pojawiła się w formie artykułu. Pozostałe formy były reprezentowane przez nieliczne teksty. Do najpopularniejszych, poza artykułem, gatunków należy więc zaliczyć informację

i felieton oraz nieco rzadziej publikowany komentarz. Pozostałe formy pojawiały się jeszcze rzadziej, po 3% przypadło więc na życiorys, reportaż, sprawozdanie, wywiad oraz esej.

Wykres 224. Rosja – gatunki publikacji

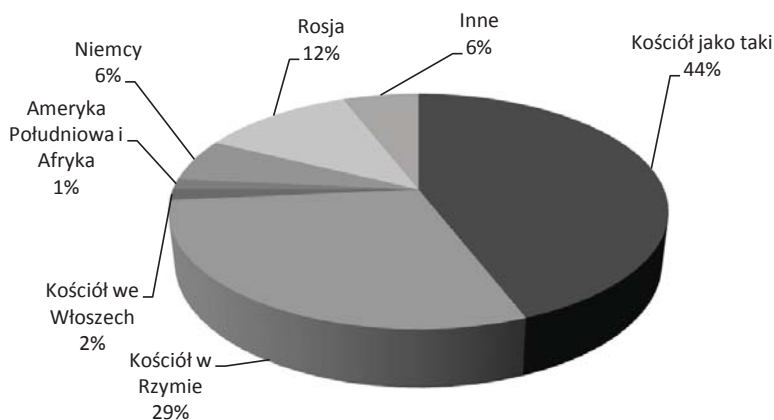
Artykuł przeważał w materiałach wszystkich uwzględnionych w analizie dzienników rosyjskich, zauważalne są jednak pewne odrębności pod względem zróżnicowania gatunkowego poszczególnych tytułów. Największą

Wykres 225. Rosja – gatunki w poszczególnych tytułach

różnorodność i zarazem najmniejszą liczbę artykułów zaobserwowano w „Izwestijach”. Mimo przewagi artykułu, stosunkowo zróżnicowane gatunkowo były także materiały „Rossijskiej Gaziety”. Najmniej gatunków i największy odsetek artykułów pojawiło się z kolei w „Moskowskim Komsomolcu”. „Komsomolska Prawda” pod względem liczby używanych gatunków znalazła się na miejscu trzecim.

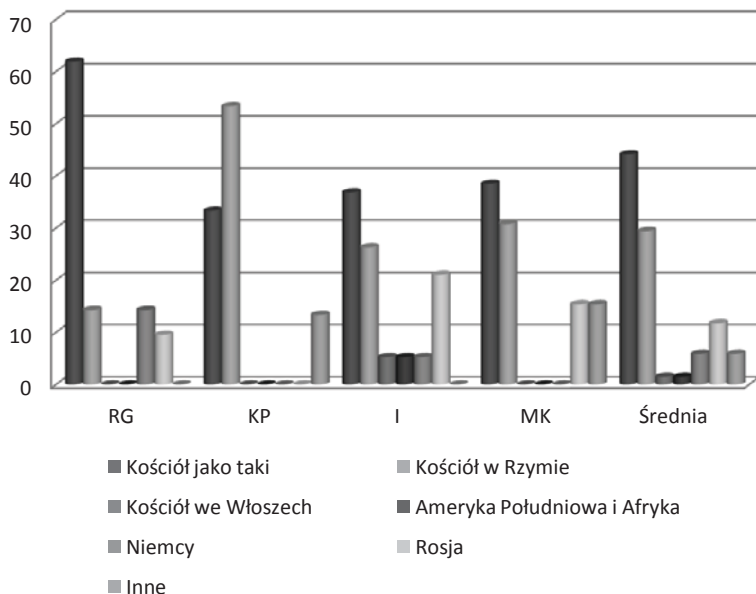
Większość materiałów w rosyjskiej prasie dotyczących zmiany papieża zostało zaprezentowanych bez perspektywy przestrzennej, jako odnoszących się do Kościoła w ogóle. Dość popularna okazała się też perspektywa Kościoła rzymskiego, ze względu na miejsce odbywania się opisywanych wydarzeń. Pozostałe odniesienia należały do rzadkości, pojawiła się jednak perspektywa rosyjska w 12% przypadków, niemiecka w 6% oraz włoska w 2%. Oznacza to, że w większości materiały nie sugerowały ważności dla któregośkolwiek kraju.

Wykres 226. Rosja – perspektywa przestrzenna materiałów

W swoich odniesieniach najbardziej „konkretna” okazała się gazeta „Izwestija”, publikując materiały nawiązujące do największej liczby krajów. Również w „Izwestijach” pojawiło się relatywnie najwięcej odniesień do Rosji, które nadały tekstom większej ważności niż w przypadku braku takiego odniesienia. „Komsomolska Prawda” zmiany na stanowisku papieża ani w jednym tekście nie powiązała ze sprawami rosyjskimi, traktując ją jako wydarzenia poniekąd z „innego świata”.

Zmiana papieża cieszyła się zainteresowaniem prasy rosyjskiej dość incydentalnie, to znaczy przede wszystkim tuż po ogłoszeniu przez Benedykta XVI zamiaru ustąpienia z urzędu oraz po wyborze nowego papieża. Znajduje to potwierdzenie nie tylko w częstotliwości pojawiania się materiałów, ale również w najczęściej pojawiającej się tematyce, słowach kluczowych czy też wspominanych osobach w lidach i nagłówkach.

Wykres 227. Rosja – perspektywa przestrzenna publikacji w poszczególnych tytułach

Z przeprowadzonych analiz wyłania się obraz Kościoła katolickiego, którego głowa w dość tajemniczych okolicznościach rezygnuje, a właściwie abdykuje z zajmowanego tronu. Akt ten jest tłumaczony podeszłym wiekiem papieża, ale także starożytnymi przepowiedniami. Towarzyszą mu zjawiska nadprzyrodzone a nawet podejrzenia o interwencję Obcych. Decyzja ta ma za sobą pociągnąć nie tylko zmiany personalne, ale także być zapowiedzią końca świata lub przynajmniej końca katolicyzmu. Wydarzenia te są więc przedstawiane z pewnym dystansem, jako dotyczące poniekąd innego, gorszego duchowo świata, jednak w dość znaczącej części tekstów stają się również inspiracją do refleksji nad kondycją współczesnego prawosławia, jego przyszłością i możliwymi drogami rozwoju. Sugeruje się patriarsze pójście w ślady Benedykta XVI, prowadzi się również rozważania nad możliwym dialogiem obu Kościołów.

Decyzja Benedykta XVI stała się też pretekstem do dość dosadnej krytyki Kościoła katolickiego, głównie za tuszowanie licznych afer, w tym pedofilskich. Krytyka ta dotyczyła także samego przeżywania religijności przez katolików, sporym zainteresowaniem rosyjskiej prasy cieszyło się choćby obstawianie wyników konklawe w zakładach bukmacherskich, przedstawiane z dość dużym dystansem i krytycznym nastawieniem. Dlatego wybór nowego papieża rosyjska prasa przyjęła z pewną dozą akceptacji, ale także prognozami licznych, dogłębnych zmian w Kościele, które nie wszystkim mogą się podobać i niekoniecznie doprowadzą do jego odnowy.

Obraz omawianych wydarzeń w prasie rosyjskiej był w dość dużej części nacechowany emocjonalnie, około 20% nagłówków i łidów miało charakter sensacyjny, 16% samych materiałów miało określony emocjonalnie wydźwięk, przy czym trzy czwarte z emocjonalnych tekstów stanowiły publikacje krytyczne. Należy jednak podkreślić, że krytyce poddawano katolicyzm jako taki, jego struktury, afery pedofilskie, a nie ustępującego lub nowo wybranego papieża, do których prasa rosyjska odnosiła się z sympatią i akceptacją.

Dodatkowo należy podkreślić, że na zmianę papieża prasa rosyjska zwróciła raczej nieznaczną uwagę. W nielicznych tekstach odnoszono się do procedur przewidzianych w kościelnych dokumentach. Można więc stwierdzić, że interesowano się analizowanymi wydarzeniami raczej z perspektywy oceny Kościoła jako takiego lub refleksji nad prawosławiem. Nie jest to natomiast próba relacji z wydarzeń ani tym bardziej wytłumaczenia ich od strony proceduralnej.

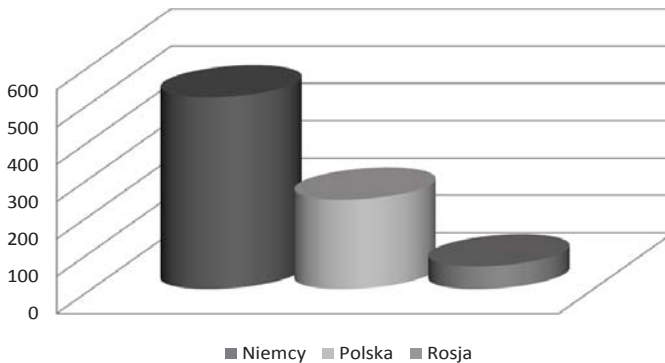
5

„Papieska abdykacja” w perspektywie porównawczej

■ Liczba materiałów i częstotliwość ich ukazywania się

W przeprowadzonym badaniu poddano analizie materiały dotyczące ustąpienia Benedykta XVI i wyboru jego następcy, jakie ukazały się łącznie w 12 dziennikach w Polsce, Niemczech i Rosji. Liczba publikacji w poszczególnych krajach wskazuje na bardzo nierównomierne zainteresowanie omawianą tematyką. Jak należało się spodziewać, najmniej tekstów ukazało się w prasie rosyjskiej, było ich zaledwie 68, co jest zrozumiałe z perspektywy dominującego w Rosji prawosławia, które nie uznaje zwierzchnictwa papieża. Dość zaskakujące jest jednak to, że w prasie niemieckiej ukazało się ponad dwukrotnie więcej tekstów niż w katolickiej i mocno związanej z papieżem Polską. Należy to tłumaczyć faktem, że ustępujący papież pochodził z RFN i dlatego jego decyzja wywołała tam znacznie większe zainteresowanie niż w Polsce.

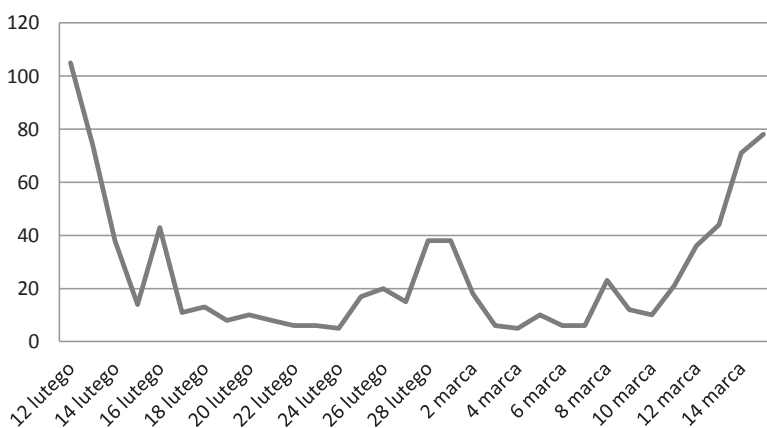
Ważną przesłanką jest tradycja żywej debaty publicznej nad istotnymi kwestiami społecznymi, realizowana w niemieckich mediach. Prasa niemiecka

Wykres 228. Podsumowanie – liczba materiałów w poszczególnych krajach

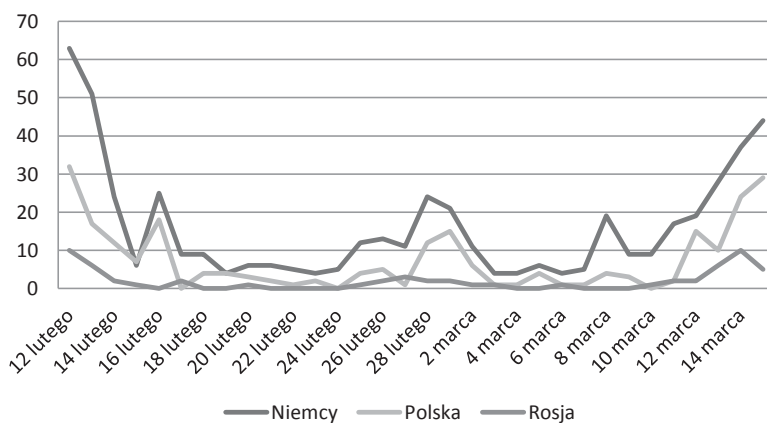
komentowała sytuację ustąpienia niezwykle szeroko, włączając do dyskusji różnorodne podmioty życia politycznego, społecznego i oczywiście religijnego.

Spośród 822 przeanalizowanych tekstów najwięcej, bo aż 105, ukazało się 12 lutego, czyli jako bezpośrednia reakcja na zapowiedź Benedykta XVI o rezygnacji z urzędu. Kolejne apogeum zainteresowania tematyką zaobserwowano dopiero w ostatnim dniu badania, a więc już po wyborze nowego papieża. W pozostałych dniach zainteresowanie prasy było umiarkowane, choć należy zwrócić uwagę na jego podwyższenie 28 lutego i 1 marca, to jest w okolicach oficjalnego ogłoszenia odejścia papieża.

Wykres 229. Podsumowanie – średnia częstotliwość ukazywania się materiałów

Jak zaprezentowano na ilustracji, zainteresowanie prasy w poszczególnych krajach wydarzeniami związanymi ze zmianą papieża przedstawiało się bardzo podobnie, osiągając najwyższe wskaźniki 12 lutego oraz 15 marca, czyli w dniach

Wykres 230. Podsumowanie – częstotliwość ukazywania się materiałów w poszczególnych krajach

krańcowych badania. Zwiększona ilość tekstu towarzyszyła również przełomowi lutego i marca, kiedy ustępujący papież oficjalnie potwierdził swoją decyzję.

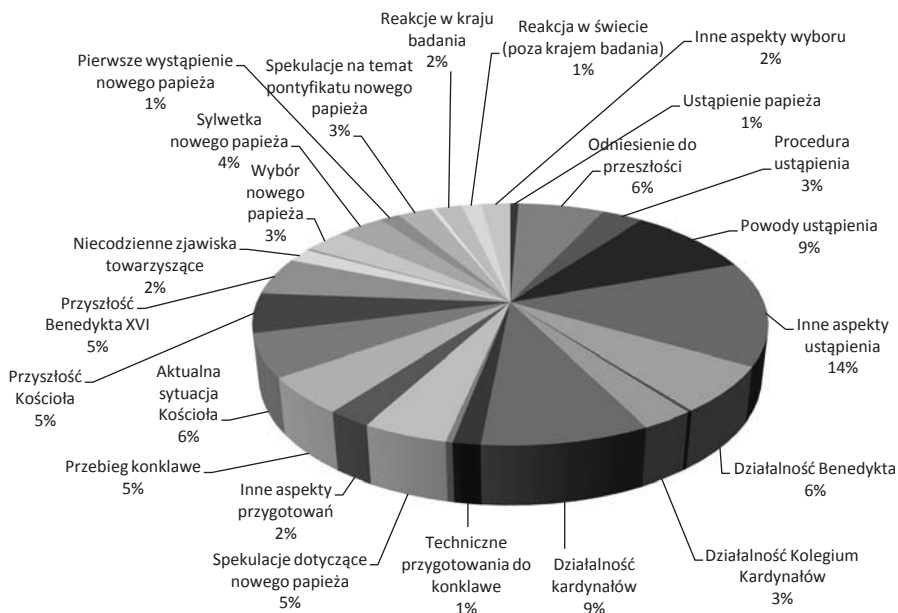
W przypadku Rosji wzrost zainteresowania w poszczególnych dniach, pomijając daty skrajne, jest ledwo zauważalny, co jest związane z ogólnie niskim zainteresowaniem omawianą tematyką. Należy zwrócić uwagę na fakt, że o ile w przypadku Polski i Rosji zdarzają się dni milczenia na badany temat, to prasa niemiecka pisała o nim praktycznie bez przerwy, choć, rzecz jasna, ze zmiennym natężeniem. W każdym z badanych dzienników niemieckich można doliczyć się zaledwie dwóch do trzech numerów bez materiałów nawiązujących do ustąpienia papieskiego. Zaś przerwy te wypadały w każdym z tytułów w odmiennych terminach.

■ Dominująca tematyka

Wśród tematów poruszanych na łamach wszystkich analizowanych dzienników największym zainteresowaniem cieszyły się różne aspekty ustąpienia papieża Benedykta XVI. Szczególnie interesowano się powodami ustąpienia, ponadto zwracano uwagę na podobne zachowania w przeszłości czy też na samą procedurę rezygnacji z pełnienia funkcji, która wywoływała niemałe kontrowersje. Popularna okazała się też tematyka związana z przygotowaniem do wyboru nowego papieża, przy czym największą uwagę poświęcono działalności poszczególnych kardynałów oraz samego Benedykta XVI. Omawiane wydarzenia stały się również pretekstem do rozważań na temat aktualnej sytuacji oraz przyszłości Kościoła (łącznie 11%).

Prasa w analizowanych krajach okazała się dość podobna pod względem najczęściej poruszanych tematów związanych z badanymi wydarzeniami, chociaż zainteresowanie poszczególnymi kategoriami nie było identyczne. Dla wszystkich krajów najważniejsze okazały się kwestie związane z ustąpieniem Benedykta XVI, przy czym w przypadku Polski i Rosji największą sensację wzbudziły powody ustąpienia, podczas gdy w Niemczech skupiano się raczej na tych aspektach ustąpienia, które dotyczyły bardziej otoczenia ustępującego papieża. We wszystkich krajach na drugim miejscu znalazły się kwestie związane z przygotowaniem do konklawe, jednak kraje znowu różniły się pod względem kierunku tego zainteresowania. W Niemczech najwięcej uwagi poświęcono działalności poszczególnych kardynałów, w Polsce działalności Benedykta XVI, a w Rosji innym aspektem przygotowań, szczególnie tym związanym z kwestiami technicznymi; jest to zrozumiałe ze względu na fakt, że wyznawcy prawosławia nie do końca orientują się w tym, jak wybiera się przywódcę Kościoła katolickiego. Pod względem popularności pozostałych tematów badane kraje nie wykazują już takiej zgodności.

W prasie niemieckiej najczęściej skupiano się na innych aspektach ustąpienia, przypominając szeroko życiorys Josepha Ratzingera, historię jego rodziny,

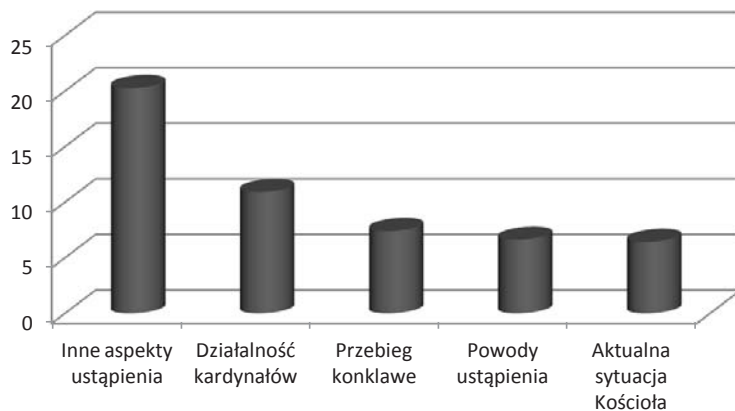

Wykres 231. Podsumowanie – tematyka materiałów

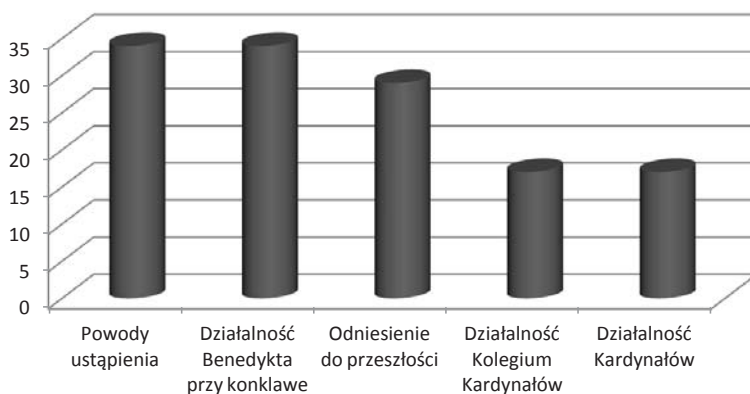
analizując sytuację popularności miasteczka, z którego pochodził papież, ale także wpływu jego osoby na życie polityczne i społeczne w Niemczech. Ważnym tematem w Niemczech była działalność kardynałów, którzy niejednokrotnie kojarzeni byli z poszczególnymi frakcjami wpływu w Watykanie. Przebieg konklawe również budził zainteresowanie, choć w mniejszym natężeniu, ponieważ większości wydarzeń nie można było relacjonować bezpośrednio, ale jedynie domniemywać, że się odbywają.

Prasa niemiecka podejmowała także szeroko tematykę powodów ustąpienia, skupiając się na negatywnym wpływie Kurii Rzymskiej jako instytucji wymykającej się spod kontroli papieskiej i będącej źródłem wielu problemów wizerunkowych Kościoła katolickiego. To, co istotne, to również wnikliwe analizy publicystów niemieckich, ale i przedstawicieli Kościoła katolickiego i ewangelicko-augsburskiego na temat sytuacji Kościoła oraz religii w społeczeństwie niemieckim i na świecie.

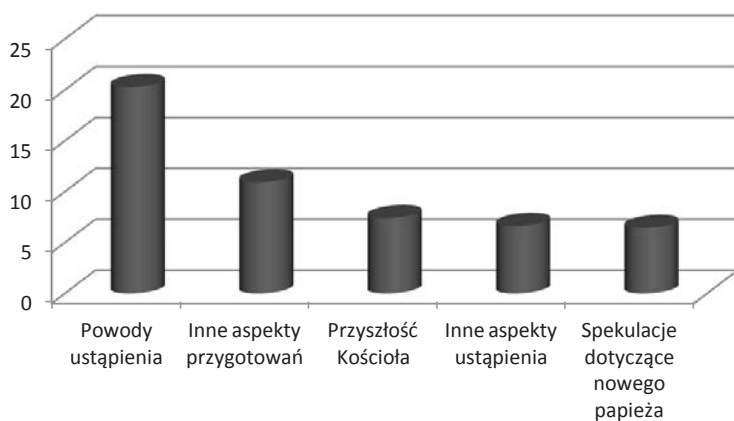
W prasie polskiej dominowała tematyka wprost lub pośrednio odwołująca się do konklawe i wyboru następcy Benedykta XVI. Wyrażna była też aktywność całego Kolegium Kardynałów (36% polskiej tematyki). Dyskusje, a nawet rozgrywki między poszczególnymi elektorami narzucały narrację wokół przyszłości papieża Ratzingera oraz dalszego zarządu sprawowanego nad Kościołem katolickim. Obecność w materiałach prasowych różnorodnych afer i spisków z czasem zastępowała zwykłą niepewność, towarzyszącą ustąpieniu dotychczasowego papieża.

Wykres 232. Podsumowanie – najczęstsza tematyka w prasie niemieckiej

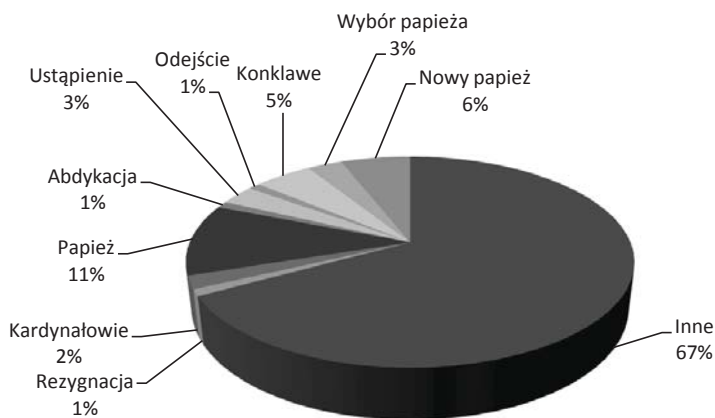

Wykres 233. Podsumowanie – najczęstsza tematyka w prasie polskiej

Wykres 234. Podsumowanie – najczęstsza tematyka w prasie rosyjskiej

Analizując ogólne użycie słów kluczowych w badaniu, należy stwierdzić przede wszystkim, że dwie trzecie przeanalizowanych nagłówków nie zawierały żadnego z określeń przewidzianego przez autorów badania. Najczęściej pojawiającym się słowem kluczowym okazało się „papież”, używane w znaczeniu „Benedykt XVI”. Takie odniesienie zawiera więcej niż co dziesiąty nagłówek. Często, bo w 6% tytułów pojawiło się określenie „nowy papież”, popularne okazało się także określenie „konklawe”. Spośród określeń, jakimi nazwano decyzję Benedykta XVI, najczęściej pojawiała się „ustąpienie”, charakterystyczne dla 3% tekstów, znacznie rzadziej stosowano takie określenia jak „rezygnacja”, „odejście” czy „abdykacja”, które były charakterystyczne zaledwie dla 1% publikacji. Na tej podstawie można stwierdzić, że teksty tytułowano dość precyzyjnie, nazywając wydarzenia w sposób najbardziej zbliżony do standardów paktu faktograficznego.

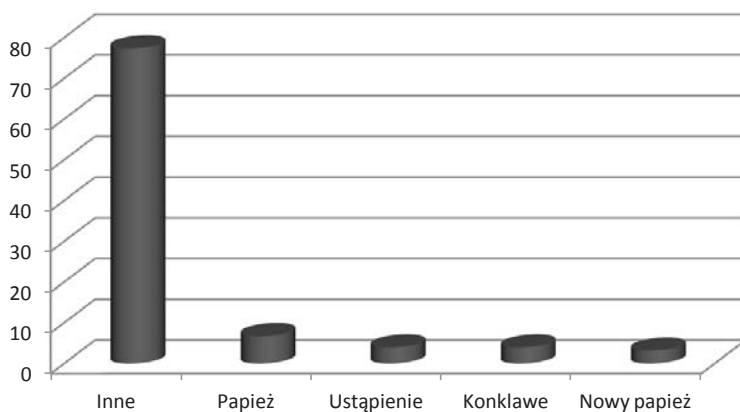

Wykres 235. Podsumowanie – słowa kluczowe w nagłówkach

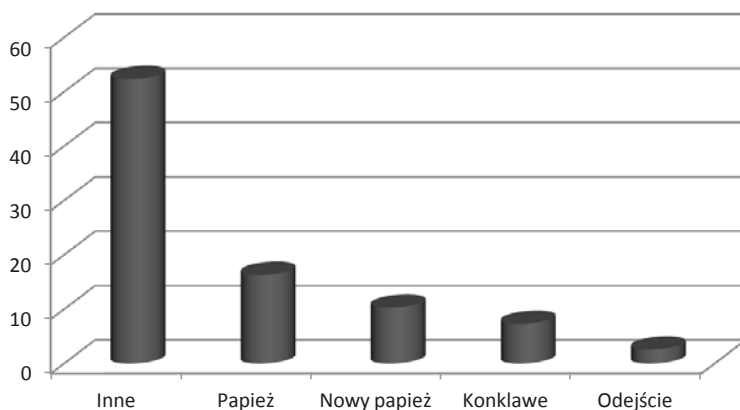
Podobieństwo w stosowaniu poszczególnych słów kluczowych w nagłówkach przez prasę poszczególnych krajów było widoczne, szczególnie w przypadku kolejności najważniejszych kategorii. Konieczne jest jednak kilka uwag o najważniejszych różnicach między nimi. Przede wszystkim, prasa niemiecka wpisała się w przyjęty w badaniu schemat w najmniejszym stopniu i najrzadziej używała przewidzianych w nagłówkach określeń. Najbardziej „przewidywalna” okazała się prasa rosyjska, gdzie większość tekstów została zatytułowana z użyciem słów kluczowych.

We wszystkich krajach najpopularniejszym określeniem okazał się „papież”, który występował w prawie co czwartym tekście prasy rosyjskiej, ponad 16% prasy polskiej oraz niespełna 7% prasy niemieckiej. Kolejnym pod względem częstotliwości używania okazał się „nowy papież”, obecny w prawie 15% nagłówków prasy rosyjskiej, ponad 10% prasy polskiej oraz nieco ponad

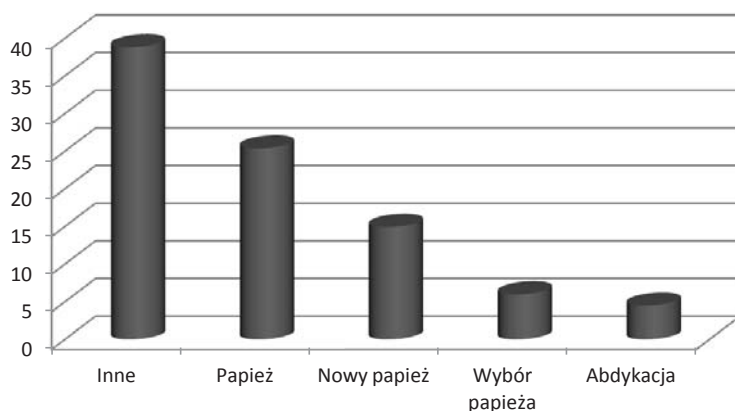
3% prasy niemieckiej, gdzie ustąpił też popularnością takim określeniom jak „ustąpienie” i „konklawe”. Słowo „konklawe”, które znalazło się na czwartym miejscu nagłówków prasy polskiej, nie znalazło się wśród pięciu najważniejszych słów kluczowych prasy rosyjskiej, gdzie chętniej stosowano określenie „abdykacja”. W Polsce w tym kontekście najchętniej używano słowa „odejście”. Świadczy to przede wszystkim o niezwyklej precyzyjności i rzetelności w stosowanej przez niemiecką prasę terminologii, jak i traktowaniu papieskiego urzędu jako jednej z wielu funkcji, która powinna być pojmowana bardziej demokratycznie. Niemiecka prasa sugerowała wręcz, że należy odczarować dotychczasowe rozumienie urzędu papieża, który ma być sprawnym przywódcą, zaangażowanym może nawet politycznie. Chociaż taki punkt widzenia pojawiał się również w prasie polskiej, nie sposób jednak przyznać mu miana tendencji dominującej.

Wykres 236. Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe nagłówków w prasie niemieckiej

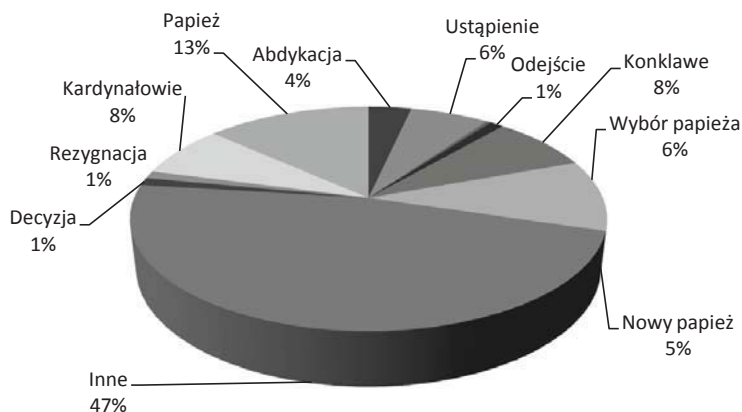

Wykres 237. Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe nagłówków w prasie polskiej

Wykres 238. Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe nagłówków w prasie rosyjskiej

W przypadku lidów słowa kluczowe stosowano nieco chętniej niż w nagłówkach – znalazły się one w lidach ponad połowy analizowanych tekstów. Ponownie najchętniej używano określenia „papież”, na drugim miejscu znalazło się określenie „konklawe” oraz „kardynałowie”. W lidach decyzję Benedykta XVI najchętniej nazywano „ustąpieniem”, charakterystycznym w 6% przypadków, „abdykacją”, użytą w 4% lidów, „odejściem”, „rezygnacją” i „decyzją” – po 1% przypadków. Popularnymi słowami kluczowymi w lidach okazał się także „wybór papieża” oraz „nowy papież”.

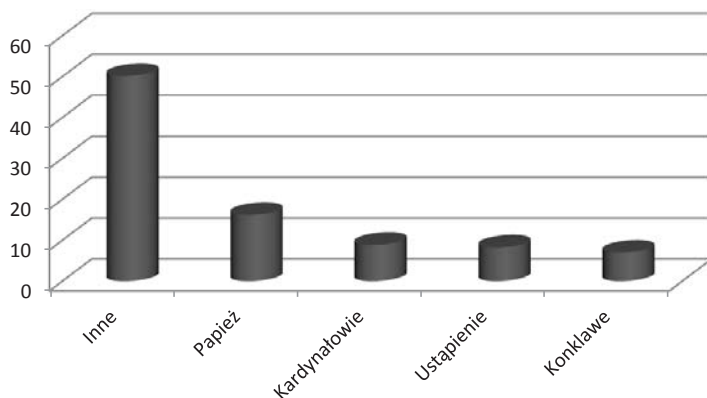

Wykres 239. Podsumowanie – słowa kluczowe w lidach

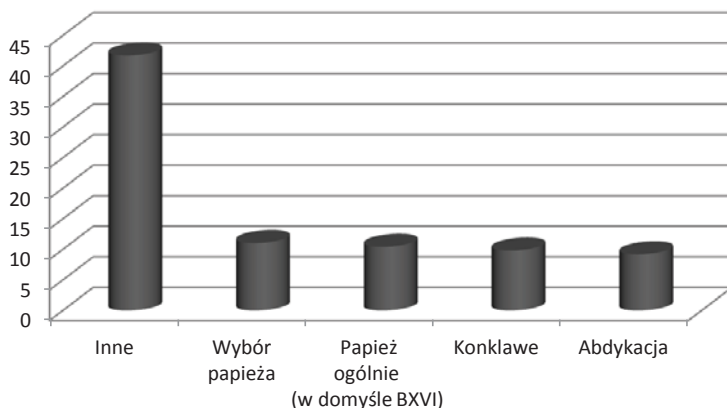
Analiza słów kluczowych w lidach poszczególnych krajów potwierdziła tendencję zauważoną już w przypadku nagłówków, że prasa niemiecka stosuje je rzadziej niż dzienniki dwóch pozostałych krajów, przy czym różnica była tu mniej widoczna. Kraje różniły się również kolejnością, jeśli chodzi o popularność najważniejszych słów kluczowych – w Niemczech był to „papież”,

w Polsce „wybór papieża”, natomiast w Rosji – „konklawe”. Prasa niemiecka konsekwentnie nazywała decyzję Benedykta XVI, używając przede wszystkim określenia „ustąpienie”, natomiast w Polsce i Rosji najczęściej używano mało adekwatnego terminu „abdykacja”.

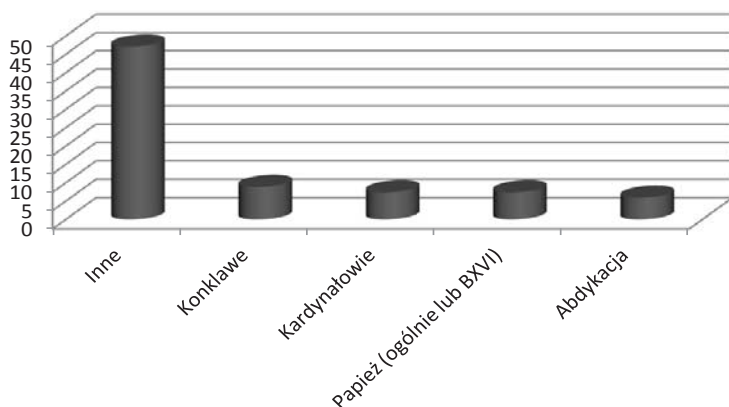
Wśród pięciu najchętniej używanych w lidach słów kluczowych we wszystkich krajach pojawiało się określenie „konklawe” oraz „papież”, pozostałe słowa różniły się. Co ciekawe, w polskiej prasie najchętniej używano terminu „wybór papieża”, który w Rosji i Niemczech nie pojawił się wśród najpopularniejszych słów kluczowych. Natomiast w prasie rosyjskiej, obok „konklawe” dodatkowo pojawiało się dość często określenie „kardynałowie”, co oznacza, że szczególną wagę przywiązywano do procedury wyboru nowego papieża i osób, które w tym wyborze uczestniczyły. W Niemczech również ważną kwestią była działalność poszczególnych kardynałów. Ich sylwetki podobnie jak w Rosji prezentowano cyklicznie na łamach analizowanych tytułów w kontekście przygotowań do konklawe.

Wykres 240. Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe lidów w prasie niemieckiej

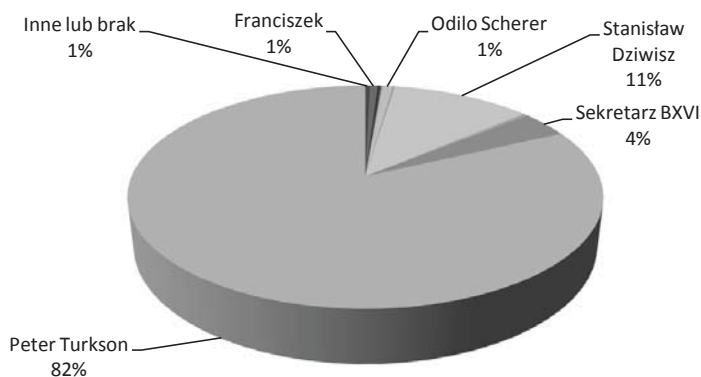

Wykres 241. Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe lidów w prasie polskiej

Wykres 242. Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe liderów w prasie rosyjskiej

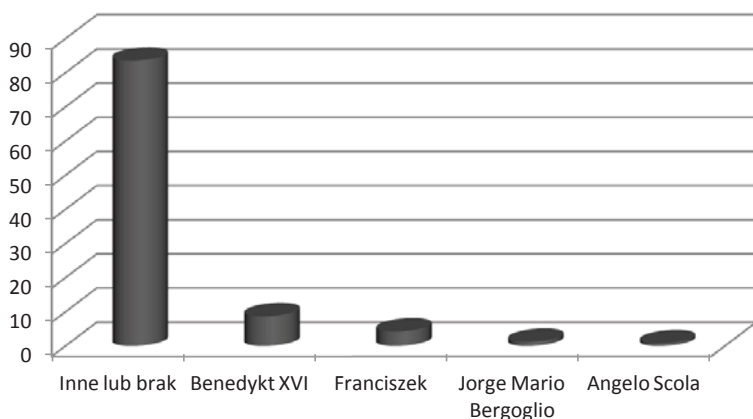
Jak uwidoczniło na poniższej ilustracji, obrazującej osoby przywoływane bezpośrednio w nagłówkach publikacji, zdecydowana większość materiałów była zatytułowana bezosobowo, co oznacza, że nie wskazywano wprost na najważniejszych uczestników wydarzeń. Tam, gdzie takie odniesienie odnotowano, najczęściej pojawiała się imię Benedykta XVI, które było wspomniane w 11% nagłówków. Na drugim miejscu znalazł się Franciszek, wspomniany w 4% publikacji, natomiast wśród innych nazwisk należy zwrócić uwagę na Angelo Scolę, Stanisława Dziwisza i odwołania jeszcze do kard. Jorge Mario Bergoglio, którzy byli wspomniani w 1% nagłówków. Na pierwsze miejsce wysuwa się więc Benedykt XVI. Trudno jednak jednoznacznie stwierdzić, że to on stał się głównym bohaterem publikacji, ponieważ ponad 80% z nich nie zawierała bezpośredniego odniesienia do żadnego z bohaterów papieskiego ustąpienia.

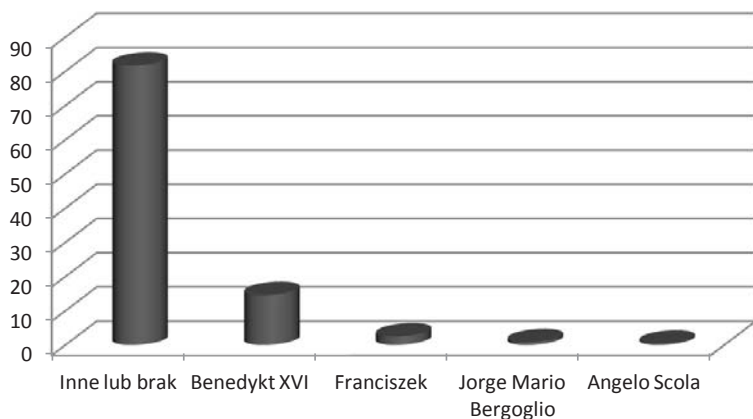
Wykres 243. Podsumowanie – osoby wymienione w nagłówkach

Najbardziej spersonalizowane okazały się nagłówki prasy rosyjskiej, z których prawie 28% zawierało bezpośrednie odniesienie do konkretnych osób. Najmniej takich odniesień odnotowano w prasie niemieckiej – było ich niespełna

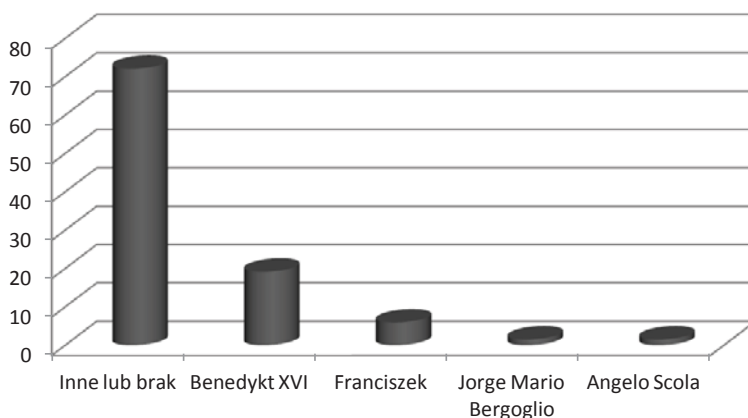
17%. We wszystkich krajach najczęściej odnoszono się do Benedykta XVI oraz Franciszka. Na uwagę zasługuje fakt, że w prasie polskiej wśród najczęściej wymienianych nazwisk nie znalazło się nazwisko Jorge Mario Bergoglio, który był często wspominany w Rosji i Niemczech, natomiast pojawia się nazwisko Stanisława Dziwisza, którego nie zauważono w prasie pozostałych dwóch krajów. Polska prasa nie odwołuje się również do Angelo Scoli, co jest widoczne w prasie Rosji i Niemiec, pojawia się natomiast nazwisko Timothy Dolana, nieobecnego w pozostałych krajach. Należy więc stwierdzić, że poza dwoma głównymi aktorami, z perspektywy uznania ważności innych osób w omawianych wydarzeniach stanowisko polskie różni się od stanowiska dwóch pozostałych krajów. Ponadto, w prasie niemieckiej częściej odwoływano się do autorytetu rodzimych duchownych Kościoła katolickiego.

Wykres 244. Podsumowanie – osoby wymienione w nagłówkach prasy niemieckiej

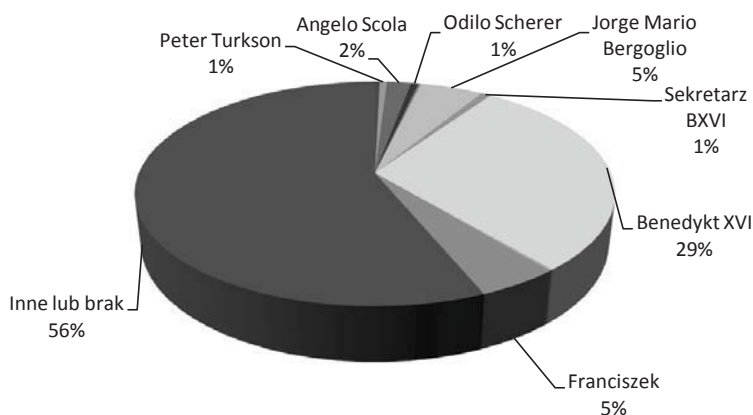

Wykres 245. Podsumowanie – osoby wymieniane w nagłówkach prasy polskiej

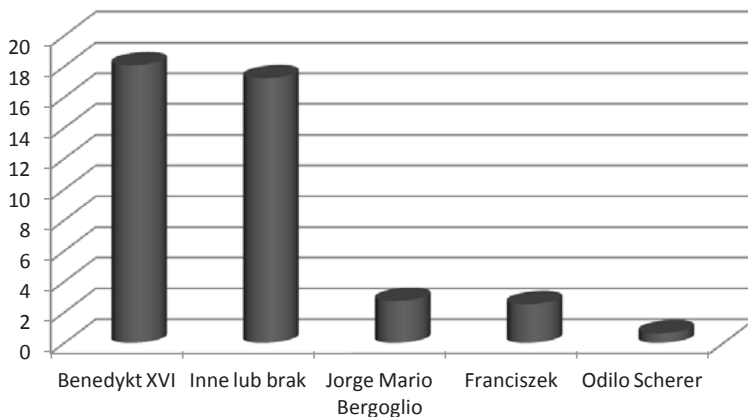
Wykres 246. Podsumowanie – osoby wymieniane w nagłówkach prasy rosyjskiej

Lidy publikacji okazały się bardziej spersonalizowane niż ich nagłówki, choć i tak ponad połowa z nich nie zawierała bezpośredniego nawiązania do żadnej osoby. Można więc stwierdzić, że omawiane wydarzenia były przedstawiane głównie jako pewien proces, niezwiązany bezpośrednio z jednostkowymi działaniami czy decyzjami. Tam, gdzie pojawia się odniesienie do osoby, jest nią najczęściej, bo aż w 29% przypadków, Benedykt XVI, podobnie jak w przypadku nagłówków na drugim miejscu znajduje się Franciszek, który jest wspomniany w 5% lidów. Co ciekawe, podobną ilość razy jest wspomniany jako Jorge Mario Bergoglio. Wśród nazwisk kardynałów w 2% przypadków pojawia się nazwisko Angelo Scoli, inne pojawiają się w 1% przypadków lub wcale.

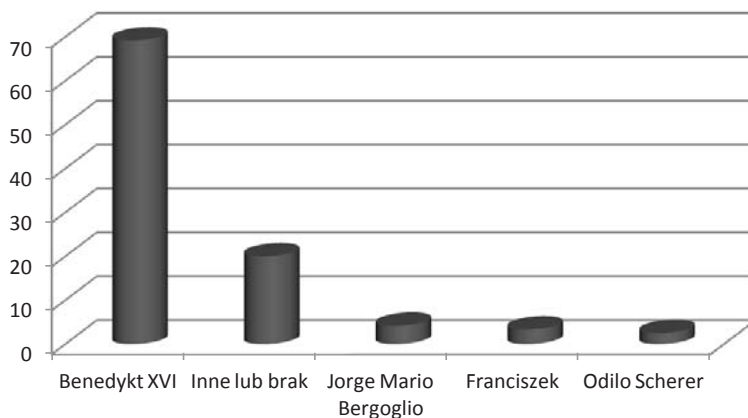

Wykres 247. Podsumowanie – osoby wymieniane w lidach

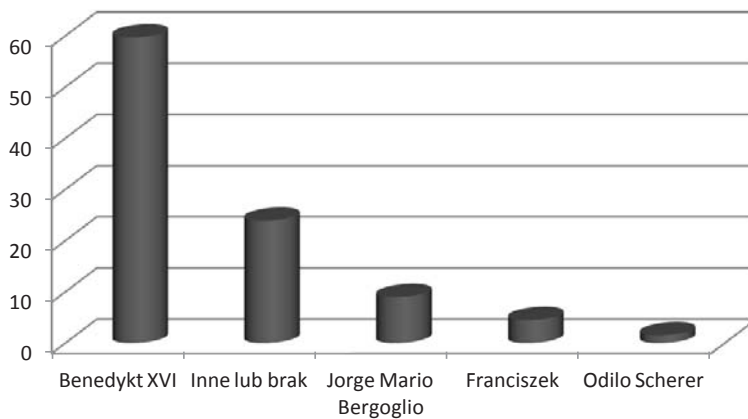
W lidach publikacji wszystkich analizowanych krajów najczęściej odwoływano się do Benedykta XVI. Najwyraźniej miało to miejsce w przypadku prasy niemieckiej, która jako jedyna częściej stosowała to odniesienie niż lidy

Wykres 248. Podsumowanie – osoby wymieniane w lidach prasy niemieckiej

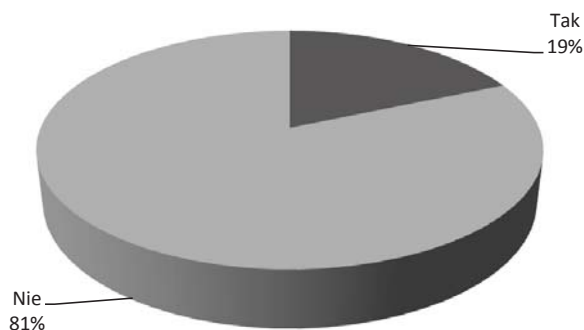
Wykres 249. Podsumowanie – osoby wymieniane w lidach prasy polskiej

Wykres 250. Podsumowanie – osoby wymieniane w lidach prasy rosyjskiej

bezosobowe, jak działo się w przypadku dwóch pozostałych krajów. Jorge Mario Bergoglio był przywoływany chętniej w prasie niemieckiej i polskiej, podczas gdy w lidach prasy rosyjskiej nieco częściej odwoływano się już do imienia Franciszek. W każdym kraju uzupełnieniem piątki najpopularniejszych bohaterów lidów stał się inny kardynał. W prasie niemieckiej byli to najczęściej kardynałowie niemieccy, natomiast w prasie polskiej kard. Angelo Scola.

Merytoryka tekstów poświęconych ustąpieniu Benedykta XVI, jego przyszłości, przyszłości Kościoła, wyboru jego następcy i sposobu objęcia przez następcę Stolicy Piotrowej oparła się na odniesieniu do odpowiednich procedur przewidzianych w dokumentach kościelnych. Dla społeczeństwa niezorientowanego w tych schematach jest to jedyny sposób rzeczowej prezentacji analizowanych wydarzeń. Tymczasem okazało się, że do procedur tych odwoływano się rzadziej niż w co piątym tekście, co oznacza, że zdecydowana większość z nich była pozbawiona merytorycznej podstawy. Oczywiście, samo powołanie się na konkretny dokument nie oznaczało jeszcze jego prawidłowego przedstawienia, a tym bardziej interpretacji.

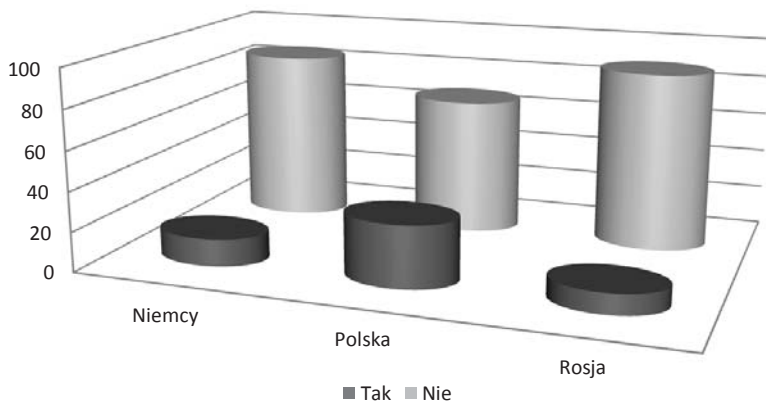

Wykres 251. Podsumowanie – odniesienie do procedury

Prasa analizowanych krajów w różnym stopniu odnosiła się do kościelnych procedur. Największy odsetek takich odniesień zaobserwowano w prasie polskiej, gdzie towarzyszyły one ponad 31% tekstów. Jeśli chodzi o jakość tych tekstów, a dokładnie zgodność prezentowanych opisów ze stanem kościelnego prawa, okazuje się, że pozostawiały wiele do życzenia (zawierały błędy w opisach procedur itp.). W prasie niemieckiej było ich niespełna 14%, jednak jest to związane nie tyle z mało merytorycznym podejściem do omawianych kwestii, ile z faktem, że prasa niemiecka bardzo precyzyjnie i obszernie, choć w pojedynczych materiałach, traktowała temat procedury ustąpienia. Artykuły w prestiżowych dziennikach jak „Frankfurter Allgemeine Zeitung” czy „Süddeutsche Zeitung” stosunkowo rzadko poruszały tę tematykę, ale także ich odbiorcy należą do grona elity intelektualnej. Można więc tłumaczyć niski odsetek publikacji na temat procedury tym, że wystarczające było przekazanie informacji dogłębnej,

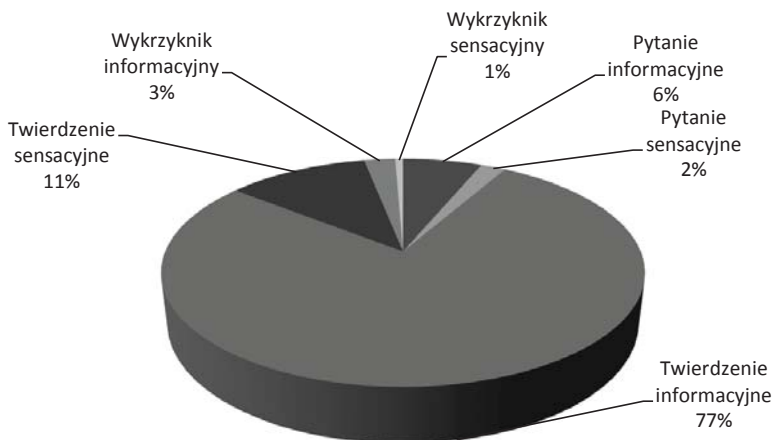
jednorazowej, bez dozowania, jak czyniono to np. w tabloidzie „Die Bild-Zeitung”. Dodatkową kwestię stanowi również rzetelność w przekazywaniu i interpretacji prawa kościelnego. Nie musiano tam dodatkowo publikować uzupełnień do powierzchownych wiadomości, które ukazywały się w prasie polskiej.

Najmniej merytorycznych odniesień zaobserwowano w prasie rosyjskiej, w której były one elementem niewiele ponad 10% tekstów. Zainteresowanie tej prasy było zatem bardziej sensacyjne niż informacyjne, co w połączeniu z małą wiedzą na temat procedur obecnych w Kościele katolickim wśród w większości prawosławnego społeczeństwa musiało przełożyć się na niepełne ich zrozumienie.

Wykres 252. Podsumowanie – odniesienie do procedury w prasie poszczególnych krajów

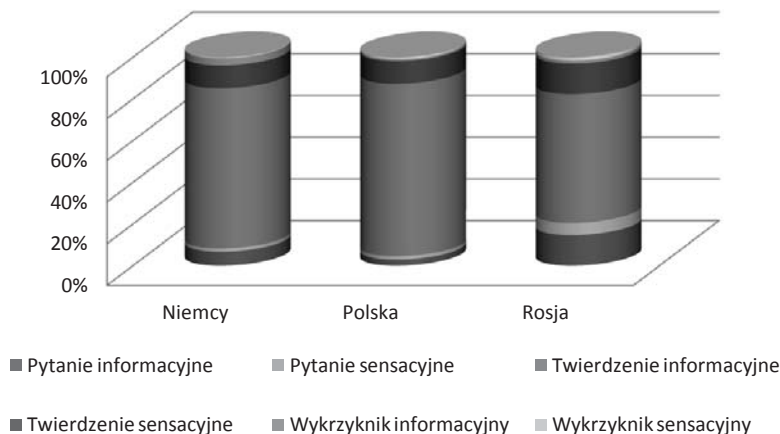
Charakter nagłówków analizowanych publikacji wskazywał na raczej informacyjny niż sensacyjny ton. Ponad trzy czwarte z nich przyjęło formę informacyjnego twierdzenia, kolejne 9% informacyjnych pytań i wykrzykników.

Wykres 253. Podsumowanie – rodzaje nagłówków

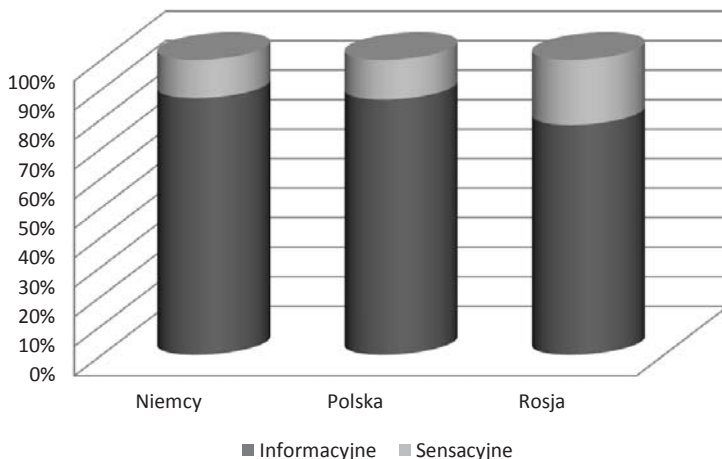
Sensacyjny wydźwięk odnotowano w 14% przypadków, najczęściej stosowano twierdzenia, pytania sensacyjne i wykrzykniki zdarzały się sporadycznie. Mając na uwadze niezwykłość i niecodziennosc opisywanych wydarzeń, należy stwierdzić, że prasa odniosła się do nich dość powściągliwie, nie szukając nadmiernej sensacji i zachowując należąca powagę.

Analizując rodzaje nagłówków w prasie poszczególnych krajów, trudno nie zauważyć wyraźnie większego odsetka nagłówków pytających w Rosji, gdzie stanowiły one prawie 21%, podczas gdy w Polsce było ich niewiele ponad 4,5%, natomiast w Niemczech niespełna 8,5%. Dysproporcję zauważono także w przypadku nagłówków wykrzyknikowych, których najwięcej odnotowano w prasie niemieckiej – niespełna 4%, nieco mniej w prasie rosyjskiej – prawie 3%, natomiast najmniej w prasie polskiej – około 1,7%. Jest to istotne o tyle, że niezależnie od wydźwięku, nagłówki tego rodzaju zwracają większą uwagę czytelników, zmuszając do refleksji lub poszukiwania odpowiedzi na zadane w tytule pytania bądź też sugerują niecodziennosc opisywanych wydarzeń. Z tej perspektywy należy uznać, że najbardziej „statycznie” tytułowano materiały w prasie polskiej, gdzie nagłówków informacyjnych było ponad 93%, w Niemczech prawie 87%, natomiast w Rosji około 76%.

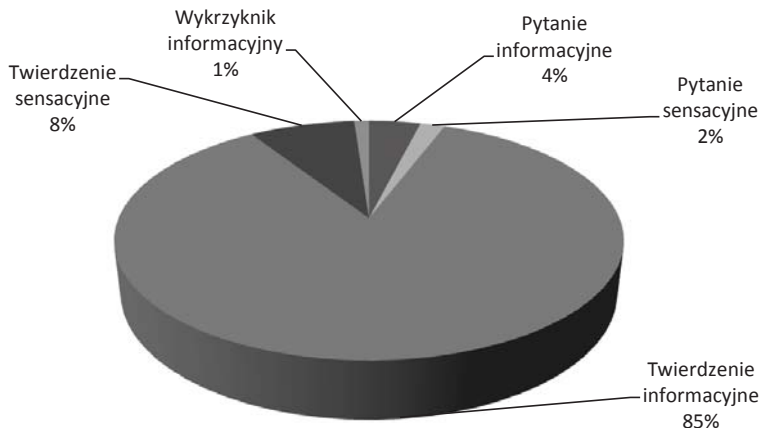
Wykres 254. Podsumowanie – rodzaje nagłówków w prasie poszczególnych krajów

Choć we wszystkich krajach nagłówki materiałów związanych ze zmianą papieża miały w większości charakter informacyjny, to różniły się proporcjami między informacyjnymi a sensacyjnymi tytułami. Najwięcej sensacyjnych nagłówków odnotowano w prasie rosyjskiej, gdzie stanowiły one 22%, natomiast w przypadku Niemiec i Polski było ich po około 13%. Można więc stwierdzić, że to właśnie prasa rosyjska nadawała omawianym wydarzeniom najbardziej sensacyjny wydźwięk, nie tylko poprzez duży odsetek pytań i wykrzykników, ale również przez sensacyjny ton.

Wykres 255. Podsumowanie – sensacyjność nagłówków w prasie poszczególnych krajów

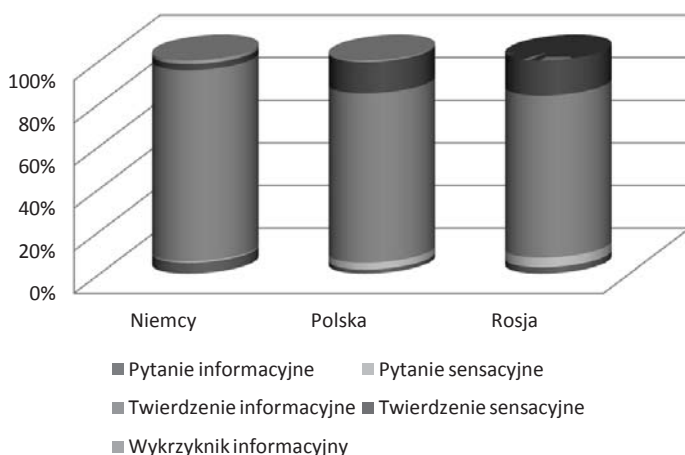
Lidy publikacji okazały się jeszcze mniej sensacyjne niż ich nagłówki. 90% z nich posiadało informacyjny charakter, sensacyjność stwierdzono tylko w 10% przypadków. Teza o unikaniu wywoływania zbędnych emocji została potwierdzona również przez fakt, że lidy mające formę pytań lub wykrzykników stanowiły zaledwie 7% wszystkich lidów.

Wykres 256. Podsumowanie – rodzaje lidów

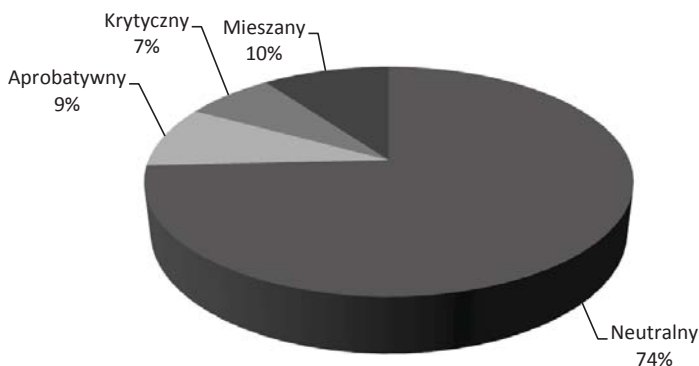
Najwięcej lidów pytających odnotowano w rosyjskiej prasie, gdzie było ich 7%. Na drugim miejscu uplasowała się pod tym względem prasa niemiecka, gdzie pytający charakter miało niespełna 6% pierwszych akapitów, natomiast w polskich dziennikach było ich nieco ponad 5%. Lidy wykrzyknikowe stosowano niezwykle rzadko, w prasie rosyjskiej nie było ich w ogóle, w polskiej nieco ponad 0,5%, natomiast w niemieckiej – nieco ponad 1,5%. Można więc

stwierdzić, że lidy o charakterze szczególnie zwracających uwagę i skłaniających do refleksji pytań i wykrzykników równie chętnie stosowano w Rosji i Niemczech, podczas gdy prasa polska stosowała przede wszystkim lidy o charakterze twierdzeń. Jednak analiza wydźwięków lidów nie pozwala na potwierdzenie tezy o zbliżonym charakterze publikacji niemieckich i rosyjskich, ponieważ w prasie rosyjskiej sensacyjnych lidów było prawie 21%, a w niemieckiej – tylko 3,5%. Bardziej zbliżona pod względem sensacyjności do Rosji okazała się prasa polska, gdzie lidów o takim wydźwięku odnotowano około 18%.

Wykres 257. Podsumowanie – rodzaje lidów w prasie poszczególnych krajów

Szczegółowa analiza materiałów pozwala stwierdzić, że o zmianie papieża pisano przede wszystkim neutralnie – trzy czwarte opublikowanych w dziennikach Niemiec, Polski i Rosji tekstów posiadało właśnie taki wydźwięk. Kolejne 10% to teksty o mieszanym wydźwięku, które również w pewnym sensie można było uznać w ostatecznym rozrachunku za neutralne, ponieważ jednoznaczny

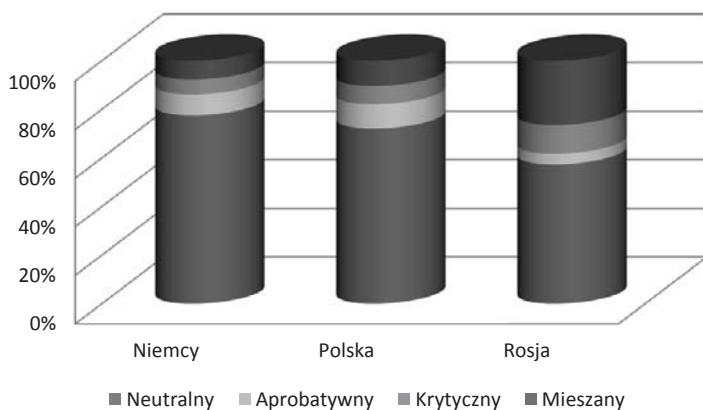

Wykres 258. Podsumowanie – wydźwięk materiałów

wydzwięk nie był możliwy do określenia. Załedwie 16% wszystkich publikacji miało jednoznacznie afektywne nastawienie do omawianych treści, przy czym, co jest pewnym zaskoczeniem, więcej było tych o wydzwięku aprobatywnym niż krytycznym. Świadczy to o neutralnym i pozytywnym stosunku prasy do omawianych zjawisk.

Najmniej neutralnie do omawianych kwestii odniosła się Rosja, gdzie tekstów pozbawionych nacechowania emocjonalnego pojawiło się nieco ponad 57%. Nie oznacza to jednak przewagi materiałów o zdecydowanie pozytywnym czy negatywnym wydzwięku, ponieważ w prasie tego kraju odnotowano również największy odsetek materiałów, w którym jednoznaczne określenie wydzwięku okazało się niemożliwe. Rosja to jednak kraj, gdzie, w przeciwieństwie do dwóch pozostałych, teksty krytyczne dominowały nad aprobatywnymi (prawie 12% krytycznych do niespełna 4,5% aprobatywnych).

Prasa polska i niemiecka okazały się dość podobne pod względem wydzwięku materiałów. W prasie obu krajów dominowały teksty neutralne i mieszane, przy czym w Polsce nieco więcej odnotowano mieszanych, a mniej jednoznacznie neutralnych. W obu krajach pisano o wydarzeniach bardziej pozytywnie – wydzwięk aprobatywny przeważał nad krytycznym, przy czym generalnie tekstów nacechowanych emocjonalnie w Niemczech odnotowano nieco mniej niż w Polsce. Co istotne, w Niemczech nacechowanie emocjonalne publikacji dopuszczano jedynie w przypadku odpowiednich gatunków, tj. komentarzy, felietonów, esejów czy artykułów wstępnych. Jedynie w „Die Bild-Zeitung” zdarzało się mieszanie cech swoistych dla poszczególnych form prasowych.

Wykres 259. Podsumowanie – wydzwięk materiałów w prasie poszczególnych krajów

Analiza wydzwięków na trzech poziomach – nagłówek, lidów i całości publikacji pozwala wyciągnąć pewne ogólne wnioski. Przede wszystkim, sensacyjność czy emocjonalny stosunek do omawianych kwestii widoczny

był zwłaszcza na poziomie nagłówków, same publikacje okazywały się dużo bardziej stonowane. Potwierdza to tezę o tabloidyzacji mediów¹, również w tematyce tak wrażliwej jak zmiana przywódcy duchowego jednej z największych religii świata.

Tytuły, chcąc przyciągnąć czytelników, posługiwały się krzykliwymi nagłówkami, jednak same treści najczęściej pozostawały bardziej neutralne. Trudno również nie zauważyć różnic w emocjonalnym ukazywaniu tej tematyki przez poszczególne kraje. Dla prasy rosyjskiej okazała się ona najbardziej sensacyjna, co widoczne jest na wszystkich trzech poziomach analizy, najczęściej też krytycznie odnoszono się do omawianych kwestii. Mniejsze różnice uwiłdoczyły się między Polską i Niemcami, choć można zauważyć nieco większą emocjonalność w prasie polskiej, należy jednak stwierdzić, że jest to częściej emocjonalność pozytywna niż negatywna.

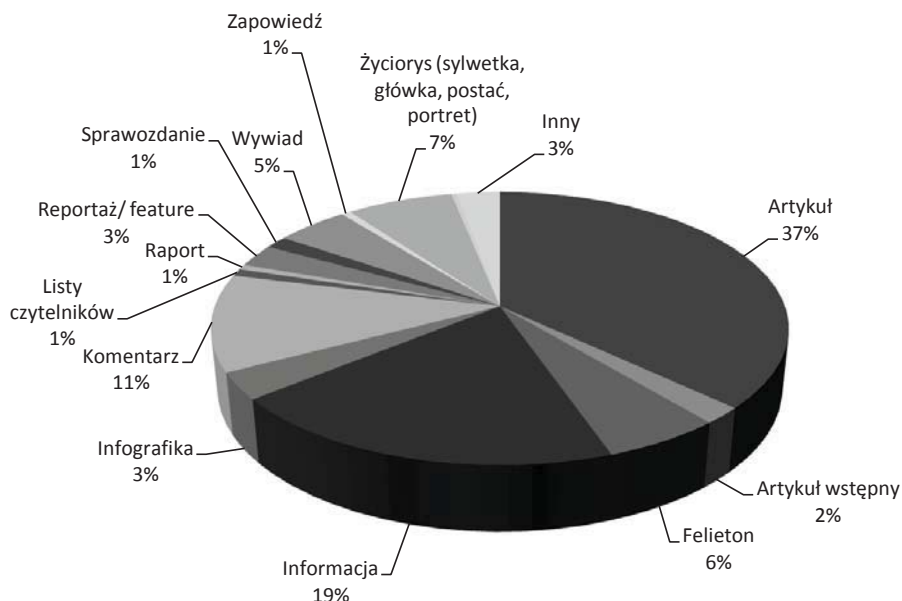
O wydarzeniach związanych ze zmianą papieża pisano przede wszystkim w formie artykułu, teksty napisane w tym gatunku stanowiły ponad jedną trzecią wszystkich przeanalizowanych publikacji. Biorąc pod uwagę, że artykuł sam w sobie „wymaga od autora znawstwa bądź przebadania problemu”², wskazywałoby to gruntowne podejście dziennikarzy do tematyki papieskiego ustąpienia. Stosunkowo często pojawiała się także informacja, będąca gatunkiem prawie jednej piątej tekstów. Co dziesiąty materiał miał formę komentarza. Wśród często pojawiających się gatunków należy wymienić również życiorys, felieton oraz wywiad, pozostałe pojawiały się raczej incydentalnie. Listy czytelników pojawiały się w prasie niemieckiej, natomiast infografiki stosowano głównie w tabloidach „Die Bild-Zeitung” i „Fakt”, a także tytułach „Die Welt” i „Rzeczpospolita”.

Artykuł okazał się gatunkiem najchętniej używanym w prasie rosyjskiej – użyto go w niemal 60% tekstów – w niemieckich dziennikach zajął prawie 40% gatunków, natomiast w polskich było go niespełna 20%, czyli prawie dwukrotnie mniej niż informacji. Można więc stwierdzić, że polskie publikacje charakteryzowały się największym rozdrobnieniem, najmniejszy był też udział gatunków publicystycznych czy analitycznych.

Najmniejszy udział informacji zaobserwowano w prasie rosyjskiej, należy jednak pamiętać, że w Rosji pojawiło się najmniej tekstów na omawiany temat, stąd ich bardziej analityczny charakter jest zrozumiały. Analityczne podejście można było zaobserwować także w prasie niemieckiej, która obszernie

1 T. Goban-Klas, *Wartki nurt mediów. Ku nowym formom społecznego życia informacji*, Universitas, Kraków 2011, s. 429–437; T. Kononiuk, *Profesjonalizacja w dziennikarstwie. Między modernizmem a ponowoczesnością*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2013, s. 193–194.

2 K. Wolny-Zmorzyński, A. Kaliszewski, W. Furman, *Gatunki dziennikarskie. Teoria. Praktyka. Język*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006, s. 85.

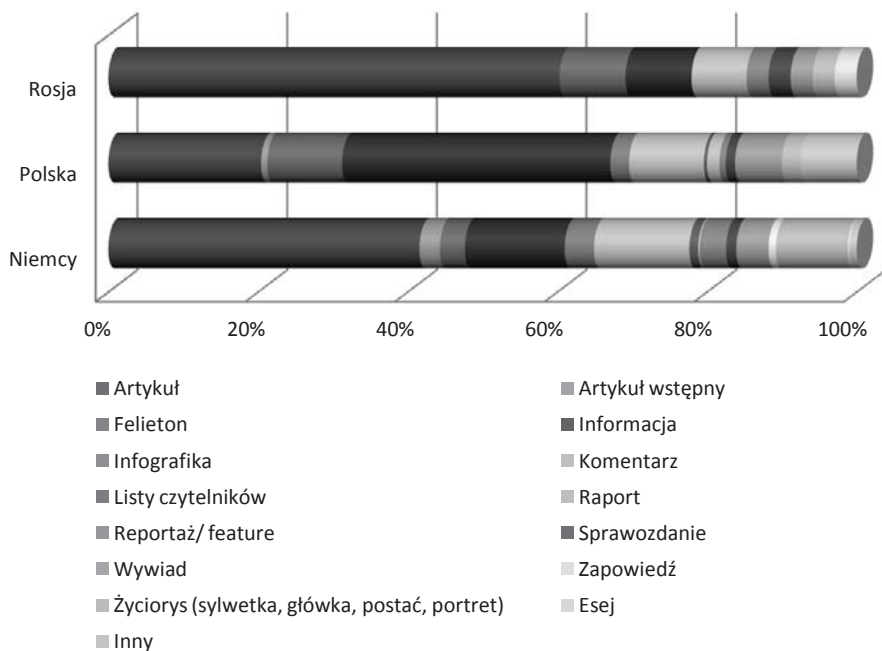
Wykres 260. Podsumowanie – różnicowanie gatunkowe publikacji

traktowała tematykę papieskiego ustąpienia i poza tabloidem „Die Bild-Zeitung” rzadko publikowała krótkie materiały.

Zaobserwowano również znaczącą różnicę w posługiwaniu się życiorysem w prasie poszczególnych krajów, zdecydowanie najwięcej tekstów tego rodzaju pojawiło się w prasie niemieckiej, które wykorzystywano nie tylko w celu przypomnienia sylwetki ustępującego z urzędu Josepha Ratzingera³. Prasa niemiecka wyróżniała się na tle innych krajów także tym, że okres przed konklawe był na jej łamach swoistą kampanią wyborczą, w czasie której prezentowano wielu potencjalnych kandydatów do przewodnictwa Stolicy Apostolskiej. Tu również najchętniej posługiwano się artykułem wstępnym, który bardzo oszczędnie stosowano w prasie polskiej, natomiast w prasie rosyjskiej – wcale. Świadczy to o nadaniu rangi omawianej tematyce, która w Rosji nie była postrzegana jako na tyle znacząca, by stać się tematem numeru.

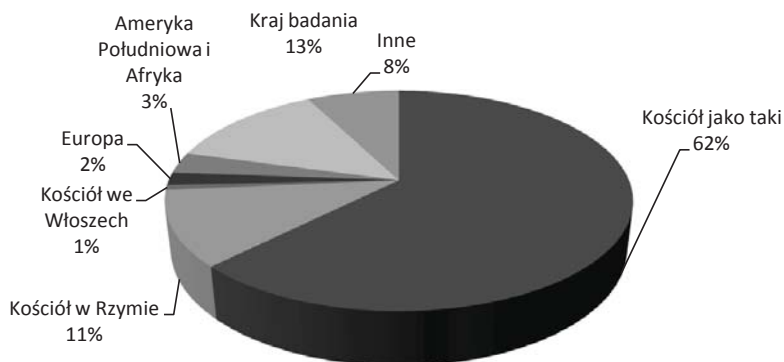
Wydarzenia związane z ustąpieniem papieża Benedykta XVI i wyborem jego następcy były przedstawiane przede wszystkim z uniwersalnej perspektywy Kościoła jako takiego, czyli z pominięciem bezpośredniego nawiązania do społeczności religijnej jakiegokolwiek części świata lub kraju. Taka optyka była charakterystyczna dla 62% przeanalizowanych tekstów. Popularną perspektywą okazało się odniesienie do kraju badania, które odnotowano w 13% przypadków.

3 Na temat sylwetki jako formy upamiętniającej określoną osobę vide M. Wojtak, *Gatunki prasowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004, s. 123–165.

Wykres 261. Podsumowanie – zróżnicowanie gatunkowe publikacji w prasie poszczególnych krajów

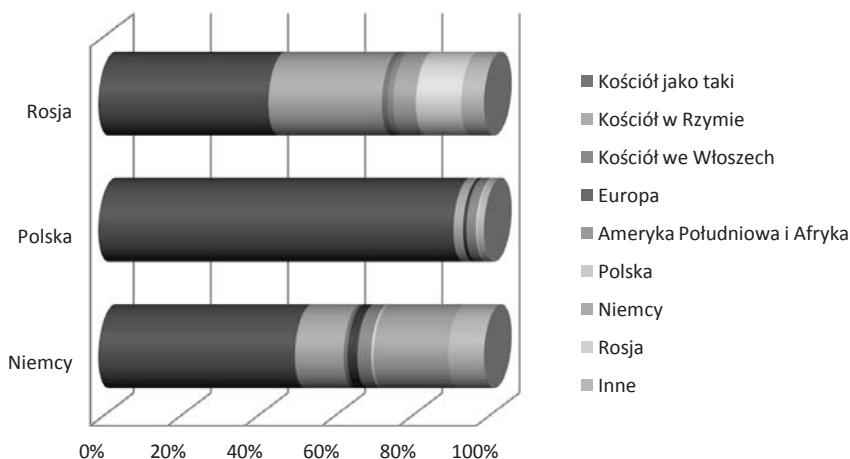
Jest to dość niski odsetek, pozwalający stwierdzić, że analizowane kraje nie odnosiły się do omawianych wydarzeń jako bezpośrednio je dotyczących. Nieco więcej niż dziesiąta część tekstów proponowała rozumienie wydarzeń w kontekście Kościoła w Rzymie. Wśród konkretnych odniesień nie związanych z krajami badania najbardziej popularnym okazała się Ameryka Południowa i Afryka, które pojawiały się nie tylko w kontekście przyszłości Kościoła i obszarów, gdzie ma on największą perspektywę rozwoju, ale i największych

Wykres 262. Podsumowanie – perspektywa przestrzenna publikacji

problemów do rozwiązania. Działo się tak również z powodu spekulacji na temat możliwego czarnoskórego następcy Benedykta XVI.

Najbardziej uniwersalną perspektywę analizy wątków związanych ze zmianą papieża zaobserwowano w prasie polskiej, gdzie teksty odnoszące się do Kościoła jako takiego stanowiły aż 92%. Najmniejszy ich odsetek zaobserwowano w prasie rosyjskiej, jednak można uznać, że zostały one zrównoważone przez perspektywę Kościoła w Rzymie, łącznie obie kategorie stanowiły 65%. Interesujące jest, na ile prasa poszczególnych krajów odnosiła omawiane wydarzenia do sytuacji w kraju badania. Najwięcej takich odniesień odnotowano w prasie niemieckiej, było ich prawie 20%, co oznacza, że piąta część materiałów posiadała bezpośrednie odniesienia do samych Niemiec. Jest to zrozumiałe o tyle, że ustępujący papież był niemieckiego pochodzenia, więc naturalną kolejną rzeczą było odnoszenie zachodzących wydarzeń do sytuacji wyznaniowej i społecznej w kraju.

Wykres 263. Podsumowanie – perspektywa przestrzenna publikacji w prasie poszczególnych krajów

Perspektywa niemiecka dodatkowo interesowała faktem, że decyzję Benedykta XVI odbierano w jej ramach jako niemiecki wkład w modernizację Kościoła instytucjonalnego. Zaskakująco niewiele pojawiło się odniesień do Polski w rodzimej prasie, było ich mniej niż 0,5%, co w praktyce oznacza jeden tekst poświęcony takiej perspektywie. Dużo bardziej do sytuacji w swoim kraju zmianę papieża odniosła prasa rosyjska, prawie 12% tekstów napisano właśnie z perspektywy sytuacji rosyjskiej, przy czym nie były to odniesienia dotyczące bezpośrednich skutków tej zmiany dla Rosji, bo trudno się takowych spodziewać, ale raczej ewentualnego wskazania przez Benedykta XVI drogi Patriarsze Moskwy i Wszechrusi.

Autorzy opatrzyli analizę ustąpienia Benedykta XVI oraz wyboru Franciszka na łamach niemieckiej, polskiej i rosyjskiej prasy określeniem „medialna abdykacja”. Rodzi to określone konsekwencje. Niezaprzeczalnie opisywane na łamach prasy wydarzenia posiadały silnie mediatyzowany charakter. Ostatecznie to dzięki interwencji mediów jeden z bardziej znaczących elektorów (kard. Keith O'Brien) zrezygnował z udziału w konklawe z powodu zarzutów o molestowanie podwładnych. Pozostali uczestnicy wybierali w świadomości, że obserwuje ich spora część globu. Czy zatem „abdykacja”, a nie po prostu „ustąpienie” papieża rzeczywiście wyznaczała perspektywę całej analizy? Tak postawione pytanie warto powiązać z odpowiedzią na pozostałe kwestie zasygnalizowane we wstępie: Jaki obraz medialny papieskiego ustąpienia prezentowała prasa poszczególnych krajów? Co mają ze sobą wspólnego tego rodzaju medialne reprezentacje? Co znajdujemy w nich swoistego? Jakie są główne tendencje w kreowaniu prasowego wizerunku papieża?

Na 12 przebadanych dzienników materiały zamieszczane w prasie niemieckiej wyniosły dwukrotność publikacji z tytułów polskich i rosyjskich. Fakt, że w prasie niemieckiej posługiwano się przede wszystkim terminem „ustąpienie” (4% w nagłówkach; 5% w lidach), a nie stosowano natomiast „abdykacji”, wyraźnie odsuwa na bok jednoznaczne utożsamienie wydarzeń z odejściem władcy. Precyzyjność terminologiczna – przekładalna również na przejrzystość i trafność opisu watykańskich procedur – prowadzi do zasadniczego wniosku o wysokim stopniu profesjonalizmu dziennikarskiego. Wyraźnie potwierdza zatem specyfikę systemu medialnego RFN, opartą na profesjonalizmie i wysokiej wartości jakościowej informacji, ujętą w typologii systemów medialnych Daniela C. Hallina i Paolo Manciniego¹.

W istocie, to właśnie w prasie niemieckiej obraz medialny papieskich wydarzeń był najbardziej głęboki, podejmujący szereg prognoz i wyrafinowanych analiz. Co istotne, to tytuły niemieckie relacjonowały ustąpienie oraz kolejne stadia wyboru zgodnie z obowiązującymi w Kościele przepisami prawa

1 D.C. Hallin, P. Mancini, *Systemy medialne...*, s. 71–72, 304.

kanonicznego. Narracja kolejnych publikacji koncentrowała się na otoczeniu odchodzącego papieża oraz konklawe.

Perspektywa „abdykacji” papieża okazała się domeną tytułów polskich i rosyjskich. Wśród terminów określających decyzję Benedykta XVI w obu krajach właśnie „abdykacja” okazała się najczęstszym określeniem lidów: w polskich tytułach wyniosła 9%, a w rosyjskich 6%. Pojawiała się również najczęściej w rosyjskich nagłówkach (4%), natomiast w nagłówkach polskich tytułów wynosiła tyle samo co określenie rezygnacja (2%). Biorąc pod uwagę, że czytelnik dokonuje wyboru między tekstami w oparciu o nagłówek², należy przyjąć, że odbiorcy prasy codziennej mieli okazję, aby oswoić się z taką wizją podejmowanej problematyki. Spoglądając na poszczególne nagłówki w Polsce i Rosji pojawia się świadomość, że źródłem tego stanu były następujące tytuły: „Moskowskij Komsomolec” (8%), „Komsomolska Prawda” (7%), „Izwestija” (6%), „Dziennik Gazeta Prawna” (12%) i „Gazeta Wyborcza” (3%). Natomiast w przypadku lidów prezentujących perspektywę abdykacji prym wiodły: „Izwestija” (16%), „Fakt” (17%) i „Rzeczpospolita” (9%).

Specyfika obrazów medialnych obecnych w polskich i rosyjskich tytułach sprowadziła się do silnej prezentacji postaci Benedykta XVI. Kluczem były powody ustąpienia papieża oraz przewidywane reperkusje tego faktu. Co ciekawe, prasa polska okazała się zdecydowanie mniej skupiona na lokalnej perspektywie niż miało to miejsce w tytułach niemieckich i rosyjskich. Nieliczne publikacje rosyjskie wyraźnie akcentowały element prawosławnej tożsamości, natomiast w prasie niemieckiej papież stał się również przyczynkiem do pytań o stan katolicyzmu w jego ojczyźnie.

Papiestwo po wstrząsie ustąpienia Benedykta XVI okazało się wyjątkowo wdzięcznym tematem do analiz z obszaru religii, społeczeństwa i polityki. W istocie badane tytuły relacjonowały odejście jedynowładcy oraz *Grę o tron*, jak ujmuje to opublikowany 2 marca jeden z nagłówków „Gazety Wyborczej”. Rekonstrukcja życia Stolicy Apostolskiej w okresie od 12 lutego do 15 marca 2013 r., uwzględniająca przekazy prasy codziennej trzech krajów, oparła się głównie na materiałach o neutralnym wydźwięku (74%). Z zawartości badanych materiałów obecnych na łamach tak widzianej kroniki medialnej, ujawnił się jednak obraz ustąpienia jako odejścia jedynowładcy Kościoła, równocześnie postaci, w której jedni pokładali ogromne nadzieje, a drudzy zarzucali jej złe decyzje. Całość zebranego materiału pozwala zatem potwierdzić, że relacja z ustąpienia duchowego autorytetu w relacjach prasy stała się *teatrum* abdykacji i rywalizacji o dziedziczenie, tak różnym od wcześniejszego „odchodzenia do domu Ojca”. Równocześnie zainteresowanie mediów papiestwem poszło w kierunku dalekim od powagi tej instytucji. Tematem artykułów stawały się

2 M. Ślawska, *Tytuł – najmniejszy tekst prasowy*, „Rocznik Prasoznawczy” 2 (2008), s. 117.

przecież problemy takie, jak rodzaj obuwia, które będzie nosił papież Benedykt czy wysokość jego emerytury.

W świetle zapowiedzi papieża Franciszka o możliwości powtórzenia decyzji Benedykta³ oraz czasowego sprawowania wszystkich funkcji w Kościele (w tym urzędu biskupa Rzymu)⁴ otwarte pozostaje pytanie, czy hipotetyczne kolejne papieskie ustąpienie przybrałoby formę podobną do obecnego.

3 PAP, *Włoski biskup: Franciszek ustąpi za pięć lat*, pap.pl. www.pap.pl/palio/html.run?Instance=cms_www.pap.pl&_PageID=1&s=infopakiet&dz=swiat&idNewsComp=201917&filename=&idnews=205228&data=&status=biezace&_Checksum=762852379 [20 maja 2015].

4 PAP, *Papież: każdy urząd w Kościele powinien wygasać*, onet.pl. wiadomości. onet.pl/religia/papiez-kazdy-urząd-w-kosciele-powinien-wygasać/qyy6w8 [5 lipca 2015].

Bibliografia

Źródła kościelne

- Benedykt XVI, List Apostolski *motu proprio De aliquibus mutationibus in normis de electione Romani Pontificis*, Watykan 27 czerwca 2007.
- Benedykt XVI, List Apostolski *motu proprio De aliquibus mutationibus in normis de electione Romani Pontificis*, Watykan 22 lutego 2013.
- Jan Paweł II, Konstytucja Apostolska *Universi Dominici Gregis* o wakacie Stolicy Apostolskiej i wyborze Biskupa Rzymskiego, Watykan 22 lutego 1996.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallotinum, Poznań 2002.
- Kodeks Prawa Kanonicznego*, tłum. E. Szafronowski, Pallotinum, Poznań 1984.
- Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*, tłum. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Lublin 2002.

Opracowania

- Banaszak M., *Historia Kościoła katolickiego. Średniowiecze*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1987.
- Castells M., *Sieci oburzenia i nadziei. Ruchy społeczne w erze internetu*, tłum. O. Siara, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.
- Coman M., Rothenbuhler E. W., *The Promise of Media Anthropology*, w: *Media Anthropology*, red. E. W. Rothenbuhler, M. Coman, Sage, Thousand Oaks 2005.
- Dayan D., Katz E., *Wydarzenie medialne. Historia transmitowania na żywo*, tłum. A. Sawisz, Muza, Warszawa 2008.
- Dąbrowska-Cendrowska O., *Dziesięciolecie działalności wydawniczej koncernu Axel Springer Polska*, w: *Polskie media w jednoczącej się Europie. Szanse i wyzwania*, red. I. Dobosz, B. Zając, Kraków 2006.
- Duffy E., *Saints & Sinners. A History of the Popes*, Yale University Press, New Haven and London 2001.
- Goban-Klas T., *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Goban-Klas T., *Wartki nurt mediów. Ku nowym formom społecznego życia informacji*, Universitas, Kraków 2011.

- Hallin D. C., Mancini P., *Systemy medialne. Trzy modele mediów i polityki w ujęciu porównawczym*, tłum. M. Lorek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
- Hjarvard S., *Mediatization of religion. A theory of the media as agent of religious change*, „Northern Lights” 6 (2008).
- Hobart M., *The profanity of the media*, w: *Media Anthropology*, red. E.W. Rothenbuhler, M. Coman, Sage, Thousand Oaks 2005.
- Kafel M., *Prasoznawstwo*, Warszawa 1966, s. 166.
- Kozinets R.V., *Netografia. Badania etnograficzne w sieci*, tłum. M. Brzozowska-Brywczyńska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Kitch C., „Mourning in America”: *Ritual, redemption and recovery in news narrative after September 11*”, „Journalism Studies” 4 (2003) nr 2.
- Kłoskowska A., *Modele społeczne i kultura masowa*, „Przegląd Socjologiczny” 1959 nr 2.
- Kononiuk T., *Profesjonalizacja w dziennikarstwie. Między modernizmem a ponowoczesnością*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2013.
- Lichtenberg J., *In defence of objectivity*, w: *Mass Media and Society*, red. J. Curran, M. Gurevitch, Edward Arnold, London 1991.
- Liebes T., Blondheim M., *Myths to the rescue: How live television intervenes in history*, w: *Media Anthropology*, red. E. W. Rothenbuhler, M. Coman, Sage, Thousand Oaks 2005.
- Loewe I., *Gatunki paratekstowe w komunikacji medialnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2007.
- Lövheim M., Lundby K., *Mediated Religion across Time and Space. A Case Study of Norwegian Newspapers*, „Nordic Journal of Religion and Society” 26 (2013).
- Majer P., *Rezygnacja papieża z urzędu*, „Annales Canonici” 9 (2013).
- Marcyński K., *Relacje o śmierci i pogrzebie Jana Pawła II jako wydarzenie medialne i... spektakl?*, w: *Odchodzenie Jana Pawła II do domu Ojca w polskich mediach*, red. L. Dyczewski, A. Lewek, J. Olędzki, Fundacja Dzieło Nowego Tysiąclecia & Księgarnia św. Jacka, Katowice 2008.
- Mielczarek T., *Monopol, pluralizm, koncentracja. Środki komunikowania masowego w Polsce w latach 1989–2006*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
- Molęda-Zdziech M., *Czas celebrytów. Mediatyzacja życia publicznego*, Difin, Warszawa 2013.
- Pawlak K., *Podobieństwa i różnice w sposobie prezentowania odejścia Jana Pawła II przez wybrane gazety ogólnopolskie*, w: *Odchodzenie Jana Pawła II do domu Ojca w polskich mediach*, red. L. Dyczewski, A. Lewek, J. Olędzki, Fundacja Dzieło Nowego Tysiąclecia & Księgarnia św. Jacka, Katowice 2008.
- Pisarek W., *Analiza zawartości prasy*, Ośrodek Badań Prasoznawczych, Kraków 1983.
- Pisarek W., *Nowa retoryka dziennikarska*, Universitas, Kraków 2002.
- Pisarek W., *O mediach i języku*, Universitas, Kraków 2007.
- Rodari P., Torielli A., *Atak na Ratzingera. Oskarżenia i skandale, przepowiednie i spiski wymierzone w Benedykta XVI*, tłum. M. Dobosz, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2011.
- Rothenbuhler E.W., *Ground Zero, the fireman and the symbolic of touch on 9/11 and after*, w: *Media Anthropology*, red. E.W. Rothenbuhler, M. Coman, Sage, Thousand Oaks 2005.
- Sarna P., *Habemus Papam. O języku nagłówków prasowych*, w: *Od dziennikarstwa tradycyjnego do mobilnego*, red. M. Gierula, M. Jachimowski, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2014.
- Shakespeare W., *Jak wam się podoba?*, tłum. L. Urlich, Kraków 1985.
- Stasiak-Jazukiewicz E., *Zmiana paradygmatu? Niemiecki system medialny*, ASPRA, Warszawa 2013.

- Sumiala J., *Media and Ritual. Death, Comunity and Everyday Life*, Routledge, London – New York 2013.
- Szymik J., *Theologia benedicta*, t. 1, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2010.
- Szymik J., *Theologia benedicta*, t. 2, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2015.
- Ślawska M., *Formy dialogu w gatunkach prasowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014.
- Ślawska M., *Tytuł – najmniejszy tekst prasowy*, „Rocznik Prasoznawczy” t. 2 (2008).
- Tetelowska I., *Analiza i ocena treści dzienników*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1960, nr 1.
- Wojtak M., *Gatunki prasowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004.
- Wolny-Zmorzyński K., Kaliszewski A., Furman W., *Gatunki dziennikarskie. Teoria. Praktyka. Język*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006.
- Zieliński Z., *Papiestwo i papież dwóch ostatnich wieków*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2007.

Strony internetowe

www.bild.de
www.e-lubawa.pl
www.exlibris.ru
www.fakt.pl
www.faz.net
www.gazetaprawna.pl
www.izvestia.ru
www.kommersant.ru
www.kp.ru
www.mlg.ru
www.onet.pl
www.pap.pl
www.prosmi.ru
www.rg.ru
www.rp.pl
www.sueddeutsche.de
www.welt.de
www.wyborcza.pl

Motto książki: W. Shakespeare, *Jak wam się podoba?*, tłum. L. Urlich, Kraków 1985, s. 32.

Aneksy

Publikacje w prasie niemieckiej

DIE BILD-ZEITUNG	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Benedykt XVI ustępuje. Żadnych sił więcej!
12 lutego	Historia Kościoła: Tylko jeden papież do tej pory ustąpił dobrowolnie
12 lutego	Jesteśmy człowiekiem
12 lutego	Po ustąpieniu papieża Benedykta XVI: Kto zostanie nowym papieżem?
12 lutego	Ustąpienie papieża: Tak pisze prasa
12 lutego	Dobrowolne ustąpienie... czy był papież ofiarą spisku?
12 lutego	Papież Benedykt XVI: Pontyfikat w liczbach
12 lutego	Dramatyczne minuty papieskiego ustąpienia
12 lutego	Po papieskim ustąpieniu: Jak to będzie dalej? Czy będziemy mieli przed świętami już nowego papieża?
12 lutego	Drugie ustąpienie w historii Kościoła
12 lutego	Wyjaśnienie ustąpienia papieża Benedykta XVI (pełny tekst)
12 lutego	Ustąpienie papieża – Reakcje
12 lutego	Benedykt XVI ustępuje: Widziałem zmęczenie w jego oczach
12 lutego	Ustąpienie papieża: Życie Josepha Ratzingera
12 lutego	Benedykt XVI: Ustąpienie! Teraz papież idzie do klasztoru
12 lutego	Benedykt XVI: Ustąpienie! Teraz papież idzie do klasztoru
12 lutego	Benedykt XVI: Dzieło papieża
12 lutego	Papieskie ustąpienie: Czy Ojciec Święty otrzyma teraz emeryturę?
12 lutego	10 dat do papieża Benedykta XVI

13 lutego	Nowa seria w „Bildzie”: Ciemna strona Watykanu
13 lutego	Miasto Watykan: Mini-państwo z 900 mieszkańcami
13 lutego	Walka sił w kryminale „Konklawe”: Kto pociąga za sznurki podczas wyborów papieskich?
13 lutego	Twórcy papieża
13 lutego	Benedykt XVI: Lekarze operujący papieża na serce milczą
13 lutego	Tutaj mogą zobaczyć papieża jeszcze raz
13 lutego	4 miliony razy przetwittowano słowo „papież”
13 lutego	Szturm na Twitterze
13 lutego	Według zapowiedzi ustąpienia: Tysiące wiernych czczą Benedykta XVI
13 lutego	Po papieskim ustąpieniu: Benedykt XVI odprawia swoją ostatnią wielką mszę
13 lutego	Do tego klasztoru przeprowadzi się Benedykt XVI: Nowy dom papieża
13 lutego	Szanowny papieżu Benedykcie
14 lutego	Po papieskim ustąpieniu: Papież chce żyć w cieniu
14 lutego	Seria „Bilda”: Ciemna strona Watykanu: Jan XII zamordowany w łóżku kochanki
14 lutego	To zdarzyło się już raz przed Benedyktem XVI: Dlatego ustąpił przed 700 laty papież
14 lutego	Od syna chłopca do niebiańskiego papieża
14 lutego	Jak papieżu bywali zwalniani
15 lutego	Seria „Bilda”: Ciemna strona Watykanu: Borgia – orgie, morderstwa, otrucia i chów wsobny za świętymi murami
16 lutego	Papieski kryminał wyborczy: Dominacja Włochów na Watykanie
16 lutego	Seria „Bilda”: Ciemna strona Watykanu: Czy za świętymi murami leżą zwłoki dziewczynki?
16 lutego	Stres związany z dotrzymaniem terminu: Świat chce się pożegnać z naszym papieżem
16 lutego	Jeszcze 12 dni na urzędzie! W niedzielę papież spotka 100 tys. na modlitwie Anioł Pański
16 lutego	Niemiec zostanie szefem Banku Watykańskiego
17 lutego	To był tydzień naszego papieża: Benedykt XVI robi jeszcze jedną przerwę przed pożegnaniem
17 lutego	Czterech biskupów niemieckich i pytania kardynalne: Jak powinno być po Benedykcie?
18 lutego	Bóg zapłać, Benedykt: Ponad 100 tysięcy wyraża respekt przed naszym papieżem
19 lutego	Jak chory jest papież naprawdę: Lewe oko nie widzi już

20 lutego	Przypadki nadużyć seksualnych zatuszowane: Skandalizujący kardynał powinien wylecieć z konklawe
24 lutego	Skandal Vatileaks, intrygi, walka sił: Czy tajna dokumentacja zadecyduje o wyborze papieża?
25 lutego	Oskarżenia o molestowanie seksualne przeciwko kard. K. O'Brienowi: Najwyższy rangą katolik brytyjski odpada
25 lutego	To był tydzień naszego papieża: Benedykt XVI wyjaśnia swoje wycofanie wezwaniem Boga
25 lutego	Benedykt-Countdown: Nie jesteśmy więcej papieżem!
25 lutego	Benedykt jeszcze 2 dni na urzędzie: Ostatnie przygotowania do generalnej audyencji
26 lutego	Szanowny papieżu Benedykcie
26 lutego	Dwa dni przed pożegnaniem papieża: Pierwszy kardynał odpada z powodu skandalu seksualnego
26 lutego	Inside Watykan: Co kryje się za złymi plotkami?
26 lutego	Zollitsch o ustąpieniu Benedykta: Jak ciężkie jest pożegnanie, Księżę Biskupie?
26 lutego	Zebrań wyborcze może rozpocząć się wcześniej: Czy nowy papież zostanie wybrany w przyszłym tygodniu?
27 lutego	Inside Watykan: Papież i ja
27 lutego	Pożegnanie Benedykta XVI: Papież spakował już swoje bagaże
27 lutego	Ostatnia audyencja generalna papieża Benedykta XVI: Moje serce wypełnia wdzięczność dla Boga
27 lutego	Poruszające pożegnanie papieża w Rzymie: Benedykt XVI: Ostatnie pożegnanie, ostatni pocałunek
27 lutego	Serdeczne „Bóg zapłać!”: Pożegnanie papieża w jego mowie ojczyściej
28 lutego	Byliśmy papieżem: Kto prowadzi teraz interesy Watykanu?
28 lutego	Horst Seehofer spotyka Benedykta XVI: Bukiet kwiatów od premiera Bawarii
28 lutego	Castel Gandolfo: W tej idylli odpoczywa papież
28 lutego	Wielka retrospekcja „Bild”: Byliśmy papieżem 2872 dni
28 lutego	Dziękuję, papieżu Benedykcie
28 lutego	Ostatni dzień na urzędzie papieża: Co robi Benedykt dzisiaj?
1 marca	Ostatni dzień pracy Benedykta XVI w „Bildzie”: Czy siedzi tutaj następny papież?
1 marca	Pożegnanie Benedykta XVI: Nie jesteśmy już więcej papieżem!
1 marca	Po ustąpieniu Benedykta XVI: Co zostanie po papieżu?
2 marca	Stolica Apostolska ma braki kadrowe: Dlaczego biuro papieskie zostało opieczątowane?

2 marca	Tak komentowała prasa
2 marca	Kardynał Bertone: Czy on zostanie papieżem?
4 marca	Dziś decyzja o rozpoczęciu konklawe: Czy będzie znów „niemiecki” papież?
5 marca	Sutanna w rozmiarze S, M lub L: Tutaj papież jest we wszystkich rozmiarach
5 marca	Kardynałowie radzą o rozpoczęciu konklawe: Papieski Countdown leci
6 marca	Wyborca papieża kard. Paul Josef Cordes w wywiadzie dla „Bild”: Konklawe jest jak odwiedziny u dentysty
6 marca	Wybór papieża: Następne kroki do wyboru
6 marca	Co jest gdzie w Watykanie?
7 marca	Czekanie na wybór papieża: W Watykanie kipi od plotek
7 marca	Pranie pieniędzy w Watykanie – już 6 podejrzanych: Śledztwo w papieskim banku
7 marca	Dwa piece na wybór papieża
8 marca	Watykan daje znać: Konklawe startuje 12 marca
8 marca	Wybór papieża startuje: Konklawe zaczyna się 12 marca
9 marca	Wybór startuje 12 marca: Oni są tajemniczymi twórcami papieża!
10 marca	Przed wyborami w Rzymie: W tej kaplicy będzie wybierany papież
10 marca	Konklawe
11 marca	Czy nowy papież będzie nosił sandały? Mnich zakonu żebraczego faworytem w papieskich wyborach
11 marca	We wtorek zaczyna się konklawe: Co to jest pokój leż?
11 marca	Nowe, gorące plotki w Watykanie: To są Top-Faworyci do wyboru papieża
11 marca	Benedykt pozostaje potężnym papieżem-cieniem
11 marca	Plan na konklawe
11 marca	Jak konklawe wybiera papieża
12 marca	Szanowni Kardynałowie
12 marca	Kardynałowie zamknięci o wodzie i chlebie: Pierwsze konklawe było torturą
12 marca	Countdown do wyboru papieża: Tajne klikki, gra mocy i spekulacji
13 marca	Konklawe 2005: Wyniki 4 głosowań
13 marca	115 kardynałów: Oni wybiorą papieża
13 marca	Kamerdyner Paolo Gabriele: „Bild” spotyka papieskiego zdrajcę
13 marca	Angelo Scola (71) Top Faworyt: Syn Truckera, nauczyciel Berlusconi, przyjaciel Ratzingera

13 marca	Wybór papieża w Rzymie: Tak funkcjonuje piec do konklawe
13 marca	Drugi dzień konklawe: Czy wybiorą dziś nowego papieża?
13 marca	Ile głosowań było koniecznych przy ostatnich wyborach?
13 marca	Sześciu niemieckich twórców papieża
13 marca	Drogi wyboru papieża
13 marca	Konklawe w Watykanie: Co jeśli Chińczyk będzie papieżem?
13 marca	115 kardynałów zamkniętych w Kaplicy Sykstyńskiej: Pierwsze głosowanie zakończone – czarny dym!
14 marca	Jorge Mario Bergoglio: Nasz nowy papież
14 marca	Wywiad z kardynałem Karlem Lehmanem
14 marca	Pytania i odpowiedzi do wyboru papieża: Franciszek – Co oznacza imię?
14 marca	Franciszek: Kim jest nowy papież?
14 marca	Franciszek: Świat świętuje nowego papieża
14 marca	Jorge Mario Bergoglio z Argentyny: To jest nowy papież!
14 marca	Nowy papież: Imię Franciszek jest programem
14 marca	Argentyńczyk jest nowym papieżem: Reakcje na wybór Franciszka
15 marca	Sutanna, Cingulum, Piuska: Bild.de objaśnia nowe szaty papieża
15 marca	Argentyna – Ojczyzna Franciszka: Ay! Caramba! Teraz my jesteśmy papieżem!
15 marca	Nastoletnia miłość Franciszka plotkuje: „Jeśli mnie nie poślubisz, zostanę księdzem...”
15 marca	Papież Franciszek (76): Tutaj nowy papież całuje choremu na AIDS stopę
15 marca	Kochany Papieżu Franciszku
15 marca	Berliński kardynał Woelki plotkuje: Wybór Franciszka szybko się naszkicował
15 marca	Jorge Mario Bergoglio (76): Jak nowy papież będzie zmieniał Kościół?
15 marca	Jorge Mario Bergoglio: Czy za mało uczynił przeciw dyktatorom Argentyny?
15 marca	Reporterki Bild.de były tam: Tak świętuje Argentyna swojego nowego papieża
15 marca	Papież Franciszek prywatnie: Tańczy tango i jeździ autobusem
15 marca	Papież Franciszek odprawia swoją pierwszą mszę: Kościół nie może stać w miejscu
15 marca	Franciszek potyka się: Straszliwe sekundy audiencji papieskiej

DIE WELT	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Papież jest zmęczony
12 lutego	Człowiek Pisma, Strażnik tradycji
12 lutego	Zippert skacze po kanałach [stała rubryka satyryczna]
12 lutego	Przytłoczony ciężarem wieku
12 lutego	Pełny tekst przemówienia wyjaśniającego ustąpienie
12 lutego	Benedykt XVI podziwił Celestyna V – także on ustąpił
12 lutego	Papież, który swoich krytyków karał za kłamstwa
12 lutego	Życie Ratzingera przed wyborem na papieża
12 lutego	Bukmacherzy zakładają się już o następcę
12 lutego	Teraz obraduje konklawe
12 lutego	Ojej, jaka szkoda
12 lutego	Markt am Inn brakuje teraz papieża
12 lutego	Cezura dla Kościoła katolickiego
12 lutego	Dziękuję za służbę na Tronie Piotrowym
13 lutego	Jeden z nich zostanie papieżem
13 lutego	Zippert skacze po kanałach [stała rubryka satyryczna]
13 lutego	Sygnal z Rzymu
13 lutego	W obowiązku
13 lutego	Kościół dla świata
13 lutego	Gdzie Kościół katolicki jest mocny
13 lutego	Europa nie jest dłużej papieża
13 lutego	Co stanie się z Georgiem Gänsweinem?
13 lutego	Bliżej natury i dalej w Watykanie
13 lutego	Giovanna Chirri przetłumaczyła sensację świata
13 lutego	Oni wybiorą nowego papieża
13 lutego	Tak informowała prasa na świecie
13 lutego	Koniec niemieckiego nieporozumienia
13 lutego	Papieże przychodzą i odchodzą, Angela Merkel zostaje
14 lutego	Dziękuję Wam za miłość
14 lutego	Wielki duch

14 lutego	Platzinger
14 lutego	Wydawało mi się, że on staje się coraz bardziej pesymistyczny
14 lutego	Sześciu Niemców jedzie na konklawe
14 lutego	Benedykt XVI uśmiecha się w czasie oklasków
14 lutego	Zielona papieżycza
14 lutego	Święta Trójca
15 lutego	Niektórzy muzułmanie są wciąż źli na papieża
15 lutego	Minipaństwo miłości bliźniego
16 lutego	Bohaterowie odwrotu
16 lutego	Tak wyglądają zwycięzcy?
16 lutego	Wygrani i przegrani
16 lutego	Rzym oczekuje nawałnicy podczas modlitwy papieża
16 lutego	Małżeństwo to wielki trud
17 lutego	Nigdy nie postrzegałem swojego brzucha jako piętna
17 lutego	Taki powinien być nowy papież
17 lutego	Jak niemiecki pozostanie Watykan?
17 lutego	Nowy dom pomiędzy drzewkami pomarańczowymi i różami
18 lutego	Zippert skacze po kanałach [stała rubryka satyryczna]
18 lutego	Między papieskim ustąpieniem a pigułką „po”
18 lutego	Pracować do ostatniego tchnienia
20 lutego	Lewica Ameryki Łacińskiej i jej miłość do Benedykta
20 lutego	Georg Ratzinger: mój brat zachowa imię
21 lutego	Od sprzątacza do papieża
22 lutego	Nadzieja pozostaje
22 lutego	Pokazać Kościołowi światowemu, kogo ma pośród Włochów
22 lutego	Jak Merkel zdominowała włoską kampanię wyborczą
23 lutego	Wątpliwy kardynał
23 lutego	Plotki na temat tajemniczej sieci powiązań
24 lutego	Wiedzieć, nie wierzyć
24 lutego	Rezygnacja z urzędu i godności
25 lutego	Osoba i urząd
25 lutego	Papież był wzruszony podczas ostatniej modlitwy niedzielnej
25 lutego	Szkocki celibato-sceptyk

25 lutego	Twardo na kursie Ratzingera
26 lutego	Kard. O'Brien ustępuje z urzędu i rezygnuje z konklawe
26 lutego	Papież umożliwia wcześniejszy wybór swojego następcy
27 lutego	Ostatni raz: papież
27 lutego	Jesteśmy „Jego Świątobliwością”
28 lutego	Ostatnia audiencja
28 lutego	Bawaria jest bardzo wdzięczna papieżowi
28 lutego	Wielkie odczarowanie
28 lutego	Mały Rzym i jego papież
28 lutego	Zobacz, jak żyje Kościół
28 lutego	Empatyczny i szczerze przekonujący
28 lutego	Ideologiczny i nazbyt polityczny
1 marca	Ostatnie błogosławieństwo
1 marca	Pożegnanie z odwagą, pokorą i wdziękiem
1 marca	Gdy Stolica Apostolska została osierocona...
1 marca	Benedykt idzie z uśmiechem
1 marca	Niemcy się żegnają
1 marca	Jego największy czyn – ustąpienie
1 marca	Najbardziej wytworny lokal wyborczy świata
3 marca	Tu ma ukochany spokój duszy
5 marca	Prosty, sprytny i przyjaciel Benedykta
5 marca	Kardynał Keith O'Brien przyznaje się do nieobyczajnego zachowania
6 marca	Nowojorski nieustraszony biskup
7 marca	Silny Węgier z powiązaniem
7 marca	Pierścień rybaka Benedykta XVI zdewaluowany
7 marca	Następca św. Piotra
9 marca	Wybory papieskie od wtorku
9 marca	Wybory papieża są tak otwarte jak nigdy jeszcze
10 marca	Rysunek satyryczny
10 marca	W imię Ojca
11 marca	Chiński papież
11 marca	Wielka nadzieja Azji

12 marca	Świat czeka na biały dym z Rzymu
12 marca	Tak się wybiera
12 marca	Papież i my
12 marca	Najpiękniejszy lokal wyborczy świata
12 marca	Oczekiwanie na biały dym
12 marca	Kardynał, papieski faworyt, mediator i przyjaciel
12 marca	Sześciu Niemców wybiera nową głowę Kościoła
12 marca	Mapa Watykanu
12 marca	Jak wykończony nerwowo lud ponaglił kardynałów
13 marca	Zippert skacze po kanałach [stała rubryka satyryczna]
13 marca	Czarny dym: nie ma jeszcze papieża...
13 marca	Mnisi, dyplomaci, Opus Dei
13 marca	W poszukiwaniu nowego dobrego pasterza
13 marca	Na dobry koniec
14 marca	Zippert skacze po kanałach [stała rubryka satyryczna]
14 marca	Nowy papież jest Argentyńczykiem
14 marca	Krok w Nowy Świat
14 marca	Da się bez tego
14 marca	Wybrane imię papieskie jest programem
14 marca	Czekanie ma swój koniec
14 marca	Krajanka mięsna od ciotki Matyldy
14 marca	Dlaczego nie rozwiązać Banku Watykańskiego?
15 marca	„Kto nie modli się do Boga, ten modli się do diabła”
15 marca	Włoscy biskupi gratulują Scoli
15 marca	Zippert skacze po kanałach [stała rubryka satyryczna]
15 marca	Franciszek musi odbudować dom Kościoła
15 marca	Papież do dotykania
15 marca	To zależy od bliskości ludzi
15 marca	Chrześcijańska elita
15 marca	Świat ma nadzieję na więcej wskazówek od Rzymu
15 marca	Trochę papieża

FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Uznanie dla Benedykta XVI
12 lutego	Przychylność spokojnej chwili
12 lutego	W świadomości powagi
12 lutego	Rezygnacja z urzędu i <i>sede vacante</i>
12 lutego	Koniec, ale nie do przeszłości
12 lutego	Mały Rzym w Bawarii
12 lutego	Ludzkie i religijne gesty
12 lutego	Niemieckie związki
12 lutego	Współpracownik prawdy
12 lutego	On nie chce zostawić chaosu
12 lutego	Gdzie jest dom?
12 lutego	Papież nie odchodzi, on daje przykład
12 lutego	Benedykt XVI ogłasza ustąpienie
12 lutego	W młodsze ręce
12 lutego	Sumienie Kościoła
12 lutego	Byliśmy papieżem
13 lutego	Przywódca wyborów
13 lutego	Urząd na czas
13 lutego	Żadnych osobnych uroczystości pożegnalnych dla papieża
13 lutego	Krótkie wiadomości (stała rubryka)
13 lutego	Szczęście samotności
13 lutego	„Po papieżu” jest „przed papieżem”
13 lutego	Watykan musi zapomnieć o swojej organizacji jako dworze
13 lutego	Katolicy zatroskani po ustąpieniu papieża
13 lutego	Czas przeglądu się rozpoczął
13 lutego	Teraz papież odszedł
13 lutego	Głosy innych (stała rubryka)
14 lutego	Benedykt i radykalna wolność
14 lutego	Rzecznik papieski w tarapatkach

14 lutego	Krótkie wiadomości (stała rubryka)
14 lutego	Ludzie, świat potrzebuje uderzenia pioruna od Benedykta
14 lutego	Papież: czynię to w pełnej wolności
14 lutego	Papież odchodzi
15 lutego	Krótkie wiadomości (stała rubryka)
16 lutego	Kiedy modlimy się obok siebie
17 lutego	Bajka
17 lutego	Wolność papieża
17 lutego	W środy chętnie grywa na pianinie
18 lutego	Watykan: Konklawe mogłoby zacząć się wcześniej
18 lutego	Ostatnia wola papieża
19 lutego	Zollitsch podziwia Benedykta XVI
21 lutego	Papież bez pazura
21 lutego	Przepaście
22 lutego	Dla papieża i wolności
24 lutego	Czarny papież
24 lutego	Sukces nie spada z nieba
25 lutego	Benedykt XVI: Nie zawiodę Kościoła
27 lutego	Zdystansowany
27 lutego	Podwójne ustąpienie
28 lutego	Objąć Kościół na całym świecie
28 lutego	Pożegnanie we wdzięczności
28 lutego	Miejsce równowagi
28 lutego	„Cały Kościół na świecie objąć”
28 lutego	Tu jest człowiekiem, tu wolno mu nim być
28 lutego	Staroeuropejski pontyfikat
1 marca	Benedykt chce się podporządkować swojemu następcy
1 marca	Twarz Kościoła
1 marca	Kościół otwarty na świat
1 marca	Złamana pieczęć
1 marca	A to jest podziękowanie
1 marca	Głosy innych (stała rubryka)

2 marca	Kardynałowie spotkają się po raz pierwszy w poniedziałek
2 marca	Głosy innych (stała rubryka)
3 marca	Wyborca
3 marca	O osobie
3 marca	Tsunami w Rzymie
4 marca	Dwóch kardynałów zbiera głosy dla Odilo Scherera
4 marca	Przyjaciele kardynała
8 marca	Daleka droga do Rzymu
8 marca	Państwo upada, Kościół kwitnie
8 marca	Państwo upada, Kościół kwitnie
8 marca	Podejrzliwie w oczy, ale z sukcesem
8 marca	Podejrzliwie w oczy, ale z sukcesem
8 marca	Elity pozostają, ale ludzie kierują się do innych
8 marca	Elity pozostają, ale ludzie kierują się do innych
8 marca	Naznaczony przez skandale, wzmocniony przez Latynosów
8 marca	Naznaczony przez skandale, wzmocniony przez Latynosów
8 marca	Tam, gdzie Kościół rymuje się do kryzysu
8 marca	Tam, gdzie Kościół rymuje się do kryzysu
8 marca	Z Watykanem obeznany i skłócony
8 marca	Z Watykanem obeznany i skłócony
8 marca	Exodus na łono chrześcijaństwa
8 marca	Stagnacja na Wschodzie, wychudzenie na Północy, boom na Południu
8 marca	Ludność świata według religii
9 marca	Walka w Rzymie
9 marca	Watykan dla początkujących
9 marca	Szaty nowego papieża: Annibale Gamarelli przygotowuje się
10 marca	Lista jest długa
10 marca	Wszyscy rozumieją łacinę
10 marca	Bóg, pieniądze i władza
10 marca	Płatnerze papieża
10 marca	Udziały w rynku religii
11 marca	Wybór papieża: konklawe w Kaplicy Sykstyńskiej

11 marca	Kto wybiera papieża
11 marca	Wytyczne wyboru namiestnika
11 marca	Namiestnik
11 marca	115 kardynałów wybierze nowego papieża
12 marca	Głosy Niemców
12 marca	Wierny papieżowi zamiast zdany do urzędu
13 marca	Dochowując tajemnicę
13 marca	Za zamkniętymi drzwiami
13 marca	Reforma na członkach szefa
13 marca	Wybór papieża w Watykanie się rozpoczął
14 marca	Jorge Mario Bergoglio jest papieżem Franciszkiem I
14 marca	Wszystko jest możliwe
14 marca	Wieczne chmury bez purpurowego blasku
14 marca	Doping i entuzjazm na placu św. Piotra
14 marca	Jezuicki adwokat biednych
14 marca	Śmiały wybór
14 marca	Niespodzianka przy wyborze nowego papieża
15 marca	Uznanie i pochwały dla papieża Franciszka
15 marca	Dym historii
15 marca	Nowa siła
15 marca	Po śladach małego biednego
15 marca	W metrze do władzy
15 marca	Bosonogi
15 marca	Śladami papieża we Frankfurcie
15 marca	On wie, co robi
15 marca	Czuć, że coś historycznego się tutaj dzieje
15 marca	Krótkie wiadomości (stała rubryka)
15 marca	Protestanci reagują zachowawczo
15 marca	Duma i uprzedzenie
15 marca	Duma i uprzedzenie
15 marca	Kto walczy z diabłem, musi szybko potrafić zmieniać strony

SÜDDEUTSCHE ZEITUNG	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Papież ustępuje
12 lutego	Nowoczesna decyzja
12 lutego	Ustąpienie papieża: Przedstawiciel Boga a. D.
12 lutego	Urząd i zaszczyt
12 lutego	Moment wolności
12 lutego	Pobożny staruszek w więzieniu honoru
12 lutego	Puste krzesło i wiele nazwisk
12 lutego	Mój przyjaciel papież
12 lutego	Monachijskie momenty
12 lutego	W środku Bawarii: Kościół musi służyć ludziom
12 lutego	Pani Heindl jest zaskoczona (bawarski: derdätscht)
12 lutego	Więcej czasu
12 lutego	Wielkie ludzkie i religijne gesty
12 lutego	Biało-niebieski katolicyzm kruszeje
12 lutego	Modlitwa w Altötting, podziękowania z Monachium
13 lutego	Posłanie z góry
13 lutego	#papieskie#ustąpienie
13 lutego	Głośne pytania w państwie kościelnym
13 lutego	Oczytany Strażnik
13 lutego	U zakonnic
13 lutego	U zakonnic
13 lutego	Przegląd prasy: „Le Figaro”, „Neue Züricher Zeitung”, „The Times”
13 lutego	Biskupi wolą kontynuację
13 lutego	Smuga światła (stała rubryka)
13 lutego	Ustąpienie papieża: Wiele głosów Pana
13 lutego	Papieska religia jest nowoczesnym wynalazkiem
13 lutego	Aktorzy okazują szacunek papieżowi
13 lutego	DEbate@SZ
14 lutego	W Bawarii: środa popielcowa z papieżem
14 lutego	Rozdarty Kościół
14 lutego	Wolny i rozluźniony
14 lutego	Protest topless przeciw papieżowi jest nic niewart

14 lutego	Prawo turystyczne: Odwołanie audiencji u papieża
15 lutego	Profil: Kardynał Tarcisio Bertone
16 lutego	Udana historia
16 lutego	Kto zostanie papieżem?
16 lutego	Pomoc z góry
16 lutego	Kościół i polityka: W walce o przyszłość
16 lutego	Wzrusz się
16 lutego	Niebo pomoże
16 lutego	Peter Turkson
16 lutego	Christoph Schönborn
16 lutego	Odilo Scherer
16 lutego	Ustąpienie papieża Benedykta XVI: To musi być więcej niż urząd
16 lutego	Proszę, żadnego zaskoczenia!
16 lutego	Marc Ouellet
16 lutego	Nowoczesne życie: Błyska się, gdy niebo chce powiedzieć „Wow!”
16 lutego	Kronika tygodnia od 9 do 15 lutego [stała rubryka]
16 lutego	Watykan chce przyspieszyć konklawe
16 lutego	Aktualny leksykon: Konklawe
16 lutego	Watykan chce przyspieszyć konklawe
19 lutego	Droga do pigulek „po”
19 lutego	Biskupi: Po Ratzingerze
20 lutego	Raz papieżem, na zawsze papieżem
20 lutego	Ludzie
20 lutego	Watykan stawia ultimatum Braciom Piusa
21 lutego	Seehofer planuje wizytę pożegnalną u papieża
21 lutego	Wieczny teolog
21 lutego	Smuga światła [stała rubryka]
22 lutego	Kontynent oczekuje
23 lutego	<i>Motu proprio</i>
23 lutego	Jedyna prawda
25 lutego	Niech żyje papież!
25 lutego	Na zewnątrz: Watykan jako usługa
25 lutego	Jego Świątobliwość, Sekretarz Generalny
25 lutego	Wybór papieża może rozpocząć się wcześniej
26 lutego	Wybór papieża: Uderzenie w pośpiechu

26 lutego	Przegląd prasy: „La Razón”
26 lutego	Brytyjski kardynał ustępuje
26 lutego	Przełom do pojednania
26 lutego	Zmiana kanału
27 lutego	Świątobliwość zostaje świątobliwością
27 lutego	Ostatnie spotkanie z młodzieżą
28 lutego	<i>Papa emeritus</i>
28 lutego	Sztuka odchodzenia
28 lutego	Atak na Rzym
28 lutego	Koniec podróży: Fani papieża <i>ante portas</i>
28 lutego	Z Bogiem! (<i>Pfui Gott</i> po bawarsku)
1 marca	Benedykt XVI ślubował posłuszeństwo
1 marca	Przegląd prasy: „El País”
1 marca	Konklawe: W uroku tajemnic
1 marca	Bóg zapłać!
1 marca	Nie z tej ziemi
2 marca	Przegląd prasy: „Gazeta Wyborcza”
2 marca	Kronika tygodnia od 23 lutego do 1 marca [stała rubryka]
2 marca	Tym razem coś nowego do załatwienia
2 marca	Wielki Benedykt-Blues
2 marca	Kardynał wspiera reformę kurii
5 marca	Przegląd prasy: „La Croix”
5 marca	Spiskowali i milczeli
8 marca	I stanie się jasność
9 marca	Profil: Lorenzo Gamarelli
9 marca	Konklawe do wyboru papieża zaczyna się we wtorek
9 marca	Pilne konklawe
11 marca	Dziś
11 marca	Scherer i Scola są faworytami
11 marca	Wybór papieża: Przykład Piotra
11 marca	Modernizatorzy poszukiwani
12 marca	Wybierajcie, w imię Boga
12 marca	Nadzieja Włoch
12 marca	Nadzieja Brazylii
12 marca	Rura piecowa do nieba

13 marca	Przegląd prasy
13 marca	Błaganie do Boga
13 marca	Na końcu jesteśmy wszyscy nadzy
13 marca	Pierwsze posłannictwo
13 marca	Kościół katolicki w Los Angeles: Diecezja płaci miliony ofiarom przestępstw seksualnych
13 marca	Niemieccy kardynałowie na konklawe: My jesteśmy wyborcami papieża
13 marca	Nowy papież wybrany: Tak świętuje Rzym
13 marca	Pontifex z Argentyny: <i>Habemus Papam</i> – Jorge Mario Bergoglio jest papieżem Franciszkiem I
13 marca	Wybór papieża: Biały dym – nowy papież został wybrany
13 marca	Nowy papież w niemieckiej telewizji: Obok zamiast w trakcie
14 marca	Papież wbrew woli
14 marca	Argentyńczyk papieżem
14 marca	Nowy papież
14 marca	Adwokat biednych
14 marca	Agenda Franciszka
14 marca	W służbie pokory
14 marca	Karykatura [rysunek satyryczny 1]
14 marca	Jezuici
14 marca	Franciszek I: Papież biednych, biedny papież
14 marca	Reakcje na wybór papieża: Wielkie znaki nadziei
14 marca	Przegląd prasy do wyboru papieża Franciszka: Ręka Boga i most kulturowy
14 marca	Przegląd blogów: Pierwszy dzień pontyfikatu
14 marca	Papież Franciszek: Od dziecka robotnika do pontifexa
15 marca	Papież Franciszek i ekumenia: „Mam nadzieję, że wyjaśni status Bractwa Piusowego”
15 marca	Podróż po wyborze papieża: Lepiej audiencja niż konklawe
15 marca	W środku Absurdystanu: Konkurencja nie śpi
15 marca	Przegląd prasy
15 marca	Papież Franciszek: Późne budowanie mostów
15 marca	Spadł z nieba
15 marca	Boży wolnomyśliciel
15 marca	Jego Świątobliwość, papież Franc?
15 marca	Człowiek, brat
15 marca	Wielkie oczekiwania wobec papieża Franciszka

Publikacje w prasie polskiej

DZIENNIK GAZETA PRAWNA	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Benedykt XVI: Rezygnuję
25 lutego	Benedykt XVI abdykuje. Nowy papież na Wielkanoc
26 lutego	Benedykt XVI żegna się z wiernymi
12 marca	To może być bardzo szybkie konklawe
13 marca	Pierwszy dzień konklawe na czarno
14 marca	Franciszek, papież z końca świata
15 marca	Siły specjalne Kościoła
15 marca	Jezuici, kościelne siły specjalne

FAKT	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Papież rezygnuje. Nadchodzi koniec świata?!
12 lutego	Papież odchodzi. Zabija go rak?
12 lutego	Czy następny papież uzna związki homoseksualne?
12 lutego	Będziemy razem z nim w modlitwie
12 lutego	Rozumiem tę decyzję i niezwykle szanuję
12 lutego	Benedykt pokazał, jak można rozwiązać problem starości i słabości
12 lutego	Koniec świata jest blisko!

13 lutego	Oto znaki końca świata! Gromy biją w Watykan
13 lutego	Papież zamknie się w klasztorze
13 lutego	Znak od Boga
14 lutego	Spisek w Watykanie. Papież ofiarą?
14 lutego	Tu nie chodzi o chorobę
14 lutego	Nowy biskup Rzymu jeszcze przed Wielkanocą
14 lutego	Kardynał Dziwisz o decyzji papieża: Z krzyża się nie schodzi
14 lutego	Benedykt modlił się do „słabego” papieża
15 lutego	Benedykt będzie wygnany z Watykanu
15 lutego	Benedykt zostanie wygnany z Watykanu
16 lutego	To będzie kara większa niż potop
19 lutego	Papież ślepnie na jedno oko
19 lutego	Odejdzie z jedną walizką i emeryturą 2500 € miesięcznie
20 lutego	Benedykt XVI przepowiedział kryzys Kościoła
23 lutego	Spisek w Watykanie obalił papieża
25 lutego	Trzeba wreszcie znieść celibat
27 lutego	Benedykt XVI będzie nadal papieżem!
28 lutego	Dziś odchodzi Ojciec Święty
1 marca	To był ostatni dzień papieża
3 marca	Fałszywy biskup!
8 marca	Papież na emeryturze
11 marca	Już jutro zaczyna się konklawe
12 marca	On będzie twoim papieżem?
13 marca	Papież idealny według komentatorów
13 marca	To tutaj wybierają nowego papieża
14 marca	Mamy papieża z Argentyny
14 marca	Ojciec Święty Franciszek
14 marca	To strażnik rodziny i wartości
14 marca	Nawet nie znałem tego kardynała
14 marca	Papież zakonnik na trudne czasy
14 marca	Nasz papież uczynił go kardynałem
14 marca	Syn kolejarza i gospodyni
15 marca	Pierwszy dzień papieża
15 marca	Dla Boga zostawił dziewczynę, tango i piłkę

GAZETA WYBORCZA	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Benedykt XVI: Opuszczam łódź św. Piotra
12 lutego	<i>Habemus papam</i>
12 lutego	Benedykt przejdzie do historii jako wielki
12 lutego	Pancerny kardynał
12 lutego	Trudny wybór następcy Benedykta XVI
12 lutego	Biskup Tadeusz Pieronek: To decyzja historyczna
12 lutego	O papieżu powiedzieli
12 lutego	Niemcy w szoku po rezygnacji Benedykta XVI
13 lutego	Spadek po Benedykcie XVI
13 lutego	Tylko papież!
13 lutego	Nie jest łatwo ustąpić
13 lutego	Bukmacherzy typują papieża
13 lutego	Co pokonało Benedykta XVI
13 lutego	Układ sił na konklawe
13 lutego	Niemiecka i włoska prasa o rezygnacji papieża
14 lutego	Pożegnanie z wiernymi
14 lutego	Papież żegna wiernych
14 lutego	Prasa o abdykacji papieża
15 lutego	Rewolucji nie będzie
15 lutego	Ratzingeriani na tronie
15 lutego	Prasa o abdykacji
15 lutego	Papież któremu uciekł świat
16 lutego	Papież nie musi mówić po polsku
16 lutego	Sprostowanie
16 lutego	Benedykt XVI Celestynem V
16 lutego	Kościół zaczyna mówić o wieku emerytalnym dla papieża
16 lutego	Trzeba nam nowego Kościoła
16 lutego	Papież, któremu uciekł świat
16 lutego	Wielka odmowa
16 lutego	Benedykt bije się w piersi
16 lutego	Potęga tej biurokracji
18 lutego	Użyteczność to nie wszystko

19 lutego	Konklawe nie dla kardynała, który chronił księży pedofilów
19 lutego	To jest ciekawe, co dzieje się w Watykanie
21 lutego	Emeryt Joseph Ratzinger
23 lutego	Jakość życia
26 lutego	Papież nie może być królem
28 lutego	Kardynał rezygnuje z konklawe w aurze skandalu
28 lutego	Pożegnanie z wiernymi
28 lutego	Benedykt XVI się żegna
1 marca	Papież nie jest już papieżem
1 marca	Głowa Kościoła na nową dekadę
1 marca	Testament Benedykta XVI
1 marca	Moje życie dla nowego papieża
1 marca	Jestem tylko pielgrzymem, który rozpoczyna ostatni etap
1 marca	Jak zapamiętamy ten pontyfikat
1 marca	Dzień, w którym zmarł papież
1 marca	Po Castel Gandolfo Benedykt XVI zamieszka w klasztorze
1 marca	Dlaczego papież abdykował
1 marca	Kto rządzi Watykanem
1 marca	Papabili, czyli faworyci do papiestwa
1 marca	Jutro, które znane jest dziś
2 marca	Gra o tron
2 marca	Koterie Watykanu
2 marca	Czas papieża urzędnika
2 marca	Kościół ma miłować, nie biczować
2 marca	Otwarty i twardy
2 marca	Oto Kościół moich marzeń
5 marca	Zapowiada się długie konklawe
5 marca	Kardynałowie zjechali do Watykanu
5 marca	Polscy biskupi typują papieża
6 marca	Watykańskie rozgrywki
9 marca	12 marca konklawe
9 marca	Mężczyzna papieżem
9 marca	Liberałowie wypchnięci z Watykanu
12 marca	Czekanie na dym
12 marca	Faworyt znad jeziora Como

12 marca	Konklawe, czyli dlaczego kiedyś brali kardynałów pod klucz
12 marca	Skąd się bierze władza papieża
12 marca	Odetną elektorów od świata
12 marca	Wybór nowego papieża
12 marca	Czterech Polaków na konklawe
12 marca	Jak stary ramol został papieżem
12 marca	Wielkie liczenie w Watykanie
13 marca	Kardynałowie szukają nowego papieża
13 marca	Kardynalskie zapasy
13 marca	Mój kandydat kardynał Schoenborn
13 marca	Sykstyńskie natchnienie kardynałów
13 marca	Winny koszmarnych błędów papieża był Bertone
14 marca	Papież z końca świata
14 marca	Franciszek I, odnowiciel zza oceanu
14 marca	Franciszek I pokornie pochylił głowę
14 marca	Papież biedaczyna
14 marca	Mamy papieża!
14 marca	Ulegli naporowi ludzi
14 marca	Argentyna zaskoczona wyborem
14 marca	Zadecydowało piąte głosowanie
14 marca	Wyzwania dla papieża
14 marca	[brak tytułu]
14 marca	[brak tytułu]
14 marca	[brak tytułu]
15 marca	Wróćcie do Ewangelii
15 marca	Pojechał busem zamiast limuzyną
15 marca	Ameryka pod urokiem nowego papieża
15 marca	Tego nikt nie wymyślił
15 marca	Cień dyktatury
15 marca	Wikipedia cenzuruje? Jest junta, nie ma junty...
15 marca	Teologia wyzwolenia przeciwko krzywdzie
15 marca	Wyznawanie Chrystusa nie Szatana
15 marca	Konserwatysta, ale pragmatyczny i serdeczny
15 marca	Konklawe zza zamkniętych drzwi Kaplicy Sykstyńskiej
15 marca	Papieskie miliony przed telewizorami

RZECZPOSPOLITA	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Benedykt XVI: Odchodzę
12 lutego	Benedykt XVI abdykuje
12 lutego	Dziękujemy Ci za wszystko, Ojciec Święty
12 lutego	Aby świat nie wypadł z ręki Boga
12 lutego	Za krótki pontyfikat Benedykta XVI
12 lutego	Jakie będzie dalsze życie papieża
12 lutego	Nowy papież przed Wielkanocą?
12 lutego	To przemyślana decyzja Benedykta XVI
12 lutego	Kardynalska demokracja
12 lutego	Jaką władzę ma papież
12 lutego	Kto teraz stanie na czele Kościoła
12 lutego	Polski Kościół zaskoczony
12 lutego	Jak ustępowali biskupi Rzymu
12 lutego	Podziw i zrozumienie dla decyzji Benedykta XVI
12 lutego	Cichy, ciepły, pokorny
12 lutego	Słaby, konserwatywny
13 lutego	Do Rzymu zjeżdżają kardynałowie
13 lutego	Światło w sypialni paliło się do nocy...
13 lutego	Trudne wyzwania dla papieża
13 lutego	Światowa prasa o decyzji Benedykta XVI
13 lutego	Czy kuria zdradziła Benedykta XVI?
13 lutego	Papież weźmie udział w środzie popielcowej
13 lutego	Benedykt odchodzi, problemy zostają
14 lutego	Módlcie się za mnie i nowego papieża
14 lutego	Papież wyjaśnia wiernym
14 lutego	Przed papieżem jeszcze ważne zadanie
14 lutego	Benedykt XVI zrobił sporo dla ekumenizmu
15 lutego	Chryścianizacja niekontrolowana
15 lutego	Benedykt: „Pozostanę ukryty”
16 lutego	Ćwierkanie na poważnie
16 lutego	Koniec wieku tytanów

16 lutego	Papież, punkt odniesienia
16 lutego	Znów bez dywizji
16 lutego	Korekta Benedykta
16 lutego	Zbyt święty, by rządzić
16 lutego	Pytania o nowe życie papieża
18 lutego	Protest papieża i „korzyści” z UE
18 lutego	Benedykt żegna się na raty
18 lutego	Papież spraw najważniejszych
20 lutego	Kardynał Mahony na konklawe?
20 lutego	Kłopot z papieską emeryturą
20 lutego	Papież, który nie dał się lubić
20 lutego	Lekcja dla katolików
20 lutego	Ostatni Anioł Pański papieża Benedykta XVI
20 lutego	Ostatni Anioł Pański
20 lutego	Papież przyspiesza konklawe
20 lutego	Kardynałowie potrzebują wsparcia
26 lutego	Sekrety Watykanu muszą poczekać
28 lutego	Trwajcie mocni w wierze
28 lutego	Papież odchodzi i zostaje
28 lutego	Władza w Kościele w rękach kardynałów
28 lutego	Droga Ratzingera
28 lutego	Co nowy papież zmieni nad Wisłą
28 lutego	Poszukiwany Benedykt Plus
28 lutego	Ojciec Święty, <i>Danke Schoen</i>
28 lutego	Bliższy nam Murzyn niż Francuz
1 marca	Dziękuję za waszą miłość i wsparcie
1 marca	Dzwony pożegnały Benedykta XVI
4 marca	Kto z kim przeciwko komu
5 marca	Kolegium Kardynalskie przygotowuje się już do konklawe
7 marca	Kuria kontra hierarchowie ze świata
8 marca	Duchowe wsparcie dla kardynałów
8 marca	Za zamkniętymi drzwiami
8 marca	Konklawe już we wtorek
11 marca	Lista papabili coraz krótsza

12 marca	Czekamy na biały dym nad Kaplicą Sykstyńską
12 marca	Czekając na biały dym
12 marca	Konklawe z udziałem aniołów
12 marca	Stu piętnastu kardynałów. To wśród nich jest przyszły papież
12 marca	Bóg wybiera kogo chce
13 marca	Konklawe rozpoczęte. Modlitwa o szybką decyzję
13 marca	Czekanie na nowego papieża
14 marca	Mamy nowego papieża
14 marca	[Komentarz rysunkowy 1]
14 marca	Kościół ma nowego papieża
15 marca	Módlcie się i budujcie Kościół
15 marca	Papież, który kocha, ale i wymaga
15 marca	[Komentarz rysunkowy 2]
15 marca	Na każdym kroku wiara i religia
15 marca	Papież niespodzianka
15 marca	Wybór, który zaskoczył media
15 marca	Święci i wrony, czyli papież kibic
15 marca	Milczenie w czasach dyktatury
15 marca	Biedni czekają na papieża
15 marca	Argentyna – kraj powtarzających się kryzysów
15 marca	Najbardziej wpływowy zakon
15 marca	Życie Ojca Świętego już się drukuje
15 marca	Katolicy się wciąż zamykają przed światem
15 marca	Kościół musi podnieść rękawicę

Publikacje w prasie rosyjskiej

IZWIESTIJA	
Data publikacji	Tytuł
11 lutego	Papież rezygnuje
11 lutego	600 lat się nie zdarzyło i nagle znowu
11 lutego	Mozart teologii abdykuje
12 lutego	Wśród wielu wstrząsów
12 lutego	Kod FRS
12 lutego	Watykan oniemiał z powodu rezygnacji papieża
13 lutego	<i>Quo vadis, Domine?</i>
13 lutego	Papież zaczął się żegnać ze swoim zgromadzeniem
14 lutego	Papież patrzy z okna na prawosławnych
17 lutego	Na niedzielne kazanie Benedykta XVI przyszło 150 tys. katolików
26 lutego	Papież spieszy się, aby zobaczyć swojego następcę
6 marca	Bukmacherzy wybrali na papieża kandydata z Ghany
13 marca	Kardynał Angelo Scola stał się faworytem papieskich wyborów
13 marca	Konklawe wybrało nowego papieża
13 marca	Na papieża wybrano Jorge Mario Bergoglio
14 marca	Pontyfikat z niespodziankami
14 marca	Franciszku, odnow swój dom
14 marca	Ostatnia szansa Watykanu
15 marca	<i>Annuntio vobis gaudium magnum</i>

KOMSOMLSKA PRAWDA	
Data publikacji	Tytuł
11 lutego	Papież zrezygnował z tronu
11 lutego	Nie ma w tym nic dziwnego
11 lutego	Nie ma w tym nic dziwnego
12 lutego	W dniu abdykacji papieża w Zbór Świętego Piotra uderzył piorun
17 lutego	Czy nowy papież będzie ostatnim w historii?
26 lutego	Ostatnia msza papieża Benedykta
27 lutego	Papież odchodzi. Czy za czasów nowego nastąpi koniec świata?
27 lutego	Starożytne prorocstwo: „za czasów nowego papieża nastąpi koniec świata”
27 lutego	Rothschildowie i Rockefellerowie przeciw papieżowi
28 lutego	Odchodzący papież obiecał pełną podległość następcy
28 lutego	Papież stał się byłym
3 marca	Papieża przegonili kosmici?
10 marca	Nowym papieżem może zostać „brudny kardynał”
13 marca	Nowy papież – Franciszek I
14 marca	Nowy papież zrezygnował z limuzyny i zapłacił rachunek w hotelu

MOSKOWSKIJ KOMSOMOLEC	
Data publikacji	Tytuł
11 lutego	Spadkobiercą abdykującego papieża może zostać czarnoskóry kardynał z Ghany
12 lutego	Odejście papieża naznaczone piorunem
14 lutego	Papież wskazał drogę patriarsze
1 marca	Kardynałowie przygotowują się do wybrania nowego papieża
3 marca	Kardynałowie chcą wybrać jak najmłodszego papieża
11 marca	Kardynałowie są gotowi do konklawe
12 marca	Watykan chroni tajemnicę dymu nad Kaplicą Sykstyńską
13 marca	Jak się będzie nazywać nowy papież?
14 marca	Na wyborach papieża irlandzcy bukmacherzy zarobili krocie
14 marca	Serce papieża jest po stronie klubu San Lorenzo de Almagro

14 marca	Odpowiedniego papieża wybrano w odpowiednim momencie
14 marca	Twórca zakonu żebraczego czy jezuicki misjonarz? Na czyją cześć został nazwany papież Franciszek?
14 marca	Z wyborem nowego papieża katolików czekają ogromne wstrząsy

ROSSIJSKAJA GAZIETA	
Data publikacji	Tytuł
12 lutego	Papież porzuca swój tron
12 lutego	Papież porzuca swój tron
12 lutego	Papież porzuca swój tron
12 lutego	Papież porzuca swój tron
12 lutego	Papież porzuca swój tron
13 lutego	Kto zostanie papieżem?
13 lutego	Kto zostanie papieżem?
13 lutego	Starość go skruszyła
13 lutego	Przejsie do historii
15 lutego	Czy Benedykt XVI zostanie pozbawiony imienia?
20 lutego	Plan emerytalny dla papieża
25 lutego	Lobby antypapieskie
1 marca	Ostatni dzień papieża
11 marca	W oczekiwaniu na biały dym
12 marca	Wszyscy wyjść
13 marca	Będziesz papieżem?
14 marca	Kardynalny wybór
15 marca	Franciszek z Argentyny
15 marca	Czy spotkanie jest możliwe?
15 marca	Czy spotkanie jest możliwe?
15 marca	Czy spotkanie jest możliwe?

Indeks nazwisk

- Adamski Andrzej 10
Alighieri Dante 14
Arinze Francis 58
Badde Paul 34
Bagnasco Angelo 45
Banaszak Marian 14
Benedykt V 14
Benedykt XVI (Joseph Ratzinger) *passim*
Benedykt IX 14
Bergoglio Jorge Mario (Franciszek) *passim*
Berlusconi Silvio 66
Bertone Tarcisio 48, 58, 66, 69
Blondheim Menahem 21
Blum Katarzyna 28
Böll Heinrich 28
Brugger Walter 74
Castells Manuel 14
Celestyn V (Piotr z Morrone) 14, 42, 45,
55, 56, 57, 72, 105
Chirri Giovanna 13
Coman Mihai 21
Cordes Paul Josef 58, 83
Curran James 143
Darmaatmadja Julius Riyadi 63
Dayan Daniel 21, 22
Dąbrowska-Cendrowska Olga 29
Degollado Maciel 47
Dobosz Izabela 29
Dobosz Magdalena 16
Dolan Timothy 25, 38, 39, 69, 82–84, 96,
138, 139, 200
Dyczewski Leon 10, 21
Dziwisz Stanisław 24, 43, 51, 83, 92, 96, 97,
127, 138, 139, 199, 200
Eamon Duffy 14
Esquivel Juan García 71
Franciszek (Bergoglio Jorge Mario) *passim*
Furman Wojciech 209
Gabrielle Paolo 47
Gammarelli (rodzina) 79
Gänsweig Georg 38, 45, 62, 82, 83
Gierula Marian 131
Giorgi Salvatore de 33
Goban-Klas Tomasz 22, 209
Grass Günter 27
Groër Hans 47
Grzegorz VI 14
Grzegorz XII 14, 57
Gurevitch Michael 143
Hajdarowicz Grzegorza 29
Hallin Daniel C. 54, 213
Hanas Zenon 65
Herranz Julian 33
Hess Agnieszka 9
Hjarvard Stig 15
Hobart Mark 21
Jachimowski Marek 131
Jan (Merkuriusz) 36
Jan Pawła II (Karol Wojtyła) 9, 18, 20, 21,
33, 43, 47, 53–55, 70, 92, 97, 104
Kafel Mieczysław 22
Kaliszewski Andrzej 209

- Karol (książę Walli) 21
 Kasper Walter 83
 Katz Elihu 21, 22
 Kitch Carolyn 21
 Klemensa IV 63
 Kłoskowska Antonina 22
 Kononiuk Tadeusz 209
 Kozinets Robert V. 21
 Kwasik Kamila 10
 Lehmann Karl 83
 Lewek Antoni 10, 21
 Lichtenberg Judith 143
 Liebes Tamar 21
 Loewe Iwona 126
 Lorek Marta 54
 Lövheim Mia 15
 Lundby Knut 15
 Łęcicki Grzegorz 10
 Mahony Roger 40, 63
 Majer Piotr 17
 Mancini Paolo 54, 213
 Marcin V 14
 Marcyński Krzysztof 21
 Marx Reinhard 83
 Mazowiecki Tadeusz 29
 Meisner Joachim 83
 Merkel Angela 34, 38, 77
 Merkuriusz zob. Jan
 Michnik Adam 29
 Mielczarek Tomasz 105
 Molęda-Zdziech Małgorzata 14, 15
 O'Brien Keith M. P. 38, 42, 61, 63, 110, 131, 213
 Obama Barack 51
 Olędzki Jerzy 10, 21
 Otton I 14
 Ouellet Marc 24, 38, 39, 57, 69, 71, 72, 83, 84
 Paweł św. 56
 Pawlak Katarzyna 21
 Petrarka Franciszek 14
 Piotr św. 14, 16–18, 35, 51, 54, 59, 62, 63, 67,
 78, 94, 104, 109, 118, 119, 128, 160, 170, 203
 Piotr z Morrone zob. Celestyn V
 Pisarek Walery 22, 23, 136
 Pius X 46, 143
 Poncján 13
 Ratzinger Georg 38, 68, 69
 Ratzinger Joseph (Benedykt XVI) *passim*
 Rockefellerowie 158
 Rodari Paolo 15, 16
 Rothenbuhler Eric Walter 21
 Rothschildowie 158
 Sarna Paweł 131
 Sawisz Anna 21, 22
 Scherer Odilo 24, 39, 40, 48, 49, 58, 62,
 68, 71, 72, 82–84, 109, 199, 201, 202
 Scola Angelo 24, 38, 39, 45, 61, 66, 69,
 72, 82–84, 97, 108, 127, 139, 140, 162,
 163, 178
 Seewald Peter 15
 Siara Olga 14
 Spencer Diana 21
 Stasiak-Jazukiewicz Ewa 27
 Sumiała Johanna 9, 21
 Sylweryusz 13
 Szymańska Agnieszka 9
 Szymik Jerzy 15, 16
 Ślawska Magdalena 145, 214
 Śliwiński Przemysław 14
 Tagle Luis Antonio 43
 Tetelowska Irena 22
 Tomko Józef 33
 Torielli Andrea 15, 16
 Turkson Peter 24, 38, 39, 57, 69, 71, 72, 84,
 163, 180, 181, 199, 201
 Williamson Richard 46
 Woelki Rainer 83
 Wojtak Maria 210
 Wojtyła Karol zob. Jan Paweł II
 Wolny-Zmorzyński Kazimierz 209
 Zając Beata 29
 Zieliński Zygmunt 13
 Zollitsch Robert 62

Spis wykresów

- 1 „Die Welt” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 33
- 2 „Die Welt” – tematyka materiałów 36
- 3 „Die Welt” – słowa kluczowe w nagłówkach 37
- 4 „Die Welt” – słowa kluczowe w lidach 38
- 5 „Die Welt” – osoby w nagłówkach 38
- 6 „Die Welt” – osoby w lidach 39
- 7 „Die Welt” – odniesienie do procedury 39
- 8 „Die Welt” – wydźwięk nagłówków 40
- 9 „Die Welt” – wydźwięk lidów 41
- 10 „Die Welt” – wydźwięk materiałów 41
- 11 „Die Welt” – zróżnicowanie gatunkowe 42
- 12 „Die Welt” – perspektywa przestrzenna publikacji 43
- 13 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 44
- 14 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – tematyka materiałów 46
- 15 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – słowa kluczowe w nagłówkach 47
- 16 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – słowa kluczowe w lidach 48
- 17 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – osoby w nagłówkach 49
- 18 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – osoby w lidach 49
- 19 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – odniesienie do procedury 50
- 20 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – wydźwięk nagłówków 51
- 21 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – wydźwięk lidów 52
- 22 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – wydźwięk materiałów 54
- 23 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – zróżnicowanie gatunkowe 55
- 24 „Frankfurter Allgemeine Zeitung” – perspektywa przestrzenna publikacji 55
- 25 „Bild” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 56
- 26 „Bild” – tematyka materiałów 58
- 27 „Bild” – słowa kluczowe w nagłówkach 60
- 28 „Bild” – słowa kluczowe w lidach 61

- 29 „Bild” – osoby w nagłówkach 61
- 30 „Bild” – osoby w lidach 62
- 31 „Bild” – odniesienie do procedury 64
- 32 „Bild” – wydźwięk nagłówków 65
- 33 „Bild” – wydźwięk lidów 66
- 34 „Bild” – wydźwięk materiałów 66
- 35 „Bild” – zróżnicowanie gatunkowe materiałów 67
- 36 „Bild” – perspektywa przestrzenna publikacji 67
- 37 „Süddeutsche Zeitung” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 68
- 38 „Süddeutsche Zeitung” – tematyka materiałów 69
- 39 „Süddeutsche Zeitung” – słowa kluczowe w nagłówkach 70
- 40 „Süddeutsche Zeitung” – słowa kluczowe w lidach 71
- 41 „Süddeutsche Zeitung” – osoby w nagłówkach 72
- 42 „Süddeutsche Zeitung” – osoby w lidach 72
- 43 „Süddeutsche Zeitung” – odniesienie do procedury 73
- 44 „Süddeutsche Zeitung” – wydźwięk nagłówków 73
- 45 „Süddeutsche Zeitung” – wydźwięk lidów 74
- 46 „Süddeutsche Zeitung” – wydźwięk materiałów 74
- 47 „Süddeutsche Zeitung” – zróżnicowanie gatunkowe publikacji 75
- 48 „Süddeutsche Zeitung” – perspektywa przestrzenna publikacji 75
- 49 Niemcy – liczba publikacji w poszczególnych tytułach 76
- 50 Niemcy – liczba publikacji w poszczególnych tytułach 77
- 51 Niemcy – tematyka materiałów 79
- 53 Niemcy – słowa kluczowe w nagłówkach 80
- 52 Niemcy – tematyka materiałów w poszczególnych tytułach 80
- 54 Niemcy – słowa kluczowe w nagłówkach poszczególnych tytułów 81
- 55 Niemcy – słowa kluczowe w lidach 81
- 57 Niemcy – osoby w nagłówkach 82
- 56 Niemcy – słowa kluczowe w lidach poszczególnych tytułów 82
- 58 Niemcy – osoby w nagłówkach poszczególnych tytułów 83
- 59 Niemcy – osoby w lidach 84
- 60 Niemcy – osoby w lidach poszczególnych tytułów 84
- 62 Niemcy – odniesienie do procedury w poszczególnych tytułach 85
- 61 Niemcy – odniesienie do procedury 85
- 63 Niemcy – wydźwięk nagłówków 86
- 64 Niemcy – wydźwięk nagłówków w poszczególnych tytułach 86
- 65 Niemcy – wydźwięk lidów 87
- 66 Niemcy – wydźwięk lidów w poszczególnych tytułach 87
- 67 Niemcy – wydźwięk materiałów 88
- 68 Niemcy – wydźwięk materiałów w poszczególnych tytułach 89
- 69 Niemcy – zróżnicowanie gatunkowe publikacji 89
- 70 Niemcy – zróżnicowanie gatunkowe publikacji w poszczególnych tytułach 90

- 71 Niemcy – perspektywa przestrzenna publikacji 91
- 72 Niemcy – perspektywa przestrzenna publikacji w poszczególnych tytułach 91
- 73 „Fakt” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 93
- 74 „Fakt” – tematyka materiałów 94
- 75 „Fakt” – słowa kluczowe w nagłówkach 95
- 76 „Fakt” – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu 95
- 78 „Fakt” – osoby kluczowe w nagłówkach 96
- 77 „Fakt” – słowa kluczowe w lidach 96
- 79 „Fakt” – osoby kluczowe w lidach 97
- 80 „Fakt” – osoby kluczowe w lidach pierwszego i drugiego rzędu 98
- 82 „Fakt” – wydźwięk nagłówków 99
- 81 „Fakt” – odniesienie do procedury 99
- 83 „Fakt” – wydźwięk lidów 100
- 84 „Fakt” – wydźwięk materiałów 100
- 85 „Fakt” – zróżnicowanie gatunkowe publikacji 101
- 86 „Fakt” – perspektywa przestrzenna publikacji 101
- 87 „Fakt” – perspektywa przestrzenna publikacji pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu 102
- 88 „Rzeczpospolita” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 103
- 89 „Rzeczpospolita” – tematyka materiałów 103
- 90 „Rzeczpospolita” – tematyka materiałów pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu 104
- 91 „Rzeczpospolita” – słowa kluczowe w nagłówkach 105
- 92 „Rzeczpospolita” – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu 106
- 93 „Rzeczpospolita” – słowa kluczowe w lidach 106
- 94 „Rzeczpospolita” – słowa kluczowe w lidach pierwszego i drugiego rzędu 107
- 95 „Rzeczpospolita” – osoby kluczowe w nagłówkach 107
- 96 „Rzeczpospolita” – osoby kluczowe w lidach 108
- 98 „Rzeczpospolita” – odniesienie do procedury 109
- 97 „Rzeczpospolita” – osoby kluczowe w lidach pierwszego i drugiego rzędu 109
- 99 „Rzeczpospolita” – wydźwięk nagłówków 110
- 100 „Rzeczpospolita” – wydźwięk lidów 111
- 101 „Rzeczpospolita” – wydźwięk materiałów 111
- 103 „Rzeczpospolita” – perspektywa przestrzenna publikacji 112
- 102 „Rzeczpospolita” – zróżnicowanie gatunkowe materiałów 112
- 104 „Rzeczpospolita” – perspektywa przestrzenna pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu 113
- 105 „Dziennik Gazeta Prawna” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 114
- 106 „Dziennik Gazeta Prawna” – tematyka materiałów 115
- 107 „Dziennik Gazeta Prawna” – tematyka pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu 116
- 108 „Dziennik Gazeta Prawna” – słowa kluczowe w nagłówkach 116
- 109 „Dziennik Gazeta Prawna” – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu 117
- 110 „Dziennik Gazeta Prawna” – słowa kluczowe w lidach 117
- 111 „Dziennik Gazeta Prawna” – osoby kluczowe w nagłówkach 118
- 112 „Dziennik Gazeta Prawna” – osoby kluczowe w lidach 118

- 113 „Dziennik Gazeta Prawna” – odniesienie do procedury 119
- 114 „Dziennik Gazeta Prawna” – wydźwięk nagłówków 119
- 115 „Dziennik Gazeta Prawna” – wydźwięk lidów 120
- 116 „Dziennik Gazeta Prawna” – wydźwięk materiałów 120
- 117 „Dziennik Gazeta Prawna” – różnicowanie gatunkowe publikacji 121
- 118 „Dziennik Gazeta Prawna” – perspektywa przestrzenna pierwszego i drugiego stopnia 121
- 119 „Gazeta Wyborcza” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 122
- 120 „Gazeta Wyborcza” – tematyka materiałów 123
- 121 „Gazeta Wyborcza” – tematyka pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu 124
- 122 „Gazeta Wyborcza” – słowa kluczowe w nagłówkach 124
- 123 „Gazeta Wyborcza” – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu 125
- 124 „Gazeta Wyborcza” – słowa kluczowe w lidach 125
- 125 „Gazeta Wyborcza” – osoby kluczowe w nagłówkach 126
- 127 „Gazeta Wyborcza” – odniesienie do procedury 127
- 126 „Gazeta Wyborcza” – osoby kluczowe w lidach 127
- 128 „Gazeta Wyborcza” – wydźwięk nagłówków 128
- 129 „Gazeta Wyborcza” – wydźwięk lidów 128
- 130 „Gazeta Wyborcza” – wydźwięk materiałów 129
- 131 „Gazeta Wyborcza” – różnicowanie gatunkowe publikacji 129
- 133 „Gazeta Wyborcza” – perspektywa przestrzenna pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia 130
- 132 „Gazeta Wyborcza” – perspektywa przestrzenna publikacji 130
- 134 Polska – liczba publikacji w poszczególnych tytułach 132
- 135 Polska – liczba publikacji w poszczególnych dniach 132
- 136 Polska – tematyka materiałów 133
- 137 Polska – tematyka publikacji pierwszego, drugiego i trzeciego rzędu 134
- 138 Polska – słowa kluczowe w nagłówkach 134
- 139 Polska – słowa kluczowe w nagłówkach pierwszego i drugiego rzędu 135
- 140 Polska – słowa kluczowe w lidach 136
- 141 Polska – słowa kluczowe w lidach pierwszego i drugiego rzędu 137
- 142 Polska – osoby kluczowe w nagłówkach 138
- 143 Polska – osoby kluczowe w nagłówkach 138
- 144 Polska – osoby kluczowe w lidach 139
- 145 Polska – osoby kluczowe w lidach poszczególnych tytułów 139
- 147 Polska – wydźwięk nagłówków 140
- 146 Polska – odniesienie do procedury 140
- 148 Polska – wydźwięk nagłówków w poszczególnych tytułach 141
- 149 Polska – wydźwięk lidów 142
- 150 Polska – wydźwięk lidów w poszczególnych tytułach 142
- 151 Polska – wydźwięk publikacji 143
- 152 Polska – wydźwięk materiałów w poszczególnych tytułach 144
- 153 Polska – różnicowanie gatunkowe publikacji 144
- 154 Polska – różnicowanie gatunkowe w poszczególnych tytułach 145

- 155 Polska – perspektywa przestrzenna materiałów 146
- 156 „Rossijskaja Gazieta” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 147
- 158 „Rossijskaja Gazieta” – słowa kluczowe w nagłówkach 148
- 157 „Rossijskaja Gazieta” – tematyka materiałów 148
- 159 „Rossijskaja Gazieta” – słowa kluczowe w lidach 149
- 160 „Rossijskaja Gazieta” – osoby w nagłówkach 149
- 162 „Rossijskaja Gazieta” – odniesienie do procedury 150
- 161 „Rossijskaja Gazieta” – osoby w lidach 150
- 163 „Rossijskaja Gazieta” – wydźwięk nagłówków 151
- 164 „Rossijskaja Gazieta” – wydźwięk lidów 151
- 165 „Rossijskaja Gazieta” – wydźwięk materiałów 152
- 166 „Rossijskaja Gazieta” – różnicowanie gatunkowe 153
- 167 „Rossijskaja Gazieta” – perspektywa przestrzenna publikacji 153
- 168 „Komsomolska Prawda” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 154
- 169 „Komsomolska Prawda” – tematyka publikacji 155
- 170 „Komsomolska Prawda” – słowa kluczowe w nagłówkach 156
- 171 „Komsomolska Prawda” – słowa kluczowe w lidach 156
- 172 „Komsomolska Prawda” – osoby w nagłówkach 156
- 173 „Komsomolska Prawda” – osoby w lidach 157
- 174 „Komsomolska Prawda” – merytoryczność tekstów 157
- 175 „Komsomolska Prawda” – wydźwięk na podstawie nagłówków 158
- 176 „Komsomolska Prawda” – wydźwięk na podstawie lidu 158
- 177 „Komsomolska Prawda” – wydźwięk całości 159
- 178 „Komsomolska Prawda” – gatunek publikacji 159
- 179 „Komsomolska Prawda” – perspektywa przestrzenna materiałów 160
- 181 „Izwestija” – tematyka materiałów 161
- 180 „Izwestija” – liczba materiałów w poszczególnych dniach 161
- 182 „Izwestija” – słowa kluczowe w nagłówkach 162
- 183 „Izwestija” – słowa kluczowe w lidach 162
- 184 „Izwestija” – osoby w nagłówkach 163
- 185 „Izwestija” – osoby w lidach 163
- 186 „Izwestija” – merytoryczność materiałów 164
- 187 „Izwestija” – wydźwięk na podstawie nagłówków 164
- 189 „Izwestija” – wydźwięk materiałów 165
- 188 „Izwestija” – wydźwięk na podstawie lidu 165
- 190 „Izwestija” – forma gatunkowa publikacji 166
- 191 „Izwestija” – kontekst przestrzenny publikacji 166
- 192 „Moskowskij Komsomolec” – liczba publikacji w poszczególnych dniach 167
- 193 „Moskowskij Komsomolec” – tematyka materiałów 168
- 194 „Moskowskij Komsomolec” – słowa kluczowe w nagłówkach 168
- 196 „Moskowskij Komsomolec” – osoby w nagłówkach 169
- 195 „Moskowskij Komsomolec” – słowa kluczowe w lidach 169

- 197 „Moskowskij Komsomolec” – osoby w lidach 170
- 198 „Moskowskij Komsomolec” – merytoryczność materiałów 170
- 200 „Moskowskij Komsomolec” – wydźwięk na podstawie lidu 171
- 199 „Moskowskij Komsomolec” – wydźwięk na podstawie nagłówków 171
- 201 „Moskowskij Komsomolec” – wydźwięk publikacji 172
- 202 „Moskowskij Komsomolec” – gatunki publikacji 172
- 203 „Moskowskij Komsomolec” – perspektywa przestrzenna 173
- 204 Rosja – liczba publikacji w poszczególnych tytułach 174
- 205 Rosja – częstotliwość ukazywania się materiałów w poszczególnych tytułach 174
- 206 Rosja – tematyka publikacji 175
- 207 Rosja – tematyka materiałów w poszczególnych tytułach 176
- 208 Rosja – słowa kluczowe w nagłówkach 177
- 209 Rosja – słowa kluczowe nagłówków w poszczególnych tytułach 177
- 210 Rosja – słowa kluczowe w lidach publikacji 178
- 211 Rosja – słowa kluczowe w lidach poszczególnych tytułów 179
- 212 Rosja – osoby w nagłówkach 179
- 214 Rosja – osoby w lidach 180
- 213 Rosja – osoby w nagłówkach poszczególnych tytułów 180
- 215 Rosja – osoby w lidach poszczególnych tytułów 181
- 216 Rosja – merytoryczność materiałów 181
- 218 Rosja – wydźwięk na podstawie nagłówków 182
- 217 Rosja – merytoryczność materiałów w poszczególnych tytułach 182
- 219 Rosja – wydźwięk na podstawie nagłówków w poszczególnych tytułach 183
- 220 Rosja – wydźwięk na podstawie lidu 184
- 221 Rosja – wydźwięk na podstawie lidu w poszczególnych tytułach 184
- 223 Rosja – wydźwięk publikacji w poszczególnych tytułach 185
- 222 Rosja – wydźwięk publikacji 185
- 225 Rosja – gatunki w poszczególnych tytułach 186
- 224 Rosja – gatunki publikacji 186
- 226 Rosja – perspektywa przestrzenna materiałów 187
- 227 Rosja – perspektywa przestrzenna publikacji w poszczególnych tytułach 188
- 228 Podsumowanie – liczba materiałów w poszczególnych krajach 190
- 229 Podsumowanie – średnia częstotliwość ukazywania się materiałów 191
- 230 Podsumowanie – częstotliwość ukazywania się materiałów w poszczególnych krajach 191
- 231 Podsumowanie – tematyka materiałów 193
- 232 Podsumowanie – najczęstsza tematyka w prasie niemieckiej 194
- 233 Podsumowanie – najczęstsza tematyka w prasie polskiej 194
- 234 Podsumowanie – najczęstsza tematyka w prasie rosyjskiej 194
- 235 Podsumowanie – słowa kluczowe w nagłówkach 195
- 236 Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe nagłówków w prasie niemieckiej 196
- 237 Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe nagłówków w prasie polskiej 196
- 238 Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe nagłówków w prasie rosyjskiej 197

- 239 Podsumowanie – słowa kluczowe w lidach 197
- 240 Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe lidów w prasie niemieckiej 198
- 241 Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe lidów w prasie polskiej 198
- 242 Podsumowanie – najczęstsze słowa kluczowe lidów w prasie rosyjskiej 199
- 243 Podsumowanie – osoby wymienione w nagłówkach 199
- 244 Podsumowanie – osoby wymienione w nagłówkach prasy niemieckiej 200
- 245 Podsumowanie – osoby wymieniane w nagłówkach prasy polskiej 200
- 246 Podsumowanie – osoby wymieniane w nagłówkach prasy rosyjskiej 201
- 247 Podsumowanie – osoby wymieniane w lidach 201
- 248 Podsumowanie – osoby wymieniane w lidach prasy niemieckiej 202
- 249 Podsumowanie – osoby wymieniane w lidach prasy polskiej 202
- 250 Podsumowanie – osoby wymieniane w lidach prasy rosyjskiej 202
- 251 Podsumowanie – odniesienie do procedury 203
- 253 Podsumowanie – rodzaje nagłówków 204
- 252 Podsumowanie – odniesienie do procedury w prasie poszczególnych krajów 204
- 254 Podsumowanie – rodzaje nagłówków w prasie poszczególnych krajów 205
- 255 Podsumowanie – sensacyjność nagłówków w prasie poszczególnych krajów 206
- 256 Podsumowanie – rodzaje lidów 206
- 257 Podsumowanie – rodzaje lidów w prasie poszczególnych krajów 207
- 258 Podsumowanie – wydźwięk materiałów 207
- 259 Podsumowanie – wydźwięk materiałów w prasie poszczególnych krajów 208
- 260 Podsumowanie – zróżnicowanie gatunkowe publikacji 210
- 261 Podsumowanie – zróżnicowanie gatunkowe publikacji w prasie poszczególnych krajów 211
- 262 Podsumowanie – perspektywa przestrzenna publikacji 211
- 263 Podsumowanie – perspektywa przestrzenna publikacji w prasie poszczególnych krajów 212

Summary

Damian Guzek, Patrycja Szostok, Dagmara Głuszek-Szafraniec

Mediated Abdication

From Resignation of Pope Benedict XVI to Election of Francis.
Analysis of Media Events in German, Polish and Russian Press

This publication takes place within the research on media image of religion. Its purpose is to analyze the resignation of Benedict XVI and election of Francis in German, Polish and Russian press. The authors try to answer the basic question: what is their picture in daily newspapers in these countries? What do these kind of media representations have in common? What do we find in them that is unique? What trends dominate in the presentation of the press image of the papacy?

As a basis for their deliberations the authors acknowledge Dayan and Katz's theory of media event, which indicates media celebrations, and specific rites of passage. In addition, in the field of theoretical assumptions, the authors use a content analysis of the press, according to which the message alone creates the potential impact on the recipient.

The publication is based on the content analysis of 12 daily newspapers from Germany („Bild”, „Die Welt”, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, „Süddeutsche Zeitung”), Poland („Dziennik Gazeta Prawna” „Fakt”, „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”) and Russia („Izwestija”, „Komsomolska Prawda”, „Moskowskij Komsomolec”, „Rossijskaja Gazieta”) in the period from 12th February until 15th March 2013.

Reconstruction of events related to the resignation of the Pope and their analysis show a clear disparity between the reliability of the German, and sensationalism in Polish and Russian press. The mere fact of the resignation of the Pope becomes the basis for speculation and conspiracy theories. The generally positive image of Pope Benedict XVI, which dominated in the press, is accompanied by a negative image of the Vatican as a place of pathology and fight for power in the Church.

Kurzfassung

Damian Guzek, Patrycja Szostok, Dagmara Głuszek-Szafraniec

Die Medienabdankung

Seit dem Rücktritt von Papst Benedikt XVI bis der Wahl des Franziskus.
Die Analyse von Medienfeierlichkeiten in den Publikationen der deutschen, polnischen und russischen Presse

Diese Publikation ist Teil der aktuellen Forschung nach dem Medienbild der Religion. Ihr Ziel ist die Analyse des Rücktritts von Benedikt XVI und der Wahl von Franziskus in der deutschen, polnischen und russischen Presse.

Die Autoren bemühen sich folgende Grundfragen zu beantworten: wie ist dieses Medienbild in der Tagespresse einzelner Ländern? Was haben diese Medienbilder gemeinsam und worin unterscheiden sie sich voneinander? Welche Tendenzen dominieren in Darstellung des Medienbildes von Papstamt?

Als Basis für die Analysen diente den Autoren die Medienereignistheorie von Dayan und Katz, die eine Medienfeierlichkeit und ein Übergangsritual betrifft. Im Rahmen des Theoriefelds bedienten sich die Autoren der qualitativen und quantitativen Inhaltsanalyse der Presse. Gemäß dieser Theorie entscheidet ein Medienkommunikat über den potenziellen Einfluss auf Empfänger.

Die Publikation besteht aus der Inhaltsanalyse vier deutschen („Die Bild-Zeitung“, „Die Welt“, „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, „Süddeutsche Zeitung“), vier polnischen („Dziennik Gazeta Prawna“, „Fakt“, „Gazeta Wyborcza“, „Rzeczpospolita“) und vier russischen („Izwestija“, „Komsomolska Prawda“, „Moskowskij Komsomolec“, „Rossijskaja Gazieta“) Tageszeitungen, die im Zeitraum vom 12. Februar bis 15. März 2013 erschienen sind.

Die Rekonstruktion der mit dem Papstrücktritt verbundenen Ereignisse und ihre Analyse deuten auf eine klare Disproportion zwischen der Redlichkeit der deutschen Presse und dem Aufsehen erregenden Stil der polnischen und russischen Presse hin. Allein der Fakt des Papstrücktritts bildet die Basis für Vermutungen und Verschwörungstheorien verschiedener Art. Das allgemein positive Medienbild Benedikts XVI geht mit dem negativen Medienbild Vatikans einher, wobei Vatikan als ein Ort der Pathologie und des Kampfes um die Macht in der Kirche gesehen wird.

Резюме

Damian Guzek, Patrycja Szostok, Dagmara Głuszek-Szafraniec

Медийное отречение

С уступления Бенедикта XVI до выбора папы Францишка.
Анализ медийных событий в публикациях немецкой, польской
и русской прессы

Публикация является частью исследований над медийным изображением религии. Ей целью является анализ ухода Бенедикта XVI и выбора Францишка на страницах немецкой, польской и русской прессы. Авторы пытаются ответить на основной вопрос о том, как представляется эта картина в ежедневной прессе отдельных стран? Что общего имеют все медийные изображения такого рода? Что мы находим в них своеобразного? Какие тенденции преобладают в изображении прессовой картины папства?

Основой своих размышлений авторы сделали теорию медийного события Даяна и Катза, которая вскаazuje на медийное празднование, своеобразные ритуалы прохождения. Дополнительно в рамках теоретической обстановки авторы использовали предпосылками анализа содержания прессы, согласно которому само сообщение решает о возможном влиянии на потребителей.

Работа основывается на анализе содержания 12 ежедневников немецких („Bild”, „Die Welt”, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, „Süddeutsche Zeitung”), польских („Dziennik Gazeta Prawna”, „Fakt”, „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”) и российских („Известия”, „Комсомольская правда”, „Московский комсомолец”, „Российская газета”) от периода 12 февраля до 15 марта 2013 года.

Реконструкция событий связанных с уходом папы и их анализ вскаazuje на выразительный неравновес между надежностью немецкой прессы и сенсационным характером польских и русских газет. Самый уход папы становится основой для разговорщицких теорий и догадок. В общем положительная картина Бенедикта XVI, которая преобладала тоже на страницах газет, сопровождается отрицательной картиной Ватикана, как места патологий и борьбы за власть в Костёле.

